

ROMANUL SECOLULUI

XX

**IURI
BONDAREV**

jocul

UNIVERS

1911

CONDAREV

ROMANUL SECOLULUI

1911
CONDAREV
ROMANUL SECOLULUI
XX

IURI BONDAREV

**Traducere de
LARISA MANEA și TRAIAN RADU
Prelață de
ION VIȘOIU**

J o c u l

**Editura
UNIVERS**

Bucureşti, 1989

1001

ЮРИЙ БОНДАРЕВ

ИГРА,

Роман

НОВЫЙ МИР, Nr. 1—2/1985

Toate drepturile
asupra acestei versiuni
sint rezervate Editurii UNIVERS

ISBN 973-34-0012-2

JOCUL ȘI CĂUTAREA ADEVĂRULUI

„Lăuntric să cunosc prin ce se ține universul.”

GOETHE, *Faust*

În volumul său retrospectiv de articole, dialoguri despre literatură și portrete literare apărute între 1956 și 1986, Iuri Bondarev a inclus și un eseu intitulat *Căutarea adevărului*. Eseul, plasat de autor în centrul de importanță al acestei serii de dezbateri ce privesc diverse probleme de creație, este definitoriu nu numai pentru acest volum, căruia îi împrumută în mod generic titlul, el este reprezentativ prin semnificația sa pentru orientarea întregii opere bondareviene. Și asta nu pentru că ceea ce semnifică l-ar individualiza pe Bondarev, deosebindu-l de restul generației sale, căci generația de scriitori cu care el însuși se identifică este tocmai aceea care a reușit să îmbogățească resursele romanului sovietic postbelic cu noile dimensiuni ale analizei de profunzime îndreptate asupra conținutului și formei materialului literar, ci pentru acea tenace recurență cu care această idee apare în spatele fiecărei noi încercări a scriitorului pe drumul vieții, confundat cu cel al creației. Drumul acesta — așa cum o dovedește jalonul marcat de fiecare operă în parte — are traseul sinuos al unei continue căutări ce răspunde neistovitei nevoi de a înțelege, prin ceea ce ești, ceea ce ți-e merit a face. „Viața omului este o apropiere succesivă de adevăr — și asta oricât de chinuitor de frântă în zigzaguri sau răsucită în spirale amănitoare ar fi această mișcare. Nu e nici o îndoială, pentru artist nu prezintă interes analiza deprimantă a dreptei axiomatice care este calea cea mai scurtă dintre două puncte” (citatele nemarcate altfel sînt din *Căutarea adevărului* — n. noastră). Și într-adevăr, această căutare, principiu generator, s-a văzut materializată în multiple căutări particulare ale diverselor etape parcurse de scriitor, în căile spre adevăr schițate una câte una, fiecare îmbunătățind-o, nu prin negare, ci prin completare, pe cea dinainte și toate la un loc tinzînd spre unitatea — și unicitatea — adevăratului

drum. Fiecare carte este o treaptă (căci drumul, bineînțeles, urmează ascendența calității), o treaptă care se sprijină pe cele dinainte, de aceea, încercînd să vorbim despre cartea de față, vom evoca sumar momentele semnificative ale acelei ondulări, vibrație intensă, care a caracterizat căutarea după adevăr a lui Iuri Bondarev.

Iuri Vasilievici Bondarev s-a născut în 1924, în orașul Orsk. Copilăria și-a petrecut-o la Moscova, într-o parte a Moscovei ce va rămîne multă vreme neatinsă de schimbările marii capitale, o zonă liniștită și îndemnînd la visare, aceeași, de fapt, cu cea în care, în cartea de față, locuiește Irina și pe care regizorul Krîmov, o ipostază a autorului însuși, o caută ori de cîte ori are nevoie de un decor care să sugereze confortul liniștit al amintirilor. Copilăria sa, dintre cele mai obișnuite, dar atît de semnificativă, totuși, căci „nu se poate să scrii cărți fără să-ți înțelegi originea, în care întotdeauna sînt însumate și personalitatea ta, și familia, și patria ta simbolic reflectată în «mestecenii albi» sau în teii moscoviți“, a însemnat mersul la școală, pasiunea pentru cărți, fotbal, patinaj și porumbei, primele încercări literare. Dar a însemnat și trăirea unei epoci ce nu-și bănuia sfîrșitul. Căci a urmat războiul, curmînd prematur copilăria, adolescența, cînd nu a făcut-o cu viați întregi, punînd în fața copiilor de ieri necesitatea crudă de a înfrunta problema morții într-un moment în care nu se conturaseră încă bine nici măcar sensurile simple ale vieții. În 1941, prea tînărul Bondarev participă, alături de atîția ca el, la săparea șanțurilor antitanc din jurul Smolenskului; în 1942, fără a-și termina măcar cursurile școlii militare de artilerie, este trimis în calitate de comandant de tun în plină Bătălie a Stalingradului. Urmează apoi, pe calea războiului — care a fost „cel mai deștept și cel mai nemilos profesor al meu“, forțarea Niprului, Polonia, Cehoslovacia, două răniri și patru distincții militare, ani de maturizare morală și spirituală. Literatura era încă departe: „...am fost soldat, precum majoritatea eroilor mei, și, în acei ani de nenorocire și bărbăție, am căutat binele nu în cărți, ci în respingerea atacurilor de tancuri“.

La sfîrșitul anului 1945, din pricina rănilor, Bondarev este trecut în rezervă. Începe o nouă etapă a vieții sale. Se înscrie la niște cursuri de șoferie; urmînd însă sfaturile celor ce-i

citesc poeziile și scurtele povestiri reprezentînd primele sale încercări sistematice de a-și găsi o cale de expresie în scris, în 1946 cere să fie admis în Institutul de literatură „Maxim Gorki” din Moscova. Urmează aici cursurile lui Feodor Gladkov și Konstantin Paustovski. În 1949, revista *Smena* îi publică o primă povestire, *La drum*. În 1953, îi apare primul volum, o culegere de povestiri purtînd titlul *Pe marele fluviu*. Sînt povestiri despre geologi, mineri, pescari, copii — și război. Sînt încercări ale tînărului scriitor de a-și defini drumul propriu, temele, punctele de vedere, folosind pentru aceasta experiențele personale. Deși simple încercări, ele cuceresc prin puterea de a reda sentimente pure, elanul naiv-romantic al sufletului de copil (*Intr-o seară, tîrziu*) sau prin acuitatea dramatică a scenelor de luptă (*De neuitat*).

Dar calea, așa cum aflate de la Paustovski, trebuie să fie „a ta”, creația să te reflecte pe tine însuși și în același timp să spună ceva nou, nespus de alții, să fie, deci, în dublu sens originală. Și cum o descoperi? Prin multe tatonări, apoi printr-o revelație salvatoare. Cu Bondarev, revelația aceasta s-a produs „într-o noapte întunecoasă de iulie, în mijlocul Belei, acel minunat rîu al Rusiei. Apa picura de pe visle, dincolo de păduri se zărea trandafiriul haloul îndepărtat al orașului, mirosea a umezeală iute de rîu, se auzeau glasurile încete ale pescarilor de prin bărcile vecine, de undeva de pe mal răzbătea mugetul unei mașini care patina, ca și cum am fi fost noi trecînd rîul și îndreptîndu-ne spre haloul de lumină unde hăr-măluiau tancurile nemțești... Și dintr-o dată îmi apărură în față cota, un alt halou luminos, tunurile, tuburile rămase de la obuze. Și se iscă dorința de a spune totul despre ceea ce multă vreme a trăit în mine inconștient”.

Astfel că în 1956 apare prima scriere de amploare a lui Bondarev, *Tîneretea comandanților*. Nu are ca temă războiul, ci viața școlii de artilerie în ultimele zile de pace, dar în ea sînt conturate, prin modalități deja aparte, personaje ce vor căpăta dezvoltare în celelalte opere ale scriitorului. În legătură cu abordarea unei specii noi, Bondarev spune: „Prima mea povestire — *Tîneretea comandanților* — a fost scrisă în anii cînd eram absorbit de genul schiței, ferm convins că numai schița scurtă, lirică, creionată aproape peisagistic poate fi chemarea mea în literatură, destinul meu. Povestirea de amploare sau cu atît mai mult romanul... mi se păreau inaborda-

bile... *Tinerețea comandanților* a fost o încercare de a afla „dulceața și amărăciunea” genului, o încercare de a învinge în mine sfiala și frica... Și iată că depășindu-le, am reușit să elaborez povestirea surprinzător de constant, de neobosit... N-am simțit, terminând lucrul, o satisfacție completă, așa cum de fapt nu simt această stare de fericire euforică nici azi, la terminarea vreunei lucrări. Căci aproape întotdeauna, dincolo de paginile cărții rămâne ceea ce n-am putut să zugrăvesc așa cum aș fi vrut”. Sînt căutări ale formei, alături de căutarea temei „personale” legate de revelația venită în mijlocul rîului. Aici ar trebui specificat faptul că, în pofida etichetei general admise, Bondarev nu se socotește „scriitor de război”. Oricum, zona-rea în „de război”, „psihologică” sau altele face, așa cum spune și el, un deserviciu literaturii, căci presupune simplitate, lipsă de profunzime și complexitate. Pentru el, războiul a însemnat marca biografică cea mai puternică, dar lucrul cel mai bine fixat în memorie a fost nu amintirea luptelor, ci „fețele, șirul nesfîrșit de fețe și voci omenești”. Konstantin Simonov spunea că există romane-evenimente și romane-destine. Pentru Bondarev, aceste categorii sînt sinonime. Dacă ar fi vrut să facă doar cronici ale amintirilor de război, cel mai nimerit ar fi fost să o facă imediat, cînd totul era proaspăt. Dar, așa cum spune însuși scriitorul despre sine și tovarășii săi de generație, „experiența sufletească a acestor oameni era încărcată pînă la limită” în momentul în care au început să scrie despre cele trăite, mulți ani după terminarea războiului, dar și pînă în acel moment „sute de subiecte, de destine, de coliziuni și caractere au stat îngrămădite în memoria încă vie a fiecăruia. Ceea ce se întimplase nu demult era încă prea fierbinte, prea aproape — amănuntele ajungeau la dimensiuni gigantice, umbreau ceea ce era principal”. Pentru „alegere”, „selectare” era nevoie de un timp de „limpezire”. Era nevoie de o idee fundamentală bine conștientizată. Iar această idee a apărut, adusă de epocă, după 1956, odată cu reconsiderarea, într-o nouă și mai dreaptă ordine a lucrurilor, a semnificației conceptelor fundamentale ale umanismului. Căutările mergeau nu spre o literatură de război, ci spre una despre destinele atinse de război, nu un *adevăr al tranșelor*, ci o analiză sufletească a celor siliți să lupte în tranșee, căci luptele se dau deopotrivă și în suflete, iar ceea ce interesează este victoria sau înfrîngerea sentimentelor umane.

Astfel se naște a doua sa mare povestire, *Batalioanele cer* foc, anul ei de apariție, 1957, aducând și recunoașterea generală a scriitorului. Simplă ca subiect, ea descrie luptele sângeroase purtate la trecerea Niprului, în toamna lui 1943, de două batalioane. Veridicitatea și precizia detaliilor, acuitatea viziunii artistice sînt imediat remarcate de critică. Lucrul e firesc, căci toate acestea decurg din limpezimea stilistică care se produce la descoperirea „temei proprii”. Motoul povestirii, luat din Tvardovski, spune că lupta se dă „nu pentru glorie, ci pentru viață pe pămînt”. Omenia, dragostea față de oameni și grija față de ei nu au voie să dispară nici în război. Comandantului care, din motive de strategie rece, lasă să fie decimate două batalioane într-o operație terminată altfel cu succes, unul dintre participanții la lupte îi va spune: „Eu personal aş putea să vă iert, mamele celor căzuți însă — nu știu. Nu pot să sufăr sîngele, tovarășe colonel, chiar dacă așa e războiul”.

Ceea ce ne interesează în această trecere în revistă a etapelor operei bondareviene este existența și relevanța motivelor cheie, motive ce marchează, în fiecare caz, deschiderea găii specifice. Încă din *Tineretea comandanților*, în opera lui Bondarev începe să se contureze motivul *liniștii*, al *tăcerii*. Aici liniștea este sinonimă cu amintirea vieții fericite din vreme de pace. În următoarea nuvelă, liniștea va fi înțeleasă în două sensuri: ea e acalmia neliniștitoare și înșelătoare de dinaintă și de după luptă, capabilă să se transforme brusc în moarte, și simbolul purității sufletești și al seninătății vremurilor de dinaintă de război. Păstrarea vie în vîltoarea morții a amintirii celor intruate în acest simbol sînt o garanție a supraviețuirii morale și a devenirii spirituale. Asistăm deci la nașterea și amplificarea sensurilor acestor motive, din operă în operă, pînă la nivelul ce le face dominante și definitorii. Primele două povestiri, precum și următoarea, *Ultimele salve*, nu sînt construite plecînd de la un astfel de motiv simbolic diriguitor, acesta apare ulterior, incidental. Căutarea aici este nemijlocită, eroii, niște funcții ale autorului însuși, verifică în circumstanțe oferite de experiența aceluiași, idei ale sale precum cea a existenței sau nonexistenței în război, a binelui în stare pură. *Ultimele salve* a fost scrisă, cum mărturisește scriitorul, dintr-o bucată, ușor, cu ușurința probabil a lucrului dospit multă vreme în minte. Cartea evocă evenimente trăite de scriitor în toamna anului 1944 — cîteva atacuri ale tancurilor germane în

Cehoslovacia. Memoria celor trăite de el și tovarășii lui, a gândurilor ce-i frământau interferează cu amintirea fericirii dinainte de război. „Cel mai puternic stimul emoțional se observă, am impresia, acolo unde trecutul și prezentul se ating, conturînd un simbol cu profunzime spațială“. Motivul principal al *Ultimelor salve* este tocmai o astfel de stare sufletească de interferență: lumea pură, radioasă a tinereții a devenit brusc aproape, a început să se înfățișeze mai des în vis și mai acut ca niciodată a apărut dorința și speranța reîntoarcerii la ea. Căpitanul Novikov este tipul reprezentativ al scriitorului și tovarășilor săi; „am căutat să creez un personaj oarecum tipic pentru felul în care înțelegeam acele timpuri“. Și pe el îl frământă problema binelui. Scriitorul mărturisește că dorește ca Novikov să fie îndrăgit. Și este, pentru tot ceea ce exprimă: bunătate, delicatețe, puritate adolescentină, dorința de a iubi și de a fi iubit. Toate sînt însă ascunse sub o crustă de uscăciune și aparentă duritate. Aceasta este soarta celor maturizați forțat de război. Mărimea ideilor pentru care luptă îl fac să disprețuiască cuvintele sunătoare. Nici el, nici cei ai domului nu vorbesc de Patrie, dar soldatul Kolokolcikov visează fîntina cu apă rece de acasă, însuși Novikov, reușind pentru o clipă să nu mai audă urletul infernal al luptei și ațipind, se vede stînd sub un felinar, vede zăpadă cîzînd și o fată care se grăbește spre el. „Sentimentul nesecat de ură din sufletele noastre era cu atît mai înverșunat, cu cît era mai pură, mai clară senzația lumii înverzite, tinere, solare a marilor așteptări... Un sentiment îl sublinia și îl amplifică pe celălalt. Acest lucru ne transmitea puteri, genera bărbăție și răbdare“. Conținutul sufletesc în numele căruia Novikov suprapune ideea de bine peste tot ceea ce-l înconjoară îi atrage moartea, nu pentru că, așa cum arăta autorul, categoria aceasta de tineri a fost, statistic, cea mai atinsă de aripa morții, ci pentru că nevoia de bine în stare pură e un sentiment fragil, ce nu trebuie expus — să-ți deschizi sufletul în război e un pericol de moarte.

Starea născută la interferența trecutului cu prezentul, motivul acestei povestiri, va rămîne germinînd și nu se va transforma în motiv-simbol deocamdată. Căile marcate de aceste prime trei nuvele sugerează un scriitor care mai degrabă se călăuzește el însuși după mersul eroilor săi. Aceștia îi preiau gândurile, există o comuniune a memoriilor, scriitorul învață odată cu ei, făcîndu-i să re trăiască, să regîndească problemele

sale personale. Nuvela permite acest soi de nesubordonare — sau subordonare inversă. Un roman pornit astfel ar căpăta o dezvoltare polifonică, dar cîți de la Dostoievski încoace au avut curajul sau au reușit să fructifice această evoluție? Soluția cea mai simplă este folosirea motivului director (sau, într-o polifonie controlată, a motivelor).

Motivul *liniștii*, transformat acum în mod complex într-un conglomerat de sensuri, reapare în 1962 în romanul *Tăcerea*. Începînd cu acest roman, remarcăm dimensiunea simbolică a tuturor titlurilor cărților ce vor urma. Inițial, romanul s-ar fi chemat *Punctul de sprijin*, dar „titlul acesta era lipsit de orice încărcătură emoțională, nu aducea cu sine nici o asocieră”, așa că a fost înlocuit, despre titlul nou autorul spunînd că „anume acest cuvînt exprimă cel mai cuprinzător ideea cărții”. Este vorba de reîntoarcerea de pe front a tinerilor luptători, aceiași tineri ai primelor nuvele, dificila reintrare într-o „normalitate care nu-i mai încăpea, o lume ce nu învățase mai nimic din lecția purificatoare a războiului, nu crescuse și ea asemenea celor ce cunoscuseră purgatoriul frontului și care părea de aceea meschină, despre trăirile, căutările, greșelile și cîștigurile sufletești ale celor întorși — despre căutări după adevăr în circumstanțe dramatice de complexe. Războiul a fost înlocuit de pace, dar în visele celor reîntorși acasă schimbarea s-a produs și invers: visurile ce aminteau în război vremurile de pace sînt înlocuite cu coșmaruri. Trezirea din vis nu te mai aduce în realitatea morții, ci în liniștea solară a căminului. Dar treptat se dovedește că și această liniște e plină de tumultul ascuns al binelui și răului în înclăștare. Nu mai e liniștea senină a copilului de dinainte de război, e *tăcere*, o tăcere atotcuprinzătoare și falsă, tăcerea compromisului cu valorile morale, a luptei subterane din vreme de pace, tăcerea împăcării cu răul, în pofida învățămintelor trecutului, a sacrificiului războiului, tăcerea neputinței și a singurătății. O atmosferă apăsătoare, care însă nu-i poate face pe eroii cărții să accepte compromisiuri de conștiință. Viața continuă, continuă și căutarea adevărului.

Romanul *Cei doi* poartă marca aceluiași simbol. Apărut inițial separat, în 1964, el este de altfel inclus ulterior ca parte a treia în romanul *Tăcerea*. Sînt preluate aici destinele aceluiași personaje, lupta lor ce nu-i scutește de greșeli dar care le permite să descopere faptul că eliberarea de frica în fața rău-

lui poate fi dobândită doar prin bărbăție, înfruntare directă, că timpul, ce nu poate fi oprit în loc, lucrează în folosul bînelui.

Și din nou tema războiului: romanul *Zăpada fierbinte*, 1969. „Cartea aceasta este despre Stalingrad și în același timp nu despre Stalingrad. Acțiunea se petrece în decembrie, 1942. Dragostea și războiul, tinerețea și experiența, binele și cruzimea, bărbăția și suferința. Incere în această carte să spun despre război ceea ce n-am apucat să o fac în celelalte cărți ale mele“. Și în alt loc: „În *Zăpada fierbinte* am scris despre război oarecum altfel decît în nuvela *Batalioanele cer foc*. Și aceasta nu numai în planul, să zic așa, artistic, ci și în planul istoric: căci între roman și nuvelă s-au așternut unsprezece ani. Aceasta (scrierea romanului — n.n.) a fost de asemenea expresia unei năzuințe spre cunoaștere și într-un anumit fel un impuls al biografiei (nu cea trecută, ci prezentă) — momentul înțelegerii mai cuprinzătoare a omului în război, momentul unei anumite acumulări realizate nu de mine, ci de timpul în-suși... Timpul trăiește în scriitor tot așa cum scriitorul trăiește în timp“. Într-adevăr, memoria nu este suma evenimentelor trecute, ci continua lor reconsiderare în viziunea timpului actualizator. De aceea, materialul pus de ea la dispoziție este ineputizabil, căci se îmbogățește mereu cu noi sensuri. Totodată, și modul de selecție se schimbă.

Zăpada fierbinte, nouă cale, prezintă omul ca valoare supremă, așa cum apare în urma etalării conținutului său moral la cumpăna dintre viață și moarte. Războiul este privit ca o imensă moară în care fiecare își supune propria sa filosofie ciocnirii dintre moarte și viață, iar ceea ce rezultă este destinația generală al războiului, sumă a contribuției fiecăruia. Romanul relatează o singură luptă, dar aceasta se răsfrînge în conștiința fiecărui participant, fiecare duce propria sa luptă, iar ceea ce-i unește, le concertează acțiunile spre eficiența distrugătoare a armatei victorioase este împărtășirea aceluiași fundament moral, dictat nu neapărat de inculcarea unor idei mobilizatoare comune, ci de conștientizarea firească, de la sine a necesității. Li unesc nu dorința de a se jertfi, ci de a rezista, a reuși să se opună răului, nu sentimentele exaltate, extreme, ci adevărurile simple, pure, adică tocmai acele lucruri ce sînt în stare să genereze eroismul autentic: „...starea omului ce timp de patru ani și-a învins sentimentul firesc de autoconser-

vare. Am impresia că eroismul este permanentă depășire în propria-ți conștiință a îndoielilor, nesiguranței, fricii. Imaginați-vă: ger, vînt de gheață, un pesmete la doi oameni, vasele înghețată în închizătoarele automatelor; degetele în mănușile acoperite de brumă nu se mai îndoaie de frig; ură împotriva bucătarului întîrziat în spatele frontului; secătuirea nesuferită sub lingurică la vederea Junkers-urilor intrînd în picaj, moartea camarazilor... Iar peste un minut trebuie să intri în luptă, în întîmpinarea aceluia ceva dușmănos care vrea să te ucidă. În acele minute este compresată toată viața soldatului — a fi sau a nu fi, aceasta este clipa autodepășirii. Acesta este eroismul «tăcut», ascuns de privirile străine.”

Limanul (1975) este un roman de sinteză, o sumă a temelor și motivelor anterioare înmănunchiate într-un simbol generalizator: „...acel țărîm verde, ghizduit, mirosind a fericire de vară înmiresmată cu miere“, „...neobișnuită bucățică de fericire de copil“. Complexul e greu de analizat, este imaginea unui punct de plecare dar și de întoarcere, îndemn dar și concluzie pentru căutările de adevăr. Apare ca o senzație difuză, o presimțire sau o străfulgerare în amintire sau poate să se concretizeze, într-un final, într-o idee clară.

Structura romanului urmează proteismul imaginii cheie. Succedarea și intersectarea planurilor narative definesc puțin câte puțin profilul și semnificațiile simbolului. Imaginea *limanului* apare chiar la începutul cărții în sentimentul de rupere, de pierdere a legăturii cu pămîntul (eroul cărții, scriitorul Nikitin, pleca cu avionul în Germania). Se reapropie în partea a doua a cărții, legată de evenimentele ultimelor zile de război, plutind în atmosfera, deja cunoscută din celelalte opere, a liniștii tulburătoare simțite de artileriștii trimiși la odihnă într-un mic orașel german. Ea îi cuprinde pe soldați luînd chipul dorului după pămîntul natal, după fericirea vieții dinainte de război, ca presimțire a reîntoarcerii acestei fericiri. Acest sentiment trezește în suflete dorința de bine, compasiune și iubire. *Limanul* este lumea așa cum e văzută în copilărie. Este totodată puțința de a te opune răului și nu o dată imaginea aceasta e silită să înfrunte, în chip de pornire firească spre bine, legile aspre ale războiului, apoi legile inerte ale vieții. Locotenentul Nikitin, viitorul scriitor, se îndrăgostește în acele ultime zile de război de Emma, o tinăără din orașelul german. Dragostea

lor, în pofida tuturor lucrurilor, se desfășoară într-o altă lume, cea a *limanului*, și în afara timpului. Această desprindere nu poate însă dura, cei doi se despart, în ordinea firească a lucrurilor. *Limanul* nu admite însă trădarea, și toate căutările la maturitate ale lui Nikitin urmăresc dincolo de pierderea limanului fericirii sensurile propriiei vieți. Nerezolvarea dragostei sale cu Emma se regăsește, nu ca amintire a unui păcat, ci prin afinitate, în frământările sale pe marginea unor probleme ce privesc destine generale ale omenirii. Forța potrivnică ce i-a despărțit acționează acum, i se pare, ca o legitate istorică ce domină lumea, dezbinând-o cu neîncredere și dușmănie.

Noua întâlnire cu Emma, reîntoarcerea în vis la momentul, la starea de dinaintea rupturii îi redeșteaptă lui Nikitin senzația, ideea că a pune capăt urii și neîncrederii este nu numai necesar, ci și posibil. Se realizează astfel acel continuum, acea legătură între sufletul tânărului locotenent și cel al scriitorului matur, în amîndouă existînd ascunsă imaginea limanului necunoscut dar totuși familiar, aducînd a copilărie. În spatele tribulațiilor vieții, care refuză, atît de contradictoriu, să-și dezvăluie sensurile, se află amintirea și promisiunea reperului imuabil al *limanului*. Viața însă ține la permanentă distanță substanțializarea imaginii. Principiul nu poate fi decît principiu. Noianul contradicțiilor ce năpădesc viața fac posibilă apropierea doar acolo unde viața încetează. Este singura rezolvare posibilă.

•

*Și arătați cum drumurile cad
Din cer prin lume pînă-n iad.*

GOETHE, *Faust*

Poate părea neașteptată apariția jocului în șirul motivelor-simboluri ce marchează drumul bondarevian spre adevăr? Am putea înțelege titlul, simbolul deci, în trei feluri.

Primul sens ar fi cel al „jocului“ în care se lasă prinse personajele acestui roman. Regizorul Krîmov, un om pentru care căutarea adevărului prin ceea ce face este o necesitate continuă, necunoscînd liniștea, se lansează într-un fel de joc menit să reazeze realitatea care-l înconjoară într-o formă nouă ce ar putea să-l scoată din impasul problemelor insolubile ce

il năpădesc. În acest joc, el o atrage și pe Irina, o tinăra balerină aflată și ea într-un impas. Amîndoi caută rezolvări posibile în joc, această dublare metaforică a realului ce reprezintă o activitate gratuită, care însă ascultă de legi obiective, o cale contradictorie cu o infinitate de dezvoltări posibile, evoluînd în imaginar spre o țintă reală. Ceea ce urmăresc ei, sau Krîmov, cel puțin, este ca, îmbrăcat în straiile metaforice ale convenției jocului, să se desprindă de real, să zboare pe deasupra obstacolelor incomprehensibilității realului sau, pur și simplu, deasupra oboselilor și plictiselilor, pentru a reveni tot în real, dar în cu totul alt punct și cu o cu totul altă perspectivă asupra lucrurilor, lucruri care așteaptă cumînți la sol.

Dar oare lucrurile așteaptă? Printr-o inevitabilă lege a conservării forțelor, efortul desprinderii și impactului se repercutează asupra substratului de sprijin. Chinurile Olgăi, soția lui Krîmov, ne fac să ne întrebăm dacă prețul cerut de angajarea într-un astfel de joc nu este cumva prea mare.

Ajungem astfel la cel de-al doilea sens al titlului — felul în care este purtat jocul, maniera de joc a celor prinși în el. Krîmov își construiește jocul inventînd un set propriu de reguli, chemînd pe tabla de joc ce jucători vrea el, încercînd totul pentru a angaja zborul permis de joc în volute cît mai interesante, cît mai avîntate. Căci soluțiile pe care el astfel le caută se află în zona rarefiată a imaginației și nu în realul care îl face pârtaș la bițiiile histrionice ale lui Molocikov, directorul său de producție și prieten cu două fețe, sau la jocul de paiată al directorului Balabanov. El are nevoie de jocul, de zborul cu Irina tot așa cum și aceasta îl consideră necesar, în pofida dificultății și a stavilelor. Totul ar fi perfect dacă jocul ar putea fi doar liniar, simplu, dacă totul ar depinde numai de abilitatea de joc a celui care inițiază mișcările în joc, de „jocul” lui. De regulă, însă, jocurile de acest fel nu pot fi simple. Fiecare jucător are un stil aparte de a înțelege și purta jocul; are, poate, chiar un set aparte de reguli, necunoscut îndeajuns celorlalți. Și totul ar mai merge încă bine dacă la începutul jocului convenția acestuia ar fi acceptată de toată lumea și fiecare jucător ar fi atent la jocul celorlalți. Regulile Irinei, cu toate dezvăluirile walpurgice sale zile de naștere, nu sînt înțelese de Krîmov. De fapt, greșeala acestuia este nu neînțelegerea, nu lipsa de abilitate în joc, ci o confuză fixare a scopurilor, o nehotărîtă alegere a direcțiilor salturilor. Krîmov

nu știe: bine ce vrea de la joc, așa că joacă ca să descopere jucînd. Este de aceea un joc pătimăș, ce nu se mai poate opri vreodată. De aici consecințele tragice ale jocului său.

În ce măsură este însă el vinovat? Ar fi putut proceda altfel? Răspunsul sugerat de roman este, probabil, acesta: jocul este o cale de cunoaștere specifică unui anumit mod de existență, unui anumit fel de a vedea lumea. Anumitor firi el le este absolut necesar și de aceea trebuie jucat chiar atunci cînd ar duce la eșec. Pentru cei cărora jocul le este vital, eșecul nu este un preț prea mare.

Pentru ceilalți, jocul este o cale la alegere. Ei știu că în funcție de felul în care e jucat — atent sau inconștient, abil sau iresponsabil — jocul creează sau distruge. El poate fi însă oricînd abandonat, căci este o cale ca oricare alta.

Pentru Krîmov însă, asemenea lui Nikitin din *Limanul*, căutarea adevărului nu se poate opri decît odată cu viața. Căutările se identifică cu viața. Și tot așa cum jocul este o cale vitală de ființare a unei asemenea conștiințe, tot așa eșecul nu poate însemna completa ei blocare.

Am putea găsi, în chip de concluzie, un al treilea sens al titlului: jocul autorului însuși. Literatura este și ea un joc, un joc în slujba unei căutări. Krîmov este un reflex al autorului. Romanul, lipsit de libertatea polifonică a elementelor constitutive, este interesant prin profunzimea unui singur fir conducător, cel care caută în numele autorului, cel al personajului ce îl reflectă pe acesta. Jocul lui Krîmov este de aceea (bineînțeles, doar în măsura permisă de condițiile invenției literare) jocul lui Bondarev. Jocul autorului este, în același timp, paralel jocului personajului său. Toate motivele — simboluri ale operei bondareviene vin aici să se integreze acestui joc, ca într-un subtil carusel ce-i poartă pe eroi, le permite lansarea în acea căutare ce, de fapt, îl implică chiar pe autor.

•

Este oare această carte o concluzie posibilă a operei de pînă acum a lui Bondarev? A răspunde la o asemenea întrebare înseamnă a cunoaște răspunsul la problemele ridicate de fiecare carte în parte, de abordarea, în fiecare carte, a cite unei căi spre adevăr.

De fapt, pot fi oare cărțile soluții la problemele în jurul cărora sînt alcătuite? Iată-l din nou pe Bondarev: „Sînt

aproape convins că artistul nu trebuie să rezolve probleme. Poate că el ar trebui doar să le pună, să le indice... Literatura nu poate schimba materialicește lumea, dar ea poate să schimbe atitudinea oamenilor față de propriile lor vieți și față de societate“.

În acest context, scriitorul reprezintă memoria activă a societății sale. Bondarev a reușit, de-a lungul unui drum mult prea complex pentru a-l circumscrie în atât de puține cuvinte (opera sa mai cuprinde romanul *Opțiunea* (1983), nuvela *Rubedeniile* (1969), volumul de povestiri *Noapte grea* (1959), ciclul de miniaturi *Clipele* (1977—82), lucrări de teatru și cinema, el este de mai multe ori laureat cu Premiul de Stat al U.R.S.S., este distins cu titlul de Erou al Muncii Socialiste (1984), multe altele), a reușit, deci, să mărească această funcție pînă la nivelul unei veritabile inteligențe creatoare aflate în necontenită efervescență.

ION VIȘOIU

Capitolul I

ÎN TAXIUL CARE-L ADUCEA DE LA AEROPORT, Krimov simți că i se face rău; pe tîmple îi apăruse o sudoare rece, gulerul tare al cămășii i se lipise neplăcut de gît și se sufoca. Încercă de cîteva ori să coboare geamul, în speranța că o să-i treacă, dar, de fiecare dată, curentul cald, mirosind a gaze de eșapament, îi izbi fața transpirată.

Cînd văzu, la această oră, mulțimea de oameni din stațiile de autobuze, de prin fața magazinelor, îl cuprinse o vagă mirare (oare cînd muncesc oamenii ăștia?). Apoi observă razele soarelui matinal, jucîndu-se printre frunze sau oglindindu-se în vitrine, în timp ce în minte îi mai stăruia încă un alt carusel de străzi, cu alte vitrine, cu măsute așezate pe trotuare, sub umbrele roșii, cu altă mulțime de oameni îmbrăcați peștriț, viu colorat și cu un alt soare, fierbinte, chiar dis-de-dimineață. Acest carusel strălucitor anihila cu aroganță, umilind parcă, modestia străzilor moscovite, trist de înduioșătoare atunci cînd te întorci acasă din străinătate. Însă cel mai neplăcut lucru era senzația dureroasă de sufocare, asemănătoare hohotelor de plîns oprite neputincios în gît, pe care nu o mai simțise niciodată. Nu-și putea da seama ce se petrece cu el și era gata să ironizeze și să disprețuiască acest sentimentalism inoportun.

. De fapt, ce se întîmplase? Totul fusese atît de frumos în Parisul ospitalier — șase zile de agitație, cu recepții fără nici un fel de obligații, săli cu aer condiționat, baruri, discuții, nopți petrecute în cabarete cu dulce parfumatul întunerice roșietic, cu canapele catifelate și cu trupurile palide ale femeilor de pe scenă; apoi diminețile cu bărbieritul migălos, cu cele două cești cu cafea pentru înviorare, la micul dejun, vizionarea filmelor și, în sfîrșit, premiul

de onoare pentru regie — neașteptat, dar atât de rîvnit. Acest festival s-a desfășurat sub cele mai bune auspicii, într-o atmosferă plină de solitudine, însă zilele petrecute în străinătate, plăcute și cu impresii derutante, îi lăsaseră un gust amar și o senzație de rușine, de care nu voia să-și mai amintească.

Închise deci ochii, încercînd să-și reconstituie viața cotidiană, cu ritmul ei obișnuit, cu obligațiile de la studio, cu ședințele și pregătirile pentru filmare, însă neliniștea iritantă creștea, și atunci se gîndi : „M-am întors mai devreme cu două zile, așa că voi sta acasă să mă odihnesc“.

Dar cînd ajunsese acasă, pe bulevardul Lenin, după ce trecu prin curte, pe sub plop, păși în răcoarea ca de peșteră a scării, urcă în liftul cu pereții zgîriați și se trezi pe palierul cunoscut, în fața ușii capitonate, cu butonul soneriei muzicale, nu-și mai putu stăpîni emoția și lacrimile ce-l înecau și se văzu nevoit să se sprijine de perete, așteptînd să se liniștească.

Sună de patru ori (consemn de familie), ascultă, apoi mai sună o dată, sperînd să audă vocea soției, a fiicei sau pe a fiului ; însă, dincolo de ușă, liniște. Numai cîteva foșnete nedeslușite se strecurau prin pustietatea apartamentului : acasă, pesemne, nu era nimeni.

„Cîtă fericire în îmbrățișările cu care mă întîmpină soția iubită și odraslele adorate, gîndi el, surîzînd.“

Descuie ușa, tîrî geamantanul în hol, unde îl izbi aerul cald și mirosul de praf încins. Cînd își văzu în oglindă chipul obosit, realizează imediat că, totuși, a avut un mare noroc. Da, se simțea istovit și dorea să fie singur, să nu-l întrebe nimeni nimic, să se întindă pe canapea, într-o totală relaxare, să răsfoiască revistele, ziarele și scrisorile sosite în lipsa lui.

În timp ce-și dezbracă haina, trecu prin toate camerele. Era clar : întreaga familie plecase la vilă. Ferestrele erau închise ermetic, storurile trase și în apartament stăruia un aer închis. Din loc în loc, pe parchet, pe covoare și pe mobile licăreau razele de soare furișate prin crăpăturile storurilor, iar în bucătărie, al cărei geam nu era acoperit, mirosea a mușama încinsă. Nota de plată a telefonului, căzută de pe măsuță, se scorojise îngălbenită de soare.

De fiecare dată, cînd se întorcea din străinătate, avea sentimentul că acolo trăise o lungă și ireală perioadă din existența sa, inventată parcă de hazardul vieții. Apoi, obosit de acest joc, încerca, în discuțiile cu prietenii, să se elibereze de tot ceea ce amintea vorbăria, restaurantele și cocteilurile de care trebuise să se ocupe un timp, din amuzament și pură curiozitate.

Și acum dorea să scape de povara sufletească provocată de pălăvrăgeala intelectuală, de propriile-i zîmbete protocolare, de parfumul dulceag al săpunului străin — care avea ceva într-adins feminin — de mirosul chimic al maselor plastice, prezent în toate sălile de cinema și în hotelurile pariziene, de tot ceea ce trăise.

Dușul rece îl înțepa cu mii de ace, apa împrăștiindu-se cu zgomot proaspăt, primăvărat. Ușa de la baie fiind deschisă, în apartamentul pustiu parcă răsuna un ecou marin.

Frecîndu-se cu prosopul, Krîmov umbla prin camere descult, simțind căldura parchetului încins. Cînd ajunse în sufragerie, dezbrăcat încă, își spuse cu voce tare : „În fine, totul este trecător : o să treacă și asta !“ Își turnă un păhărel de coniac, îl bău și după un val de înțepături, asemenea unei arsuri, avu senzația unei ușurări.

Se întinse apoi pe canapea, în camera de lucru, și începu să răsfoiască ziarele, revistele, invitațiile la expoziții sau la alte întîlniri urmărind numai adresele expeditorilor, fără să deschidă plicurile, în speranța că va da de un nume cunoscut. Și, parcă poticnindu-i-se privirea, puse, cu un gest domol, în colțul măsutei joase, un plic bleu, a cărui ștampilă oficială necunoscută, aceea a Direcției Generale a Ministerului Afacerilor Interne, îi atrase atenția, trezindu-i o îngrijorare incertă. „Deci, iarăși începe?... Mai precis : totul continuă“. Și, fără să se grăbească, deschise plicul, apoi citi în fugă că el, Krîmov Veaceslav Andreevici, va trebui să se prezinte pe data de 4 iulie (asta-i exact peste trei zile !) la anchetatorul Tokarev, în strada Petrovka, nr. 38, etajul 2, camera 200, cu buletinul sau cu oricare alt act de identitate. „Pentru ce trebuie să ne vedem a doua oară ? Doar ne-am întîlnit la studio ? Desigur, Oleg Grigorievici este un tinăr înțeli-

gent, binecrescut și are o mustăcioară îngrijită. Însă orice mi se va întâmpla, dragă Oleg Grigorievici, eu în strada Petrovka nu voi veni, pentru că nu vreau ca dumneata să devii fantoma celor întâmplate.“

Rămas pe gânduri, puse citația deoparte și începu să citească cronicile filmelor prezentate la festivalul parizian, realizând, în subconștientul său, doza de falsitate din hotărîrea luată cu un minut mai înainte, și, în același timp, constată denaturarea vulgară din aprecierea asupra filmului său, o comparație penibilă a „purității sufletești și a moralei comuniste cu duritatea eroilor occidentali, al căror univers sufletesc amintește de o scoică goală.“

„Ce isteți sînt dragii noștri băieți, dar la ce bun acest primitivism înjositor ?“

Și Krîmov rîse supărat, imaginîndu-și ce mutră ar fi făcut marele regizor american, cu fața lui bucălată, rus după părinți, un om foarte talentat, caustic, ce prezentase la festival cutremurătorul său film *Sodoma și Gomora*, în care se vorbește despre dispariția unei case de nebuni, simbol al năruirii omenirii ce a pierdut sentimentul milei. John Grichmar, rivalul meu, precis ar fi rîs împreună cu mine. Auzi, „puritate“, „moralitate“, „superioritate“, Doamne, ce cuvînte scarbede ne-am ales pentru pîdorie și argumentare și cum ne-am înarmat cu ele din cap pînă în picioare ! Noi, grozavii, ne-am însușit totalmente neprihănirea îngerească, lăsînd ceea ce e diavolesc pentru alții.“

Vădit iritat, începu să citească o altă cronică, dar dădu peste aceleași fraze enervante despre sex, despre patologie și despre imoralitatea din filmul lui John Grichmar și, atunci, fără să termine de citit, aruncă ziarul, spunînd cu voce tare :

— Ce cretinism, lua-l-ar dracu de cretinism !...

Ei fuseseră împreună cînd li s-au decernat premiile, după cum tot împreună au fost invitați, de multe ori, la masă (ca reprezentanți ai celor două mari puteri), iar în fiecare seară, după vizionări, se întîlneau la barul hotelului și se cîsteau cu vodcă și whisky, uneori chiar depășind măsura, deși nu era chip să-l întreci pe american ; apoi, atunci cînd la propunerea lui Grichmar, două nopți întregi

au petrecut prin „night-cluburi“, discutind cu înflăcărare, pînă la ostilitate, despre destinele Rusiei, despărțiți prin divergența părerilor, dar, în același timp, uniți prin ceva, poate prin acea curiozitate devorantă, reciprocă.

Mai ales a doua noapte a fost extrem de obositoare, din cauza divergențelor aprinse, a excesului de băutură și a spectacolelor de varieté. În dimineața următoare, avînd o apăsătoare durere de cap, Krîmov răsfoia un *Paris Match*, în foaierul holului, înainte de vizionare, implorînd hazardul să-l scutească pentru ziua aceea de recepții, de nodul strîns al cravatei, de ironia caustică a lui Grichmar, să poată respira în voie și, pe înserat, să hoinărească pe străzile Parisului. Foaierul imens, decorat cu luxoase covoare orientale, nu franțuzești, cu fastuoase oglinzi americane, cu fotolii și canapele adînci, tapițate cu piele sintetică de culoare roșie, cu acel du-te-vino din dreptul ușilor de sticlă, cu forfota din fața biroului de recepție, cu discuțiile în șoaptă precum și cu mirosul iute și cald, de țigări amestecate cu parfumuri — totul constituia ceva obișnuit pentru un hotel, dar și pentru Krîmov, care mai văzuse ceva asemănător și prin alte țări. De aceea, doar din cînd în cînd, își arunca privirea spre fețele cunoscute sau străine ale regizorilor și producătorilor, rase cu grijă sau bărboase (cele două fizionomii, caracteristice lumii contemporane), spre siluetele cu alura sportivă ale starurilor și celebrităților, fermecătoare, tinere sau întinerite, toți cu urmele nopții în ochii extrem de strălucitori. Însă ceva îl deranja în contemplația aceea firească ; poate greutatea apăsătoare din cap sau strălucirea de mercur din adîncimile oglinzilor ; privirea lui îi cuprinsese pe toți laolaltă, adunați în foaier la ora asta matinală, după micul dejun, și dintr-o dată îl trecură un fior și o transpirație rece la gîndul că ei au sesizat privirea lui insistentă.

Își mută ochii pe o pagină din *Paris Match*, dar, în aceeași clipă, auzi rîsul lor însoțit de fraze condescendent ironice, referitoare la curiozitatea lui indiscretă și, tot atunci, simți pe față o senzație ca de atingere aproape fizică. Săltă capul și își dădu seama că cineva din grupul regizorilor și producătorilor îl privea cu o stăruință calmă, o persoană foarte cunoscută, cu fire de păr încărunțite și

îmbrăcat într-un costum gri, un om cu care se întâlnise adeseori. „Îl cunosc bine, dar cine e ? Cine ?“ Și, parcă ieșind de după o draperie groasă, începu să-i recunoască, treptat, pieptănătura, fruntea, firele încărunțite și cravata, dar când încercă să-i întâlnească privirea, ochii omului rămaseră îndepărtați, în umbră, fixindu-l de acolo. Simți atunci o slăbiciune și temându-se că inima nu-i va rezista, înțelese, în sfârșit, cu cine semăna omul acesta.

Bineînțeles, se putea ca aceste halucinații să fie provocate de oboseala nervoasă ; auzise de multe ori despre stressul la oameni cu profesia lui, însă nu avea de unde să știe că se manifesta întocmai așa. „Imposibil, prostii, e absurd. O aiureală !“ Se ridică, aruncând revista pe măsută și, retrăind momentele din timpul anilor de război, când trebuise să ia o hotărîre, se îndreptă cu pași siguri spre omul acela din mijlocul cineaștilor. Însă omul în costumul gri dispăruse... Pe locul lui stătea regizorul francez Claude Mélliès, un bătrîn uscățiv, vînjos, dar cu chipul oarecum frivol, din cauza genelor scurte și vopsite, care îl salută pe Krîmov cu o amabilitate mondenă, înclinîndu-și capul cu firele de păr încă ude de colonie și impecabil pieptănate peste chelie. Fără să-și dea seama de ce, Krîmov se înclină și el, rostind politicos : „Bonjour, monsieur“, apoi, depășind momentul jenant, se îndreptă spre capătul foaiерului, unde, ca de obicei, îl zări pe John Grichmar, care îi făcea, bucuros, semne cu mîna. În clipa aceea, Grichmar apăruse ca o salvare :

— O, Veaceslav, sînt fericit că te întîlnesc !

A doua zi, ceva asemănător s-a repetat în aeronavă, cînd, ceea ce îl lega de această ședere în străinătate, cu tot aspectul eterogen, precum și tensiunea sufletească și efortul fizic, i se păru că dispăruse, iar în salonul aproape pustiu al aeronavei ce aparținea companiei naționale „Aeroflot“, cu stewardese frumoase, era o lumină calmă și se auzea graiul matern... Tot curîc i se păru și faptul că aici, la înălțimea de nouă mii de metri, în razle strălucitoare ale soarelui, pe hublou apăruseră două muște, iar dincolo de geam, la orizont, te orbeau, prin imensitatea undulată și nemișcată, torsuri de nori, în timp ce întinderea plată a norilor de dedesubt semăna cu Oceanul Înghețat, prin ale cărui crăpături, la adîncimi de necon-

ceput, se zăreau orașe inundate, fire de drumuri și păduri întunecate.

Krîmov privea enormii nori-aisberguri și muștele ce se țirau pe hublou și se amuza, gîndindu-se la incompatibilitatea inefabilului acestei înălțimi, a albului imaculat al norilor cu cele două călătoare, intrate aici pe aeroportul Șeremetievo sau pe cel de la Orly. „De ce oare au vrut să ajungă pînă aici?”

Reflectînd asupra acestei neconcordanțe și asupra permanentului „de ce“, simți, cu o deosebită plăcere, cu extraordinară claritate cum o forță necunoscută îl eliberase din materialitatea de oțel a acronavei, de pe fotoliul în care ședea (păstrînd însă aceeași poziție și în aer) și se trezi zburînd deasupra imensității albe, a strălucirii nemărginite a norilor, mîngiat de vînt și de soare.

„Știu ce s-a întîmplat cu mine, se autoconsola, încercînd să-și explice această stare. A fost un vis trăit în subconștientul meu. Totdeauna mi-am dorit un aparat de zbor, un fel de helicopter cu un singur loc. Uneori doream cu ardoare ca la sfîrșitul zilei să fug de toți, să mă desprind de pămînt, să zbor fără nici o direcție și să aterizez într-o poieniță ca-n basm, pe la ora apusului cînd liniștea pădurii se oglindește în lac... Atunci, în foaierul hotelului am avut revelația propriului eu — un trîndav —, bine îmbrăcat, capabil de sentimente străine, însă inutil în străinătate — și nu prea m-am simțit în apele mele... Cum se explică însă că acum am simțit fizic presiunea atmosferică, curentul zborului, dureroasa strîngere de inimă și eliberarea totală de materie?...“

Legănîndu-se grațios pe tocuri și cu zîmbetul pregătit pentru întîmpinare, stewardesa se apropie cu tava plină de pahare cu apă minerală și-l întrebă dacă nu dorește să bea — ea apăruse în fața lui venind din salonul luminos (iată frumosul, realul, în chip de femeie) iar el tăcea, nedorind s-o vadă cum îi zîmbește, să-i asculte ciripitul dulce sau s-o privească pe această făptură tinărară și perfectă, judecată din exterior, care precis că știa de unde vine el și care-i văzuse și filmele. Totul s-a transformat imediat într-o realitate dură în comparație cu dulcele chin al emoției din timpul zborului de deasupra norilor albi ce acopereau pămîntul.

Refuză apa minerală, ceru un coniac și își întoarse capul spre hulbou. Pînă acum, această izolare nu i-a fost caracteristică lui Krîmov. Închise ochii pentru o clipă și i se păru că în zgomotul motoarelor aude urletul satanei, strigătele și plîsetele victimelor, fanfare amestecate cu tunete simfonice. Încercă să deslușească o notă anume, dar muzica metalică se schimbă într-o secundă, crescînd pînă la hohot, asurzindu-l, parcă ar fi amenințătorul semnal al universului, și aproape semiconștient continuă să gîndească: „Irina... după moartea ei totul s-a dereglat...”

Razele soarelui își reflectau spectrele pe hublou, cînd stewardesa blondă, mereu cu zîmbetul pe buzele-i adolescentine, așternu șervetul și-l întrebă din nou ceva, dar el n-o auzi, nepăsîndu-i de mîncare și nici de acest zîmbet profesional. Și dintr-o dată fu cuprins de un gînd năprasnic, anume, că motoarele se vor îneca, aeronava se va poticni în aer și se va prăbuși din înălțimi cu toată greutatea sa de oțel.

Cît de cumplit va striga ea, stewardesa, cu buzele tinere, rujate, (care nu vor mai fi sărutate niciodată) și ce înspăimîntător va țipa tot salonul !... „Dar eu ? Cum am să procedez în acel moment ? Voi aștepta ultimul impact și-mi voi lua adio de la viață ? Ceea ce știu bine este că nu voi striga și nu mă voi ruga...”

Se strîmbă văzînd muștele ce se plimbau pe hublou, și îl cuprinse dorința de a retrăi zborul ca în vis, în chip de pană de porumbel, printre valuri aeriene, fără frică și fără nici o obligație — ce beatitudine !

„Frică ? M-am gîndit la frică ?”

Zbîrniitul telefonului parcă l-a lovit în tîmplă, dezobîșnuindu-se, în săptămîna trecută, de soneria lui. Scuturîndu-se din ațipeală, se ridică în capul oaselor și, ca un act reflex, întinse mîna spre receptor, dar o trase brusc înapoi — încă nu știa nimeni că el se află în Moscova, iar prima convorbire telefonică de acasă înseamnă deja griji și obligații cotidiene. Olga, care nu avea de unde să știe că el se va înapoia cu două zile mai devreme, nu putea să sune de la vilă.

Se întinse iarăși pe canapea, în speranța că va ațipi, dar noul zbîrniit al telefonului îl determină să ridice receptorul.

— Da, răspunse încet, așteptînd să audă vocea timbrată a directorului de film, Molocikov, însă uimit de răsufllarea prudentă din receptor, spuse repede : Da, ascult, vorbiți, nu vă jenați, dacă tot ați format numărul.

— E-e-u sî-i-nt, cîntă prelung o voce aproape ca de copil, rîzînd. Bună ziua, tată ! Ai venit ? Am sunat într-o doară și, neașteptat, ai răspuns tu. Formidabil ! Noi sîntem la vilă. M-a rugat mama să te sun de la telefonul public de pe plajă, parcă presimțînd că trebuie să te fi întors. Sînt bucuroasă, tată...

— Tanica, cățelușul meu drag, spuse Krimov, înduioșat și răgușit deodată. Nu te-am auzit și nu te-am văzut de-un veac. Ce ați făcut în lipsa mea ? Mama cum se simte ?

— Mama ? Formidabil !

— Formidabil ? În ce sens ?

— Eu zic că mama este cea mai frumoasă femeie din lume și cred că i-a fost tare dor de tine. Știi de ce spun asta ? Te rog însă să nu mă spui, să rămînă strict secret. Serile, mama stătea în biroul tău și citea... Vai ! Fir-ar să fie ! chițcăi ea ștregărește. Uite, o gașcă întreagă s-a strîns lângă cabină și îmi bat în geam cu fisele. Tata, sînt fericită, te așteptăm ! Pa ! Vezi că mașina este în garaj. Noi am venit aici cu trenul.

— Spune-i mamei că eu mai întîrzii cu ceva treburi la Moscova și voi veni mîine, zise Krimov, rămînînd cu receptorul la ureche. În timp ce de la celălalt capăt, dintr-o cabină telefonică necunoscută de pe plajă, unde fiica sa lăsase receptorul în furcă, se auzea semnalul „ocupat“, el simți aievea gustul buzelor Olgăi și privirea-i întrebătoare, așa, de jos în sus, a ochilor ei negri, cînd întindea gura pentru sărutul de bun venit spunîndu-i tandrul și calmul „Iată-te și pe tine“, și îl cuprinse un resentiment, față de sine însuși, gîndindu-se cum de este în stare să nu-i spună tot adevărul, să-i ascundă ceva, care, pe ea, total nevinovată, ar umili-o.

Grăbindu-și înviorarea, sări de pe canapea, dădu perdeaua la o parte, deschise fereastra spre frunzele stră-

lucitoare ale plopilor, scăldate în soare, și inspiră adânc arșița cu miros de asfalt a amiezii. Puful de la ploi, ce zbura prin aer în mai tot sud-vestul Moscovei, îi gîdila fața și pătrunse și în birou. Krîmov își suflă puful de pe obraz, apoi se strimbă în oglindă, satisfăcut că dimineată, în hotel, înainte de plecare spre aeroport, se bărbierise. Nu-i plăcea neglijența în zilele libere, spre deosebire de cele în care lucra, cînd uita să se bărbierască și prefera să îmbrace jachete sau pulovere purtate.

„Oare îl cunosc? se întrebă ironic, privindu-și în oglindă chipul obosit, încărunțit, cu ochii gri mijiți, rudă de sînge cu el, cunoscut și străin în același timp. Deodată își aminti de dimineata din foaierul hotelului și de individul acela cu fața cam șifonată, rătăcit printre celebrități, trîndav, spilcuit, simțindu-se străin acolo și se cutremură de rușine, realizînd zădărnicia celor șase zile petrecute la Paris — Ce dracu o mai însemna și asta? Parcă trăiesc o viață ireală, străină de mine. Merg, mănînc, vorbesc, călătoresc prin străinătate, primesc premii inutile, în timp ce sufletul mi-a rămas la acea zi grozăvnică din iunie, cînd a murit Irina“.

Capitolul II

CA DE OBICEI, KRÎMOV INTRA CU PAȘI SIGURI în biroul secretarei, știind că aici, în fața ușii solid capitonate cu piele, pentru ca zgomotul din studio să nu poată pătrunde în intimitatea cabinetului directorial, îl va întîmpina, totdeauna amabilă, pieptănată cu grijă, secretara, care îl va conduce în biroul directorului, unde va fi parcă mîngîiat de mîinile lui Balabanov, ridicate în semn de mirare și de exclamația vocii sale de bas: „Iată cîc a venit, în carne și oase!“ Apoi, de după inșul birou se va rostogoli, ca un arici bătrîn, încă vii, cu o blîndețe plină de considerație și de emoție Ivan Ksenofontovici, cu brațele larg deschise, de parcă ar fi fost gata să cadă doborît de razele strălucitoare ale scarelui ce pătrunseseră în cabinetul său.

Însă în dimineața aceasta, Krîmov, cam obosit după o noapte proastă la Paris și după zbor, intră la secretara lui Balabanov cu o nepăsare forțat prefăcută când i se adresează cu obișnuitul prietenesc: „Cum se simte Nino-cika?” și imediat simți ceva nou în felul cum ea îi întinse o mână moale și cum îi aruncă o privire goală pe deasupra capului lui și cum îi spuse: „Stați să-ntreb“, dispărînd grăbită după ușă. Și, după un minut, când ea îl pofti la director, numai cu gestul aprobator din cap. Krîmov își dădu seama că aici, pesemne, bătaia vîntului și-a schimbat direcția, cît a fost plecat în Franța.

— A, intră, intră parizianule! îi zise cu vocea sa de bas Balabanov, rămînînd pe scaun, contrar obiceiului. Și, neridicînd privirea de pe hîrțiile în care părea a fi cufundat, îi făcu semn cu mîna să ia loc în fotoliul de vizavi. Te rog! Bine ai venit! Ceilalți vin poimîine, da? Felicitări pentru premiul internațional. Te-a onorat capitalismul putred și, slavă Domnului, acum n-au decît să înghită în sec și să rabde. Dar de ce te-ai întors mai devreme, Veaceslav Andreevici? Totuși, Parisul e Paris: femei elegante, vitrine luxoase, baruri, calvados, continuă el cu vocea sonoră, adîncit în hîrtii, cu ochii-i minusculi ascunși de sprîncenele coborîte. Iar tu te întorci înainte de termen? Ceva nu-i în regulă. Orașul e plin de plăceri, e un oraș petrecăreț. Da! Inspirat a fost acela care a spus că Parisul este cel mai frumos oraș.

Krîmov, văzînd această falsă preocupare, această indiferență — ceea ce nici măcar nu se putea bănuia acum o lună — se așează în fotoliu și se strîmbă enervat la ultima frază a lui Balabanov.

— Baruri, vitrine, calvados..., povești pentru copii spuse adulților proști, îl întrerupse minios Krîmov și aruncă țigara neterminată în scrumiera curată, plină de clame, de pe biroul lui Balabanov. După cîte văd, sînteți foarte ocupat, Ivan Ksenofontovici? Am să revin după ce terminați de studiat materialul acesta atît de interesant! Stabiliți ora și am să aștept.

— Da, prea scump a costat contrabasul... Da, sîntem cu toți niște proști! spuse Balabanov, ridicîndu-și pleoapele umflate, respirînd astmatic și suflecîndu-și minecile cămășii, ca pentru luptă; își încruntă supărat sprîn-

cenele stufoase spre scrumieră, apucă mucul cu degetele lui groase, ca pe un șoricel mort, și îl azvîrli în coșul de sub birou, scuipind după aceea peste degete.

— Da, regret, dar m-am lăsat de fumat acum cinci ani, zise el, apostrofîndu-l și continuă să răsfoiască hîr-tiile de pe birou, părăind distrat dar atent totuși. Aș fi vrut să vă dau o veste bună, mult stimată Veaceslav Andreevici ! Tare mult așa fi vrut să vă fac o bucurie, tare mult, dar cu ce ?

— Cu nimic extraordinar, îi răspunse Krimov, ne-bănuind încă motivul acestei reticente și al atitudinii evazive a lui Balabanov. M-am întors mai devreme din orașul „plăcerilor“, cum ați remarcat, numai pentru că peste o lună încep filmările. La ora actuală numai asta mă interesează, conchise Krimov, dorind să arate că nu intenționează să se adapteze noii situații, intervenită în lipsa lui. Și subliniind „numai asta“, îl întrebă pe un ton oficial-amabil : Sper, Ivan Ksenofontovici, că la studio nu s-a schimbat nimic, în ceea ce privește scenariul meu ? Iar dacă a intervenit ceva, atunci vreau să știu ce ?

— Doresc din tot sufletul să vă ajut, din tot sufletul... Și, cu privirea lăsată în jos, Balabanov alegea clamele din scrumieră. Dar... Oare nu înțelegeți ?

— Vreau să știu, spuse iritat Krîmov, însă pe un ton normal, ce ați hotărît cu filmul meu, ce dracu ?

— Da, nu vreau să vă supăr, îi zise sever Balabanov și din nou respiră astmatic, șuierînd și suflecîndu-și mî-necile pe brațele-i butucănoase și păroase, cum puteți să începeți filmările peste o lună, Veaceslav Andreevici, după întîmplările atît de tragice, vă rog să mă iertați... După moartea Irinei Skvorțova, nu mai aveți interpreta principală. Trebuie să coboriți pe pămîntul acesta păcă-țos. Da, prea scump a costat contrabasul !

— Lăsați contrabasu-n pace, Ivan Ksenofontovici, zise Krîmov, apatic. Nu sinteți sincer cu mine. Iar eu, cu permisiunea dumneavoastră, doresc să-mi explicați ce s-a întîmplat cu filmul meu și vă rog să nu mă mințiți, încercînd să mă duceți de nas...

„De ce i-am zis să nu mă mințiți ? De unde pînă unde ?“

— Iar eu vreau să vă atrag atenția că deocamdată directorul studioului sînt eu, silabisi Balabanov, roșind, încît părul său sur, zburlit ca țepii unui arici, în contrast cu fruntea purpuriu-zmeurie, căpătă culoarea inițială, ca de zăpadă proaspătă. Nu dumneavoastră, scuzați-mă, ci eu răspund pentru producție. Inclusiv și pentru filmul dumneavoastră, Veaceslav Andreevici ! În ciuda renumelui dumneavoastră, care, îmi permit să v-o spun, vi s-a cam urcat la cap, strigă cu vocca sa groasă, continuînd, tot așa de agitat, să răscolească, cu degetele-i scurte, clamele din scrumieră. În timp ce dumneavoastră, după cum înțeleg, nu vreți să vă asumați nici o responsabilitate pentru filmul dumneavoastră, de parcă totul vă e permis ! Șmecherie, șmecherie, Veaceslav Andreevici, dar nici chiar așa !...

— Responsabilitate ? Șmecherie ? dădu din umeri Krîmov. Ce stupizenie !

— Nu vă mai prefaceți, făcînd pe naivul, Veaceslav Andreevici, zise Balabanov și împinse scrumiera. Pleoapele-i ridicate dezvăluiseră privirea înțepătoare a ochilor fixați pe rădăcina nasului lui Krîmov. Eu depind de alții și orice sentiment aş nutri pentru dumneavoastră, acum nu vă pot ajuta cu nimic, deși îmi cereți să nu vă mint, continuă Balabanov jignit, înroșindu-se și mai tare. Regret... Și mă îndoiesc că veți mai continua filmările. Asta nu mai este de competența mea.

— Vă îndoiti ? De ce ? În atribuțiile cui intră ?

— Nu vă dați seama, Veaceslav Andreevici, că în urma cecilor întîmplate în echipa dumneavoastră de filmare, vă paște tribunalul ? Sau considerați că pentru dumneavoastră, o celebritate, legile sovietice nu sînt valabile ?

— Cum adică ?

Spuse acest „cum adică“ și îl cuprinse un sentiment sufocant, ca acela care-i apăruse acum o lună, după acea zi fatală cînd el crezuse că torentul firesc al vieții s-a oprit pentru mult timp și că el, Krîmov, nu va reveni la muncă prea curînd. Însă înainte de plecarea în Franța avusese discuția de o oră cu Balabanov, care-i exprimase regrete, compasiune și părea sincer interesat în continuarea filmărilor. Iar acum, această răceală oficială, pe care pru-

dentul Balabanov o afișa destul de rar, îi trezi lui Krîmov scîrbă.

— Tribunal ați spus, parcă ? întrebă, prefăcîndu-se mirat, Krîmov. Pentru ce vor să mă judece ?

Balabanov încetă scormonirea clamelor și, iritat, își flutură palma ce seamăna cu o lopată.

— Permiteți-mi să vă raportez, Veaceslav Andreevici, îi spuse el cu voce de bas sufocată, că și pe mine m-au invitat în așa-zisa instanță de anchetare... în legătură cu acea nemaivăzută, nemaipomenită... Vreau să spun acea tragedie... acea extraordinară întîmplare...

— Fiți mai clar, Ivan Ksenofontovici. Vă ascult cu atenție.

— După cum s-a constatat, dumneavoastră, Veaceslav Andreevici, ați fost în relații intime cu actrița Skvortoșova, decedată în mod tragic, și de aceea ați ales-o pentru rolul principal...

— Chiar așa să fi fost, deși nu este cazul, ce legătură are totuși cu întîmplarea aceasta extraordinară, cum v-ați îngăduit a vă exprima atît de delicat ?

„Curios, din cînd în cînd, parcă mă văd cu alți ochi, se gîndi Krîmov, examinînd fața fălcoasă și purpurie a lui Balabanov și, în același timp, văzîndu-se pe sine în fotoliul din fața biroului, cu ochii încercănați de oboseală, îmbrăcat cu costumul de vară, cu cămașa bleu, abia schimbată, dar umezită deja la subsuori. Oare cîți ani poate să aibă acest om cărunt ? Seamănă el oare cu asasinul respectabil al amantei, pe care Balabanov probabil că așa îl visa, sau mai degrabă seamănă cu eroul unui film francez, detectiv din lumea intelectualilor îngîmfați ? Prostii ! Ce prostii !“

— Fiți mai explicit, Ivan Ksenofontovici. Concret, la ce vă referiți ? repetă Krîmov, impasibil. Cum puteți să faceți o afirmație în necunoștință de cauză ! Adică, știind... ce îngroapă pisica. Vă rog să mă iertați pentru grosolănie...

— Ușurel, ușurel ! strigă gros Balabanov, cu fălcile tremurînde, fără să ridice privirea. De chestiunile dumneavoastră dubioase, vorbind delicat, se ocupă alte instituții, iar pe mine nu mă interesează. Însă în privința

comportării dumneavoastră imorale față de șoferul studioului, Stepan Gulin, aici...

„...aici, el, directorul studioului, va trage concluziile. Deși, pe de altă parte, e caraghios și de neconceput : de ce l-am lovit pe șofer ? Doar sînt un om inteligent... Cum ar fi procedat însă acest înțelept Balabanov, cînd ar fi văzut-o întinsă pe iarbă, fără cunoștință, în costumul de baie ud, iar mașina nu se găsea la locul ei ? Ce-ar fi făcut el, Balabanov, văzînd mucuri de țigări străine, cu urme de ruj, în scrumiera din ușa mașinii, atunci cînd, în sfîrșit, după patruzeci de minute, a sosit ? Ar fi simțit aceeași ură față de șoferul ce transporta undeva niște pasageri, în timp ce ea își dădea sufletul ? Da, este de neconceput o faptă ca asta. Numai că acest Balabanov este un fătarnic iscusit, un actor instalat în fotoliul directorial. De aceea, probabil, îmi repugnă vocea lui vibrantă, de bas, roșeața frunții și a gîtului, capul și mai ales ochii ca de arici, pe care și-i ascunde, temîndu-se să mă privească și făcînd pe autoritarul. Iată, în acest caz, cum se spală pe mîini“.

— Îmi imaginez cît trebuie să fi suferit în acea instanță, cînd ați fost interogat. Vă cer scuze pentru clipele neplăcute pricinuite de mine, spuse Krîmov ironic, cu privirea ațintită la spîncenele neliniștite ale lui Balabanov. Și iarăși se zări pe sine, ca printr-o ceață deasă : ovalul feței palide, poziția în care sta în fotoliu — dar, dintr-o dată, o înțepătură dureroasă, ca un avertisment, îl îngrijoră serios pentru prima dată : „Oare am obosit pînă la extenuare ? Să nu mai am putere ca să ies din înfundătură ? Așa mă voi prăpădi“.

— Dar nici n-am simțit o satisfacție răspunzînd la întrebări. Da, da ! îi spuse, sec, Balabanov.

— Nu v-ați terminat fraza : a costat prea mult contrabasul. Totuși, vreau să cred că nu m-ați încondeiat prea rău. De aceea nici nu vă întreb ce și cum ați răspuns, Ivan Ksenofontovici. Altceva vreau să știu eu : ce hotărîre ați luat în privința filmului meu, în timpul cît am lipsit ?

— Regret. Deocamdată nu veți filma.

— Ce înțelegeți prin acest „deocamdată“ ?

Sprijinindu-se de brațele fotoliului, Krîmov se ridică brusc, ca un arc încordat și văzu negru în fața ochilor („O, dar ce rău mă simt, uite ce slăbiciune m-a apucat“), însă imediat, în fața lui, peste birou, îi apărură statura neputincioasă a lui Balabanov, cu umerii rotunzi și talia groasă, ridicat din fotoliul său de forța fricii ce îi spălase și roșcața de pe față. Și Krîmov se mira cum de-i apăruse acest gând caraghios : să și-l închipuie pe acest arici prudent, buimăcit și țipînd cu glasul său gros, clătîindu-se și răsturnînd fotoliul, pe acest Balabanov, dacă el, Krîmov, i-ar fi mîngîiat nasul cu un singur deget, spunîndu-i : „Dragă martirule pentru adevăr“.

— Iertați-mi asprimea, zise Krîmov, înclinînd ironic din cap, pentru a-l liniști pe Balabanov. Spusele dumneavoastră, însă, oricum ar fi interpretate, dau frîu liber unei fantezii ce duce prea departe. Deci, ce vrea să însemne acest „deocamdată“ ? accentuă el. Deocamdată, deocamdată... Deocamdată nu sînt judecat, nu sînt în închisoare, răspundeți : cine a stabilit acest lucru ? Dumneavoastră ? Așa v-a sfătuit Comitetul pentru Cinematografie ? Instituția aceea serioasă din strada Petrovka ?

Balabanov își luă haina de pe spătarul fotoliului, o îmbracă și, strîngîndu-și pîntecele ca într-un corset, se încheie la nasturi, cu un gest hotărît, apoi spuse cu respirația șuierătoare :

— Și eu vă cer iertare, Veaceslav Andreevici ! Trebuie să plec. Dar... Vă rog ! Și, făcînd o grimasă plîngărească, deschise larg brațele, foindu-se prin fața fotoliului : Vă rog, dragul meu ! Cum de mai puteți spera, după întîmplarea aceea incredibilă ? Și unde mai pui, că prețindeți. Și mai și ironizați ? Dar unde vă treziți, Veaceslav Andreevici ? Chiar nu vă dați seama pentru ce sînteți acuzat ? Eu v-am respectat și v-am iubit...

— Sînt acuzat ? se miră Krîmov cu răceală și adăugă cu o amabilitate exagerată : Vă mulțumesc pentru sinceritatea ultimei fraze. Îmi dau foarte bine seama că nu dumneavoastră sînteți acela care a hotărît soarta mea, Ivan Ksenofontovici. Toate bune !

„Ce discuție stupidă, fără nici un sens. La ce mi-a folosit ?“

Înainte de plecarea la festivalul parizian, Krîmov fusese invitat în biroul lui Balabanov, care îl servise cu ceai..., mișcînd cu blîndețe din sprîncene, insistînd în a-l convinge că la ora actuală n-au pe altcineva pe care să-l trimită la capitaliști; că îi va prinde bine o schimbare, după cele întîmplate; că-i va fi de folos contactul cu burghezia, făcîndu-și simțită și prezența lui; că precis se va întoarce la Moscova cu un premiu, așa cum de altfel sînt ferm convinși, atît el, Balabanov, cît și cei de sus. Și cînd spusese acestea, arătase cu lingurița spre tavan, rîzînd semnificativ și înghițînd zgomotos ceaiul. Toată agitația gălăgioasă, precum și suflecarea nerăbdătoare a minelor (de parcă s-ar fi pregătît pentru o treabă foarte importantă) îi erau familiare lui Krîmov — și nu de o zîdcoă, nici de un an, și parcă totul trebuia să confirme că Balabanov e un bătrînel bun, un Mecena liberal, cu acea particularitate cunoscută de a se înroși fulgerător — și la bine și la rău — de a-și dojeni, cu voca-i de bas, subalternii, ceea ce nu afecta pe nimeni, el neagreînd în studio nici bîrfa și nici intrigile, reușînd totdeauna să atenueze conflictele ivite între membrii echipelor de filmare.

Acum însă Krîmov părăsea biroul lui Balabanov cu senzația că în urma unui dezastru vechea realitate fusese radical transformată, iar pe aceasta nouă el nu o înțelegea încă în totalitate. După ce păși peste pragul cabinetului directorial, secretara, cu fața impenetrabilă, smuci din umeri și, cu o prefăcută tandrețe în glas, îi spuse unui individ solid, pletos, îmbrăcat cu o geacă din piele de căprioară, care ședea pe divan :

— Intrați, tovarășe Kozin.

Acesta, aruncînd o privire piezișă și uricioasă lui Krîmov, se îndreptă spre ușă, mîndru nevoie mare, de parcă ar fi fost o celebritate jignită că a trebuit să aștepte atît de mult.

„Ce prost e acest Kozin !“, gîndi Krîmov, recunoscîndu-l pe regizorul de la televiziune, altădată lingușitor-amabil, zîmbind mîeros tot timpul, dar de nerecunoscut acum, sub această privire plină de răutate îngîmfată.

Însă ceea ce îl chinuia cel mai mult pe Krîmov era faptul că, după vechiul său obicei de a fi întotdeauna

dezarmant, prietenos și inofensiv în ironie cu colegii — în virtutea acestei obișnuințe, deci — îl salută pe Kozin cu capul. Rușinat, își blestemă gestul care putea fi interpretat ca un semn de slăbiciune și chiar se opri în loc, în anticameră, pentru o clipă :

— Nu vă supărați pe un moșulică prost și ramolit și nu-i purtați pică, distinși compatrioți, zise el, umilbatjocoritor, făcînd o plecăciune evlavioasă, călugărească, devenită, nu se știe de ce, foarte la modă în ultima vreme, la fel cu pupăturile sentimentale între bărbați, în mediul actoricesc. Apoi, tușind sfios în pumn, zgribulindu-se și mormăind „eu acuși plec, acuși“, servil ca un lacheu dintr-o piesă, închise ușa, remarcînd cu satisfacție expresia de stupefacție de pe fețele lui Kozin și a secretarei. Clown, paiată, actor de doi bani, zise el cu voce tare și rise în semiîntunericul coridorului, urîndu-se pentru această purtare de care-i era scîrbă și de la care, în același timp, nu putuse să se abțină. „Ce înseamnă asta ? De unde atîta maimuțareală în mine ? De parcă în trufia mea nu accept să fie și altul înțelept. Și unde oare se află acest al doilea om în mine, de îmi insuflă acest joc insuportabil sufletului meu ?“

Străbătînd coridoarele studioului spre echipa de filmare, trecu prin tunelele întunecoase, prin cascadele solare ale galeriilor din sticlă, după care ajunse în curtea studioului (unde deasupra plopilor strălucea, plin de fericire, cerul estival), și dintr-o dată își aduse aminte de ziua morții Irinei, zi foarte asemănătoare cu aceasta, prin arșiță, strălucire și verdeată. Ca și acum, Krîmov se ducea la echipa de filmare, iar ea îl aștepta în biroul directorului, ca să meargă la minăstirea Spasski, în vederea familiarizării cu locurile unde urma să se filmeze o scenă. Atunci, parcursese acest coridor cu convingerea fermă a stabilității lucrurilor pămîntești, cu buna dispoziție proaspătă, matinală. Totul îi mersese din plin, avînd mult noroc. Fusesse găsită și aprobată actrița pentru rolul principal și filmările trebuiau să înceapă în august. Astăzi însă, la toate cotiturile și intersecțiile multiplelor coridoare, în fiecare minut, întîlnea numai fețe cunoscute, și în timp ce unii întorceau capul, ca din întîmplare, cu expresii preocupate, de oameni grăbiți, ceilalți, prin ges-

turi aproape imperceptibile ale bărbiei, păreau că îl salută, iar cîțiva îl priveau fix în ochi, cu reproș pentru curiozitatea lor nesatisfăcută, gata să-i ia apărarea sau să-l condamne pentru taina asupra morții tinerei și talentatei actrițe, taină ce le zgîndărea nervii.

Capitolul III

IARNA EA A LOCUIT LA O RUDĂ DE PE STRADA Ordinka, iar la începutul verii s-a mutat într-un hotel modest, „Balciug“, care a fost păstrat pe strada Peatnițkaia, vizavi de podul vechi de peste Kanava. Colțul acesta, considerat marginea Moscovei, era destul de liniștit, nemaicexistînd furia străzilor centrale cu mulțimea de oameni alergînd peste traversări, cu interminabila scăpărare a mașinilor zgomotoase, cu mirosul gazelor de cșapament, cu cozile de la înghețată și de la răcoritoare, cu cafenelele aglomerate și pline de aburi, ca băile comunale, și cu vîrtejurile omenești din piața Teatrăinaia, din intrarea Stoleșnikov sau din strada Petrarka. Nu prea departe de hotel, străduțele înguste de pe celălalt mal al Kanavei aminteau de vechiul tîrg negustoresc, prin echilibrul lor înșelător, prin franzelările minuscule, ale căror vitrine aveau perdele, prin oglinzile de modă veche ale frizeriilor (cu norii parfumați de *Chypre*), prin plopii bătrîni ce s-au mai păstrat încă, acolo unde înainte fuseseră garduri cu porți arcuite, și prin porumbarele din curțile năpădite de buruieni. Acest cartier al Moscovei, cu cerul liber, deocamdată, fără clădiri urite, înalte și dreptunghiulare, în stil american, a fost filmat de Krîmov înainte de război, în anul '41 și de atunci l-a îndrăgit, pentru intimitatea modestă a ulicioarelor și a înfundăturilor, nedistruse încă.

Iar cînd, într-o duminică la amiază, s-a apropiat de „Balciug“, bucurîndu-se că recunoaște umbra rară a plopilor de pe cheiul somnoros, apa leneșă a Kanavei, precum și curcubeul din stropii mașinii ce spăla strada, nu se putea dumiri de ce născocise ea întîlnirea la acest hotel, probabil dogorind ca un cuptor, la ora aceea.

Amintindu-și însă zîmbetul din colțurile buzelor ei, capul dat pe spate și fraza teatrală, aruncată cu o nai-vitate ștregărească : „Vă dau o întîlnire de afaceri la «Balciug»“, înțelesese că acesta e un joc în care îi făcea plăcere să-l atragă. Și a acceptat, nu fără curiozitate ; portarul tînăr din hol nu l-a oprit, nici nu l-a întrebat la cine merge, l-a salutat prietenos, probabil prevenit de ea, iar cînd a ajuns în dreptul camerei ei, de la etajul doi, la capătul coridorului cu mochetă de culoarea zmeurei, și-a imaginat că în spatele ușii se află o cameră mică, colorată de verdeața plopilor din dreptul ferestrei.

— Pofțiți, intrați. Vă așteptam. Dar, din păcate, nu în rochie de seară. O să-mi treceți cu vederea ?

Din prag îl întîmpină cu privirea pironită în ochii lui, veselă și plină de încredere, ceea ce simplifica dar și complica în același timp apropierea de ea.

— Oare nu în felul acesta aveau loc întîlnirile în minunatul secol al nouăsprezecelea ? spuse ea, făcînd o reverență. Bună ziua, Veaceslav Andreevici.

— Fie și-așa, încuviință Krîmov indiferent, dar nu se putu abține și o îmbrățișă ușor. Imediat simți cum a tresărit speriată, apoi se lipi de el, lăsîndu-i-se în brațe, plină de teamă și înfiorată de această îmbrățișare. Unde va fi balul ? întrebă el cu interes premeditat. Și cu ce doriți să vă duc ?

— Mă voi gîndi imediat și am să mă sfătuiesc cu cineva, zise ea cu severitate și se retrase, apoi se lipi cu nasul de oglindă și oftă. Nu, nu, nu vreau la bal. Îi lăsăm pentru diseară. Trăsura poate să aștepte. Nu vreți să mergem în Australia ? În primul rînd, acolo, la fiecare pas, întîlnești canguri cu puii lor frumoși...

— Și oricît de ciudat ar părea, acolo oamenii umblă cu picioarele în sus, zise el cu franchețe. Dar, totuși, poate înlocuim Australia cu ceva autohton. Cu parcul Sokolniki, de exemplu. Ne vom plimba, vom mîncea și apoi vom merge la studio. Sîntem așteptați acolo la ora trei. Trebuie să facem niște probe pentru film. Irina, cinematograful este mai interesant decît Australia, o să vezi.

— Sînt de acord cu ceva autohton. Fără compania cangurilor.

Mult timp Krîmov n-a fost sigur că ea va accepta să filmeze. În anul acela a fost o iarnă cu zăpadă multă, cu nămeți și cu seri viscolite, pe care au petrecut-o în garsoniera unei rude plecată la Arhanghelsk, oferindu-le prilejul de a se cunoaște treptat, uimindu-l cu fiecare nouă descoperire.

Într-o seară mohorîtă coborî din taxi la colțul străzii Ordinka și porni prin viscol, înfășurat din cap pînă-n picioare de zăpadă, abia distingînd petele albe ale ferestrelor, din cauza spiralelor pulberii viscolite, în timp ce sus, pe lîngă felinare, zăpada zbura oblic sau în valuri albe — peste tot domnind o furie dezlănțuită. Însă el înainta înfruntînd vîntul și simți cum din întreaga-i ființă se degajă o senzație fizică de plenitudine, de viață, de sănătate și de duioșie inefabilă. Sună la ușă și ea îi deschise, apoi își scoase cojocul plin de zăpadă și, pătruns de ger, spuse cu entuziasm :

— Iarnă !

Ea își ridică ochii în care străfulgeră fericirea acestei complicități.

— Afară-i viscol, nu-i așa ?

— Viscol.

— Zăpada viscolește ?

— Zăpada.

— E ger și, probabil, felinarele... scîrțîie și se clatină. Acum ar fi bine să călătorești cu trenul și să ascuți viscolul, nu-i așa ? Nu v-am văzut de foarte multă vreme. De o veșnicie. Parcă ați venit cu sania, și miroșiți a stepă. Și își lipi palma de obrazul lui rece. Sînt sigură însă că nu v-a fost dor de nimeni. Cred că ați uitat și pe ce lume sînteți, din cauza agitației de la studio.

— Agitație a fost, zise el, și din nou nu se putu stăpîni să nu o îmbrățișeze, sărutîndu-i sprînceană mătăsoasă și arcuită.

— Vreau ca astăzi să nu mai plecați, șopti ea și se depărtă cu teamă ascunsă. Se așeză pe divan și amenin-

ținându-l cu degetul, copilărește, spuse ca pentru sine : Am înnebunit amîndoi. E sfîrșitul lumii.

El s-a așezat alături, iar ea s-a culcat încetișor, și-a întins mîinile și a șoptit tainic :

— Spuneți-mi, care-i rostul vieții ?

— În ce sens, adică ?

— În sens solemn.

— Irina, dumneata crezi că există ceva care să poată răspunde exact ?

— Dar trebuie, totuși, să existe o semnificație anume pentru ceea ce se petrece între noi doi. Nu de alta, doar nu mă iubiți. Nu-i așa ?

Ea își mușcă buza de jos și ochii ei verzi licăreau ștregărește, a neînțelegere.

— Nu, nu asta am vrut să vă întreb. Spuneți-mi, mai bine, dacă am ceva interesant pentru dumneavoastră ?

— Iată...

— Nu vreți să răspundeți ?

— Cînd veneam adineaori, mă gîndeam la dumneata, Irina. Mă gîndeam cît de tainic zîmbești uneori. Leonardo da Vinci de zîmbetul Giocondei s-a îndrăgostit...

— Iar dumneavoastră ?

— Nu încapе nici o îndoială.

Ea îi răspunse sincer, zîbindu-i fericită.

— Nu.

— Cum nu ?

— Habar n-aveți.

— Despre ce ?

— Că am talent să fiu fermecătoare, atîta tot. Și îi străfulgeră ochii, cu privirea ei speriată. Prin urmare, vă place genul meu ? Și doriți, probabil, să devin pentru puțin timp chiar soția dumneavoastră. Sau nu ?

— Vreau și nu vreau. Dumneata ești o fetiță de pe altă planetă. Dintr-o altă galaxie. De pe o farfurie zburătoare.

— Pe care dumneavoastră o dirijați, zise ea în glumă și se trase de lingă el, temătoare. Dirijați-mă, doar cunoașteți totul foarte bine. Iar eu mă voi lăsa puțin condusă.

El se aplecă și îi sărută cu delicatețe genele țepoase, care îl gîdilară, în timp ce, mîngîind-o, degetele îi alune-

cau de pe părul moale pe gîtul subțire și încordat, cînd, deodată, îi atinse șira spinării, slabă, ca de copil. Făcîndu-i-se milă, își trase mîna, cu intenția de a se ridica, însă îi simți zvîcnirile sfioase ale trupului și o văzu cum închide ochii, lăsîndu-și capul pe spate, cu buzele întredeschise și cu dinții albi strînși într-un zîmbet ușor trist și vag fericit, apoi șopti :

— Probabil, așa se întîmplă cînd mori. E înfricoșător...

Îi admira chipul atît de atrăgător prin expresia lui schimbătoare, simțea adierea cuvintelor șoptite și pentru o clipă ar fi vrut să-și închipuie că el, om matur și cu experiență, nu are cincizeci și ceva de ani, că ea nu este de două ori mai tînără ; să fie îndrăgostit nebunește, așa cum a fost îndrăgostit de Olga în anii de după război și să fie prins în mrejele acestei halucinații, ale acestei buimăceli din care să nu mai poată scăpa. Însă îmbrățișînd-o pe Irina avu revelația unei limite stricte, care-i zgîndări sentimentul vinovăției și al milei.

— Irina, rosti el, trebuie să veghem, ca să nu cumva să devenim caraghioși. Despre mine e vorba, bîncînteles. Nu s-au iubit.

Krîmov își aminti că atunci, în seara aceea de iarnă, petrecută în garsoniera din strada Ordîнка, Irina îi privea pieptul, clipind din ochii în care i se adunau, ca o perdea, lacrimile, fără să scoată nici un cuvînt și lăsînd impresia că prin această tăcere îi cerea ajutor. Iar el, pentru a-și înăbuși chinul surd al incertitudinii, îi spuse, în intenția de a o liniști :

— Hai ! Să nu plîngi. Altminteri, am să plîng și eu. Și, în felul acesta, vom plînge amîndoi !

— Pe mine mă iubesc cîinii și copiii, spuse Irina în șoaptă, ștergîndu-și cu pumnul lacrimile. Numai să-i spun unui cîine de pe stradă : „Hai, prostule“ — că va alerga după mine. Am mai observat, pe bulevard, că atunci cînd mă uit la copii, imediat vin la mine. Numai dumneata nu mă iubești și îți inspir doar milă. Trebuie că iubești cu totul altceva. Și te înțeleg. Dar să știi că nici eu nu sînt o marțiană. Spune-mi, de ce oare acela mai puternic îl chinuie pe cel slab ? Și îl privi drept în ochi, reflectîndu-și verdele ca de pădure al ochilor ei dezarmați.

Copleșit de convingerea ei aproape amară, îi spuse în glumă :

— Tu vezi în mine un alt om, Irina. Nu pe cel ade-vărat.

— Oricum, ești mai puternic ca mine. Bărbatul e re-gele naturii — puternic și protector — pe care eu sînt reprezentanta neputincioasă a sexului feminin, sortită să facă mincare și să nască copii.

— Tocmai de aceea ești mai puternică.

— Eu ? întrebă, plăcut surprinsă. O spui serios, sau glumești, ca de obicei ?

— Glumesc, desigur ! Eu sînt mai puternic. Întîi pen-tru că am o voință de fier și nu suport lacrimile altcuiva, mai ales cînd plînge o femeie. Apoi, dacă văd pe cineva bătînd un copil, sînt în stare să urăsc întreaga omenire pentru violența lui. Dar cel mai des mila mă cuprinde pentru toți și pentru toate, și atunci sînt gata să le iert oamenilor chiar și păcatele cele mai grele. Și pe-ale mele, desigur ! Rege al naturii, fără de putere și nedorind pu-terea. Atît timp cît va exista omenirea, femeia va fi regina naturii. Fără ea, noi bărbații, de mult ne-am fi transformat în cîrțițe.

Ea îl întrerupse, înălțînd ușor din sprîncene.

— Nu, eu nu văd decît bunătatea și curiozitatea ce ți-am trezit-o eu, o biată fetiță, săracă dar drăguță, din trupa de la „Balșoi teatr“, care debutase sub cele mai bune auspicii. Și căreia i s-a întîmplat o mare nenorocire. Ah ! Cît de mult îmi displace, atunci cînd sînt căinată și com-pătimită : „Ce ghinion ai avut, Irinușka !“

— Te căinez și te compățimesc. Și ce este așa de grav în asta ?

— Este. Și să știi că realizez diferența dintre noi doi. Dintre dumneata și mine. Dumneata ai realizat deja multe, iar eu, parcă profitînd de împrejurare, aș fi venit la de-a gata. Te asigur însă că am iubit dansul încă din copilărie. Și nu-mi mai doream nimic altceva. Nici bani, nici glorie, nici un fel de bijuterie, nimic. Știi... din nou îl privi cu teamă, iar colțurile gurii îi căzură într-un zîmbet culpabil. Știi, cînd nu sînt în apele mele, mă supăr pe mine însămi foarte tare, pentru asta.

— Pot să te ajut cu ceva, Irina ?

— Cu nimic. Nu trebuie. Mă descurc singură. Totul e în regulă.

— Deci, totul e în regulă, repetă el.

— Absolut ! rosti ea, înecându-se în lacrimi. Și inspirînd puternic aerul, întrebă, cu voce sugrumată : Ai auzit ?

— Ce să aud ? Și cu dosul palmei îi șterse lacrimile ca de copil, de pe obraji :

— La ce bun, toate acestea ?

— Auzi ce liniște e în casă ? Viscol... Și ce liniște...

— Mai lasă liniștea în plata Domnului !

— Nu, nu ! Știi, liniștea are un sunet ciudat, asemănător cu sunetul nedreptății și cu cel al morții.

— Încă ești copil, Irina. Toată viața îți stă în față.

— Crezi că nu știu ce este nedreptatea ? Și ce-i acela ghinion ?

— Răspunde-mi sincer, cum te descurci, Irina ?

Însă ea deja îi spusese totul. Lacrimile i se uscaseră pe genele coborîte, obosite, iar sprîncenele îi tresăreau ușor, de parcă ar fi ațipit și ar fi auzit, ca prin vis, ceva inaccesibil lui. În acest timp, el se gîndea că va trebui să pună capăt acestui chin voluntar, despărțindu-se de această copilă dragă inimii sale, care îl atrăgea prin fragilitatea-i suavă, naivă și neajutorată și printr-un anume mister al vieții ei.

De fiecare dată, îl întâmpina fie cu exuberanță copilărească, fie cu o seriozitate de om matur, pierzîndu-și privirea într-a lui, cînd cu patimă, cînd cu tristețe, sau o găsea cu cearcăne albastre, semn al unui chin tainic. Uneori, probabil după cîteva ore de exerciții de balet, o găsea întinsă pe divan, îmbrăcată în trening și, fără să se ridice, îi zîmbea trist, numai din colțurile buzelor, cercetîndu-i fața, iar dacă el încerca să-i vorbească, îi acoperea gura cu palma, rugîndu-l în șoaptă : „Nu-i nevoie, hai să tăcem astăzi !“ Nu o dată o surprinsese într-o istovitoare concentrare, jos pe covor, în mijlocul camerei, cu cartea în mînă, cufundată în singurătate și ruptă de realitatea înconjurătoare. Alteori, apucată de o veselie copilărească, plină de viață și cu ochii sticlin-

du-i de bucurie, îl trăgea spre oameni, spre mulțime, în Parcul Central, unde îi făcea plăcere să meargă pentru că acolo se aflau „roata dracului” și „camera risului”, sau mergeau într-unul din restaurantele din afara orașului (nedorind să întâlnească vreo cunoștință), unde îl învăța să danseze ritmurile moderne, fără să se sfiască și atrăgând atenția tuturor, prin tinerețea ei exuberantă, prin suplețea trupului și părul său blond, aproape de alb.

Și, cu toate acestea, nu știa nici ce gîndea și nici ce intenționa să facă Irina. Pentru că ea nu pomenise nimic, nu adusese niciodată vorba despre accidentul în urma căruia, un an de zile, n-a mai putut să danseze. Totodată, nici nu-i permitea lui Krîmov să o asiste la antrenament, lăsînd uneori impresia inutilității celor ce făcea.

O dată, el a venit în Ordîнка seara, în jurul orei șapte, găsind-o ocupată cu ceva neobișnuit. Era îmbrăcată în trening, întinsă pe covor, înconjurată de manuale de trigonometrie, de tabelele lui Bradis și de coli de hîrtie pe care erau desenate unghiuri și linii. Și, cu obrazul sprijinit în palmă, scria formule pe un caiet de școală, exclamînd întruna :

— Cosînsuri ! Sinusuri ! Mi-e scîrbă !

Amuzat, o întrebă ce se întîmplă acolo, iar ea, revoltată, îi răspunse că rezolvă o problemă de trigonometrie, problemă pe care cîndva, la examenul dintr-a noua, nu reușise să-i dea de cap, din cauza urii sale față de formule, apoi răvăși foile, închise tabelele și mușcă enervată vîrfurile creionului.

— Uneori, examenul de la trigonometrie mă urmărește ca un coșmar. Vreau să scap de el și nu pot. Cu toate că acest coșmar s-a petrecut acum cîțiva ani, de ziua mea de naștere, spuse și trosni din degete, cu obidă. Apropo, astăzi am o aniversare. Dacă rămîi, vei cunoaște pe amicii mei — actori, pictori ; niște golani simpatici...

La ora nouă și ceva „golani simpatici” năvăliră în apartamentul Irinei, strigînd și rîzînd în hohote, foarte zgomotoși : se sărutară, schimbînd saluturi încîntătoare și după ce își aruncară paltoanele și sacourile pe jos, în hol, invadară toată camera — fete slăbuțe, în pantaloni și

bărbați tineri, în pulovere groase. Unul dintre ei, scund, cu părul negru, și cu ochii ca de cărbune, sticlindu-i de la băutură („un tătar, pictor cu un talent excepțional“, i-au spus mai târziu lui Krîmov), deschise larg brațele și strigă :

— Ira, Irinocika, lumina sufletului meu ! Și își făcea vînt cu o sticlă de coniac, de parcă ar fi ținut în mînă un popic. Nimeni nu-l luă însă în seamă. Atunci, se urcă pe un scaun și, imitînd un saxofon, începu să-și onduleze trupul într-un dans sălbatic. Irka ! Frumoaso ! — La mulți ani !...

— Mucles, tătarule ! îi strigă careva, cu vocea răgușită, furioasă, de actor ! Liniște ! Vreau să toastesz ! Liniște, bandă ! Să fie liniște absolută !

Pătrunse de frig, fetele se strecurară și se așezară la masă ; cît ai clipi din ochi, totul a fost prădat, fața de masă pătată și murdărită cu scrum de țigară, în timp ce bărbații se înclinau cavalierește în fața Irinei fără să-i dea vreo atenție lui Krîmov. Unul singur, de vîrstă mijlocie, rotofei și cu un ochi sașiu, cu cămașă desfăcută la guler, sub care se vedea o flanelă nu tocmai curată, îi strînse mîna și-i zise, împleticindu-i-se limba :

— V-am mai văzut undeva, și se dezechilibră, împingînd scaunul spre masă. Dar unde ?...

— Și mie mi se pare că ne-am mai văzut, însă nu-mi amintesc unde anume ?

— Liniște absolută ! Să fie liniște desăvîrșită ! tuna vocea baritonală, furioasă, a actorului. Această casă... în această casă blagoslovită, a proaspetei născute, putem să rămînem pînă la ziuă. Noi iubim această casă, deoarece putem intra în ea la orice oră din zi sau din noapte ! Trăiască stindardul nostru luminos ! Ura ! Liniște, bandă ! Tătare, mucles ! Tacă-ți fleanca ! Unchiule, unchiule drag, o să povestești mai pe urmă cîte femei și cînd le-ați avut !... Liniște ! Liniște de mormînt ! Încă n-am terminat de povestit...

— Îi auziți ? Pricepeți ceva ? Toți tipă la mine, boscorodi supărat bărbatul sașiu și rotofei. Tătarul ăsta e un pictor original și are atelier propriu, construit de rude. Viteaz, nevoie mare, călăreț și scandalagiu, însă îmblînzit de civilizație ! În venele lui curge stepa, cerul

și vîntul, în timp ce sub șa a pus o bucată de carne crudă — asta-i tot ce-i hrănește talentul. În ce-l privește pe acel Vsevolod, cu vocea-i de stentor, el e actor, fiul unei celebrități din MHAT. Auziți-l cum zbiară ! Imberb, dar zbiară !

— Măi, nene ! Dumneata te-ai alăturat nouă la Țedri *, prin urmare ești un străin. Să taci ! Încetează cu această discuție despre femei. Ai avut destule !... Liniște ! Vă rog faceți liniște ! Vreau să recit. Voi spune din versurile genialului Blok ! Atenție, toată lumea ! „Și-n-totdeauna,-n ceasul cînd se-ntunecă,/(Sau poate eu visez așa?... Că-s beat...)/Incet, o doamnă în mătăsuri lunecă,/ Stirnînd o umbră-n geamu-ncețoșat.“

— Îi auziți ? șopti mirat sașiul. Vor ei ceva...

— Ce anume ? întreabă Krîmov, asurzit de hărmălaia din jurul mesei.

— Trebuie că vor ei ceva, îi zise, îngrijorat, sașiul, dar nu știm noi. Oare vor ceva, sau pur și simplu își beau talentul și, în felul acesta, își iroscesc viața ? O să le-o spun chiar acum, le spun tot... Și se ridică, abia ținîndu-se pe picioare, amețit, cu cămașa-i largă presărată peste tot cu scrum, cu fața vînată transpirată și cu coama ciufulită, cu șuvițe sure din loc în loc, semănînd cu capul unui leu.

— Tinerilor, începu el, noi, la vremea noastră... am avut un țel precis. Noi am suferit, dar știam pentru ce...

— am știut, am umblat în opinci, dar voi...

— Stai jos, nene, îl întrerupse vocea baritonală, cu inflexiuni grave, a actorului. Ești beat, nene, totuși ai rostit un toast subtil ! Nene, ești un geniu ! Sanchi ! Cu permisiunea dumneavoastră...

— Vreau să vă citesc din Gumiliov. Liniștește-i, Vsevolod !

— Tătarule, ia sticla de la gură ! Pe cine ai văzut tu bînd așa ?

— Foarte simpatici, într-adevăr, cu toate că sînt cam mojici acești golani, îi spuse Irina la ureche lui Krîmov. Stai mai la o parte, privește-i și-i ascultă ! Va fi foarte interesant. Acum vor începe polemicile.

* Casa centrală a oamenilor de artă.

— Bine, voi sta într-un colț, ca un șoricel.

— Kocetov... Romanul lui Kocetov... Se poate numi asta roman ? A ?

— N-ai dreptate. E foarte bine că și-a deschis sufletul. Așa îi poți vedea întreaga goliciune. Ca la un veritabil striptis.

— Kolea, tu ce părere ai despre evrei ? Dar despre ruși ?

— Părerea mea e pe undeva pe la mijloc.

— Invidioșii sînt aceia care răsîndesc minciuna.

— În orice ticăloșie există și naivitate, așa după cum într-o naivitate prostească sălășluiește și ticăloșia ! Dar tu ești un invidios.

— Atunci, și în bine există ticăloșie ?

— În binele cu capul spart și fără ochi. Să-ți fie clar.

— Liniște absolută ! Li-niș-te ! Cine a zis că vrea să recite din Gumiliov ?

— Eu m-am oferit.

— Liniște, gangsteri ! Nu mă faceți să-mi scot pistoalele cu minere încrustate. Grișa, recită din Gumiliov !

— Băieți, vreau să vă vorbesc. După aceea, Gumiliov.

— Iarăși dumneata, nene ? Bine, dă-i drumul ! Lăsați-l să vorbească, bandiților ! Ascultați cuvîntul celui care a cunoscut toate suferințele de pe lume.

Amețit de-a binelea, rotofeiu, avînd fața posomorită, albăstrie, cu privirea sașie, se ridică din nou ca un urs. Atunci, Krîmov, care sta lîngă el, îl recunosc : în urmă cu vreo zece ani îi fusese prezentat la o serbare, la Casa actorului, ca fiind fiul unui scriitor cunoscut, mort prin anii treizeci, undeva în nord.

Rotofeiu duse paharul la gură și îl dădu peste cap.

— Anticii aveau o vorbă : grăbește-te încet ! Este valabilă și pentru noi. Pentru noi toți care ne zbuciumăm.

— Dacă te gîndești la moarte, înseamnă că te temi de ea.

— Beneficiarii societății ! Ce știți voi ? Cel mai greu se descurcă în viață omul talentat și cîstit.

— Clasicii tăi respectabili sînt niște mincinoși sentimentali.

— Natane, tu ce părere ai despre mine ?

— Fiind romantic, eu nu mai văd adevărata față a lucrurilor. Dacă eu sînt șef, atunci tu ești un prost, în caz că tu ești șeful, prostul sînt eu. Dreptatea este de partea celui mai tare.

— Ești cinic.

— Deschideți fereastra să poată intra aerul proaspăt în această cameră îmbîcsită de fum ! Aruncați țigările, toți !

— Tătarul și-a vîndut tabloul cu cinci sute. Se pare că acum face decorurile unei piese de la teatrul „Taganka“.

— Dacă munca înseamnă viață, atunci viața noastră înseamnă numai muncă. Și nu ne mai rămîne nici un fel de timp.

— Deci, asta ar veni cam așa : minciuna e uriașă, bogată și puternică, iar adevărul e mic, mizerabil și sărac.

— Vacs ! Întotdeauna arta a fost transfigurare a realității.

— Cea mai gogonată minciună apără și întreține viabilitatea tuturor adevărurilor omenești !

— Iar mediocritatea totdeauna minte.

— Nu cumva filosofăm în van ?

— Țara noastră deține șaisprezece la sută din rezervele mondiale de pădure, douăzeci la sută din rezervele de apă, iar noi ducem lipsă de hîrtie !

— Dar ce, minciuna înseamnă autoapărare ?

— Și dacă minciuna este purul adevăr, iar adevărul nu-i altceva decît minciună ? Nu te strîmba. Să mă strîmb știu și eu !

— Liniște ! Ascultați aici ! Vă voi spune și versurile Ahmatovei ! Divine versuri !

— Roza, ce ai zice de un twist ? Reține însă că nu mă pricep. Tătarule ! Geniule. Ia cîntă din gură un twist sau un shake !

— Vsevolod se pricepe mai bine, pentru că locul lui de muncă este scena, unde lucrează cu moaca, dar și cu vocea. Țipă de parc-ar fi trîmbița din Ierihon.

— Știi cum poate fi definită critica ? Un autograf sub propria-i ignoranță.

— Iar tu știi să miști din urechi. Dă-mi sticla, drăguțele. Ai început să filozofezi prea mult.

— Despre cine este vorba ? Cine-i nulitate ? Îndrugi niște prostii, fără să clipești măcar. Când apreciezi valoarea unui pictor, trebuie să ai în vedere cea mai bună lucrare a lui ! Nu pe cea mai slabă. Ce răi am devenit, invidioși pînă la ură.

— Tu la cine te referi ? La cine ? Sau ești matol ?

— La tine. Ești o tircușcă.

— Asta ce mai este ? Ai înnebunit ?

— E o păsărică ! Mică de tot, dar se are bine cu crocodilul. Ala, după ce a halit pe careva, deschide botul și ea îi curăță dinții. Cu ciocul.

— Foarte interesant ! Deci, răul coitalizează cu binele ?

— Svetlanocika, ce ai în vedere cînd afirmi asta ? Te referi la sensul obișnuit, normal, sau la cel filosofic. Uite, cînd îmi spui „nu“, asta înseamnă un rău pentru mine. Însă tu consideri că ai făcut un bine pentru tine însuși. Nu-i așa ? Iată, acum aș vrea să mergem în baic...

— Termină cu prostiile, Natan. Eu vorbesc serios.

— Răul, fetițo, este acela care îi dezbină pe oameni, oricît de uniți ar fi ei, oamenii răi. Asta-i sensul filosofic.

— Și Dumnezeu ? Unde-i atunci Dumnezeu ? El ce păzește ?

— Pe el nu-l interesează decît direcția principală a drumului, nu și cotiturile omenirii. Vrei să aprofundezi, fetițo ?

— Și dacă adevărul stă ascuns tocmai în aceste cotituri ? Întreabă-l pe Dumnezeu, Natane, unde se află acum dragostea ?

— Te referi la sensul filosofic ? Poftim...

— Dă-i orice interpretare dorești. Însă vorbește clar, dacă vrei să fii înțeles. Tu prea voalezi totul.

— Poftim, drăguța mea ! Am văzut în revista americană „Playboy“ un desen : un tătic caricatural, copleșit de pofte, stă într-un fotoliu, cu țigara în gură, iar împrejurul lui trei fete goale. Inscriptia de sub desen era următoarea : *Diviziunea muncii*. O fată îi aprindea țigara, alta îl mîngîia, iar a treia era întinsă în pat, în

așteptare. Una ca asta sînt în stare să înțeleg și să fiu invidios. Ha-ha ! În ceea ce privește adevărul sau dreptatea, cred că este mai bine să nu fii înțeles. Eu te vreau pe tine — este așa de greu să înțelegi ?

— Rîzi de mine ?

— Sveta, spune-i cinicului ăsta să lase filosofia și să se ducă la dracu. Eu sînt pentru libertatea opiniilor ! Nu te supăra : a îndrugat la prostii, pînă ți-a împuiat capul. Iar lucrurile se prezintă exact invers : teama pe care omul o simte în fața morții, dovedește tocmai condiția sa de excepție, atunci realizează cît de mult valorează viața sa, precum și aceea a semenilor săi. În această slăbiciune stă măreția lui. Indiferenți în fața morții rămîn nulițiile, goliciunile, oamenii de nimic.

— Ura, de trei ori, înțeleptului.

— Liniște, bandă ! Ascultați aici, cînd vorbesc adulții ! Cine a pronunțat „valoarea semenilor săi“ ? Arhitectura ? Rușinea secolului ! Infamie ! Drumul întortocheat al măgarilor ! Svetka, nu te lua după nici unul ! Singurul lucru care valorează ceva... care îi unește pe oameni este dragostea. Restul, nu face nici doi bani !

— Ce dragoste ? Dragostea este o aptitudine, iar eu, poate, nu sînt capabil de așa ceva.

— Mda, domnilor ! Prostia nu poate fi separată de Vsevolod al nostru, după cum efectul nu poate fi despărțit de cauză. Hip-hip, eu beau pentru cauză și efect.

— Mai tare, tătarele, ce tot boscorodești acolo...

— Spuneam că în arta realismului socialist totul pornește de la idee, bătrîne, culoarea fiind doar mijlocul. Consideră deci că eu pictez doar pentru mine, fiindcă respect ideea culorii însăși.

— Și pe a coloritului ?

— Eu respect coloritul argintiu.

— Cine ? Vsevolod e un talent ? Ori Natan ?

— Nu-u, ăștia-s planete, nu stele. Stelele, dragul meu, sînt rarități.

— De ce planete ?

— Imagine reflectată... nu luminează proprie. Cine putea să devină, mă rog, stea, dintre noi toți, aceasta-i Irina. Dar a avut ghinion și nu a devenit. Știi cum se întîmplă în viață : totul pe neașteptate. Deodată, ruptură de

tendon și doctorii îi interzic, pentru un an, să mai danseze. Ai răbdare, lasă-mă să toastez. Vsevolod, fă ordine ! Toți vorbesc ca nebunii, nu poți să răzbești de ei...

— Liniște, bandă. Vă împușc cu dopurile de la șampanie ! Să toasteze ! Liniște desăvîrșită, cînd vorbesc marii ziariști, luptătorii pentru adevăr, nu războinici ai condeului !

— Dragă Irina, cea mai fermecătoare și cea mai talentată femeie a timpurilor noastre, cu toții sîntem îndrăgostiți de tine, și vreau să-ți spun din partea noastră, a prietenilor tăi, că puteai să devii o artistă excepțională...

Necunoscînd pe nici unul dintre musafiri, asurzit de gălăgia din jurul mesei, de țipetele, de risetele și de discuțiile fără perdea ale acestor tineri, Krîmov stătea pe divan, în semiîntineric. Nu mîncă nimic, nici măcar de pahar nu se atinse, înțelegînd că aici el este străin ; fuma, urmărind cu discreție tăcerea Irinei, precum și grimasele de pe fața ei, în funcție de natura discuțiilor. Ba era veselă, ba uluit-vinovată, iar cînd lunganul cu ochelari — „marele ziarist, nu războinic al condeului“ — și-a început toastul, fața i se crispă, trădîndu-i suferința. Atunci, ea trase o țigară din pachetul lui Krîmov, o aprinse cu bricheta lui, însă o stinse imediat în scurmieră și, ridicînd privirea spre lungan, rosti întristată :

— Despre ce vorbești, dragule ? Nimic nu este adevărat, totul nu-i decît vorbe, vorbe pentru care îmi este rușine... Și de care și ție o să-ți fie rușine. Colțurile buzelor i se traseră într-un zîmbet înduioșător. apoi continuă : Și, în general, tot ce vorbești voi este atît de departe... și, probabil, cu totul inutil. Ne mințim singuri și nu mai știm... am uitat cine sîntem. Niște biete particule ale pămîntului, particule... și nimic altceva. Am încetat de a-l mai iubi, pentru că ne iubim pe noi înșine. Prietenii mei, voi vă iubiți numai pe voi... Nici eu nu sînt mai brează, vă semăn, dar nu vreau minciună, nu vreau înșelăciune, nu vreau vorbe, vreau să iubesc pămîntul.

— Pe cine vrei să iubești, diavol împielit ? tună vocea de bariton a actorului.

— Ne-ai trădat, Ira ! Ne-ai înșelat, infidelo !

Irina le răspunse cu vocea-i tremurîndă :

— N-am înșelat pe nimeni. Vreau să iubesc cerul, pămîntul... și după aceea, poate, și pe voi toți. Cerul, pămîntul și orizontul, desigur, repetă ea, cu acea naivitate pătimasă care îi conferea independența față de toți, dar, în același timp, o făcea și vulnerabilă. Da, iubesc orizontul.

— Unde găsești tu orizontul, Irinocika ? Cu cît te apropii mai mult de el, cu atît se îndepărtează. Nici măcar în dragoste nu poți să-l ajungi. În ce chip, drac împielit, vrei să iubești orizontul ? Anomalie ! Capricii de amazoaă ! Patologie !

— Și ce dacă ! Asta sînt eu, spuse Irina și dădu din cap, schițînd zîmbetul său specific, abia perceptibil. Se ridică de la masă rostind clar și tot atît de sigură pe sine : La revedere ! Sărbătorirea zile mele de naștere s-a terminat. N-am trădat pe nimeni. Peste o săptămînă, puteți reveni la orice oră din zi sau din noapte.

Musafirii plecară și după ce ușa se închise în urma ultimilor, iar vocile lor din stradă nu se mai auziră, ea rămase o clipă, pe gînduri, în hol, apoi stinse lumina, înaintă în cadrul ferestrei, întunecînd-o puțin cu silueta-i slabă, se opri și trase perdeaua la o parte : acolo, după geam, în bezna furtunoasă ce se întinsese peste întreg cartierul Zamoskvorecie, în gerul aspru, străluceau constelațiile de iarnă.

— Cît de străini îmi sînt cu toții. Vino să privești, adăugă în șoptă. Cît de minunat strălucesc stelele.

Krîmov se apropie, realizînd, altfel decît pînă acum, lipsa ei de apărare, rezistența încăpățînată pe care nu i-o bănuia mai înainte, și își spuse că ea știe cum să se comporte cu oamenii, folosindu-se de o fermitate duioasă, nesupărătoare.

— Irina, n-am înțeles, cine îți sînt străini ? Prietenii tăi ?

Ea nu răspunse, dar în ochi i se reflecta strălucirea argintie și umedă a stelelor ce ardeau puternic în noapte.

— Oare toți vom deveni la timpul trecut ? Au existat, au sperat, au așteptat... Și Socrate, și Cehov — au fost. Și Sapho, și Ana Pavlova. Și miliardele de oameni

care au trăit. Și eu, și dumneata vom deveni „au fost”. Veaceslav Andreevici, de ce oamenii fac exact ce nu ar trebui să facă? Oare ei nu simt asta?

— Irina, când vei putea dansa din nou? Întrebă el, cu intenția de a curma această stare sufletească. Oare pot să te ajut cu ceva? Iartă-mi întrebarea aceasta insistentă, însă așa fi vrut...

— Voi răbda, rosti ea cu severitate. N-am nevoie de nici un ajutor. Și dacă-mi mai pomenesti despre aceasta, am să mă supăr. Cu toate că eu nu doresc să mă supăr pe dumneata.

— Mulțumesc!

— Știi ce? Soția dumitale e o femeie fermecătoare, nu se poate să n-o iubești, iar eu nu vreau să te mint. N-am să pot deveni soție și niciodată nu voi accepta să fiu amanta cuiva. Ce cuvânt urit, respingător... Până nu ne vom plictisi — dumneata ori eu — vreau să rămânem prieteni. Ești de acord?

— Da, sint, răspunse el, cu o supușenie veselă, și o întrebă: Dacă nu cumva e secret, ce vor tinerii tăi prieteni? Le merge bine la toți sau nu prea stau pe roze?

— Se pare că totul e bine. Dar ce înseamnă acest bine? De câștigat, câștigă, însă toți se consideră niște ghinionisti. Au visat la celebritatea mondială. N-ai observat că în ultima vreme au apărut tot mai mulți ghinionisti îngîmfați? De parcă ei ar fi perfecți și ar intra într-un fel de incompatibilitate...

— Cu cine?

— Păi, cu viața. Sau, mai precis, cum să-ți spun... cu năzuințele din viață. Au aspirat la prea multe...

— Și tu?

— M-am referit, oare, și la mine? Și te-a cuprins mila? zise, întorcîndu-și capul spre el.

Lumina stelelor abia se reflecta în părul ei, privirea îi era lăsată în jos, iar colțurile gurii i se păru că exprimă o îndărătnicie capricioasă, copilărească. Și reproșîndu-și această indiscreție excesivă, precum și slăbiciunea rușinoasă ce-o nutrea față de această fetiță cu ochi verzi, nesupuși, îi spuse:

— Îmi cunosc bine defectul — sint fără tact și cam din topor.

— Totul are un început și un sfârșit, nu-i așa ? zise ea. Însă pe mine nimeni nu mă poate ajuta.

— Nimeni ?

— Nici chiar dumneata ! Doară eu singură. De aceea, trebuie să-mi spun mereu : „Nu-i nimic, voi mai lupta“... Și, depărtându-se de la fereastră, merse și se așeză pe divan, unde abia se mai distingea în întuneric.

Această expresie „voi mai lupta“ nu se potrivea deloc cu zîmbetul ei abia perceptibil și cu slăbiciunea delicată a brațelor și a gâtului, fragilitate ce îi trezea uneori sentimentul confuz al unui pericol, ce sta s-o amenințe în serile tîrzii, cînd ea se înapoia acasă... În imaginație îi apăreau intrări întunecoase, figurile negre, cu privirile dure, ale asasinilor din colțurile străzilor și chipul ei fără viață, cu trupul singerind aruncat pe cimentul unui subsol afumat și plin de igrasie. Atît de pregnant simțea cît de fragilă poate fi în fața forței brute, încît aceste scene înfricoșătoare ale unei nenorociri posibile îl determinau, adesea, s-o sune seara, folosind tonul obișnuit ironic : „Am vrut să controlez dacă respectî programul“.

— Chiar așa, vei mai lupta, spuse el și se așeză alături, pe divan. Și dacă așa stau lucrurile, îți fac o propunere oficială, Irina : vreau să te distribui în filmul meu. Filmările vor începe la vară. Recunosc, acum un an te-am văzut dansînd în „Giselle“ și încă de atunci am făcut alegerea, la care îmi este greu să renunț. Hai să încercăm, ce zici ?

— Nu, spuse ea în șoaptă. Niciodată nu voi renunța la dans.

La începutul primăverii, ea a fost de acord cu propunerea făcută. Asta se întîmpla cu două luni înainte de a muri.

Capitolul IV

ZIUA ACEEA DE VARĂ, PETRECUTA ÎN APROPIERE de Moscova, era încă o taină pe care el nu reușise s-o deslușească complet.

În fața vechiului podeț, instabil, construit din birne și incapabil să reziste la greutatea „Volgăi”, șoferul opri mașina. De aici, de pe mal, se zăreau în depărtare cupolele joase și zidurile albe ale bisericii „Stari Spas”. Porniră pe cărarea ce înainta paralel cu alunișul des, apoi traversară lanul verde de porumb pînă la poiana crîngului spre care urca un drumeag încins de soare și care, probabil, își mai amintea de opincile trecătorilor săraci, de pașii smeriți ai călugărilor tăcuți, de tălpile goale ale peregrinilor, de greutatea cizmelor negustorilor și de salturile făcute de cizmulite frumozelor sătence, precum și de oboseala resemnată a păcătoaselor ce veneau de la Moscova, în speranța că își vor tămădui sufletele.

Cînd se apropiară de mînăstire, Krîmov își imagina cum arăta o zi de iunie, plină de arșiță, și zări frunțile superbe, asudate ale acelor păcătoase din capitală, cu genele coborîte sfios și cu fustele prăfuite de drum — totul trăit atît de real, de parcă numai cu o seară mai înainte stătuse aici, la umbra ulmului de lîngă drum, pe pămîntul mirosind a umezeală și ascultase susurul somnoros al izvorului de sub moviliță.

Drumeagul acela îi aduse lîngă zidul părăginit care înconjura o bisericuță. Deasupra teilor stufoși, pe albastrul îndepărtat al cerului, ardea fierbinte o cruce de aur, în timp ce în aerul cald, impregnat de mirosul amărui al finului scorjit, adia și un iz de mucegai de la lemnele de mesteacăn stivuite în curtea fostei mînăstiri.

Da, peste tot se simțea că este vară deplină; în lumina orbitoare a soarelui, în albastrul desăvîrșit al cerului, în verdeața și în desişul vesel al frunzişului. Atunci a realizat Krîmov tinerețea ce strălucea în ochii ei, precum și receptivitatea-i neobişnuit de vie. Mai tîrziu, reconstituind în memorie acea zi, s-a străduit, fără a-și da seama de ce, să-și amintească de toate detaliile, precum și de clipa aceea de lîngă biserică, unde ea se oprise, înainte de a păși în pridvor, deoarece cineva lăsase, sub un tei, un cărucior cu gemeni adormiți, încinși de arșiță (se pare că ea spusese: „Ce năsucuri frumoase și ce nutrițe caraghioase au”), iar el pășise treptele, trecînd din amiaza dogoritoare în răcoarea sumbră

a bisericii, unde două bătrîne, imbrobodite cu basmale, suşoteau în strana de lingă perete, aplecîndu-se, închinîndu-se şi ştergîndu-şi ţărâneşte, cu discreţie, din cînd în cînd, colţurile gurii.

De pe pardoscula de piatră se ridica un curent de aer rece, iar în semiîntunericul bisericii se distingeau frescele de pe pereţi şi de sub cupolă şi se auzea cum în liniştea molcomă a acelei zile luminoase de vară porumbeii din curtea părăsită a mînăstirii gîngureau. Krîmov se oprise în dreptul icoanei Maicii Domnului, ce privea cu ochii săi divini, iluminaţi de luminări, deşertăciunea lumii, însă auzi zgomot de tocuri pe treptele pline de rezonanţă şi imediat întoarse capul. Spaţiul de la intrare era inundat de lumina puternică a soarelui de iunie, lumină simţită atît de dulce din interiorul ca de beci al bisericii, şi, în strălucirea aceea frenetică a soarelui, o văzu apărînd pe Irina, în fusta-i diafană, impresionată de luminile auri şi de treptele străvechi de granit, pe care păsea graţios, unduindu-se uşor. Totodată, observă cum bătrînele încetară suşotitul, întorcîndu-şi cu reproş capetele spre ea, în timp ce Irina se apropie de iconostas salutîndu-le cu privirea plină de bunătate. Acest mod al bătrînelor de a-i judeca tineretea şi farmecul ei prietenos şi nevinovat, dăruite, deopotrivă, luminii zilei, privirilor sfinţilor şi Maicii Domnului, precum şi pîlpîitului luminărilor, îl înveseli pe Krimov. În penumbra cu scîlpiră umede, el îi urmări ochii ridicaţi, desprînşi parcă de chip, şi stăpînindu-şi dorinţa păgînă de a-i zîmbi (sacrilegiu într-un lăcaş sfînt), îi spuse arătîndu-i icoana din stînga :

— Uite, cit de modern a fost pictat chipul sfîntului Alexandru Nevski.

— Da, da, impresionant, răspunse ea în şoaptă.

Totul era neclintit. Sus, sub cupolă, uguiau dragăstos porumbeii ; evantaiul razelor de soare se reflecta pe gresia recent spălată a pardoselei (într-un colţ stătea paşnic o găleată cu o cîrpă deasupra, pusă la uscat) ; chipurile blajine ale sfinţilor şi uşile împărăteşti larg deschise, sub bolţi măiestrit împodobite, nu ameninţau cu picturi prin care să-ţi reamintească despre credinţa pierdută, despre păcatele grele sau despre zădărnicia pămîntească, nici nu erau apăsătoare, prin tristeţe, şi lui Krîmov, al că-

ruî suflet era ușor, ca de obicei, i-a făcut o mare plăcere să descopere tinerețea senină a Irinei, în această biserică veche în care răsuna doar gînguritul porumbeilor.

După vreo douăzeci de minute, părăsind biserica, Krîmov și Irina s-au oprit pe un dîmb înverzit (rămășițele vechii cetăți), de unde se vedea, jos, într-o văioagă, scînteind ca niște cioburi de oglindă, un fir de apă, privește ce îți oferea prilejul să-ți imaginezi cam ce fel de străzi, ce fel de ziduri avea orașul acesta rusesc, construit aici, pe insula izolată de apă, în apropierea minăstirii și cum arătau oamenii care au călcat pe aceeași iarbă încălzită de soarele dogoritor.

— Poftim, uite o garofiță de cîmp, spuse Irina și se culcă pe o moviță, mîngîind cu tandrețe florile din iarbă, apoi se întoarse cu fața în sus și spuse în șoaptă : Să tot stai așa culcat și să privești cerul ! Oare dintotdeauna cerul a fost așa ? Și atunci cînd noi nu ne născusem încă, și în secolul al cincilea, și în cel de al zecilea ? Ce fericire totuși : soare, liniște, porumbeii din clopotniță...

— Am citit undeva că acolo unde crește garofița de cîmp, trebuie să se găsească și fructe... spuse el rizînd și își mută privirea, ca să nu-i vadă genunchii. Apoi își scoase haina, o aruncă pe pămînt și se trînti alături de ea. Imediat, în apropiere, zări fragi mari, răscopți, rupse un firicel pe care atîrnau două fructe și-l întinse Irinei.

— Mulțumesc, împărțim pe din două, îi spuse ea și, uitîndu-se spre cer, distrată, a separat cu buzele o fragă, oferindu-i-o pe cealaltă.

Krîmov ar fi dorit să-i vadă pe buze sucul de fragă însă nu s-a întîmplat așa ; poate, pentru că memoria — ce nu poate fi zăgăzuită — îi amintise de intangibila iubită a lui Martin Eden, căruia abia în momentul cînd i-a surprins buzele înroșite de suc de cireșelor i s-a părut accesibilă. Gîndindu-se cît de înversunat este acest viciu — deformare profesională — de a face comparații, zîmbi și îl cuprinse o tandrețe ciudată pentru felul în care ea a separat fragii cu buzele și pentru mirosul de pădure al acestor fructe răscapte.

— Spune-mi, există pe lume un om liber ca vîntul ? îl întrebă aproape în șoaptă, de parcă ar fi repetat rolul din film, numai că în scenariu nu existau aceste cuvinte.

— Omul se simte fericit numai atunci cînd timpul nu prezintă nici o însemnătate pentru el, răspunse Krimov, cu tonul molcom al eroului încrezut din filmul pe care-l pregătea. Apoi se sprijini în cot privind-i fața absentă, gîtul tînăr, încordat și mîinile desfăcute în iarbă.

— Înseamnă că noi nu sîntem fericiți, spuse Irina dezamăgită. Altădată, la mînăstiri și schituri se retrăgeau, ca să-și mintuiască sufletul, fericiții.

— De ce nu sîntem fericiți ? Și de ce numai fericiții ?

— Nu despre asta voiam să-ți vorbesc, se corectă ea încruntîndu-se. Eu nu voi putea interpreta rolul unei femei care îl blesteamă pe un om slab. Nu așa se procedează. Soțul ei este laș, a înșelat-o, însă nu a trădat-o, ci a plecat. De acest om ghinionist și egocentric, cum sînt mulți contemporani de-ai noștri, ei trebuie să-i fie milă. Dar spune-mi, există Dumnezeu ? Te întreb foarte serios.

— După mine, Dumnezeu este armonia universului.

— Atunci, de ce mai există răutate ? Poți să-mi explici ?

— Copacul crește în sus. Asta înseamnă că el vrea să fie lovit de trăsnet ?

— Sigur că nu...

— Deci, înseamnă că aspiră la desăvîrșire, continuă Krimov pe un ton glumeț — demonstrativ. Frumosul te ajută să te ridici spre cer, spre infinit. Sau, mai precis, este o scară ce unește cerul cu pămîntul. Iar răul crește în pămînt.

— Nu sînt de aceeași părere !

— De ce ?

— Vorbești despre frumos. Dar, în definitiv, ce este frumusețea ? Frumusețea desăvîrșită a statuiilor grecești este de o monotonie incredibilă. Idealul clasic, Doamne, cîtă imobilitate ! Frumusețea nu înseamnă ceva fără cusur, nu, continuă Irina patetic. Frumusețea rezidă în plastica mișcării. Privește !... și schiță o mișcare lină din încheietura palmei, lăsînd apoi mîna să-i cadă pe iarbă.

— Frumusețea este o capcană, îi răspunse el pe același ton glumeț. Cum ai atîns-o, te-a și înhățat, și nu mai ai scăpare.

— Prostii ! Nu-i adevărat. Întotdeauna există o ieșire.

— Din această capcană nimeni nu mai are scăpare. Aici intervin, salvator, realismul și autoironia. Și teama de a fi la bunul plac al altuia.

Revenind la realitate, ea își îndreaptă privirea asupra lui, ținându-l în ochi (și el s-a scufundat în adâncimea lor limpede, verzuie, cu care îl fixau), îi atinse cu degetul sprincenele, apoi tâmplile și îi spuse cu subînțeles :

— Te-ai bronzat și ți se văd ridurile albe de sub ochi. În comparație cu dumneata, eu sînt o urîțică ; pe drept cuvînt poți avea succes la femei. Însă nu știu de ce vezi în mine o fetiță prostuță și îmi vorbești de parcă aș fi o elevă... din clasa a noua ?... Este aproape o jumătate de an de cînd regizorul din dumneata mă tot studiază. Spune-mi sincer, sînt chiar total lipsită de talent ?

— Irina, ce-ți veni așa deodată ?

— Atunci, spune-mi de ce sînt atît de cruzi oamenii și atît de răuvoitori ?

— Ce urmărești cu aceste întrebări, Irina ?

— N-are importanță ! Spune-mi, de ce modestia a devenit un viciu ?

— Ce vrei să spui cu asta ? Sînt nedumerit...

— De ce bunătatea, sau o intimitate provoacă un zîmbet ironic ? Dar, în același timp, se extaziază în fața unei mode cinice, a blugilor, a unei muzici îngrozitoare sau în fața unei vedete de moment, de dincolo...

— Ți s-a întîmplat ceva ?

— Dacă nu mă consideri o balerină proastă, atunci răspunde la întrebarea mea, Veaceslav Andreevici. Știu că cei mai mulți au convingerea că balerinele și dansatoarele, aproape toate, sînt proaste.

— Nu toate, se-nțelege, spuse Krîmov, alarmat de această schimbare a dispoziției ei. Irina, știi ce cred eu ? Noi idealizăm omul, în timp ce el nu a ajuns încă să fie conștient de multe lucruri. Într-o zi, m-am mirat foarte mult, aflînd că numai doi milimetri și jumătate de materie cenușie... doi falnici milimetri ne despart, pe noi, oamenii, de animale. Restul — cei cinci milimetri — sînt instincte. Instincte.

— Iarăși îmi vorbești ca unui copil, fără seriozitate, nu cum doresc eu.

— Irina, dacă vrei să ți-o spun serios, ei, bine, află că lui homo-sapiens contemporan îi lipsește, cel mai adesea, fapta. Și asta din cauză că, întotdeauna, a face o faptă bună este prea greu și incomod. Să-i spui semenului adevărul în față, aduce mai degrabă a prostie, iar câteodată este chiar periculos. De aceea, neavînd faptele, ne-am obișnuit să judecăm simplist oamenii. Și pe urmă, noi trebuie să mai știm să și iertăm. Or, noi știm pe dracu...

Irina rupse un firicel de iarbă și îl prinse între dinți.

— Pe mine m-au judecat astăzi... și încă foarte aspru, șopti ea, cu indiferență parcă. Iar după o pauză, continuă : De dimineață, la studio, am auzit o discuție lângă cabină. Vorbeau actorii și...

— Cine ?

— Dacă mă întrebi „cine“, am să tac.

— Iartă-mă, Irina ! Deci, ce s-a întîmplat acolo ?

— Fără să vreau, am auzit cînd o actriță tocmai spunea despre mine : „Au acceptat-o pentru rolul personajului principal, fiindcă este amanta lui Krîmov. Are gust. Dar ce fel de actriță dramatică poate să fie o balerină ratată ?“ Nu înțeleg de ce nu mă au la suflet. Nu le-am pricinuit nici un rău. Și totuși — ce mîrșăvie...

— O, giște invidioase, înjură Krîmov furios. Ei laudă, folosind cele mai grosolane epitete, numai pe un geniu lipsit de talent, incapabil să le facă concurență !

— Nu-i iubești pe actori ?

El se obișnuise de mult cu imprevizibilul ce caracteriza relațiile actorilor, cu schimbarea bruscă a simpatțiilor, cu bunăvoința calculată dintre rivali, cu perfidia inofensivă, cu zîmbetul acru al septicismului, cu aglomerația și manifestările zgomotoase de fericire de la premiere și cu bucuria înduioșătoare arătată față de un coleg norocos, idol proaspăt pe care, nu se știe de ce, toți se grăbesc să-l felicite, dînd din coate, în extaz : „Nemaipomenit ! Talent de excepție !“ Era obișnuit cu discursurile formale ale celebrităților de pînă mai adineaori, perimate, cu zîmbetul obraznic și rafinementul curtoaziei ale *lui* și ale *ei*, care în realitate se urăsc, însă, după indicațiile regizorale, sînt nevoiți să facă pe îndrăgostiți ;

era obișnuit cu tot ce însemna viața și munca actorului și se legase de acești oameni — în general, buni, răbdători și supuși, uneori naivi și creduli — gata să verse lacrimi în fața ecranului, în timpul aplauzelor atât de rîvnite : așa a fost dintotdeauna, după părerea lui, profesiunea de actor. Însă exista în această profesiune o anumită limită, deși cam instabilă, peste care nu se putea trece, și atunci otrava geloziei încetează să se reverse asupra norocosului, imediat ce este ales. Din acest moment se așterne tăcerea, pîndindu-se ziua în care urma să se confirme un adevăr nepieritor și anume acela că timpul este un judecător incoruptibil, zi în care dreptatea avea să triumfe, arătînd lumii întregi greșeala compromițătoare pentru regizorul ce făcuse o alegere subiectivă și-i „asigurase“ filmului eșecul. De obicei, Krîmov se distra pe seama acestui vis naiv de răzbunare pe regizorul rătăcit, dar discuția înveninată a actrițelor, în cabină, începută nu fără un anume scop, Irina fiind aproape de față, l-a uimit, supărîndu-l mai ales această neînduplecată ranchiună femeiască.

— Ar fi trebuit să știi că în artă, într-o anumită perioadă, domnesc două regine, spuse el necăjit. Una e invidia pentru succesul altuia și cealaltă e gelozia stîrnită de calitățile altcuiva. Și nici o revoluție morală nu va reuși să le detroneze pe aceste regine. La urma urmelor, învingător va fi acela care vrea să muncească. Asta-i tot !

— Să muncească ? Sînt de acord ! Însă, să muncesc. Dar privește, te rog, cum muncesc oamenii îngrozitori. Totul s-a petrecut în douăzeci și patru de ore. Scrisoarea am primit-o ieri. La început nu voiam să-ți spun... Este clar că cineva de la studio nu mă poate suferi. Deși eu am fost bună cu toți. Nici măcar nu știu să mă cert. Pentru ce se comportă așa ? Doar cunosc faptul că am un mare necaz : de opt luni nu mai pot dansa...

Ea se ridică, mușcă din firicelul de iarbă, își sprijini capul de genunchi și rămase pe gînduri cîteva clipe. Apoi, privindu-l întrebătoare, scoase din poșetă un plic mototolit și îi spuse pe un ton șovăitor :

— Iată ! Aș fi fost nedreaptă să nu ți-o arăt. Îmi este rușine că scrisoarea te privește și pe dumneata.

În plic se afla o coală dactilografiată, cu literele neclare și sărite (probabil persoana nu știa să bată la mașină) și Krîmov citi următoarele :

„Mult stimată Irina !

„Mă scuzi că nu îți știu numele după tată.

Binevoitoarea dumitale vrea să te prevină că procedezi, mai bine zis te comporți, imprudent, ba se poate spune chiar arogant și sfidător. Nu ți-a fost de-ajuns că tot studioul știa despre legătura dumitale necinstită cu regizorul Krîmov (dînsul, draga mea, îți poate fi tată !) și ți-ai folosit tot farmecul tinereții, obligîndu-l să-ți ofere rolul principal în film, pentru care nu ai nici aptitudini, nici vocație. Ai dovedit deja că ești incapabilă, în balet. Crede-mă, arta nu-i de dumneata. Vocația dumitale este să-ți cauți o partidă bună, iar frumusețea păstrează-o pentru soț.

Stimată Irina ! Te implor, dovedește că ești inteligentă și fii mărinimoasă ; lasă-l în pace pe acest om, respectat de toată lumea și nu-i omori soția, care este o femeie nobilă și pe care o poți băga în mormînt.

Te implor, trezește-te ! Te implor !

A dumitale binevoitoare care te iubește“.

— Bineînțeles că nu este semnată, spuse Krîmov sec. Un modest monument al invidiei exprimată în genul epistolar. Apără-mă, Doamne, de prieteni, că de dușmani mă păzesc și singur. Epistola respectabilei corespondente e mai presus de orice laudă și reclamă cel mai sincer răspuns : ducă-se la mama dracului !...

El rupse cu un gest hotărît scrisoarea și o aruncă, dar tonul fals și regretul prefăcut din frazele stingaci dactilografiate, această grijă ipocrită pentru onoarea lui familială îi străbătură sufletul ca un junghi.

„Oare cine or fi acești prieteni necruțători, care nu iartă nimic : nici tinerețea, nici bucuria altuia“, se gîndi, pierzîndu-și buna dispoziție ce îl cuprinsese în biserica minăstirii, cînd o zărise pe Irina pășind din torentul luminos al soarelui în semiobscuritatea pronaosului.

— Cu cîtă patimă mă urăsc, zise Irina. Și din cauza mea te urăsc și pe dumneata.

— Eu sînt regizor și m-am obișnuit cu astea.

— Dar eu nu vreau să-ți tulbur fericirea.

— În cinematografie, ca să învingi, trebuie să treci prin cele nouă cercuri ale Infernului descrise de Dante, începu să-i explice cu tonul obișnuit al vocii sale. Inchi- puie-ți că eu sînt Virgiliu al tău și te voi trece prin aceste cercuri în deplină siguranță. Și zidurile Ierihonului se vor prăbuși. Am toată încrederea în tine. Vei ieși învingătoare.

— Nu ! Zidurile Ierihonului nu se vor prăbuși.

— De ce ?

Ea își îmbrățișă genunchii și își sprijini bărbia pe ei, urmărind cu privirea norul de forma unui munte, cenu- știu pe margini, ce se ridica de după pădurea de pe malul celălalt. În spatele riului ce părea cuprins de flăcări, totul strălucea, prelingîndu-se parcă în arșița înconju- rată de verdeața cu nuanțe diferite a alunișului des și de liniștea somnolentă a pajiștilor încinse.

— Nu, repetă ea, și o cută severă îi traversă fruntea. Nu mi-ai spus niciodată dacă soția dumitale știe de existența mea.

— Nu știe nimic.

— Veaceslav Andreevici, oare în lumea asta toate întîmplările sînt legate între ele ?

— Toate, mai bine zis, aproape toate.

— Bine, spuse, întinzîndu-i mîna. Ajută-mă să mă ridic.

„Și-a amintit de rană și îi este teamă să nu facă vreo mișcare greșită. Tocmai acum și-a adus aminte.“

Krîmov îi apucă degetele fragile, ridicînd-o cu multă precauție. Ea se îndreptă, atingîndu-l pe picioare cu fusta, dar imediat se retrase : sprîncenele îi tremurau, iar ochii-i zîmbitori păreau că nu mai sînt ai ei.

— Irina, ce s-a întîmplat ?

— Iartă-mă... Nu voi juca în film ! Iartă-mă că îți stric planurile. Știam că are să se termine rău. Sînt vinovată, vinovată. Față de nobila dumitale soție. Față de aceste actrițe invidioase. Față de dumneata. Față de film... Voi pleca la Riga, la tata. În felul acesta, va fi mai bine pentru toți. Nu, te rog să nu spui nimic ! se grăbi să-l prevină, dar văzînd că el este gata s-o între- rupă, schiță un zîmbet, inexplicabil și cu ochii mari, rugători și înlăcrimați, repetă : Știu ce vrei să-mi spui.

Însă eu nu mă voi răzgîndi. Așa trebuie să procedez. Iartă-mă !...

Uneori, unele cuvinte în doi peri îi produceau insomnie, făcîndu-l să se perpelească toată noaptea — ei numea această stare hipersensibilitate, nevroza secolului douăzeci. Dar ceea ce îi spunea acum Irina nu putea fi atenuat nici cu ironie, nici cu glumă — această armă consolatoare, ce ușura viața. O privi țintă în ochii înlăcrimați, care, cu cochetărie (pentru ce ?), se măriră și mai mult, încît se simți dezorientat (ceea ce nu i se mai întîmplase de foarte multă vreme), îndurerat chiar, din cauza renunțării ei supuse, a naivității lipsită de apărare (pe care nu le mai întîlnise în ultimii ani), iar cochetăria forțată și umilă, precum și lacrimile neplînse i se părură de nesuportat. Și pierzînd definitiv buna dispoziție a acelei zile de iunie, înțelese că toate planurile de filmare pentru luna august pieriseră în neant. Nu putea să conceapă însă că ea va pleca la Riga și chiar dacă nu întrezărea nici un mijloc prin care s-o determine să renunțe, spuse, în cele din urmă, o unică propoziție, aproape inutilă :

— Să nu faci una ca asta, Irina !

— Mulțumesc ! Însă voi face întocmai. Sînt ferm hotărîtă, spuse, privindu-l pe sub sprîncene, cu circumspecție vinovată, și porni în jos, pe cărare, spre rîu, legănîndu-se ușor din talie — o ființă necunoscută și neînțeleasă de el.

Mai tîrziu, reamintindu-și ce s-a întîmplat atunci, și-a dat seama, fără să mai poată îndrepta ceva, că în ziua cu pricina făcuse dovada unui egoism condamnable, fiind un calculat, un prost și un tembel, pe care nebunia îl atinsese cu aripa sa neagră, în timpul petrecut pe dîmbul de lîngă mînăstire.

Cînd ajunseră lîngă pîriul încins de arșiță, lui Krîmov i se păru că însuși soarele este cuprins de un fel de nebunie, atît de tare ardea, apăsa și te sufoca, iar norul, devenit aproape negru, tot înainta de după pădure, se mărea, se încrețea pe margini, se întindea spre zenit, acoperind o parte din soare, ceea ce făcu să iasă și mai mult în evidență albul imaculat al mînăstirii de pe dîmb.

Simți că se sufocă în aburul fierbinte de pe mal, apoi, brusc, apa se încreți, formînd dungi negre, și o

răcoare neașteptată trecu ca o adiere. Odată cu tunetul asurzitor coborât din cer, picături mari îi căzură pe față, împiedicându-l să mai distingă celălalt mal, contopit cu riul și cu cerul într-un singur torent, încît i se opri respirația.

— Ce toarnă, ce toarnă ! o auzi pe Irina prin zgomotul ploii. Ce bine-i, ce bine-i să te scalzi acum !

Se adăpostiră sub pod, în zgomotul produs de picăturile ce bombardau arcadele metalice, fiind surprins de acest „toarnă“, cuvînt venit, desigur, din copilăria ei, dar și mai mult îl surprinse ceva absolut fără sens, inutil, nebunesc. Ea îi vorbi foarte repede :

— Întoarce-te, nu te uita ! și scoțindu-și în grabă bluza udă, fusta și pantofii, fugi în costum de baie, prin iarbă, în sus, spre pod. Se întoarce cu părul răsfirat pe față și îl strigă, făcîndu-i semn cu mîna : După mine, după mine, după mine !...

De ce nu s-a gîndit și nu a înțeles atunci, pentru ce fugea ea spre pod, și de ce nu a oprit-o ? „Da, uite-așa, nu am putut s-o previn, nici s-o opresc...“ Remușcarea era tardivă, îl umplea de venin, însă nu avea în fața cui să se dezvinovățească și nici nu se va mai putea schimba nimic.

Și totuși, ultimele ei minute pe acest pămînt, minute ale disperării sau ale bucuriei, înainte de acea ploaie năprasnică, și înainte de a fi început să urce spre pod, nu-i erau prea clare în conștiință.

Capul Irinei se sprijinea pe umărul lui și el blestema fiecare zdruncinătură a mașinii, pentru că atunci părul ei încîlcit, ca al unui copil, îi atîngea obrazul. Fața ei, emanînd deja o răcoare ca de pămînt și căpătînd expresia caracteristică a celor ce nu mai sînt în viață, doar cu urmele de rimel pe pleoapele întredeschise, îi era atît de aproape, încît își dădu foarte clar seama că inevitabilul se produsese și că nu mai exista nici o scăpare din acest coșmar, din această întîmplare neverosimilă, petrecută cu o oră mai înainte (acum, în costumul de baie ud, ea își sprijinea pentru ultima oară capul neajutorat pe umărul lui, bălăbănindu-se la fiecare smucitură a mașinii).
Și aminti că, în disperare, implorase pe cineva s-o cruțe,

s-o salveze, dar nu mai ținea minte cuvintele pe care le rostise, ci numai capul întors al șoferului, cu ochii holbați de frică, cu gura rămasă căscată, ca a unui pește pe uscat, fără să scoată un cuvânt și cu șuvițele de sînge ce i se prelingeau din nas. Retrăia clipele îngrozitoare cînd o scosese pe Irina din apă și cînd alergase spre mașina pe care o lăsaseră după pod și care, între timp, dispăruse. În acele clipe, deși se afla în stare de inconștientă, Irina încă mai respira, iar el se zbuciuma pe mal înjurînd și strigînd după șofer, în speranța că se va ivi, dintr-un moment în altul. Șoferul s-a întors însă abia după patruzeci de minute ; și atunci, cu toate că mai credea în imposibil, cînd i-a văzut fața bine hrănită, plină de transpirație, Krîmov și-a ieșit din fire, nemai-puținîdu-și stăpîni furia.

Spitalul se afla într-un mic oraș, reședință de raion, la cincizeci de kilometri depărtare, pe care Krîmov i-a parcurs într-o stare de delir infernal : furtuna tocmai ajunsese deasupra lor, dezlănțuită într-o ploaie torențială, verdeața fierbinte, îmbibată de apă, izbea neplăcut în geamuri, parcă prelingîndu-se pe lîngă mașină, iar el, simțind din nou atingerea capului ei neînsuflețit, tăcerea ei deprimantă, gemea, scrișnind din dinți.

Au căutat foarte mult spitalul, mai precis o cale de acces, fiindcă peste tot erau săpături pentru instalarea conductelor de gaz metan. În cele din urmă, a luat sfîrșit și chinul acesta, oprindu-se lîngă plopii din parc, chiar în fața intrării spitalului.

Își amintea vag cum a ieșit din mașină, lăsînd-o singură pe bancheta din spate, cum a intrat în hol, într-un spațiu cu lumină crepusculară și cu multe fețe necunoscute, cum a urcat la etajul al doilea, unde l-a izbit un miros respingător și unde se aflau multe paturi pe coridor și cum a deschis ușa de la cabinetul chirurgului. În clipele acelea o singură imagine îl urmărea, imagine ce i s-a întipărit în conștiință pentru totdeauna : cum s-a urcat ea pe balustrada podului, abia zărindu-se prin ploaie, în costumul de baie mulat pe corp, cum și-a încrucișat brațele deasupra capului și, strigîndu-i ceva, s-a îndoit grațios și a sărit în apă.

Apoi, se vedea cum se așezase pe trepte, așteptînd să fie chemat, fumînd țigară de la țigară, cum își freca gîtul uscat, neputînd să priceapă de ce soarele se zben-guia vesel prin bălțile din curte ; de ce strălucea proas-păt și plin de culoare prin frunzișul îngreunat de apă, pe brusturi și pe iarba bine spălată ; de ce picăturile grele cădeau sonor de pe acoperiș în găleata din tablă zîncată, plină deja de apă ; de ce razele luminoase se ondulau și săreau pe streășina intrării, în vreme ce ea se afla acolo, la etajul doi, întinsă pe targă, în costum de baie, cu capul dat pe spate, cu părul blond ud, cu pleoapele nemișcate, întredeschise, sub care se usca-seră urmele de rimel, într-o cameră cu faianță albă și rece, unde nu mai exista nici o speranță.

Capitolul V

ÎN BIROURILE ECHIPEI DE FILMARE, UNDE IN-tră Krîmov, nu era aglomerația obișnuită, soarele de amiază încinsese parchetul și mirosea, ca într-un muzeu, a tapițerie prăfuită.

Din cabinetul directorului răzbătea tăcănitul sacadat al mașinii de scris. Krîmov nici nu apucă să deschidă bine ușa, că îl și izbi zgomotul ca de mitralieră al mașinii, și curentul stîrnit spulberă cîteva file de pe măsuta așezată în fața ferestrei deschise, unde tînăra dactilo-grafă se străduia să rețină filele, acoperindu-le cu pal-mele, privindu-l încurcată.

— E singur ? o întrebă, și împinse ușa camerei ală-turate, de unde se strecura, ca undele unui piriu, mur-murul unei voci.

Directorul filmului, Terenti Semionovici Molocikov, mic de statură, uscățiv, cu chipul permanent vesel și plăcut, exprimînd în orice moment condescendență față de fiecare, tocmai încheia o convorbire oficială la telefon repetînd respectuos : „Reciproc, reciproc“, și punînd re-ceptorul în furcă se îndreptă sprinten spre Krîmov, grijuliu și îndatoritor :

— Veaceslav Andreevici, cît de bucuros sînt să vă văd ! Bine ați venit ! Felicitări pentru succes ! V-am așteptat cu nerăbdare ! Vă felicit, vă felicit din tot sufletul !, spuse și își lipi buzele de bărbia lui Krîmov, în timp ce ochii vioi și tandri exprimaу devotamentul și deplină satisfacție a unui admirator ce a avut norocul să împărtășească gloria idolului său.

— Salut, Terenti ! spuse absent Krîmov, apropiindu-se de măsuță și umplîndu-și un pahar cu sifon bine acidulat. Ține minte, odată pentru totdeauna, lingușitorule, nu corbii care ciugulesc stîrvurile sînt periculoși, ci aceia care, prin lingușire, devorează prada de vie. Pe mine nu vei reuși să mă sfișii, Terenti, osanalele nu mă impresionează deloc, lua-te-ar dracu să te ia ! Bine te-am găsit ! Liniștește-te și povestește-mi cum stau lucrurile cu filmarea.

— Isuse, Doamne ! Dar cine ar fi în stare de una ca asta, Veaceslav Andreevici ! Și Molocikov, plin de revoltă, ridică brațele spre tavan, făcînd să-i alunece la coate mînecele hainei de vară. Cine poate să clinească o asemenea stîncă ? ! Pe dumneavoastră !... Ah, Veaceslav Andreevici, cît vă subestimați !

— Calmează-te, cruță cuvintele, îl întrerupse Krîmov și bău din sifonul ce-i răcorca gîtul, înțepîndu-l cu acele lui de gheață. Bănuiesc că ești la curent, nu-i așa ? Probabil că nu eu voi realiza acest film...

— Cum ? Din ce motive ? Cum așa ? exclamă uluit Molocikov, agităndu-se prin cameră, făcînd să-i fluture poalele hainei largi ce contrasta cu pantalonii strîmți și sifonați. De unde ați adus noutatea asta ? Nu cumva chiar de la Paris ? Mă omorîți cu zile !

— Stai jos, Terenti, încetează odată cu agitația asta ca de struț. Mă enervează. Stai să-ți explic.

Stăpînîndu-și nerăbdarea, Molocikov se trînti pe canapea și, lăsîndu-se cuprins de panică, privea clipind des, cu ochii lui rotunzi și galbeni.

— Mă dați gata ! Mă distrugeți.

— Ascultă, Terenti, începu Krîmov și cu înghițituri rare termină sifonul din pahar, eu nu voi face acest film. Ca să fiu sincer, adăugă el cu vocea răgușită din pricina sifonului rece, nici nu trebuia să mă apuc de

acest film. Eu, Terenți, nu sînt capabil să-i înțeleg pe tinerii de azi și cum privesc ei dragostea.

— Că bine ziceți, Veaceslav Andreevici !

— Chiar dacă nu ne convine, asta-i adevărul. Fiecare trebuie să fie conștient de posibilitățile lui.

Zicînd acestea Krîmov se așază pe pervazul ferestrei, pe unde pătrundea căldura și mirosul frunzelor de plop, întors cu fața spre Molocikov, în timp ce acesta, luîndu-se cu mîinile de cap, strigă, cu voce de tenor :

— Bănuiesc motivul dumneavoastră. N-aveți nici o vină, nu ! Iar dacă cineva nu pricepe, se va lămuri în curînd, Veaceslav Andreevici ! Acum o săptămînă m-au chemat și pe mine în instanță... sau, chipurile, m-au invitat pentru o discuție. M-au întrebat despre relațiile dumneavoastră cu artista Irina Skvorțova. Nimeni nu-i poate opri să cerceteze amănunțit, cînd e vorba de moartea unui om în împrejurări necunoscute.

— Împrejurări necunoscute ? întrebă Krîmov sărînd de pe pervaz și începînd să umble prin cameră. Cui nu-i sînt cunoscute împrejurările ? Ție sau anchetatorului care te-a cercetat ? La rugămintea lui, înainte de plecarea mea la festival, i-am relatat în scris toate împrejurările. Eu am fost unicul martor... unicul ! Și nimeni nu mai poate adăuga ceva, nici Balabanov, nici tu. Nu avea nici un sens să vă cheme, sau, cum zic ei, să vă invite pentru discuții !

— Nu numai pe noi. Știu că și pe șoferul Gulin l-au chemat. Cu el n-ar fi trebuit să vă complicați, e total redus, a adăugat Molocikov, nu fără indignare. Nu-mi dau seama, oare ei nu vă cred ?

— În lumea asta, orice e posibil.

— Șoferul Gulin vine acum la mine, spuse Molocikov, coborînd vocea. Nu vreți să vorbiți cu el ?

— N-am chef.

— Procedează ca un idiot, agresiv, s-ar putea spune, și vrea chiar să vă dea în judecată. Nu trebuia, vai, nu trebuia să vă puneți cu prostul ! Doamne, Isuse, mi-a-mintesc de vremea cînd erați ofițer și mă îngrozesc... Vedeti, de atunci au trecut treizeci și cinci de ani. Și în cazul asta riscați, Veaceslav Andreevici, iarăși riscați cu curajul dumneavoastră.

— Ce-ai zis că nu trebuia?

— Nu trebuia să-l bateți pe acest ticălos, bețiv și, cum s-a dovedit, avid de bani... Mă tem pentru dumneavoastră, Veaceslav Andreevici. Poate că pentru mine, sănătatea și nervii dumneavoastră sînt mai presus de toate. Fără dumneavoastră, noi toți din echipa de filmare sîntem ca niște căței orbi, sau ca niște orfani, s-ar putea spune. Iar eu, fără dumneavoastră, sînt zero, un nimeni, un mucos din Voronej, rămas de izbeliște. De aceea n-am liniște în suflet, Veaceslav Andreevici, sufăr cînd văd că cineva încearcă să vă lovească.

— Terenti, de mult am vrut să-ți spun ceva, îl întrepruse Krîmov nemulțumit. Ar trebui să renunți la sentimentalisme în relațiile de serviciu. Ia spune-mi, directoro, de ce, care-i scopul ce-l urmărești, de mă lingusești?

— Mă jigniți. Vă respect foarte mult, Veaceslav Andreevici, spuse Molocikov, plecîndu-și galeș ochii. N-am să uit pînă voi muri ce ați făcut pentru mine. Dumneavoastră vă datorez totul, și nevastă-mea, Sonia, vă este foarte recunoscătoare...

— Mă pui într-o situație penibilă, spuse Krîmov iritat, realizînd cu umilință că nu se poate debarasa de un defect din tinerețe, pe care și-l surprinsese de multe ori, și anume impulsivitatea. Rolul binefăcătorului și cel al recunoscătorului — noțiuni perimate în timpurile noastre, continuă el, neputîndu-și reprima iritarea. Cu toate că nu am fost prieteni în război, un timp am luptat împreună, și relațiile noastre trebuie să fie de la egal la egal. Liniștește-te, Terenti, tu nu-mi datorezi nimic, mai ales că nicideată noi nu vom fi prieteni... „De ce sînt atît de necruțător, de dur? Ce mă determină să vorbesc așa?”

— Eu aș fi vrut... am sperat să fim prieteni, numai că dumneavoastră, Veaceslav Andreevici... sînteți distant, bolborosi Molocikov, frecîndu-și palmele de genunchi. Ce să mai sper? Ați făcut foarte mult pentru mine și nu-mi plac ingrații nerecunoscători: Dumneavoastră sînteți o pasăre rară, iar eu, cine sînt eu?... Eu, care dintr-un amărit de sat și dintr-o neagră sărăcie, am ajuns un cineva. E-adevărat că am absolvit niște cursuri și că am învățat să socotesc bine. Pe lîngă dumneavoastră însă,

sînt un biet semianalfabet — și Molocikov își trase un pumn zdravăn în frunte — deși am absolvit cursurile pentru administratori. Prost am fost pe front și prost am rămas și după război, pînă v-am întîlnit pe dumneavoastră, Veaceslav Andreovici...

— Autoumilierea e mai rea decît trufia, spuse Krîmov. Am făcut pentru tine atît cît ar fi făcut oricare altul. Fie, Terenti. Dă-i drumul, fă pe robul recunoscător, iar eu să jubilez în rolul binefăcătorului, savurînd umilința ta. „Uită-te la el cum seamănă cu un greieraș ; crispat, cu gîtul întins, cu palmele pe genunchi, cu ochii plini de devotament umil, stă gata să-mi sară de gît, să mă sufocă în îmbrățișări, ignorînd sinceritatea mea brutală...” Mă tem, Terenti, că ai să obosești cîndva să-mi tot fii recunoscător... „Ce m-o fi determinînd să debitez asemenea prostie ?”

— Niciodată ! Mă mîhnîți profund, protestă Molocikov sincer, și cu pleoapele coborîte de o dulce toropeală adăugă dintr-o răsuflec : Sonia m-ar blestema... și eu aș muri.

„Să moară pentru mine ? L-ar blestema Sonia ? E nebun !”

Krîmov îl întrebă :

— Sonia ?

— Soția mea Sonia, Sofia Pavlovna, s-a explicat zorit Molocikov. Ea vă adoră. Ține minte toate filmele dumneavoastră.

Da, Sofia Pavlovna devenise nu de mult soția singuratecului pînă atunci Molocikov. În ajunul nunții o adusesese, beat de fericire, întîi, în casa lui Krîmov, apoi la studiouri, prezentînd-o cu mîndrie pe viitoarea lui soție, tuturor membrilor echipei de filmare. Era profesoară de muzică și cînd, la rugămintea fericitului logodnic, ea a început să cînte fără sfială, bătînd tactul cu piciorul, aria lui Solveig, acompaniată fiind de operatorul de sunet, invitat la pian în camera actorilor, pe Krîmov îl impresionaseră picioarele ei groase și puternice care-i trădau preocupările de gospodină, lățimea umerilor, ca de bărbat, opulența bustului și vocea de bas.

— Ah, da ! spuse Krîmov, reamintindu-și penibilul acelei întîlniri ; da, o femeie interesantă, talentată, fire

poetică... Dar altceva am vrut să spun, Terenți, se întrerupse el singur, evitînd astfel să ironizeze ca de obicei, să ridă, deplasat, de puțin cunoscuta nevastă a lui Molocikov. Iată ce am vrut să-ți spun, Terenți ! Ceva foarte serios, sublinie Krimov. Eu n-am să fac acest film ! Lui Balabanov nu i-am comunicat această hotărîre a mea, așa că o să trebuiască, probabil, să lucrezi cu alt regizor. O a doua Skvortova nu există. Și eu nu cred în succes fără ea, cu toate că, succes ori insucces, acum nu mai contează. Așa că, Terenți, probabil, voi fi „pe liber“, dacă, bineînțeles, nu mă bagă la zdup. În zilele noastre pline de mărețe acțiuni constructive orice este posibil.

— Cum puteți să glumiți cu așa ceva ? se cutremură, scuturîndu-se, Molocikov. Pînă cînd veți face haz de toate ?

Krimov răspunse aproape serios :

— Nu de toate. Numai de mine. Asta îți dă puterea să sperî, dacă nu cumva preferi spovedania la biserică. Adevărata înțelepciune o dobîndești abia cînd reușești să înțelegi că orice este posibil.

— Vai, vai, vai ! se legănă Molocikov pe canapea, în timp ce privirea i se tulbură. Mă înspăimîntă gura dumneavoastră slobodă, Veaceslav Andreevici ; oamenii au devenit foarte suspicioși, mîndri și atâteștiutori, nu vor înțelege ce trebuie și-și vor face o părere greșită.

— Ah, dragul meu Terenți ! În jurul nostru sînt atîția care se bucură de o reputație falsă, atîtea baloane umflate, atîția deveniți iluștri din întîmplare și atîția celebri necunoscuți încît, încă o părere greșită despre mine, nu-mi va schimba cu nimic datele biografiei.

— Dar oamenii sînt răi... În orice clipă sînt gata să doboare pe cineva...

— O să vedem cît de pregătiți sînt. Pînă atunci eu plec la vilă. Salut !...

Reproșîndu-și acest familiar „salut“, formulă obișnuită în mediul cinematografic, se îndreptă spre ușă, bătîndu-l în trecere pe Molocikov pe umăr.

„Minciună ! Nu reușesc deloc să mă abțin, gîndea Krimov, persecutat de o penibilă nemulțumire. Furat de plăcerea persiflării mă amuz pe mine și îl amuz și pe el.

În realitate sînt victima nevrozelor acestui secol, de altfel ca orice om de artă, care nu se poate satura nici de vanitate, nici de glorie. Am rămas același ambițios și vanitos ca ieri, ca acum treizeci de ani, în timpul războiului, și mi-e penibil să recunosc că nu-mi este deloc indiferent ce vor crede despre mine. Deci, toată viața mea am dat dovadă de lașitate pentru că am ținut la reputația mea și am dorit să fiu apreciat ? Pentru că în timpul războiului am primit medalii și pentru că după război am avut succes ? Și din cauza aceasta să fiu eu un mincinos sau un fățarnic ?“

Revenind în anticameră, unde, stînd în curent, dactilografa bătea de zor la mașină, Krîmov s-a oprit surprins de ceva străin, supărător, fără să realizeze de la început că această senzație i-a provocat-o prezența unui tînăr ce stătea ghemuit pe scaunul de lîngă dulpurile pline cu dosarele cu scenarii. Ședea cu capul aplecat, făcînd să-i atîrne părul negru, în timp ce cu mîinile noduroase, între genunchii depărtați, își mototolea nervos șapca. Ceva cunoscut l-a determinat pe Krîmov să-l privească atent pe tînărul ce-și ridicase brusc capul. Imediat și-a reamintit acești obraji bucălați, fruntea puternică, buzele groase pe care atunci, în ziua aceea, se prelingea sîngele și cum acest tînăr, întorcînd capul cu gîtul gros, și-a șters sîngele cu limba... Era șoferul Gulin. Privirea răutăcioasă din ochii injectați ai acestuia alunecă pe lîngă Krîmov, iar maxilarele se încleștară într-un scrișnet mut.

Krîmov, aprinzîndu-se, și-a amintit de neputința sa din timpul cît așteptase mașina, de scuzele îndrugate de șofer, de horcăitul lui, cînd, umilit, fără să se împotrivească, mînjindu-și fața cu sînge, se retrăgea spre ușa deschisă a mașinii, unde se vedea scrumiera plină cu chiștoace cu urme de ruj. „A venit deci în audiență la Molocikov“, gîndi în trecere Krîmov. Și fără să poată rezista ispitei drăcești, împins de aceeași forță din tinerețe, care îl scotea uneori din echilibrul lui, îl apucă pe Gulin de bărbia asudată. Apoi, ridicîndu-i-o cu un calm desăvîrșit, ce-i apărea în clipele de extremă încordare, îl întrebă încet :

— Aşa-i că-i urăşti pe „intelectuali“, băiete ? De-ar fi după tine, i-ai lichida pe aceşti chiulangii şi destrăbalaţi plini de bani, nu ?

— A — a ! gemu Gulin trăgîndu-şi bărbia şi sărînd ca un cal în ham. Cu ochii plini de ură, silabisî răguşit : Daţi-mi drumul, am martori ! şi arată cu degetul spre dactilografa înmărmurită. Iar vreţi să mă bateţi ?

— Din păcate, nu-mi pot permite să mă comport ca un copil, răzbunîndu-mă, spuse Krîmîov şi ieşi pe coridor, sperîndu-se la gîndul posibilei bucurii pe care ar fi trăit-o, dacă ar fi văzut pe aceşti obraji bucălaţi urmele cuvenitei pedepse.

Ieşind pe poarta studiourilor s-a îndreptat spre maşină gîndind, nici el neştiind de ce, că, în linii mari, cu toate minusurile, soarta l-a răsfăţat mulţi ani, deşi întîrzia cu toate filmele, fiind mereu necesare lungi discuţii pe la diverse cabinete, alertînd uneori Comitetul de Stat al Cinematografiei care se temea să le aprobe fără unele precizări şi ajustări. În acelaşi timp, îl iritau băieţii de la studiou ce îşi împodobeau piepturile păroase cu medalioane şi care, deştepti şi plini de importanţă, comentau pe culoare stîngismul lui novator ; nu mai puţin îl irita şi birfa răspîndită despre independenţa lui ieşită din comun.

Însă el, care a cunoscut din experienţa diverselor persoane cu care venise în contact, viclenia şi de stînga şi de dreapta, n-a vrut să fie socotit nici stîngist, nici de dreapta, nici condus, străduindu-se să rămînă cîstit, poate în mod exagerat, şi sentimental în limitele bunului simţ, mai ales în filmele sale de început, despre adolescenţa generaţiei lui, despre război (cu durerea neascunsă a pierderilor) şi, probabil, în ultimele filme despre anii '70, cu morbul consumului, al moralei vestejite de indiferenţă, al grijilor de fiecare zi şi al dragostei, de fapt inexistente, pentru terra.

Dar, slavă Domnului, acum putea să meargă la vilă ; după o săptămînă petrecută în străinătate, i se făcuse tare dor de copii, de Olga, de privirea ei calmă ridicată spre el, de vocea ei egală şi domoală, care adeseori îl înduioşa, de intimitatea ei pudică şi de întrebarea pusă

în glumă după primul sărut al revederii : „Și chiar nu m-ai uitat deloc?“ Iar el, tot în glumă, îi răspundea că era cît pe aci să moară de nostalgie, că i-a fost tare dor de cei de-acasă și mai ales de Taniușa, fata lui veselă și zburdalnică, mezină familiei, preferata lui recunoscută. Față de fiul său, sentimentele paterne erau moderate. Valentin, student în anul al III-lea la Institutul de cinematografie, care își alesese această profesie la recomandarea tatălui, era un băiat tăcut, închis în sine și uneori pornit împotriva nostalgiei „înaintașilor“ și a artei lor, optînd pentru o artă eliberată de orice sentimentalism pueril, învechit și inutil în secolul tehnicii și al pragmatismului. Firea posacă și nesociabilitatea lui nu au făcut posibilă o apropiere de părintele său, nici stabilirea unor relații de intimitate reciprocă, iar Krîmov, veșnic ocupat și lipsit de vocație pedagogică, n-a căutat eventuale puncte comune, considerîndu-și fiul prea modern, dar destul de mediocru ca viitor operator, lipsit de nerv artistic, adept al unei formule de viață corespunzătoare timpului său și anume că viitorul lumii aparține civilizației tehnologice.

În drum spre vilă, Krîmov se abătu pe la apartamentul lor din Moscova. Liniștea apăsătoare, zăpușeala sufocantă din interior și fișile de lumină ce se strecurau printre draperii — această abandonare totală a locuinței — îi trezi un sentiment de singurătate încît nu mai suportă să rămînă aici de unul singur, ca ieri. Își turnă un păhărel de coniac, ca să-i alunge durerea de cap, puse sub limbă o tabletă de validol, ca să nu miroasă (în caz că se va întîlni cu un agent de circulație), luă geamantanul în care avea cadourile cumpărate în străinătate „pentru fetele lui“ și coborî la mașină.

Capitolul VI

AJUNS ÎN SATUL DE VACANȚĂ, ASCUNS DE verdeța luxuriantă a lunii iulie, se opri în fața portitei umbrite de un tei și, coborînd din mașină, zări imediat, printre merii grădinii, trei șezlonguri și pe fiica sa iubită,

Tania, elevă în clasa a noua, tunsă scurt, băiețește. Îmbrăcată cu un maieu de sport ce-i lăsa goi umerii bronzăți, citea o carte stînd întinsă pe o carpetă în iarbă, mîncînd un măr și legănîndu-și picioarele goale. Auzind scîrțîitul porțiței Tania s-a întors cu fața luminată de bucurie, a sărit sprintenă în picioare și aruncînd în iarbă restul de măr chiui fericită :

— Urrra, tăticule, bine-ai venit !

— Bună, draga mea ! spuse Krîmov înaintînd prin iarbă înaltă spre ea, care-i alerga în întîmpinare. Bună, drăcușorule ! rosti el sărutîndu-i părul ce păstra căldura soarelui. Știi, Tatiana mea, parcă nu te-am văzut de-acum un an ! Te-ai bronzat ca o negresă ! Și năsucul ți s-a jupuit îngrozitor ! Dar ce, stai chiar toată ziua la soare ?

— Ah ! tătucuț-greieruț ! Sînt fericită, fericită. Mi-a fost dooor de tine ! spuse Tania veselă, cu apropierea camaraderească statornicită între ei și atît de dragă lui Krîmov. Dar tu ai cam slăbit prin străinătățile alea și arăți puțin cam palid și cam prea elegant ! Noi, cu mama, am citit în „Sovetskaia Kultura“ că filmul tău a fost vizionat într-o sală plină ochi și că a fost premiat. E-adevărat ? Nu cumva au exagerat slujitorii condeifului, așa cum se străduiesc ei de-obicei, încît îți vine să-ți iei cîmpii !

— De astă dată, nu, răspunse el cu o nuanță ironică, simțîndu-se fericit sub privirea veselă a fiicei, admirîndu-i tonul ștregăresc și privindu-i năsucul obraznic, jupuit. Sala era arhiplină, casele de bilete sparte, pompierii împrăștiați pretutindeni, unii întinși pe jos, alții stînd pe scaune sau în picioare, unii agățați de cortină, cei mai sprinteni călare pe lustre — toți strigînd din răsuputeri parcă „goooll“ ! sau, mi se pare, „afară din teren regizorul !“

— Iar începi ! exclamă Tania încîntată, cu un reproș complice, recunoscîndu-i imediat obiceiul. Iar, papă ? Nu înțeleg cînd glumești și cînd vorbești serios. Așteaptă puțin, mama nu-i acasă ; este în Poiana Soarelui, unde lucrează. Tu așază-te, uite aici, în șezlong — și trăgîndu-l de mîna îl așeză cu fața spre soare în timp ce ea se instală vizavi și lăsîndu-se pe spate în șezlongul ei, îl

privea întrebător de sub genele dese și decolorate de soare.

— Tată, vreau să te întreb dacă e adevărat sau nu, deși eu nu cred nici o iotă.

— Ce anume nu crezi, fetița mea ?

— Niște zvonuri timpite, de ți se ofilesc urechile, spuse Tania strîmbînd din nas. Ieri, pe plajă, a venit la mine grăsa aia de Simka Anisimova, fiica fostului tău operator, care și-a cumpărat vila de lîngă noi și mi-a spus răutăcioasă : „Tu știi ce-i cu tatăl tău ?” „Nu, dar tu ce știi ?” „Deci nu știi ceea ce știu deja toți ?” „Ce să știu, proasto ?” o întreb, iar ea : „Nu-i nimic, ai să afli la timpul potrivit !” „Știi ?” „Nu știi ?” crocodiloaica atot-știutoare, se strîmbă Tania. Să fi văzut cum îi străluceau ochii — ca unei vrăjitoare. Formidabil ! Bineînțeles, eu i-am spus că-i proastă de dă-n gropi. Totuși, cineva lansează zvonurile astea timpite...

— Ce zvonuri, fetițo ? Ce-mi ascunzi ?

— Chipurile, că o tînără actriță din echipa ta de filmare s-ar fi prăpădit... și că ea nu-ți era tocmai indiferentă, spuse Tania roșind și dînd din cap cu ciudă, revoltată. Este limpede pentru toți că sînt zvonuri răspîndite de niște timpîți.

— Taniușa, scumpa mea, spuse Krîmov citind pe chipul fetei sinceritate, neputința de a minți, grijă pentru apărarea onoarei familiale, pe care el, tatăl, nu era cu putință s-o știrbească.

— Vai, ce de-au mai îndrugat ! Tată, dar astea-s zvonuri ! exclamă ea îngrijorată, plesnindu-și genunchii cu palmele. Te-ai întristat, tată ! Nu-ți pleca urechea ! Acum să te înveselesc — îți spun ceva colosal. Știi, vom juca în curînd la nuntă : Valentin Veaceslavovici al nostru, student în anul III, știi ce face ? — se mărită... adică... eu mereu le-ncurc... ha-ha, nici mai mult, nici mai puțin, se însoară ! Atenție ! e încă secret : în ziare nu s-a scris nimic, interviuri nu s-au luat, dar, dar, dar...

— Ce vrea să însemne acest „dar”, Tania ?

— Dar, după toate aparențele, așa va fi. Mama e în panică — pur și simplu nu-i vine să creadă. Cum își face apariția „gînerele” cu aleasa sa, mama nu-și mai găsește locul. Isî ia repede sevaletul și ziua întreagă de-

senează. Nici la masă nu vine, cred că în ziua respectivă se hrănește cu poame de pădure. Mama suferă foarte mult, iar pe mine mă amuză, deși mă feresc să arăt lucrul acesta. A găsit-o pe Șcherazada, pe Julieta — rătușca, rătușca, rătușca !

Krîmov desluși în glasul ei gelozia prost mascată, însă risul îi era atât de sonor, atât de firesc, încît întreaga ei ființă, cu pielea bronzată și părul decolorat, strălucea de sănătate și de tinerețe nepăsătoare, făcîndu-l să simtă o clipă cum i se strînge inima de o teamă inexplicabilă: dacă ar fi să se întîmple ceva cu Tania, nimic nu l-ar mai reține pe acest pămînt.

— Rătușcă ? Se numește Rătușcă ? o întrebă el încet asociind, fără să vrea, această teamă de o clipă cu aceea cumplită zi de iunie și cu răceala părului blond și ud ce-i atinsese atunci obrazul.

— Rătușcă, rătușcă, rătușcă, repetă Tania rîzînd și prelungindu-și cu degetele zgîriate nasul jupuit — nu înțelegi ? Mireasa noastră are nasul ca un cioc de rață, un năsuc lătăreț, de parc-ar fi o... ghetuță. Tot timpul îmi vine s-o apuc de el, abia mă pot abține ! E însă cam înfumurată, ai s-o vezi, studentul a dus-o la plajă de dimineață. La prînz vor fi aici.

— Nu prea îți place rătușca, ai ?

— Deloc ! Îmi face plăcere să-i studiez. Valentin, pur și simplu, a înnebunit, face pe cocoșul. Iar ea, zici că e păunița, pînă și degetul cel mic îl ține depărtat cînd apucă paharul. Pe rătușcă o cheamă Ludmila. Unde erau Ruslan și Ludmila ! Nemaipomenit de caraghios ! Ca în scrierile de început ale lui Anton Pavlovici Cehov ! Iar mama-i disperată !

— Mi-a fost dor de tine, Tania, spuse Krîmov tandru, ridicîndu-se din șezlong. Totu-i clar. Mă duc în camera mea, iar tu deschide geamantanul și alege-ți ce vrei. Cred că o să-ți placă ce ți-am adus.

În birou, geamurile și ușa balconului fiind deschise, pătrunsese aerul înmiresmat din grădină. Uitîndu-se prin mansarda lui, a observat imediat semnele unei prezențe străine : pe divan, unde-i plăcea să stea culcat lingă

geamul deschis și să privească apusul și aurul stins al mestecenilor, lăsându-se în voia gândurilor de seară (cum spunea Olga), acum erau puse perne și cearceaful, pe jumătate acoperite cu pătura — pat făcut în grabă — alături, pe spătarul scaunului era aruncat neglijent un capotel, iar pe carpeta de lângă birou era uitată o poșetă maro, cu curea.

Îi se părea ciudat să observe picupul lui deschis, cărțile în rafturi deranjate, pe măsuta de ziare o oglinjoară cu minier, și alături — ruj, pudră, pieptene de damă. Faptul că în biroul lui dormea probabil logodnica fiului, îl irită prin această violare a spațiului lui intim, unde, în permanență, domnea o ordine a lucrurilor, aleasă și impusă de el. „Înseamnă că au ajuns departe dacă ea rămîne să doarmă aici.“ Și-a scos haina, s-a plimbat prin biroul luminos, refugiul lui liniștit, s-a oprit în fața măsutei de ziare, uitîndu-se la oglinjoara în care, dimineața, bineînțeles, se privea logodnica fiului și remarcînd, cu stupeoare, că oglinjoara se odihnea pe maldărul de scenarii, zise cu glas tare :

— Dar asta-i culmea ! și ieși din birou.

Înainte de a coborî, Krîmov trecu pe la camera soției, o încăpere mică, intimă, unde îi făcea plăcere să între fiindcă păstra în atmosfera ei nostalgia după Moscova anilor interbelici, cea care acum devenise un oraș rece, alcătuit din clădiri cu multe etaje, pierzîndu-și sufletul de odinioară. Aici, în colțișorul Olgăi, totul era ales pe gustul ei : armonia arhitecturală a liniilor și curbelor, a proporțiilor și rotunjimilor răspîndea căldură și calm. La fel, schițele și fotografiile bulevardului Precistenski, ale bisericii „Cristos izbăvitorul“, cu vedere spre cartierul Zamoskvorecie, ale turnului Suharev, alb și dantelat, cu balcoanele și galeria descoperită, ale zilelor de primăvară din Zareadie, cu ulicioarele matinale și bisericuțele seculare, precum și peisajul moscovit surprins de Olga în purpura glacială a zorilor, cu primul tramvai acoperit de rouă pe strada pustie. Iar lângă el, un tablou lucrat tot de Olga, atrăgea atenția prin tristețea crepusculului din acest cartier de vile : de după o fereastră se zărea limpezimea geroasă a aerului, zăpada de pe

acoperişuri, printre brazii întunecați, și ici-colo cîte o luminică prin case.

De fiecare dată Krîmov era pătruns de puritatea nealterată emanată de fotografiile vechi, de peisajele de pe pereți, de masa de lucru și lampa cu picior rabatabil, de perdeaua dantelată, lungă pînă la podea, în ale cărei falduri ușoare era ceva feminin, cochet, ca și în aranjamentul îngrijit al patului Olgăi.

Cu cincisprezece ani în urmă, pe cînd se construia vila, această cameră a fost terminată prima și ei au petrecut revelionul nu la Moscova, ci aici, agasați de griji, de discuțiile cu tîmplarii, dar plini de cele mai frumoase speranțe pentru viitor, visînd să-și petreacă verile numai aici, muncind în grădină și primind musafiri. Însă acel prim revelion la vilă a fost neașteptat și deosebit. Se pornise o viforniță mare și din cauza drumurilor înzăpezite ei n-au mai putut ajunge la Moscova, rămînînd singuri într-o casă neterminată, mirosind a talaj proaspăt și rece pe scări, a ceară de lumînări, a brad dezghețat în camera încălzită a Olgăi, zguduită toată noaptea de vifor. Și tot ce făcuse și spusese atunci Olga purta pecetea dragostei pentru el ; în ochii ei catifelati, încrezători, privind deschis, zîmbetul alterna cu tandrețea sfioasă cînd el o mîngiia pe ea, soția lui, care-i născuse deja doi copii, dar care rămăsese tot atît de timidă, rușinîndu-se de nerăbdarea lui, ca pe vremea cînd era fată.

Atunci el tăiasse din pădure un brad, îl adusese în casă odată cu mirosul metalic al zăpezii și ea îl împodobise cu ghirlande tăiate din rămășițele tapetului, mai mult încurcată de el, care-i dădea sfaturi, ironizînd-o, admirîndu-i capul aplecat, cu părul strîns la ceafă, apucînd-o de umeri și întorcînd-o spre el. Iar Olga, ca fermecată, îl privea în ochi și-i spunea emoționată :

— Acesta-i anul calului și de aceea tu va trebui să îmbraci costumul maro.

— Chiar așa, Olia ? Musai maro ? Din păcate, întreaga mea garderobă cu cele cincizeci de fracuri am uitat-o la Buenos Aires, în apartamentul de la hotelul „Hilton“. Dar nu-i decît un fleac. Trimit o telegramă...

— Ce uituc ! Ce ne facem ? Hamurile, de obicei, sînt de culoare maro. Cunoști ritualul ? Trebuie să avem pe

noi ceva din piele, iar bărbatul, obligatoriu, să poarte un lăntişor de aur. Apleacă-ţi capul ! Îţi pun lăntişorul meu ! Şi îşi scoase lăntişorul ei delicat, i-l puse la gît, zicîndu-i serioasă : Iar mie dă-mi cureaua ta maro de la pantaloni să mă încing cu ea. Pe masă trebuie să se găsească un căluţ jucărie, iar în faţa lui, pe o farfurioară, ovăz şi o bucatică de zahăr. Şi încă ceva ! Este interzis ca la ora douăsprezece noaptea să bem şampanie. Nici nu avem, de altfel. Mai bine ! Numai coniac şi vodcă ! Asta, slavă domnului, avem. Cu un minut înainte de miezul nopţii trebuie deschisă uşa ca să poată pleca anul vechi. La ora douăzeci şi patru fix, va intra Anul nou. Închidem uşa şi abia atunci putem să bem în cinstea lui. Hai să scribăm revelionul după calendarul lunii !

El acceptase cu deosebită plăcere să petreacă revelionul după calendarul lunii, neştiind pînă atunci că în această epocă există anul calului. Ea, avînd ochii încălziţi de o lumină blîndă, se așezase la masă, încinsă cu cureaua lui, iar lăntişorul, păstrînd ceva din căldura trupului ei, atîrna la gîtul lui, şi părea înduioşător de delicat pe pulovărul gros. Căluţul se afla la locul lui, la fel şi farfurioara cu o bucatică de zahăr. Cu un minut înainte de miezul nopţii el spusese : „Hai să întîmpinăm calul, şi nu uita să-ţi iei paharul !“ şi ieşise în întunericul scării cu miros de smoală, unde nu se instalase încă lumina electrică (la fel ca în toată casa, de fapt), coborîse în hol şi deschisese uşa spre vîntul ce rostogolea vâlătuci albăstrie. Vuietul vifornitei care i-a cuprins pe amîndoi cu frigul pătrunzător în bezna nopţii li se părea că-i poartă la capătul lumii, el şi ea, desprinşi de pămînt, uniţi în singurătatea lor fericită, ca în tinereţe, cînd nu le trebuia nimic în afară de canapeaua veche din camera închiriată pentru treizeci de ruble, într-un apartament comun de pe strada Iakimanka.

— Îl auzi, vine ? ! Păşeşte cu pîslarii prin nămeţi şi gîfîie în mustată, spusese Olga, glumind stîngaci şi dîrdîind. Auzi ? I-a dat drumul celui vechi şi a intrat. A adus cu el frigul. Îl simţi ?

— A adus şi zăpadă, drăguţul !

El închisese uşa (pe podea se îngrămădise zăpada), o îmbrăţişase pe Olga încălzind-o şi ciocnindu-şi paharul

de al ei îi sărutase buzele reci, cu urme dulci-amărui de coniac, spunându-i pe un ton glumeț care trăda o profundă emoție :

— La mulți ani, soția mea iubită !

— Ai spus-o de parcă ai avea harem. Soția iubită și cea mai puțin iubită, răspunsese și, oftînd, îl sărutase și ea ușor ; și din nou pe el îl impresionase sărutul ei cu buzele reci, atît de candid și de diferit de tot ceea ce cunoscuse înainte de a o fi întîlnit, din legăturile lui de după război, stîrnindu-i, ca și odinioară, în tinerețe, dorința-i nepotolită. Și încîntat de stîngăcia și candoarea ei neschimbate, îi spuse :

— Tu, femeia mea fermecătoare, iarăși mă săruți ca o păsărică, închizînd ochii și oftînd !

Pe la două noaptea viforul se potolise și ei ieșiseră afară, în pustietatea ca de început de lume a codrului și a satului, printre nămeți, învăluiți în tăcerea desăvîrșită a gerului care încremenise totul în jur. Scîrțîitul zăpezii sub pîslari era de o sonoritate atît de stridentă încît îi tăia respirația. Luna strălucitoare era înconjurată de cercuri geroase, gălbui, irizînd chiciura. Krîmov întrezărea în lumina transparentă a lunii umbre alunecînd pe covorul proaspăt de zăpadă și le asemuia cu reflectarea razelor solare de pe întinderile de nisip. Olga pășea alături povestind ceva (el nu prea o asculta, gîndindu-se că niciodată n-a încetat s-o iubească), trăgîndu-l din cînd în cînd de mîneacă, zîmbindu-i sfios, iar Krîmov, copleșit de sentimentul unei îndrăgostiri reînnoite, contempla fața ei care-l îmbia cu o bucurie calmă, zîmbea ochilor ei, nopții acesteia de revelion, trosnetelor copacilor ușurați din timp în timp de povara grea a zăpezii risipite ca o pulbere albă, în momentul desprinderii de pe crengi. Îi veni în minte dimineața însorită și argintie a primei zile din noul an, cînd, trezindu-se, a surprins-o cu capul în palme privindu-l nemișcată și îngîndurată, de parcă ar fi dorit să și-l întipărească bine în minte, înaintea unei lungi despărțiri.

— Ce-i cu tine ? o întrebuse tulburat, îmbrățișînd-o stăpînit de o nouă dorință.

— M-am trezit și te priveam cum dormeai, gîndindu-mă că nici unul din copiii noștri nu seamănă cu tine.

Și, deodată, m-a cuprins frica. Oare n-o să ne mai vedem după zece sau cincisprezece ani ? Mi-e atât de teamă pentru tine, pentru copii, pentru viața noastră atât de scurtă pe acest pământ !

— De ce să-ți fie teamă, Olinka ?

— Pentru o clipă, am avut senzația că deși sîntem singuri pe lume, tu nu mă iubești. Da, sîntem totuși singuri. Tu și eu... Ochii ei calmi și catifelati clipiră des, iar ea, ascunzîndu-și fața, se întoarse spre perete.

Cuprins de o sfișietoare amărăciune, el îi sărută buzele moi și alunecoase, șoptindu-i cu răsufierea tăiată :

— De ce spui asta, Olinka ! Cred că uneori am fost și fericiți.

Cînd îi făcuse această mărturisire se temea totuși că Olga o să-l contrazică și că, prin aceasta, îi va spulbera acea nouă tresărire de proaspăt îndrăgostit, devenită pentru el, în cele citeva ore petrecute departe de Moscova, unicul raționament al acestei intimități. Se temea pentru dragostea ce i-o purta acestei femei întregre ce nu-i înșelase niciodată sentimentele, pe care soarta binevoitoare i-o scosese în cale, cu toate că el, în tinerețe, păcătuisese, și nu numai o singură dată.

— Ar fi o nedreptate, zisese ea în șoaptă. Eu nu vreau să mă despart niciodată de tine.

— Sînt convins că ai visat urît, îi spusese Krîmov. Nu te mai gîndi la asta.

Coborîse din mansardă — și ieșind în arșița grădinii, pe aleea presărată cu nisip de rîu — cu pete de umbră din loc în loc — în plină zi însorită, de iulie, și-a readus în minte acea noapte de iarnă, troienele de sub lună și camera Olgăi adăpostind în dimineața geroasă singurătatea lor fericită.

— Să-ți ajut s-o găsești pe mama ? strigă Tania ridicînd privirea din carte și balansîndu-și picioarele desculțe. E în Poiana Soarelui, vrei să te conduc ?

— Nu-i nevoie, fata tatii. O găsesc singur ! „Da ! Niciodată n-am încetat s-o iubesc“, gîndi îndreptîndu-se pe alee spre porțița din capătul grădinii. „Numai că ei nu-i este suficientă, se pare, sinceritatea mea.“

A găsit-o pe Olga la marginea poienii, sub mestecenii. Stătea în fața șevaletului, înclinată puțin într-o parte, ostenită, odihnindu-și dosul palmei pe frunte. Și totul la ea îi era foarte drag : acest gest molatec de osteneală după o muncă îndelungată, și bogăția părului negru, și curba spatelui și a umerilor încă tineri, ca de fată, puternici, probabil datorită gimnasticii și exercițiilor yoga, cărora le rezerva zilnic aproape o oră, crezînd cu convingere în acest „secret“ oriental al tinereții fără bătrînețe.

Cînd l-a văzut, a lăsat pensula jos, s-a întors tăcută, stînd nemișcată, în așteptare, pînă la apropierea lui grăbită :

— Bună, scumpa mea soție ! „De unde pînă unde, la mine, această banalitate ? Cine mă îndeamnă să spun una ca asta ?“ O îmbrățișă stîngaci, nesigur, ca și cum nu avea acest drept și ar fi comis un abuz.

— Bună, scumpul meu soț ! Și îi întinse obrazul, nu buzele, privindu-l cu un aer poznaș pe sub sprincenele arcuite. Eeei !!! Sînt stîlp sau copac ? Nu prea-ți estimezi forța, Veaceslav Andreevici !

Din atitudinea ei reținută emana ceva rău prevestitor, și el ghicind cauza posibilă a acestei incomode răceli, găsi totuși puterea să glumească, încercînd să topească puntea de gheață :

— Ei, Olia, se pare că într-o săptămînă de cînd nu te-am văzut, nu mai știu cum să procedez cu obiectele prețioase, măgar bătrîn ce sînt ! „Iarăși am spus o gogomanie. Ce tot îndrug ? Chiar că m-am prostit de tot !“

— Dacă-i așa, dă drumul „lucrului prețios“.

Cu ochii încărcăți de aceeași suspiciune, calmă, ea se eliberă încet, iar el spuse vinovat :

— Mi-a fost dor, dacă poți să mă crezi cît de cît...

— Ai ajuns la timp, acum mergem la masă. Ajută-mă să strîng șevaletul.

Nu l-a rugat, cum făcea de obicei, să-și arunce o privire pe crochiuri, pe acuarelele încă umede („Ce zici, îți plac ?“), pe care el le aprecia cu indulgență, considerînd peisajul pur doar o copie fidelă a realității schimbătoare,

preferînd un portret al naturii — peisaj filosofic, surprinzînd frumuseţea firească, neostentativă în contrast cu ceea ce forţa umană crea, intervenind brutal asupra mediului înconjurător, expresia elocventă constituind-o viaţa urbană contemporană, tentantă şi vicioasă pentru mulţi, iubită de foştii locuitori ai satelor — ce formează astăzi majoritatea orăşenilor, şi tot de ei urîtă în egală măsură. Olga nu se supăra, nu-l contrazicea, iar el încheia sentinţa, mai în glumă mai în serios, cu generosul : „Eşti un peisagist de excepţie în ciuda faptului că profesezi arhitectura“, şi-i săruta buzele enigmatice şi răcoroase, care-i răspundeau copilăreşte, fără să-l sărute de fapt.

Strîngînd şevaletul şi privind proaspăta acuarelă — poieniţa surprinsă în arşiţa amiezii — Krîmov se gîndi că tonul indulgent sau ironia o va supăra şi o va îndepărta şi mai mult pe Olga, de aceea spuse împăciuitor :

— În peisajul tău este atîta soare încît simţi că din iarbă se ridică mireasma fragilor răscopţi. Eşti, pur şi simplu, formidabilă !

— O, în sfîrşit, ţi-am smuls o laudă, spuse ea fără să pară convinsă. Îţi mulţumesc că ai început să mă plăci un pic... Dar de cînd simţi nevoia declaraţiilor gratuite ?

— Oia, pot să ştiu cu ce am greşit ? Care-i vina mea ? o întrebă păstrîndu-şi tonul prietenos, îngrozindu-se, totodată, cît de nesincer putea fi cu ea. Am impresia că nu te bucuri de sosirea mea, continuă îmbrăţişîndu-i umerii încinşi de soare. Mi-a fost cu adevărat dor, am obosit al dracului, mi s-a făcut dor de voi toţi şi m-am întors mai devreme.

— Asta ce-o mai fi ? oftă Olga resemnată. Acum o să ne înecăm într-un ocean de umilinţe lirice. Hai s-o lăsăm baltă ! Te implor un singur lucru: vorbeşte azi cu Valentin, cred că face un pas nechibzuit... un pas inconştient ! Vrea să se însoare. Cam pripit, copil fără experienţă... Dar el nu vrea să înţeleagă, nici nu mă ia în serios. Ca şi tine, de altfel !

— Dracu' să mă ia ! Vrei să-ţi cad în genunchi şi să-ţi fac declaraţii de dragoste ?

— Eşti o bomboană, Veaceslav, de-a dreptul irezistibil. Mereu dracu, dracu şi iar dracu ! A rămas în tine ceva

soldătesc. Vrei să înjuri dar nu reușești să spui decât „dracu“. Pur și simplu, ești un gentleman !

Olga porni pe cărăruie în fața lui și spatele ei zvelt, coapsele, încă tinere, strinse în pantalonii de lucru, pătați de vopsele și de polenul florilor, i-au amintit brusc de fericirea lui nebună, de neuitat, din anii care s-au dus, plini de speranță, de după război, și de viforul năprasnic din noaptea aceea de revelion, nebunie care nu s-a mai repetat, ca și această răceală intervenită între ei, nu se știe din a cui vină — a lui sau a ei. Și Krîmov era gata să întrebe : „Olia, iubito, ce se petrece cu noi ?“ O urmă însă în tăcere.

Capitolul VII

— CE NOUȚĂȚI ARE TINERETUL ?

Deși soarele răzbătuse încă de dimineată prin frunziș înfierbîntînd pe terasă și masa, și scaunele de răchită și carpetele, geamurile deschise fiind protejate de meseceni, aici era mai plăcut decît în grădină.

La masă, fiindu-i tare sete, Krîmov bău apă proaspătă scoasă din fîntînă, mîncă puțin în timp ce se gîndea ce bine ar fi fost acum să facă un duș, apoi să se întindă pe canapea în liniștea biroului, singur printre rafturile cu cărți și să răsfoiască revistele într-o relaxare totală. Însă, în calitate de stăpîn al casei (ceea ce mereu uita și nici nu prea înțelegea ce înseamnă), trebuia, la rugămintea Olgăi, să respecte eticheta, jucînd rolul capului de familie, la întîlnirea cu logodnica fiului său. Cei doi, Valentin și logodnica sa, au venit la masă direct de la rîu, veseli, foarte bronzăți — el înalt și stîngaci, în șort și sandale, cu un prosop în jurul gîtului, ea mignonă, cu niște ochelari imenși de soare, care-i acopereau jumătate din figură, desculță, în blugi și cu un maieu foarte scurt. Fata nu și-a scos ochelarii nici după ce Valentin, fără emoții, în treacăt, l-a sărutat pe tatăl său pe obraz, spunîndu-i „Te rog să faci cunoștință — logodnica mea, Ludmila“. Ea a făcut o plecăciune grațioasă, i-a întins dreapta delicată și-a ciripit : „Liusea“.

Krîmov a observat cum fața slabă și serioasă a fiului s-a crispat în așteptarea răspunsului din care voia să ghi-cească impresia asupra alegerii sale. Se înclină prietenos, îi strînse ușor degetele umede, îi spuse că-i face mare plăcere s-o vadă pe logodnica fiului său în această casă, neînțelegînd eventuala gelozie și neacceptare de către Olga și Tania a acestei fete, cu nimic mai altfel decît oarecare dintre studentele de azi.

„Logodnica-i în pas cu timpul... dar de ce nu-ți arăți nutrița, mireaso? Nu cumva ești prea timidă de nu-ți scoți ochelarii?“ gîndi el urmărind-o cu discreție pe Ludmila alături de Valentin și ghicindu-i privirea atentă de sub ochelarii de culoare închisă.

— Ce noutăți are tineretul? repetă el.

Pusese întrebarea ca să întrerupă tăcerea prelungită devenită penibilă și plictisitoare și fiindcă Olga, de cînd se așezase la masă, nu scosese o vorbă, purtîndu-se cu rezerva politicoasă a gazdei, mulțumindu-se să-i zîmbească ușor Ludmillei, oferindu-i coșul cînd aceasta întinsese furculița după piine. Apoi se uita mustător la Tania care ședea aplecată asupra farfuriei, uitîndu-se pe furiș în stînga și în dreapta, cu ochii săi de drăcușor vesel, gata să pufnească în rîs.

— Tată, pot să te întreb dacă pe mine mă incluzi în tineret? întrebă ea ștregărește, sau mă consideri o adolescentă naivă?

— Bineînțeles, ești reprezentantul inteligent al tineretului progresist, lipsit de prejudecăți! răspunse Krîmov glumeț.

Tania își frecă nasul.

— Atunci, iată noutățile: în constelația Perseu, în urma unei puternice explozii, s-a aprins o stea, o supernovă. Distanța pînă la pămînt este de o sută cincizeci de milioane ani lumină. În galaxia noastră un asemenea fenomen s-a mai observat în secolul al II-lea al erei noastre. Asta s-a întîmplat! Pur și simplu, te apucă durerea de cap.

— Foarte interesant! spuse Krîmov. Slavă Domnului, avem o stea în plus.

— Este un colaps, zise foarte serios Valentin.

— Cum-cum ? sări Tania de pe scaun, explică, te rog, ce-nseamnă asta ? Tu le știi pe toate, cine, unde, pentru ce...

— Nu chiar pe toate, o corectă Valentin uitîndu-se la Ludmila, care tăia, absorbită, feliuțe din castravete, le înmuia în smîntînă și, tot așa de atentă, le mîncă, aplecîndu-și năsucul în farfurie. Eu știu atît cît știu, nu se poate să știu totul, dragă surioară, iar în ce privește povestea ta despre nașterea unei stele noi — este efectul comprimării materiei, în cosmos, datorată reacțiilor termonucleare.

— Ce interesant ! Senzațional, exclamă Tania, și uitîndu-se la Ludmila, mușcă cu poftă jumătate din castravete și-l ronțai atît de zgomotos încît Olga o muștră cu reproș :

— Taniușa !! ne-ai asurzit. După cîte văd, tu ești fetiță nu hamal !

— Mămico ! trăiesc într-o țară democratică și pot să mestec cum îmi place. Trăiască libertatea ! Ura ! Etc. !

„Liusea aceasta taciturnă nu este acceptată aici nici de vesela mea Tania, nici de reținuta Olga“, gîndi Krîmov, compătîmind-o pe fata străină, cu năsucul ascuțit și ochelari Ța de marțian, care apăruse în familia lor și, ca să destindă atmosfera, spuse :

— Știi, fata mea, în *Stepa*, minunata povestire a lui Cehov, există un pasaj în care se descrie cum mănîncă Deniska, unul dintre personaje, castraveți. Sună cam așa : „Deniska s-a îndepărtat puțin, s-a așezat și s-a apucat să ronțâie din castravete de i-a făcut și pe cai să-și întoarcă urechile spre el...“

— Așa mai zic și eu, bravo ! strigă Tania, aplaudînd. Țsta tip — auzi, a speriat caii ! Ei, eu n-am citit *Stepa*, nu ne-a cerut-o la școală, dar am văzut filmul. În schimb, am învățat despre un băiat de cincizeci de ani, care se numea Vanka Jukov, dat pentru ucenicie cizmarului Aliohin, și care, în noaptea de Crăciun, nu s-a culcat...

— Băiat de cincizeci de ani ? Auzi prostie ! Ce neghiobie ! săltă din umeri Valentin.

— Pentru că ne-am plictisit să tot ascultăm, la orele de literatură, vorbindu-se numai despre Cehov. Vaniușa

și iarăși Vaniușa ! Amăritul de el, fără o copilărie de aur... și apoi, tot despre vremea țarului cînd copiii trăiau în condiții inumane, muncind cîte paisprezece ore pe zi și hrănindu-se numai cu pește sărat. Și despre declinul vieții umane, cînd toți au eșuat în trivialitate, cultivînd pomi și nutrirîd o singură speranță — un cer cu diamante și o livadă ce va rodi și peste două sute de ani. Nu pot s-o sufăr pe Marighenrihovna... o prăjină uscată îmbrăcată în fustă, fată bătrînă, rujată incolor și care vorbește pe nas : ghu-ghu-ghu.

Continuînd să ronțăie castravetele, Tania o imită pe profesoara ca o „prăjină cu fustă“, strîmbindu-se ostentativ la Valentin, care o privea încruntat. Apoi zise cu vioiciune :

— Îți vine să înnebunești la ora ei ! Odată l-a scos la tablă pe Kudinov — un nătăfleş cu voce groasă ca de hipopotam — ca să recite poezia „Pașaport“ a lui Maia-kovski. Kudinov a ieșit la tablă, și-a proptit piciorul într-o parte și-a început pur și simplu să urle : „Ca lupul aș înfuleca birocrațismul“, iar Marighenrihovna a sărit de pe scaun, și-a astupat urechile, s-a dus în spatele lui Kudinov și a țipat : „Ce-i porcăria asta ?“ Kudinov a înțepenit, neînțelegînd nimic, ca vițelul la poarta nouă ; rămăsese cu gura deschisă, pierdut de tot, apoi se-ntoarse la loc, ca o cămilă în tigaie, cînd — să murim de rîs — cineva dintre isteții noștri îi agățase pe spate, scrisă cu litere mari, o hîrtie : „Nu vreau să învăț, fraților, vreau să mă-nsor !“ Înțelegi, tată, ce amuzament ?...

Tania rîse degajată, uitîndu-se la toți cu subînțeles, arătîndu-și dinții albi, strălucitori, scuturîndu-și pletele mătăsoase, decolorate parcă de soare. Krîmov, molipsit de veselia protejatei sale, își ascunse ochii cu palma și rîse în surdină, deși nu era deloc cazul, cînd se auzi vocea dojenitoare a Olgăi :

— Vai, Taniușa, numai tu vorbești, de nu mai poate nimeni să spună un cuvînt, zău așa ! Și, unde mai pui, folosești tot timpul jargonul vostru imposibil, de la școală.

— Aiureală, pufni Valentin. Prostii !

— Nu-i nici o aiureală, este amuzant, îl contrazise Tania, și cu aceeași expresie de șiretenie în ochii atîn-

tiți asupra tăcutei Ludmila o întrebă pe un ton neașteptat de grav : Și dumneata, Ludmila Vasilevna, consideri, desigur, că-i o aiureală, nu-i așa ?

Ludmila își ridică privirea din farfurie, își șterse cu grijă insistentă buzele cu șervețelul de hîrtie, își îndreptă spatele, făcînd să i se contureze linia sînilor mici și tari, și spuse cu o voce subțire de elevă conștiincioasă :

— Sînt niște huligani. Nu se cade să-ți bați joc de o profesoară. Ar trebui exmatriculați !

— Nu sînt huligani, sînt băieți buni, replică Tania cu fermitate. Nu ei trebuie exmatriculați, ci Marighenrihovna, pentru că ne scoate sufletul cu fleacuri plicticoase și depășite !

— Poate este o femeie nefericită...

— Fericiți sînt numai proștii !

— Înseamnă că ei nu sînt proști, fetița mea.

— Nu-nțeleg, tată...

Krîmov se amestecase în discuție din precauție, așa cum proceda ori de cîte ori Tania se aprindea din dorința de a-și dovedi dreptatea, înlăturînd toate obstacolele din calea propriului ei adevăr. Și sesizînd îmbujorarea aprinsă din obrajii fiicei — primul semn al dezaprobării ei pătimașe și fără rost — spuse împăciuitoare :

— Fata mea, nu există nici o legătură între fericire și prostie. Apoi, liniștind-o din privire pe Tania, se adresă Ludmillei cu un ton prietenos, deschis, pe care și-l însușise cu ani în urmă și cu care se adresa tinerelor artiste invitate la probele de filmare : Dumneata, Liusca, ești colegă de an cu Vladimir ?

— Nu !

— Dar cu ce te ocupi ? Unde înveți ?

— Eu lucrez.

— Unde ?

— Nu o să vă placă profesia mea, Veaceslav Andreievici.

— Fii mai explicită, dacă se poate !

— Tată, se amestecă Valentin încruntat, îi pui niște întrebări, de parcă ai fi la examen. Ce importanță are, la urma urmei, cu ce se ocupă logodnica fiului tău ? Omul contează, nu profesia lui.

— Ai dreptate, spuse Krîmov, dar profesia reprezintă jumătate din om.

— Și cealaltă jumătate ?

— Nerealizări, insatisfacții, vise, speranțe, iluzii.

— Noi toți, tată, trăim o viață iluzorie, de la mătușătorul străzii pînă la ministru, inclusiv făuritorii dogmatismului.

— Trăim într-o lume care nu ne priește. Așa este mai precis, îl corectă Krîmov, regretînd încăpăținarea incurabilă a lui Valentin, manifestată încă din copilărie. Și din nou se adresează prietenește Ludmillei : Totuși, sînt curios. Cu ce te ocupi, Liusea ?

„De fapt, cu ce drept îi pun întrebări ? Insist de parcă aș fi un șef de cadre, ceea ce nu se cuvine în nici un caz...”

— Lucrez, Veaceslav Andreevici.

— Probabil ca laborantă într-un institut de cercetări. Lucrați în halate albe și aveți și un „șef”, a ghicit ?

— N-ați ghicit. Sînt croitoreasă și lucrez într-un atelier specializat în croitorie de damă.

— Chiar așa ? Interesant.

„De ce m-oi fi mirînd ? Voiam pentru fiul meu o mireasă de altă profesie ? Speram altceva ? Ce anume așteptam ?”

— Mă priviți cam ciudat, Veaceslav Andreevici...

Nu vocea ei, cochet supărată, l-a jenat, ci acea neferică, incredibilă posibilitate de conviețuire a raționalului, profundului Valentin, student la cinematografie, cu această mărunțică croitoreasă, cu ochelari de soare și picături de sudoare pe năsucul ascuțit. Olga stătea tăcută, într-o absență mîhnită, desenînd cu lingurița pe fața de masă fel de fel de semne.

— Ciudat ? Iartă-mă, Liusea ! Te rog s-o iei drept o curiozitate, spuse el politicos. Pur și simplu mă interesează profesia dumitale. Ce anume faceți acolo ? Cum creați un model, dacă nu cumva e secret ? Îmi imaginez cît de greu trebuie să fie ca să satisfaceți gusturile tuturor zeitelor ce țin să fie în pas cu moda.

— Nu-i interesant deloc, Veaceslav Andreevici, răspunse Ludmila. Profesia mea e dintre cele mai banale.

În schimb, eu admir filmele dumneavoastră. Oameni atît de puternici, atît de buni, de ce mereu ei mor în război ? Mî-e așa milă de ei. Au fost niște băieți atît de buni. Iar ultimul dumneavoastră film, care a fost premiat la Paris... Cum se numește ? „Război nedeclarat“. Dumneavoastră vreți să spuneți în el că oamenii distrug natura, pămîntul și se distrug chiar și pe ei înșiși ? Țin minte — aveți un crou savant, foarte trist, care declară prietenului său : „Și totuși omul trăiește nu ca să devină hrană pentru șase specii de viermi. A găsi sensul vieții — asta este fericirea. Iar fericirea-i ceea ce noi n-am cunoscut“.

— Ai memorie bună, Liusea.

— Ludmila e un cinefil învederat, tată, spuse Valentin tandru și ocrotitor. Nu i-a scăpat nici un film.

— Am citit în interviul dumneavoastră, Veaceslav Andreevici, că ați ales pentru rolul principal o tînră actriță de la „Balșoi teatr“, care trebuia să joace... Începu timid Ludmila și deodată s-a poticnit. Am auzit că s-a întîmplat o nenorocire cu ea și-mi pare tare rău... Odată cu interviul acela a fost publicată și fotografia ei — extraordinar de frumoasă !

— Vorbești de actrița care a murit de curînd ? Întrebă Valentin privind posomorît ochelarii fumurii ai Ludmilei.

— I-am reținut numele — Irina Skvorțova. Am auzit că, în urma unui accident, i se interzisese să mai danseze, iar dumneavoastră ați selecționat-o pentru rolul principal, Veaceslav Andreevici. Ce om bun sînteți !...

— Era o actriță foarte talentată.

„Cum să-i unesc ? Cu ce mijloace ? Olga, Liusea, Valentin... Unde-i punctul de legătură ? Ce logică să folosesc ? Reținuta Olga, femeie superioară și, alături, Liusea cu năsucul ascuțit, fetiță redusă, cu tupeu. Ce poate avea ea comun cu sobrul, meditativul Valentin ? Atracția fizică ?“

— Tare îmi pare rău de ea ! repetă în șoaptă Ludmila, dînd din cap. Vai ce rău îmi pare, Veaceslav Andreevici...

Valentin spuse cam posac :

— Liusea, ce-i cu sentimentalismele astea ! ? Îți consumi inutil celulele nervoase. S-a întâmplat o nenorocire, așa cum se întâmplă zilnic la Moscova.

— Ia nu mai da ordine, ginerică, încă nu ești bărbatul ei ! se amestecă Tania, ofensată. Ludmila Vasilevna știe singură când să-și consume celulele nervoase și când nu. Te-ai găsit tu să comanzi !

— Nu mai suport, e stupid... murmură Olga numai din vârful buzelor, punînd încetișor lingurița pe masă.

Krîmov simți că i se rupe sufletul din pricina suferinței ei ascunse.

— Draga mea surioară, după cum bine știi, din fragedă pruncie sînt dușmanul dialecticii protesti și partizanul libertății absolute a individului, se apără Valentin. Și, ușor iritat, lungindu-și gîtul, cu o expresie de îngrijorare pe față, îi spuse Ludmillei : Scoate-ți ochelarii, nu vezi că te deranjează !

Ea și-i scoase supusă, iar el, fără nici o jenă, îi șterse cu atenție fruntea și obrajii, își puse apoi batista în buzunar și rosti calm și rece, privind spre crengile metecenilor ce năvăliseră prin ferestrele deschise ale teraselor :

— Liusea și-a amintit de ultimul tău film, tată. Și eu m-am gîndit la el. În secolul nostru pragmatic, tu ai vrea ca oamenii, aceste furnici neputincioase, să mediteze asupra sensului vieții, asupra frumuseții, asupra sufletului semenilor. Tu chiar crezi în toate astea, tată ? Ai tu convingerea că evoluția spiritului este mai importantă ca progresul tehnic ?

— Iar începe cu filosofia lui de două parale ! își plesni Tania palmele una de alta, revoltată. Pînă acum a tăcut și deodată a devenit un palavragiu imposibil ; îi contrazice pe toți și nu lasă pe nimeni să vorbească. Ne-a zăpăcit pe toți.

— Tania, încetează. Nu-i nici o „filosofie de două parale“. N-am mai vorbit de mult cu tata.

— Nimeni nu-i în stare să cunoască tot adevărul despre el însuși, răspunse Krîmov, întîlnind ochii rugători ai Olgăi. Omul de aceea-i om, că trăiește printre oameni.

Valentin reluă cu încăpăținare :

— Dar ce primează în om, binele sau răul ?

— Sper că nu aștepti banalul răspuns : „și răul și binele“. Timpul este mai necrutător decât oamenii. Imaginează-ți următorul dialog cu tine însuși : „Am devenit altul ?“ „Nu, eu am rămas același. Dacă timpul s-a schimbat, inevitabil m-am schimbat și eu“. Oamenii trăiesc în alt timp, iar timpul îi schimbă pe oameni.

— De aceea, tată, sînt convins că progresul spiritual nu are nici o putere în fața celui tehnic. Și toate încercările disperate ale învățaților de a perpetua în secolul nostru tehnologic valorile morale ale trecutului nu au nici o șansă, sînt inutile. Nu este cinism, tată ? Va trebui ca omul să beneficieze de confort și de îndestulare. Or, acestea sînt incompatibile cu spiritualitatea vieții. Avem nevoie de benzină pentru mașini — de combustibil, în general — extragem petrolul din pămînt, avem nevoie de lemn pentru construcții — tăiem pădurile. Haina și pantalonii nu le putem face din spirit...

— Curajul tău, fiule, se traduce cu a vedea îmbrăcat pe împăratul gol.

— Te referi la progresul tehnologic ?

— La care aș adăuga un mic detaliu : sensul vieții, pe care nu aș vrea să-l văd în locul împăratului.

— Dacă omul ar fi fost nemuritor, nu s-ar mai fi gîndit la sensul vieții, tată. Iar nemurirea i-o poate asigura numai progresul tehnic, tehnicizarea, și nu morala biblică și așa-zisul spirit.

— Ești tînăr, Valentin. Or, adescori, omului nu-i ajunge o viață întreagă ca să-nțeleagă că a trăit în zadar.

— Paradox, paradox !

— Paradoxul este o formă a adevărului. N-aș vrea, Valentin, ca tu să-ți trăiești viața sub semnul tehnicii, care, chipurile, va rezolva totul. Tehnica, la fel ca și aparatul tău de filmat, nu va realiza nimic, dacă nu va fi folosită cu înțelepciune.

— Tată, eu nu-mi voi trăi viața fără rost.

— E de ne-nțeles, e stupid... repetă Olga dezorientată și prinzîndu-i privirea îi spuse foarte încet : Mai bine ai spune, Valea, cum o să trăiești voi, tu și Ludmila ?

Din ce bani. Facultatea n-ai terminat-o, mai ai de învățat încă doi ani !

Valentin tăcu, retras în el. Tăcu și Olga.

— Eu câștig o sută patruzeci de ruble, Olga Evgheni-evna, zise deodată Ludmila, supărată. Și-apoi, mai pot lucra și acasă, ca să câștig mai mult. Deocamdată o să ne ajungă. De locuit vom locui la mama... are o cameră de optsprezece metri. E adevărat că e într-un apartament comun. Știu că nu ai nimic împotriva și că ești de acord. Ea îi mîngiie ușor mîna lui Valentin și gestul lui supus, din cap, îi confirmă lui Krîmov că voința imperceptibilă a acestei fetei îl domină pe fiul său, anihilîndu-i încăpăținarea și dorința permanentă de contrazi-cere.

— Nu vă pecetluiți soarta cam devreme ? întrebă Olga cu ușor reproș. De ce vă grăbiți ? Vă implor, gîndiți-vă bine amîndoi. Valia, ești un băiat talentat și nu cred că îți este indiferent viitorul tău.

— Mamă, și prezentul trebuie trăit, o contrazise Valentin. Viitorul se află sub șapte peceti.

— Dar pecetile astea tu o să le rupi, fiule, spuse Krîmov.

— O să le rup la timpul potrivit.

Aburi fierbinți pluteau deasupra terasei învăluită în toropeala amiezii ; două albine zumzăiau monoton și stins în jurul farfuriei cu zmeură zdrobită. Cămașa udă de transpirație i se lipise neplăcut de spate și Krîmov se gîndea la plăcerea dușului răcoritor, capabil să-i alunge starea de apatie în care se afla de la prima oră a dimineții.

— Vă rog să mă scuzați, articulă el în sfîrșit, punînd șervețelul pe masă. Știi, Olia, încă sînt obosit de drum și nu-mi doresc decît dușul și o pernă răcoroasă sub cap. O sărută pe frunte cu sentimentul vinovăției și se re-trase ușurat.

După dușul înviorător din grădină, păstrînd încă gustul sălcii al apei de ploaie încălzită de soare și mi-rosul de mucegai al scîndurilor din cabina improvizată pentru baie, sub impresia acestei desfătări, Krîmov stă-tea întins pe canapea în biroul său. Din grădină, semn

că arșița se potolea, venea o adiere ușoară. Se apropia seara și aici, în mansarda aerisită, iar el, singur, asculta, căzut pe gânduri, tînguirea tainică a unui graur.

— Tată, dormeai? Iartă-mă dacă te-am trezit. Noi plecăm.

— Valea, tu ești? Pentru ce să te iert, băiatule?

— Păi nu... am vrut să-ți spun...

În aceeași clipă, Krîmov, smulgîndu-se din starea de visare în care se afla, stare care-ți oferă posibilitatea derulării evenimentelor petrecute în ajun, ridicîndu-se de pe canapea, revenit la realitate, spuse cu vocea-i obișnuită :

— Ce-ai vrut să spui? Spune, Valea, nu dormeam, nu m-ai trezit și nu te mai scuza.

Tot biroul era scăldat în lumina aurie a amurgului, geamurile bibliotecii străluceau de parcă ar fi fost de chihlimbar, liniștea din grădină pătrundea prin ferestre și în această lumină se contura Valentin — cu capotul și sandalele Ludmilei în mîini (după care și venise, probabil) — vorbind cu un aer încurcat și cu vocea îngroșată :

— Noi plecăm, tată, e timpul. Avem tren peste douăzeci de minute! Liusea se jenează de tine și m-a trimis să-i iau lucrurile.

„Interesant, oare i s-o fi întîmplat și lui la fel ca mie, de mult, cînd, după o misiune îndeplinită, trezindu-mă pe o căpiță de fîn, am văzut deasupra mea o stea albastră de toamnă și m-am gîndit că undeva, departe în lume, mă așteaptă femeia pe care o voi iubi toată viața?”

— Am înțeles, zise Krîmov examinînd fața slabă a fiului și încercînd să deslușească pe ea trăsăturile sale din tinerețe, îl rugă : Șezi un minut. Ce-ai vrut să-mi spui?

Valentin se așeză fisticit pe marginea canapelei, îngrămădind pe genunchi capotelul și, cu sandalele în mînă, evitînd privirea tatălui său, urmărind cu ochii în direcția mesei de lucru, o rază aurie de pe podea, spuse stînjedit :

— Știi, tată, la facultate se știe deja despre necazurile tale de la studio. Și, în general, da... despre moartea

tragică a acelei actrițe... Eu bănuiesc... îmi dau seama că ai răuvoitori... Se încruntă și nelăsînd sandalele din mînă continua, incomodat, să mototolească pe genunchi halatul logodnicei. De n-ar ajunge vorbele și bîrfa la urechile mamei...

— Iar ? Tania mi-a spus și ea ce a auzit. Dar tu, la ce te referi ?

— Aberație totală, spuse revoltat Valentin. Scorneli josnice în ambalajul colorat al meschinăriei veninoase. Filistinii profesiei tale iubite pălăvrăgesc despre atitudinea ta „specială“ față de actrița aceea. Vilvă de două parale ! Pentru mine nu există decît un singur adevăr — tu nu ești Don Juan și o iubești pe mama. Însă pe ea o s-o doară asemenea bîrfă.

În lumina gălbuie a biroului Krîmov zări într-un gest de stîngăcie tinerească mîna mare a fiului, care îi aminti foarte clar (ca prin vis) o alta, cea a tatălui lui cînd, venind acasă într-o dimineață cețoasă de februarie, mirosind a cărbune de locomotivă, mîngîiasc umărul mamei fericite... Iar acum, iată, aceeași mînă mototolind un capoțel de nailon ; și marcat de puterea eredității, încercînd pentru prima oară o apropiere curioasă față de Valentin — fire melancolică și solitară datorită îndărătniciei sale de „scorpion“ — îi spuse încet :

— Îți mulțumesc, băiatul meu, ai dreptate ! Iar în ceea ce te privește, spune-mi și mie, bărbătește, ai făcut o alegere bună ? Nu crezi că vă veți despărți, peste un timp, cînd nu veți mai avea nimic comun ?

— Ce importanță are, tată ? Am plecat ! La reve-dere, iartă-mă dacă...

— Cît despre „iartă-mă“, nu e cazul, fiule. Nu se știe cine și pentru ce trebuie să ierte...

— Hazardul este omniprezent. El va hotărî. Valentin înclină sobru capul, neîndrăznind să-l sărute de adio și se îndreptă, puțin stingherit, spre ușă, ducînd supus capoțelul și sandalele. Cu umerii înguști, cu mersul nesigur, cu blugii decolorați, pe cît de drag pe atît de străin, îi stîrni lui Krîmov duioșie în suflet.

„Nu-mi cunosc propriul fiu. Cu ce drept îi dau sfaturi ?“ Și lăsîndu-se iarăși pradă amintirilor, i se perin-

dau în gînd o vale privită de sus, grădini în soare, cu viță-de-vie, acoperișurile roșii ale orașelului, simțind parcă adierea plăcută, ușoară a aerului : „Unde a fost asta ? În Austria, în anul 1945 ?“

Auzi voci în grădină și ieși pe balcon. Soarele cobora după brazi, peste grădină se lăsa o liniște înmiresmată, molcomă, adormitoare ; păsărelele obosite amuțiseră, iar pe sub meri se așternuse umbra înserării. În această liniște încremenită dinaintea răcorii și a întunericului, la porțița ce abia se zărea printre tufele de liliac, Valentin aștepta ținînd geanta de voiaj a logodnicei, probabil. Ea, pășind grațios pe picioarele-i subțiri, dreaptă, se apropia de el, însoțită de Olga, pe care o asculta îndepărtînd părul lung, cafeniu, ce-i aluneca pe obraji.

— Pa, tată, îi strigă Valentin, salutînd cu mîna („mîna bunicului“), iar Ludmila, uitînd de prezența Olgai, își întoarse brusc fața înveselită spre balcon.

„Olga n-a acceptat-o. E speriată și nemulțumită de hotărîrea lui Valentin“, gîndi Krîmov și, fără să știe de ce, compară fragilitatea ca de jucărie a Ludmillei, cu robustetea întreținută de exercițiile yoga a încă tinerei Olga, mai mare de două ori ca prima, cu pieptănătura ei atent îngrijită, pe care o purta în ultimii ani. Comparîndu-le Krîmov se simți cu sufletul copleșit de milă pentru toți trei, la fel cum simțise cu cîteva minute mai înainte, cînd fiu-său pleca din birou, o milă amestecată cu dragoste, cu teamă, asemenea unui dor, a unei vinovății față de toți, față de neputința fiecăruia de-a se înțelege pe sine și de a-i înțelege pe ceilalți.

O urmări cu privirea pe Olga cum îi conduce pe cei doi, cum se întoarce grăbită, cu capul aplecat, și o strigă de pe balcon, cuprins de un val de duioșie :

— Olia !

Apoi coborî în goană treptele pe terasa spre care ea urca din grădină, o îmbrățișă lipind-o de umărul lui, ca de un scut de nădejde.

— Olia, nu avem nici o putere. În această situație vor hotărî singuri, așa cum am făcut și noi cîndva.

— Mi-e frică să rămîn singură cînd tu pleci, șopti Olga, privindu-l cu întunecimea catifelată a ochilor. Mă

tem cînd nu sînt copiii acasă. Și nu-mi este bine cînd se sfîrșește ziua și se lasă întunericul. Nu mai vreau să plec nicăieri...

Sărutînd-o pe vîrfurile nasului, el îi răspunse :

— Prostuța mea, numai superstițioșii se tem de întuneric pentru că au în sînge vechea frică de noapte. Dar tu ești o femeie cultă.

— Veaceslav, asta-i altceva, îl contrazise ea, trăim într-o inerție alarmantă. Presimt ceva rău.

— De ce te temi ?

— E mai mult decît teamă — este groaza față de neprevăzut.

— Nu înțeleg !

— Mi-e frică.

— Olia, iubita mea, de ce-ți este frică ?

— De tot și de toate ; de căldura anormală, cum n-a mai fost de o sută de ani, de întunericul absolut al nopții, de liniștea din biroul tău. Cîteodată, devreme, în zori, e o liniște sfișietoare. Noi trăim într-o așteptare care nu-i a bună ! Valentin mă exasperează, tu, după cîte știu, ai necazuri. Doamne, ce se vorbește despre tine !... Atîtea îmi trec prin minte... Mi-e teamă că totul se destramă. Și nu mai știu dacă să te iubesc ori nu, spuse cu un zîmbet amar, trecîndu-și degetul peste buzele lui. Poate că între noi totul s-a sfîrșit...

„Nu, în viața noastră niciodată n-a fost o liniște deplină. Ea n-a avut niciodată o încredere totală în mine. Mereu rămînea cîte o urmă moccindă de neliniște“.

— Olia, te iubesc la fel ca la început, rosti el cu glasul stins. Mă poți crede ?

— Cam greu !

— Păcat, Olia !

Capitolul VIII

A ADORMIT FOARTE TÎRZIU.

Citise pînă după miezul nopții din jurnalul lui Lev Tolstoi, ale cărui pagini tulburătoare constituiau refugiuul lui încă de acum zece ani, cînd îl descoperise. Pe vremea aceea avea naivitatea să creadă în forța, în op-

timismul și în nemurirea sa, pentru că nu pricepuse multe lucruri al căror sens și valoare le va cunoaște și înțelege abia după ce va împlini vârsta de cincizeci de ani... Niciodată nu luase în serios gândul că va veni clipa implacabilă când, ajuns la stația terminus, va trebui să-și lase în cușeta tristă și intimă de pământ bagajul întregii sale vieți, bagaj inutil, probabil, pentru viitorul necruțător, dominat de supremația mașinismului, tehnicizat la maximum, mai ales că și memoria omenească s-a dovedit, nu o singură dată, ingrată în inconsecvența sa.

De fiecare dată însă găsea în paginile jurnalului, emoționându-l profund, acea credință a lui Tolstoi în perfectibilitatea omenirii prin autocunoaștere, cu scopul sporirii dragostei pentru semenii, nu a unei iubiri fizice, carnale, ci a celei spirituale. În înțelepciunea sa, dezgolită forțat de toate podoabele, el vedea cheia vieții morale a acestui mare om, din ultimii săi ani. Citind pe pagina următoare cuvintele ce exprimau compătimire pentru soarta speței umane : „Cum să nu iubim pe cineva, când știm că toți sîntem muritori“, revenea iarăși la însemnările despre știință și artă, „numai într-o viață trăită în frățietate vor fi altfel“.

„Ce ar spune el ? se gîndea Krîmov, punîndu-și cartea pe piept și privind apoi la cercul verzei pe care îl făcea pe tavan lumina lămpii de birou, care ardea la căpătîiul lui. Din păcate, dragostea nu a evoluat, viața în frățietate încă nu s-a realizat deși, după război, am așteptat-o cu frenezie. Pe mulți dintre noi îmbuibarea și tentația bunăstării materiale nu ne-a făcut mai buni. Cine-i de vină ? Noi toți. Prea mult ne-am lăsat furăți de plăcerile vieții și am uitat esențialul : pentru ce ne este ea dată, de fapt. Da, uite aici... la pagina treizeci, cît de exact și actual : «Binele, care demască răutatea oamenilor, este considerat cu sinceră convingere de către aceștia drept un rău. Astfel, îndurarea, resemnarea, chiar și dragostea li se pare ceva dezgustător, revoltător». De ce totuși nu a avut loc această perfectibilitate ? Războiul ? Pierderea celor mai buni fii ai națiunii ? Mai precis spus : noi nu ne-am umplut nici pînă acum golurile. Unde au dispărut unele precepte morale, fără de care Rusia e de neconceput ? Iată ce cuvinte incitante scrie Lev Tolstoi : «Ceea

ce numim civilizație, este o creștere a omenirii. Creșterea este necesară, nu se poate spune despre ea dacă-i bună sau rea. Ea există — în ea rezidă viața. Tot așa cum crește și pomul. Dacă seva lui, puterea vieții se adună toată numai în ramuri și se consumă numai pentru creștere, atunci această sevă nu e bună, devine dăunătoare». Iar mai departe și mai cutremurător : «Cînd oare vor fi oamenii asemenea naturii ? Acolo, în natură, se duce o luptă perpetuă, însă cinstită, simplă și frumoasă. Iar între oameni una ticăloasă, pe care o cunosc și o urăsc, fiindcă și eu sînt om».

Pe data de douăzeci și șase iunie a anului o mie opt sute nouăzeci și șase și mai deznădăjduit : «Din nou mă rog și strig de durere. M-am încurcat, m-am împotmolit, singur nu pot, dar mă urăsc pe mine și viața mea».

Această ură de sine, demascarea crudă și neacceptarea răului și falsului, cînd «toți îmbuibății mîncîcă, beau și pretind», neștiind ce sacrificii face poporul pentru ei, regretul pentru irosirea bucuriilor tinereții și pierderea exuberanței juvenile, teama de trecere și așteptarea în liniște a sfîrșitului, tracasările zilnice din familie («a fi proroc mincinos»), generate de gravele dispute dintre el și fiii săi, resemnarea și-apoi, brusc, bucuria de a trăi. «Viața, oricum ar fi ea, este bunul cel mai de preț».

Toate acestea n-au fost pentru Krîmov o simplă lectură, ci un prilej de satisfacții deosebite, de neliniște, de participare absolut sinceră la fapta eroică, chinuitoare, pămînteană, dar și cerească totodată, la fel ca atunci cînd marele martir a vrut să-și asume de bunăvoie toate păcatele, patimile, rătăcirile și nenorocirile omenești, să-i ierte pe cei neiubiți, gîndindu-se la ei cu dragoste și să salveze omenirea.

Încearca un sentiment dureros dar plăcut, cînd, uneori, amețit de simplitatea sufletească a modului de a gîndi al altora, Krîmov, nu fără cinismul contemporanului atotștiutor (care, în acele momente, trăia, nerușinat în subconștientul său) polemiza cu sine însuși, cu credința îndîrjită și contradictorie a prorocului, începînd să se urască și, totuși, să-și ierte vanitatea și nesinceritatea proprie. Ura falsitatea relațiilor între membrii unei colectivități obligatorii, admirația reciprocă între colegi,

care semăna cu o sărbătoare inventată a succesului permanent, aproape al fiecăruia dintre ei, care făcuse un film, cât de cât suportabil.

(„Vai, dragul meu, am văzut, nu găsesc cuvinte, mi-am scos batista la scena atacului nereușit... Ce racursiu, ce forță ! Permite-mi, prietene, să te îmbrățișez din tot sufletul și să te felicit !”) Detestind această euforie prefăcută, artistică, dar nu totdeauna jucată artistic, această formă legiferată a lingușirii inofensive, ce nu exprima dragostea pentru confratele talentat, ci trufia camuflată, invidia și indiferența, Krîmov era conștient că, în urmă cu cincisprezece-douăzeci de ani, ceva se petrecuse cu mulți dintre ei, ceva care distruge în el, Krîmov, un lucru esențial („Visătorul incurabil”) — speranța în frățietate, atît de necesară tuturor, născută imediat după război și transformată apoi, pe neobservate, în grija asiduă pentru situația materială.

„Civilizația a cunoscut o înflorire nemaipomenită în a doua jumătate a secolului douăzeci“. „Omul e supus naturii“... „Trăim în secolul rațiunii și al progresului tehnic extraordinar“, — Krîmov se strîmbă, amintindu-și de luările de cuvînt ale adversarilor săi, în cadrul discuției ce avusese loc la Paris, în legătură cu filmul lui, precum și de adevărata expediție de anul trecut, pînă la capătul pămîntului, în nord, la Peciora, ca să filmeze ultimele cadre din „Războiul nedeclarat“.

Cu motorul duduind zgomotos, vaporeșul se apropia de stîlpii înfipti de-a curmezișul Pecioarei, unde se leagănu pe negrele valuri patru bărci în care pescarii trăgeau năvodul ud, îngreunat. Mantalele lor galbene, cauciucate, cu glugile aplecate spre apă și mănușile din același material, străluceau de parcă ar fi fost unse cu grăsimi. Pescarii munceau cu spor strîngînd cercul în jurul cuiva, încă nevăzut în apa neagră și liniștită, cînd, deodată, printre bărci izbucni o lumină albă, deasupra năvodului încrucișîndu-se cîteva fulgere. Această explozie neașteptată stîrni pe suprafața apei cîteva jeturi în spațiul înconjurat de bărci, fiind urmată de o a doua, cu fulgere luminoase, brăzdînd toată apa de lîngă stîlpi,

răscolită sălbatic de zigzagurile argintii ale peștilor mari, cuprinși de panică.

Peștii izbeau apa cu cozile, dădeau buzna și se încurcau în plasă, încercînd cu disperare să scape din prisoare, din neînduplecatul și tot mai îngustatul cerc. Erau exemplare superbe, create de natura însăși din argintul cel mai curat, purtătoare ale instinctului primordial al vieții — reproducerea speciei — și oprite în menirea lor de o forță necruțătoare : plasele care baraseră riul Peciora de la un mal la celălalt.

Lui Krîmov i se păruse atunci că aude strigăte de ajutor, plîsete, gemete, rugăminți de cruțare, așa cum se auzeau, își închipuise, lângă camerele de gazare din lagărele de concentrare ale fasciștilor, unde erau aduși copii și femei dezbrăcate, — știut fiind pentru ce.

— Îi ucidem în plase, prin electrocutare, îi spuse lui Krîmov brigadierul cu fața bronzată, subțire în talie, cu ochii albaștri, frumoși. Ia priviți, doi electrozi și... gata ! Așa-i mai omeneste. Înainte îi omoram cu ciomegele, curgea mult sînge !

— Hei ! strigă cineva peste capul lui Krîmov și aruncă în apa foind de somoni mlădioși și puternici două cutii metalice legate cu sîrmă. Mecanicul vaporasului, cu fața mare și privind indiferent spre cerul posomorît, porni motorul și imediat apa dintre bărci se liniști — nici un plescăit, nici un zgomot, nici o fulgerare. Pești de un metru, adevărate lingouri de argint, se legănau nemișcați în plase, fixînd cu ochi rotunzi, galbeni ca de chihlimbar, cerul cu nori joși, mișcători, acolo unde privea și mecanicul fără zîmbet, cu un aer nevinovat, indiferent la masacrul abia terminat.

În liniștea aceea dintre bărci Krîmov simțise mirosul morții și i se făcuse greață la gîndul că în aceeași dimineată mîncase somon omorît astfel și că, la timpul potrivit, cu aceeași lăcomie va fi devorată și carnea acestor asasini din bărci (ca și a lui de altfel), fiindcă în natură, fie pentru somoni, fie pentru viermi, fie pentru oameni, respectînd treptele scării biologice, legea ciclurilor este unică și egală în fața eternității. De data asta, cinismul lui rece dar salvator uneori, chemat în ajutor, nu-i putea lămuri rațional nesațiul omenesc.

Aceste femele superbe migrau din Oceanul Atlantic, prin Marea Albă, pe lângă peninsula Kola, trecînd printr-o primă încercuire de plase, cea a norvegienilor, spre Peciora, spre izvoarele ei, prin râuri mici, unde, aşteptate de masculi, urmau ca, la momentul întîlnirii, să sape cu botul gropi de nisip, să-şi depună icrele, pentru ca, odată fecundate, să le acopere cu nisip şi apoi, istovite, să se îndrepte din nou spre mare. Peştişorii le urmau peste un an, iar după alţi şapte-opt, mînaţi de instinct, să se întoarcă pentru a fi prinşi şi „executaţi prin electrocutare“, modalitate inventată de iscusitul în omoruri, omul, nu pentru potolirea foamei, ci pentru aleasă desfătare la banchete şi în restaurante.

„Degeaba îmi amintesc aceste lucruri. Nu există oprelişti pentru nesocotinţa intenţionată care, după douăzeci de ani, va distruge tot ce-i viu, chiar şi în Nordul îndepărtat. Cum a spus brigadierul acela cu ochi albaştri : «După zece ani nu vom mai găsi aici peşti nici dacă îi vom căuta cu lumînarea, ziua în amiaza mare... Îi pescuim folosind toate metodele noastre înaintate. Ca la tăiatul pădurilor — doborîm, doborîm...»“.

Dar cel mai mult îl impresionase pe Krîmov pustietatea, vîntul morţii ce bîntuia deasupra locurilor unde fusese ultimul bastion al vestitului Avvacum.

Trecuse un ceas de la întîmplarea de la Peciora.

— Uitaţi-vă jos ! Acolo-i Pustoziorsk * !

— Unde-i ? nu se vede !

— Jos, jos e oraşul Pustoziorsk !

Elicopterul plana într-un punct, la înălţime, dar jos, în prăpastia însořită, nu se vedea nici un oraş — acolo, în monotonia tristă a cîmpiei, străluceau, în jocul scînteietor al apei, oglinzile lacurilor, înconjurate de stepa uscată, roşiatică, stîrnind în suflet o senzaţie de pierdere în spaţiul sălbatic, în afara timpului, fără speranţă.

Suspendat între cer şi pămînt, elicopterul începu să coboare în zgomotul infernal al motorului. Prin geam se vedea iarba uscată, culcată de curenul făcut de elice şi

* Lacurile pustii (rus.).

cercurile valurilor stîrnite pe lacul apropiat. Motorul se opri.

Liniştea bruscă, apăsătoare i-a dezmeticit pe toţi. Şi-au desfăcut centurile de siguranţă şi ridicîndu-se amortiţi, poticnindu-se, au coborît scările metalice, proptite în pămîntul bolovănos. Orbit de soarele puternic, învăluit în liniştea înconjurătoare şi îmbătat de aerul dulce al spaţiului nemărginit, Krîmov privi în jur, căutînd urmele existenţei omeneşti, nevenindu-i să creadă că acest loc trebuia să fie oraşul Pustoziorsk.

— Dar unde-s casele? Cum au trăit oamenii aici? întrebese nedumerit operatorul. Ce tristeţe! Nu-i așa?

Era o zi însorită, în nord, pustietate şi vînt deasupra lacurilor întinse, deasupra acestui pămînt dur în simplitatea şi vechimea lui, ţinut uitat şi de Dumnezeu. Iar acolo unde cîndva fuseseră case solide, cu acoperişuri trainice, fîntîni, magazine, hambare, şcoala — dezastrul nemilos nu lăsase nici o urmă de viaţă. Priveliştea oferită de moviliţele părăsite şi de rămăşiţele putrezite ale crucilor era nespus de tristă. Cu atît mai stranii păreau două cruci noi, masive, vopsite în albastru. Cine fusese înmormîntat aici? Cum ajunseseră trupurile neînsufleţite aici, la sute de kilometri, prin tundră? Care era rostul acestei înhumări într-un loc părăsit — numai soare, lacuri, linişte şi vînt...?

Împiedicîndu-se prin iarbă de nişte oseminte, Krîmov îl urmase pe operator pe o movilă, lîngă o piatră înaltă, cenuşie şi-i spuse:

— Filmaţi aici totul.

— Deci, aici este mormîntul celui ars? întrebese operatorul.

— Da, aici este.

Acolo fusese monumentul arhiereului Avvacum, neînfricat iubitor al adevărului, ars de viu în oraşul Pustoziorsk din ordinul ţarului, în secolul XVII; murise în chinuri, pentru răscoala pornită împotriva atotputernicului patriarh Nikon.

Lîngă piatra lui Avvacum, pe băncuţa scorojită şi de mult stricată de ploaie şi vînt se aflau două cranii mici şi albe, probabil de copii, şi, albite de timp, alte ose-

minte de copii, puse acolo nu se știe de ce, provenite probabil din mormintele distruse.

— Jalnic părem noi aici, spuse operatorul și lăsă în jos aparatul de filmat, mîngîind piatra aspră. Martir... Dar cîtă forță avea, și cîtă convingere !

— Din păcate, tuturor ne lipsește convingerea, zise Krîmov.

— Pur și simplu nu mai știm care-i adevărul, zîmbi operatorul, pentru că noi am schimbat adevărul pe o cravată modernă și pe o fustiță de blugi cu etichetă străină.

Stăteau în fața pietrei citind cuvintele scrise despre mucenicul neînfricat, despre arhierul neînvins nici de chinuri, nici de moarte, care, fără să i se fi încredințat puterea, s-a ridicat, în numele adevărului și al credinței sale, împotriva țarului, a întregii Rusii, a lui Feodor Alexeievici și-a avidului de putere patriarh Nikon. Krîmov și-l imaginase arzînd, legat aici, în casa aprinsă, din cele patru colțuri, de călăi, blestemîndu-i pe trădătorii credinței, istovit fizic dar cu spiritul neobosit în patima sa și, descoperindu-și capul, îi ceruse în gînd putere și perseverență pentru meseria lui de regizor, deși știa că alte forțe ajutătoare, în afară de cele proprii, nu vor fi. Cu toate că soarele ardea, vîntul îl răcorea pe Krîmov, aflat pe acest pămînt părăsit, unde în locul vechiului orașel rusc, cu străzile pavate cu lemn, cu năvoadele întinse pe stîlpi, în care răsunaseră glasuri omenești, găsise un cimitir părăsit între lacuri, cu iarba presărată cu oseminte. Lîngă el, cei doi piloți stăteau tăcuți, cu chipiurile albastre în mînă. Apoi venise și secundul, radiotelegrafistul roșcat care găsise nu departe două morminte deschise (nu se știe dacă de oameni sau de fiare) unul cu crani, celălalt cu oseminte diverse, probabil aparținînd celor pedepsiți prin sfîșiere în patru, și-i chemase să privească.

Nu ! refuzase Krîmov, ne-ajunge atît ! Piloții și operatorul plecînd, el se așezase pe băncuța de lîngă piatra lui Avvacum, încercînd să înțeleagă de ce craniile de copii fuseseră puse alături de martirul credinței.

La ceasul cînd elicopterul decolă cu zgomot asurzitor, de pe pămîntul Pustoziorskului soarele nordic stră-

lucea tot ca mai înainte, oglindindu-se în apa plumburie a lacurilor, pustii, moarte, nefolosind nimănui acum, străjuite de crucile jalnice și mormintele devastate din cimitirul părăsit. Și tot ca mai înainte tăcea pustietatea, în timp ce elicopterul se îndepărta de ținutul pedepsit și ars, pe care nu se mai afla nici țițenie. Doar pe movilă, ca o feștilă cenușie, fără flacără, se înălța piatra lui Avvacum, amintire a credinței nestrămutate și sfinte a mucenicului și a cruzimii nesătule a puternicilor statului, simbol al nimicniciei și al egalității tuturor, sub un singur cer și sub un singur soare. În acele clipe Krîmov se gândise că dacă sub cer nu ar mai exista energie și spirit, asemănătoare celor ale neînfrîntului Avvacum, civilizația ar pieri iar cel ce ar zbura atunci pe deasupra pământului pustiit ar vedea rămase doar pete negre, stinse urme ale vieții omenești.

Dar ce legătură era între „scaunul electric” de pe Peciora barată cu plase și Pustozjorsk ? Și de unde această stare deprimantă când în subconștient simțea o forță care se împotrivea, cu încredere și nepăsare, insuflîndu-i speranța că se va ivi ceva... nebănuit, salvator ?...

„Speranța ! ? Ce-i speranța — minciună sau adevăr ? Ce sperăm noi ? Ne lipsește încrederea în propriile forțe”, se gândea Krîmov întors spre fereastra deschisă de deasupra divanului, prin care pătrundea mireasma proaspătă a grădinii adormite. În marginea ferestrei se contura podul casei, ca un triumghi întunecat profilat pe cerul abia întrezărit deasupra mestecenilor unde domnea liniștea și licărul cald al stelelor, iar sub luna ce se înălța deasupra orizontului se rotunjeau, în unduiri argintii, contururile grădinii asurzită de orăcăitul fericit al broaștelor din pîrîul apropiat.

Capitolul IX

ÎN JURUL OREI ZECE AU SOSIT CU MAȘINA STUDIULUI directorul filmului, Molocikov, împreună cu regizorul Anatoli Petrovici Stîșov. Ultimul era un vechi

prieten al lui Krîmov, om cu maniere cam demodate dar foarte plăcute, uzînd de o politețe aleasă, de modă veche, idolul nedezmîniț și preferat al tinerilor actori cu care lucra, fermecați de tactul lui binevoitor, de figura lui cu trăsături fine, de patrician și de viața lui enigmatică, de holtei.

Cînd îl văzu pe Stîșov intrînd pe porțiță, înalt, elegant, într-un costum de culoare deschisă, impecabil pe trupul lui uscățiv, Krîmov, fericit, se grăbi să-l întîmpine, îmbrățișîndu-l. Simțînd mirosul plăcut al coloniei străine pe obrazul meticulos bărbierit, spuse emoționat :

— Ești nemaipomenit, Tolea ! Îți sînt recunoscător că ai venit ! Mi-ai lipsit foarte mult, prietene !...

— Tot ce sună a compliment mă lasă rece, răspunse Stîșov imperturbabil. Și, cu alt ton, amabil, fermecător, întrebă : Dar unde sînt iubitele tale fete ? Aș vrea să le văd, măcar o clipă. E posibil ?

— Aaa ! și eu aș vrea să le văd pe frumoasele dumneavoastră, exclamă Molocikov, cu o expresie de admirație în priviri, în timp ce cu amîndouă mîinile îi strîngea mîna lui Krîmov. Ah, cît mă bucur !

— Oh, Terenti, lingușitor incurabil și recunoscut ce ești ! spuse Krîmov, luîndu-l de braț pe Stîșov. Una dintre fete, fermecătoare, muncește din greu, înainte de plajă, iar cealaltă, din păcate, este deja la Moscova, la institutul ei de arhitectură. Răspunsese pe același ton lui Stîșov, în maniera verbală a prietenului vizibil tulburat de sosirea lui neașteptată, fără un telefon în prealabil și, în plus, însoțit (Stîșov venea de obicei singur, cu mașina proprie). Însă nu întrebă nimic și-l conduse pe Anatoli Petrovici spre capătul grădinii unde, la umbra brazilor ale căror trunchiuri se înălțau peste acoperișul garajului, Tania, încă somnoroasă, semănînd cu un băiat de la țară, în cămașa cu mînele suflecate și în pantalonii vechi, se agita în jurul mașinii improșcînd-o cu jeturi zgomotoase, aprinzînd irizări de curcubeu în lumina soarelui, fapt ce părea că-i face mare plăcere. Ochii ei, cîrpiți de somn, clipeau poznaș.

— Fata mea, avem musafiri...

Stîșov însă îl întrerupse imediat, pe un ton de politețe desăvîrșită :

— Iubită Tania, deși rațiunea îmi spune că e un nonsens să vin aici cu flori de la Moscova, totuși, trecînd pe lingă florărie, n-am putut să nu-mi amintesc că atît dumitale cît și Olgăi Evghenieva vă plac garoafele.

— Mă bucur că ați venit, bună ziua ! N-ați fost demult pe la noi, Anatoli Petrovici ! Mulțumesc ! Și Tania, debordînd de tinerețe și sănătate, cu o zburdălnicie nestăpînită, zîmbind fermecător, aruncă furtunul în iarbă, își aranjă părul cu cochetăria stîngace a femeii în devenire (stîrnind în Krîmov mirare și gelozie deopotrivă), și apucă cu două degete ude buchetul de garoafe oferit de Stîșov cu plecăciune.

— Dar cine te exploatează pe dumneata, Tania ? Tata ? Despre plusvaloare ai auzit ?

— Eu sînt eroul pozitiv al timpurilor noastre. De aceea și pe dumneavoastră și pe tata vă sfătuiesc să faceți gimnastica de dimineață, răspunse ea mirosind garoafele. Dumneavoastră, Anatoli Petrovici, o faceți ?

— Vai, Tanicika ! strigă Molocikov gesticulînd, Anatoli Petrovici e tenisman, vezi doar ce ținută sportivă are.

— Aiurea ! Vorbe ! îl contrazise Stîșov. Tania, imaginează-ți că inima ne este programată pentru șaptezeci de milioane de bătăi într-o viață de om. De ce s-o obligăm în plus ? Nu-i prea mare efortul ? De altfel, mint. Asta-i teoria leneșilor. Cîteva gesturi fac, bineînțeles, pentru întreținerea formei și a bunei dispoziții, fiindcă este absolut necesar să te scoli dimineața și să privești cu optimism această lume — cea mai bună dintre lumi.

— Da, exact : „buna dispoziție“, spuse Krîmov apăsător, și-l conduse pe Stîșov la masa de sub merii din mijlocul grădinii, privindu-l dus pe gînduri. În ce mă privește, buna mea dispoziție matinală e ca a unui prunc... Stai jos să bem o cafea. Ai să vezi cît de plăcut e s-o bei la aer curat ! Terenti, tu știi unde să încălzești ibricul ! Fii bun, dacă nu ți-e greu...

Krîmov a surprins în tonul său imperativ o nuanță de iritare, ca și cum după discuția din ajun, de la studiou, directorul filmului îl deranja acum și pe el și pe Stîșov, dar Molocikov, întruchipînd cu toată figura sa uscată personificarea serviabilității, strigă binevoitor :

— Un zegund, ain moment ! și imitînd gesturile teatrale ale unui chelner, într-un film cu detectivi, luă ibricul de pe masă și se precipită cu pași săltăreți spre terasă, fluturîndu-și poalele hainei de șantung.

Cei doi s-au așezat la masă sub crengile de măr, cu frunzele mirosind dulceag, umede încă de rouă. Aici, în aerul curat, se simțea aroma îmbietoare a pîinii din coșuleț, pregătită cu grijă de Olga, mirosul untului proaspăt din untieră, a feliilor de cașcaval olandez din farfurie. Toate aceste miresme, ca și petele de soare de pe fața de masă și zumzetul viespei deasupra farfurioarei cu gem au fost receptate de Stîșov cu satisfacția unui bun cunoscător al plăcerilor vieții.

— De mult n-am mai simțit aroma pîinii la aer curat ! spuse și se lăsă destins în scaunul de pînză. Își descheie un nasture la haină și, aplecînd spre obraz o creangă îngreunată de mere pîrguite, inspiră adînc pe nas.

— Minunat ! Ca-n basme : gem, viespi, unt, mere pîrguite... Am să vin mai des la tine, la micul dejun. Voi deveni un profitor. Ajuns la masă voi face plecăciuni solemne și voi spune : „Bine v-am găsit“... și dînd drumul crengii, punînd picior peste picior, îl fixă cu ochii lui albaștri pe Krîmov. Dar, lăsînd gluma la o parte, în ciuda acestor minunății, nu arăți prea bine, Veaceslav... Te superi dacă-ți pun două întrebări ?

— De acord ! Explică-mi, însă, mai întîi, ce te-a determinat să vii împreună cu Molocikov în această vizită ? Am vrut să-mi exprim nedumerirea, dar... De altfel, nu-i greu de ghicit. Direcția studioului îți propune, probabil, să faci filmul meu, care, după cum se știe, este întrerupt.

— Ferească Dumnezeu ! protestă Stîșov și butonul manșetei de la cămașa lui de un alb imaculat scînteie ca un ochi de pisică. Niciodată n-aș accepta una ca asta ! Sub nici o formă ! Chiar dacă mi s-ar oferi cîte o sută de mii pentru ora de filmare și haremul padișahului în fiecare duminică. Știi ceva ? nu mă văd în postura spărgătorului de grevă.

— M-ar bucura numirea ta. Anume a ta ! Însă, pentru siguranță, ei vor căuta un meseriaș. Tu știi că un

film mediocru nu deranjează pe șefi. Triunghiul echilateral, ca idee, convine multora.

— Totu-i trecător, Veaceslav. Pionii de la studiou își vor ocupa locurile pe tabla de șah în așteptarea mutărilor. Și filmul tău îl vei face singur, spuse Stișov. Aprinzându-și cu poftă o țigară, stinse chibritul cu un gest elegant, savurînd fumul. Krîmov îi zîmbi recunoscător pentru felul lui delicat de-a atenua ceea ce nu putea fi depășit numai printr-o înțeleaptă răbdare. Și-acum, prima întrebare: de ce n-ai sunat cînd ai sosit de la Paris, inconstientule ce ești ?

— Am vrut să-mi revin. Nu m-am simțit în apele mele acolo.

— De ce ?

— Cum să-ți spun mai pe scurt?... Krîmov tăcu mîngîindu-și obrazul nebărbierit. De două luni mă analizez. Grozavă treabă e o stare depresivă ! Ce altceva poate avea intelectualul rus contemporan, cînd i se pare că e vinovat față de toată lumea ?

— În asta-ți cauți, deci, motivația ! Nu ești primul. Noi toți, Veaceslav, am trăit altfel decît am fi vrut. Unde este mult căutatul, atotîmpăciuitorul adevăr ? De cum a început omul să se observe pe el și pe ai săi, s-a și îngrozit de imperfecțiunea adevărului și a semenilor.

— Nu te mira, Tolea ! Astă-noapte m-am gîndit la arhierul Avvacum și la imensa autopăcăleală la care sîntem supuși cu toții, spuse Krîmov, strivînd încruntat țigara. Cauza, cred eu, este aceea că nouă, tuturor, ne lipsește voința de-a fi, în viață, noi înșine. Noi jucăm un rol impus. Noi nu trăim firesc ! Știi de ce se face vinovată intelectualitatea mondială din care facem parte și noi doi ? Somnolență, inerția intelectului, acceptarea circumstanțelor. Toți sîntem prizonierii circumstanțelor...

— Părerea mea este că orgoliul tău îți creează dușmani stîrnind nemulțumirea invidioasă a șefilor.

— De-ar fi orgoliul, Tolea ! Fleacuri. Mă întorc mereu cu gîndul la Irina Skvorțova : frumoasă, pură, talentată... Tocmai de aceea una ca ea n-a suportat noroiul și

minciuna. Iată, un asemenea procedeu înseamnă, de fapt, supunere, acceptare a actualei stări de lucruri.

— Ba poate... dimpotrivă — cu fața îngîndurată Stișov puse mîna pe genunchiul prietenului — deși eu sînt sigur. Este greu de închipuit cum o fetiță atît de minunată, care fusese distribuită în rol, s-a hotărît deodată... Mai degrabă e o întîmplare nenorocită, tragică.

— Tolea, pentru mine, moartea ei este o enigmă !

Stișov așteptă un timp, scoțînd o viespe din farfuri-oara cu gem de căpșuni, și-apoi spuse :

— N-ai auzit oare, prietene, că există un remediu pentru insomnii și pentru calmare în general ? Valium-ul. L-am verificat pe propria-mi piele, crede-mă, dorm ca un pușor ! Nu mă frămîntă nici o întrebare obsedantă, de mă minunez singur ! Mă odihnesc, visez puicuțe îmbrăcate cu niște șorțulețe scurte... Ce mai ! Mintea mea s-a abătut pe un alt fâgaș.

— Vezi ! Tocmai asta-i inerția intelectului, dragul meu !

— Acum ai să mă cerți și mai tare, spuse Stișov dezolat. Ceartă-l pe vulpoi ! Te rog, ceartă-l !

— Am să-l cert, dar pentru ce ?

— Atît cît mă duce pe mine mintea, înțeleg că singuri sîntem răspunzători de prostiile noastre. Dă-mi voie să te întreb : pe cine se răzbună ghinionistul ? Pe sine ! Ghinionistul e un pisălog și un egoist. Vrea ca măcar în propriii lui ochi să pară mai deștept. Un astfel de ghinionist sînt eu. Sînt o zdreanță ! N-am putut să refuz... Turcul * nostru m-a invitat la el azi la opt dimineața și timp de jumătate de oră, roșu la față de-ți puteai aprinde țigara de la roșeața lui, suflecîndu-și mînecele, implorînd, gîfîind, aproape plîngînd...

— Ei, ce-i cu asta ?

— Ca să nu mor prost însă, răspunde-mi întîi la întrebarea a doua și după aceea poți să mă și dai afară. Spune-mi, Veaceslav, ai dori să te-nțîlnești cu Jonh Grichmar ? Cunoști, desigur, acest nume...

* Porecla lui Balabanov.

— Ce-nseamnă „să mă întîlnesc“ ? ridică din umeri nedumerit Krîmov, neînţelegînd de ce-l întreabă Stîşov aşa ceva şi ce-i cu numele regizorului şi producătorului american John Grichmar. M-am întîlnit nu o singură dată cu el la Paris, am băut, după cum se spune, mult whisky împreună. Se află cumva la Moscova ?

— A sosit aseară. În drum spre America, vrea să te întîlnească. Numai pe tine. Nu acceptă pe nimeni altul. I s-a spus că eşti bolnav, că una, că alta, dar el a declarat că nu va pleca din Moscova pînă nu te va vedea. Pe scurt, „turcul“ e în panică, fiind în mare încurcătură şi, cunoscînd relaţiile noastre, m-a implorat, aproape în genunchi, să te conving să accepţi întîlnirea cu Grichmar. Apropo, tot studioul vorbeşte că ai avut cu „turcul“ un dialog tare. Dumnezeule, ce-a căutat, a găsit ! Îmi închipui cum aţi urlat unul la altul şi cîte scaune aţi rupt !

— A fost o discuţie nu prea principială, dar scaune n-a rupt nimeni, deşi ar fi fost cazul, spuse Krîmov. Înţelegi care-i mîrşăvia ? Există unii la studioul cărora le place cînd cineva, ajuns un nume, este într-o situaţie complicată sau delicată. Spune-mi, de unde atîta răutate ? O fi invidia dezlănţuită, devenită mai puternică decît ura ? Ia priveşte, un om atît de renumit, bani — cîtă frunză şi iarbă, probabil că se şi scaldă în şampanie, şi cînd colo nu era decît un afemeiat, beţiv, criminal... i s-a-nfundat ticălosului înfumurat... Aşa-i trebuie... să ştie cum e cînd te ridici deasupra celorlalţi... să ştie cum...

— Foarte trist, spuse Stîşov, urmărind printre crengile mărului cum în albastrul înalt al cerului se destrămau ca fumul norii vălătuciţi. Din păcate, de cînd e lumea, mediocritatea e comodă, pleacă urechea şi e inofensivă. Talentul este invidiat în taină dar şi temut şi respectat, de nevoie. Să iubeşti urînd... Ei, ce zici ? Accepţi întîlnirea, Veaceslav, sau... ? Ce mă imputerniceşti să-i mint „turcului“ ? întrebă Stîşov şi se întinse în fotoliu, lăsîndu-şi faţa în voia razelor de soare ce pătrundeau prin frunziş ; părul lui argintiu, cravata cu nodul impecabil, figura lui nepăsătoare exprimau mulţumirea, echilibrul senin al sufletului, iar glasul — un calm aproape nefiresc : Te-aş sfătui să nu-ţi complici relaţiile cu Balabanov. Este periculos ! Un mare nărod, un şmecher, şi în

plus și ranchiunos, ceea ce le întrece pe toate. N-aș vrea să ai în studiou pe dușmanul tău cel mai mare. Ce-ți trebuie asemenea bucurii ?

— În ce mă privește, ducă-se... cît mai adînc, ca în înjurătura binecunoscută... spuse iritat Krîmov și, văzîndu-l pe Molocikov aproape zburînd cu ibricul plesni din degete, prefăcîndu-se încîntat : Ia privește ce stilat director de film am eu. Apare la momentul oportun ! Formidabilă intuiție...

— Nu te supăra pe el, spuse Stișov împăciuitor — este tipul de om supus, oricum ai lua-o...

Emanînd tot numai vioiciune, energie, solicitudine, Molocikov a ajuns la masă, a pus ibricul cu cafea pe suport, a mirosit cafeaua și a spus cu încîntarea admiratorului :

— Ah, ce parfum amețitor, poți să mori ! Imediat vom bea o cafeluță la aer curat, cum spunea adineauri Veaceslav Andreevici, și totul va fi minunat, mi-nu-nat ! Și turnînd în cești cafeaua aburindă își lunecă ochii scăpărători spre Krîmov, spunînd cu o voce sfîrșită și răsuflînd greoi : Nu ne omorîți, Veaceslav Andreevici, americanul, Grichmar acela, numai pe dumneavoastră vă cere, iar Balabanov nu îndrăznește singur... M-a obligat pe mine să vă găsesc, altfel nici nu mă pot întoarce la studiou. În genunchi vă rog... Vorbiți cu capitalistul... Mă dă afară Balabanov dacă nu vom reuși cu americanul. E, totuși, milionar și vrea să facă cu noi un film... o co-producție.

— Destul, destul, Terenti, încetează să faci pe amărîtul ! l-a întrerupt Krîmov. Simți o plăcere imensă cînd trebuie să îngenunchezi. Mai ai puțin și vei începe să scrii scenarii sentimental-tragice, inspirate din viața directorilor de film...

Capitolul X

— **A**SCULTĂ, JOHN, HAI SĂ NU VORBIM ACUM despre cinematografia mondială. După părerea mea, la Paris, am epuizat acest subiect. Mai bine spune-mi ce mai

e nou în America. Și vorbește rusește, așa cum poți, va fi un exercițiu bun pentru tine. Unde-ți va fi greu va traduce Anatoli Petrovici Stișov, prietenul meu. Ești de acord sau ai o altă propunere ?

— O, da, bine, știu să vorbesc puțin rusește. În America totu-i în ordine. Adică... nimic nu-i în ordine și, totuși... e-n ordine. New York-ul e la locul lui. Washington-ul, la fel. Văd că și Moscova se ține zdravăn... Nu, nu, cum se spune... Tare ? Am zis bine, Veaceslav ?

— Bine !

Se aflau într-un restaurant în aer liber de la ultimul etaj al unui renumit hotel din Moscova, unde adierile aerului erau când reci, când calde ; pînza arsă de soare a umbrelor se subțiasse devenind transparentă. Totuși, aici, mai aproape de cer, era mai răcoare decît acolo, jos, pe străzile îndepărtate și pline de forfotă. Acolo, în pîcla luminată de soare, în arșița strălucitoare, mașini, ca niște puncte lucioase, alunecau străbătînd platoul pieței, trecînd pe lângă Manej, pe lângă parcul „Alexandru“. Acolo, jos, departe, scînteiau în soare cablurile troilebuzelor și, în mod cert, mirosul gazelor de eșapament, căldura asfaltului încins pe care mișunau, ca într-un furnicar, oameni, erau insuportabile.

John Grichman, un tip în vîrstă, masiv, cam lat în umeri, cu pieptul bombat ca un halterofil de categorie grea după ce a părăsit sportul (deși nu făcuse niciodată), își ștergea atent cu batista fața plină și îmbujorată, sorbea din coniac, fuma țigară după țigară, sîcîit de fum și de picăturile de sudoare ce-i gîdilau tîmplele, iar ochii săi mici și inteligenți, întunecați, priveau atent și pătrunzător. În toată înfățișarea sa greoaie nu se observa nici moleșeală, nici apatie, nici lene, ceea ce nu-l mira pe Krîmov, care, în întîlnirile lor de la Paris cunoscuse rezistența lui Grichmar la băutură, la discuții și puterea lui de a petrece o noapte întreagă fără să închidă un ochi, prezentîndu-se dimineata proaspăt, ca după un somn bun, gata pentru vizionare, pentru interviuri și pentru băuturi tari.

— Așa infernală... spun corect?... caniculă fantastică e la Moscova, zise Grichmar, făcîndu-și vînt cu batista și zîmbi dezgolindu-și dinții uniformi suspect de intacti.

Se-ntîmplă să fie și la New York așa zăpușeală... „Infern cu depășiri de plan“, așa se spune la voi ? Zi și noapte ! Se apropie apocalipsul... Și de noi și de voi, nu-i așa ? Noi o să-l apucăm, Veaceslav, evanghelia de la Ioan...

— Tot ce e posibil, răspunse Krîmov fără chef de glumă și știind, în același timp, că Grichmar este lipsit de susceptibilități, această slabă apărare a orgoliului, cu care atît de des s-a întîlnit în contactele cu americanii. Eu știu, John, de ce calambururi ești în stare, de aceea, te rog mult, fii mai precis în glumele tale răutăcioase. Mai bine vorbește englezește unde ești as și nu rusește, unde nu prea stăpînești nuanțele. Altfel, cum să mă cert cu tine ?

— O, începutul l-am făcut încă de la Paris, dar unde o să sfîrșim cu cearta ?

— Cu puțin noroc vom termina aici, la Moscova.

— De mamă putem înjura ?

— Putem... Și de mamă.

Știșov, studiindu-l în tăcere pe Grichmar, își coborî privirea condamnînd vizibil duritatea ultimelor vorbe. Își examinează în tăcere mîna delicată și albă, creație fină a naturii, apoi o întinse spre paharul cu apă minerală, trădînd prin expresia crispată a feței o tensiune inexplicabilă pentru Krîmov.

Molocikov, abia întors de la șeful hotelului, sorbea satisfăcut cu paiul o băutură nealcoolizată, în care gheața se topise („Vă cer scuze, sînt în exercițiul funcțiunii și n-am voie să consum băuturi tari“) și, cu aspectul său temperat, întruchipa modestia omului mărunț, conștient de locul ce i se cuvenea, căruia nu-i este îngăduit să se amestece în discuția marilor personalități. Era conștient că în asemenea situații datoria fiecărui organizator care se respectă este ca imediat să anime „forțele competente“ ale restaurantului pentru a asigura ordinea necesară pe masă în cinstea înaltului oaspete, după vechea tradiție a rușilor.

„De fapt, de ce dracu mi-a trebuit Molocikov ? Probabil ca să-i povestească lui Balabanov cum a decurs întîlnirea...“ gîndi Krîmov.

— Terenti !... începui el nemulțumit, în ideea să-i atragă atenția că nu aici, ci în echipa de filmare îi lipsește zelul lui, dar l-a temperat repede gândul la situația incertă a filmului său, și privind fața supusă a lui Molocikov, gata pentru îndeplinirea promptă a oricărei dorințe, chiar și a celei mai mici, renunță, adresându-i-se glumeț americanului : Fără să ne abatem de la subiect, hai, John, să reconstituim adevărul istoriei contemporane, deși eu știu că istoria... nu-i biografia adevărului... Sau — *in vino veritas* ? Noroc !...

Grichmar ridică degetul în semn de aprobare, sorbi o gură de coniac, își șterse transpirația de pe obraji bucăiați și, fără se se atingă de mîncare, își aprinse țigara, trase din ea, zîmbind binevoitor.

— Și-n coniac e tot adevăr... Dar... iar istorie ? Să spun în rusește ? Nu, că iese rău. Nu găsesc cuvintele. Prefer engleza. Domnul Stișov, vă rog să traduceți. (Stișov încuviință politicos). Istoria e biografia minciunii, nu a adevărului. Este așa sau nu ? Istoria Americii — întregul lanț al crimelor dictate, al celor neintenționate sau pur și simplu al crimelor — nu diferă cu nimic de crimele din istoria oricărei alte țări. Mă gîndesc de multe ori, dragă prietene Veaceslav, că nimeni în lumea contemporană nu poate spune dacă zilele se trec pe răbojul istoriei sau totu-i minciună. Oare Dumnezeu l-a păcălit pe om cînd i-a dat viață ? În limba rusă îmi este greu să explic asta, adăugă Grichmar, materializînd această dificultate de limbă prin rotirea țigării. Cînd vorbesc rusește se poate întîmpla să nu redau sensul exact... Dar tu ce poți să spui despre America ?

— Mda ! Repede mi-ai întins nada... Fie ! Nu ți se pare, John, că omul l-a păcălit pe Dumnezeu în care crezi tu ? Începu Krîmov împins de spiritul de contracizere și înfierbîntîndu-se pătimaș. Nu vreau să-ți lezez sentimentele tale religioase, John, dar Dumnezeu își pierduse oare mințile cînd l-a creat pe om ? L-a inzestrat cu prea puțină morală și spirit și cu prea multă prostie și zgîrcenie ! Și ca să pună capac la toate, în secolul nostru diavolul și-a rîs și de Dumnezeu și de homo sapiens :

i-a scos, ori poate i-a cumpărat, sufletul înlocuindu-i-l, pricepi, John ? În loc de suflet i-a dat un televizor luxos și anticoncepționale, procurind tinerilor o libertate deplină...

— Nu ! Nu ! Nu ! Dar spune mai departe !

— Continui : invidia și minciuna, din roabe amărite, au devenit stăpîne și aproape toată lumea este guvernată de o fatalitate fără chip : bănci, mafia, politicieni-marionetă. Și știi ce-i mai grav ? Ignoranța americană și fobia banului au devenit legiuitorii infailibili ai modei — și de aici degradarea gustului mondial. Și cine a învins ? Și ce a impus ? O strălucire ieftină, și talente mediocre, de vînzare. Ambalate în staniol, iar pe podium au fost înălțate nonvaloarea și pornografia. Ce dracu înseamnă asta ? Filme despre slujitoarele lesbianismului sînt vizionate de milioane de spectatori iar intelectualii cad în extaz în fața depravării... Vivat Sodoma și Gomora ! Vivat marchizii Masoch și de Sade ! Ții minte discoteca din Paris unde tinerele franțuzoaice în rochii à la Marilyn Monroe și băieții în tricouri cu fizionomia lui Elvis Presley se scâlămbăiau ca dracii dansînd rock american ? Jumătate din fetele lumii poartă blugi neigienici din toate punctele de vedere, frecîndu-și dosurile și sexul. Moda mondială ! Ea nu vrea să știe de urologi și ginecologi.

— Nu fii grosolan, Veaceslav, șopti Stîșov. Începi să te aprinzi.

— Dar ce-ai vrea să fac, să flecăresc conform protocolului ? Mă interesează ce crede John despre toate astea și nu cum i-ar plăcea să mă audă vorbind.

— Vorbește ! Sînt atent. Sînt numai ochi și urechi, așa se spune ?

— Da, John, după război America a impus demențialul său ritm financiar întregii lumi, iar acum i-a impus miracolul civilizației americane — trivialitate fără jenă, reclamă, etichete frumoase și estetica modernă a bombelor atomice. Te-ai gîndit vreodată că America-i învață pe micii burghezi de pretutindeni să accepte războiul ca trăsătură a vieții actuale ? Și știi de ce ? Pentru că n-ați suferit cu adevărat... mama voastră ! Anatoli, spune-i englezește : ma-ma voastră !...

— Nu, nu-i nevoie, vociferă Grichmar ridicînd palmele sale mari, tatăl meu a fost rus, negustor, eu înțeleg. Vorbește !...

— Cel de-al doilea război mondial a fost pentru America o veselă operetă, un show militar. E adevărat, au lipsit fetele goale... Atunci ați fost mai modești. Ați ajuns la sfîrșitul luptei sub acordurile melodiei „Tipperary”. Trei sute cincizeci de mii de morți — nu douăzeci de milioane. Mai mulți oameni v-au murit în accidentele rutiere decît în război. Iar cel mai important lucru, John, este că acum America oferă lumii întregi desfrînarea spiritului și marea minciună care se numește supercivilizație. Înțelegi ce spun sau să-ți traducă, totuși, în engleză ? Foarte mulți, John, trăiesc sub semnul degradării umane, victime ale acestei false civilizații, înțelegi ? Secolul nostru e în pericol din cauza imoralității majorității savanților. Nimic n-are sens, John, atunci cînd progresul tehnic este imoral. El creează ca să distrugă... Este împotriva omului și transformă sufletul omenesc într-un deșert. Vrei s-o spun mai dur ? Toate modele americane, în arhitectură, în muzică, în vestimentație... în toate, chiar și în coca-cola — alcătuiesc un lagăr de concentrare intelectual și cotidian, cu o arie de răspîndire în lumea întreagă. Și sînt foarte mulți care-și doresc acest lagăr. Mic-burghezul mondial este atras de strălucirea înșelătoare, de ambalajul foșnitor, de catarama, de capse, el este ușor de păcălit... Vezi, John, cît blamez eu țara ta ? ! Dar, dracu să mă ia !, noi doi nu sîntem diplomați, cu obligații protocolare, iar pe mine mă interesează, la urma urmelor, ce părere ai tu despre astea. Toate aceste lucruri mă frămîntă cam de vreo cincisprezece ani. Aștept să mă contrazici, te rog, sînt gata să te ascult ! Și cu un zîmbet prietenos își propti coatele pe masă, sprijinindu-și bărbia în pumn, cu atenția sporită. Dar, brusc, și-a amintit obligațiile de gazdă și spuse : Nu vi se pare că sîntem indecent de treji ? Unde-i vestita ospitalitate rusească ? și umplu paharele invitînd cu un gest spre masa plină de aperitive, protejată de umbrela transparentă.

Însă Grichmar, căruia îi plăcea să bea și, de aceea, sau poate din cauza căldurii, abia gustase din somon,

și-a împins farfuria plină, păstrînd în palma-i mare și păroasă paharul cu coniac, strecurîndu-și privirea sa întunecată, iscoditoare printre pleoapele ușor umflate. Krîmov zîmbi observînd că Stișov, frecîndu-și tîmplele, îl spiona printre degete pe Grichmar, cu precauție, simțindu-se vinovat pentru asprimea exagerată pe care Krîmov ar fi trebuit s-o evite în discuție.

„Frică ne mai este să nu ne ofensăm oaspeții, mai ales dacă-s străini. Da, dragul meu Tolea, intelectualitatea noastră nu are limite. Dar oare asta ține de pregătirea intelectuală, sau mai dăinuie în noi sentimentul inferiorității?” gîndi Krîmov agasat și-și mută privirea la Molocikov — „încă un pudic!” — care, timid, se juca cu paiul în pahar, avînd pomeții îmbujorați și un zîmbet ciudat, parcă vinovat pe buzele-i subțiri.

Grichmar sorbi o gură de coniac, trase adînc din țigară și spuse rar și răgușit, în engleză :

— Toată civilizația este un complot împotriva omului. Însă nici un om nu se cutremură gîndindu-se cîte sute de mii de sclavi au pierit în deșert ca să fie construite acele blestemate piramide. Și la ce folosesc ele ? Morminte pentru faraoni ? Nebunie ! Totdeauna omul a valorat prea puțin... Cum se numește asta în rusește ? și, concentrat, Grichmar își încrunță sprîncenele stufoase, încercînd să-și amintească... Preț mic... Bani puțini... așa ? apoi continuă decis și fără grabă, în engleză : Puternicii zilei de azi doresc ca întreaga omenire să treacă prin sala de operație — o mică intervenție pe creier, o injecție... Și, în primul rînd, intelectualitatea. Ei vor să împartă omenirea în proști și roboți. Omul, în zilele noastre, nu reprezintă nimic altceva decît o noțiune prețioasă. Și tocmai această prețiozitate e necesară puternicilor lumii pentru a putea induce în eroare miile de naivi. De asta minciuna domnește acum ca niciodată. Și astfel politica este minciuna despre libertate, moda — minciuna despre frumusețe... Arta ? două treimi — un spanac amuzant, numai spirite răsuflăte și sex. Adevărul este sluga celor tari. Este, de fapt, minciuna, care deschide toate ușile fără să bată și care trîncănește neîncetat despre libertatea rîvnită cu frenezie de toate mediocritățile. Mă exprim clar, domnule... domnule Stișov ?

— Absolut ! V-am tălmăcit aproape cuvînt cu cuvînt, domnule Grichmar, răspunse Stișov cu o înclinare politicoasă a capului cărunț, pieptănat cu grijă, și vizibil încurcat, adăugă corect : Însă mie personal, nu-mi este prea limpede fraza dumneavoastră despre libertatea atît de dorită de mediocrități. Ce-ați vrut să spuneți ?

Grichmar își lovi demonstrativ fruntea cu pumnul :

— Omul inteligent totdeauna e liber ! Chiar și cînd se află după gratii. Gîndul, gîndul... Însă libertatea pune semnul egalității între mediocri și inteligenți — și atunci se naște invidia și eroarea în relațiile reciproce. Invidia generează ură, de aceea libertatea e înșelătoare. E învățătură din *Vechiul Testament*, domnule Stișov. Eu m-am convins de lucrul ăsta cu treizeci de ani în urmă.

— Posibil, se amestecă Krîmov, dar libertatea este necesară ca stare firească a omului, ca să poată stabili relații cu semenii săi. Pasărea nu poate zbura fără aer.

— Veaceslav, de data asta o să ne certăm rău ! Vorbești metaforic ! Nici o libertate nu rezolvă singurătatea ! E absolut neputincioasă ! Nu poate să oprească răspîndirea în lume a ciumei numită civilizație. Există U.R.S.S. și S.U.A. Grecia antică și Pericle nu mai există. Și nici Isus Cristos !

— Te-ai gîndit, John, că poate Isus Cristos s-a epuizat în cei două mii de ani ? Poate se așteaptă un nou Mesia cu spadă de foc ? Se dorește răzbunarea biblică pentru toate păcatele omenirii ? Apropo ! despre această răzbunare am audiat un profesor de filosofie la Universitatea din Barclay, în America, prin anii '66.

— Nu-i bine în S.U.A., spuse întunecat Grichmar. Nu-i bine însă nici în Rusia, fiindcă nu-i încă mintuire. Istoria Rusiei este o tragedie. Nulitatea a nimicit intelectul și talentul. S-au dărîmat bisericile. Tatăl și-a omorît fiul, fiul pe tată, nevasta și-a predat soțul în mîinile dușmanilor, sora și-a urît fratele, fratele și-a urît sora. Este distrus... aproape desființat spiritul poporului rus. Religia e desființată. Sînt ortodox, Veaceslav, tu știi. Tatăl meu, negustor de prim rang, din neamul Grichmarilor, de origine rusă, a fost regele ceaiului la Petersburg. Capitalist — nu proletar fără mijloace de producție. A

plecat din Rusia în timpul revoluției. Mama-i irlandeză. După origine sînt american, dar după naționalitate mă consider rus. Paradoxal? Nu! Spiritul rusesc a domnit în familia noastră pînă la moartea tatei. Eu sînt un prost conservator al tradiției, însă, în copilăria mea, în afară de Isus, mai existau doi dumnezei : Gogol și Dostoievski. Eu iubesc Rusia de odinioară... Acolo caut civilizația rusească, dar cel mai adesea o întilnesc pe cea europeană. Și nu pe cea mai adevărată, de calitate cea mai bună. Voi imitați America în multe în goana după bunăstare. Cît de curînd va apărea și la voi lozinca : „Succes cu orice preț !” Dar nu va fi decît o încercare de a copia succesul altuia. Ca și cum ai zbura cu aripi străine, care nu prezintă siguranță. Voi pierdeți din ce în ce mai mult spiritul rus, Veaceslav !

— La ce te referi ?

— Anglosaxonii predică filosofia calvinistă a norocului pămîntesc ; Rusia era puternică prin viața ei spirituală...

— Pe care n-o mai are, vrei să spui ?

— Deocamdată te mai are pe tine ! și Grichmar rise zgomotos și cu poftă ; ridică paharul, sorbi o gură și continuă. Și alți cițiva ca tine, pe care-i doare totul. Însă spiritul se înlocuiește deja cu practicismul. Oricît de ignorant ar fi un om, el simte cînd îl strîng încălțările. Încălțările voastre actuale, pe care le oferiți, îi strîng pe mulți pentru că aceștia au măsura eterogenă : ruso-europeano-americană... Iar practicismul fabricației e sovietic...

— În schimb eu, John, gîndesc invers : că încălțările de fabricație americană strîng pe toată lumea. Pe deasupra sînt frumoase dar în interior au pielea dură, imposibilă la purtat. Un american veritabil, — cum am constatat eu în S.U.A. — se consideră luptător și martir pe altarul democrației : este gata să-i ajute pe toți să se salveze de comunism. Martirii însă se pot transforma în călăi. Iartă-mă pentru această duritate...

— Vietnamul ? Blestematul Vietnam !...

— Nu numai ! Dar lasă, nu la asta am vrut să mă refer... Nu există adevăr atotcuprinzător și definitiv. Inteligența și tot ceea ce știm sînt relative. Va veni un

timp cînd va trebui să respingem multe, și pe multe le vom schimba. Dacă, bineînțeles, va mai exista viață pe pămînt... Însă nu vreau să scuz nimic. Pentru oricare dintre greșelile noastre se poate găsi o scuză ! Se pot invoca mii de argumente pentru a le justifica. De asta sînt convins !

— Mă îndoiesc, Veaceslav, că viața va continua. Nu va veni oare Apocalipsa și Învierea întru Isus ?

— E încă posibil să ne oprim, John, încă... E cazul să reconsiderăm natura pe care am... denaturat-o, am mințit-o, am siluit-o în scopul intereselor de moment. Salvînd natura, ne salvăm pe noi. Pe noi și conștiința noastră.

— Cum ? Să oprim progresul tehnologic ? Să se oprească America ? Să se oprească Uniunea Sovietică ? Japonia ? Nemții federali ? Imposibil, Veaceslav ! Fantazezi ! „Expresul“ a prins viteză, în vagoane e veselie, se bea coniac — ca noi, acum — iar mecanicul a înnebunit, n-are frîne, iar noi bem și știm prea bine : în față e pieirea, prăpastia...

— Nu doresc picirea acestui pămînt superb. Ai un umor negru, John. Aceste spirite răutăcioase propovăduiesc evanghelia urii împotriva civilizației păcătoase. Dar noi doi n-avem dreptul să urîm nici măcar dintr-o rațiune sacră... Ești sigur că un artist are dreptul să pronunțe sentimente definitive... să judece viața ? Mai curînd cred că noi trebuie să știm să iertăm. Toți oamenii așteaptă ceva și în același timp suferă de incapacitatea de-a aștepta. Trebuie să regăsim sufletul pierdut de om în dorința sa de a trăi ușor. Chiar așa — sufletul. Pentru că nu există viață ușoară. Există numai moarte ușoară !...

— Veaceslav, sînt de părere să ne odihnim, am obosit traducînd... Hai ! Și tu ești obosit...

„Da, sînt obosit... Despre ce tot vorbim ? La ce folosește această filosofare ? Nimeni nu are nevoie de filosofarea celor doi regizori, uniți în neacceptarea nebuliei civilizației și a minciunii ei — conchise Krîmov, observînd în treacăt ochii albaștri, îngrijorați ai lui Stîșov, ațintiți pe chipul său — iar, cît privește sensul vieții ?

Nimic mai caraghios ! Majoritatea trăiește fără să fi rezolvat aceste probleme. Nu există un sens «șablon» al vieții ; oamenii se deosebesc în funcție de inteligență și de sentimente. Uniformitatea gândirii este imposibilă. Există însă o psihoză comună a prostiei și a cruzimii. Și-atunci, ce fel de ființă monstruoasă este omul care-și chinuie semenii ? Am spus «iertare». Să știm să iertăm ? Să nu judeci viața ? Dar asta-i deja lașitate, stimate Veaceslav Andreevici. Te contrazici singur ? Unde-i adevărul, undeva la mijloc ? Nu ! Niciodată ! Mi se pare că Stișov a spus, odată, în consiliul artistic : «Vreți un exemplu din care să reiasă modul unic de a gândi al regizorilor ? Poftiți ! Una-i în culise și cu totul alta la tribună !... Sîntem prea bine educați ca să spunem adevărul fățiș». Dar de ce oare binecunoscutul și dragul meu Stișov mă privește astfel și de ce mi-o fi așa de rău ? Scumpe Anatoli, te înspăimîntă oare sinceritatea mea față de un străin ? Dar ce-am spus atît de deosebit ? Da, sîntem prea prudenți... dezgustător de prudenți... Oare de ce mă simt așa rău ?

Pe terasa descoperită a restaurantului totul se încinsese, peste toate se instalase lenea încremenită a zilei incandescente de iulie, dogoarea făcîndu-se simțită chiar și sub umbrela al cărei material încins de soare mirosea neplăcut deasupra capetelor. Krîmov simțea că se sufocă, deși își scosese haina, își descheiase gulerul, slăbise nodul cravatei, neînțelegînd de ce și-o pusese el astăzi. Își amintea, de la recepțiile de la Paris, că lui Grichmar nu-i plăcea sobrietatea căutată. El apărea la cocktailuri cu neglijența boemă a celebrității ce era, în cămăși largi și nescrobite, descheiate la gîtul său masiv.

Grichmar îl urmărea atent, mișcîndu-și sprîncenele stufoase în semn de aprobare sau dezaprobare, cînd mișcîndu-și ochii aprinși de ironie acidă și răutăcioasă, cînd învăluindu-și-i într-o tandră licărire — atunci cînd gîndul lui Krîmov îl ghicea pe al său. Însă cu cît discuția devenea mai aprinsă, cu atît mai mult se îndepărtau de la simplitate spre nerezolvare, și cu atît mai mult Krîmov era cuprins de amărăciune și de un regret trist. Îi era teamă să se întrebe ce se întîmplase cu el, ce se petrece

din nou cu el, după acea indispoziție sufletească din hotelul parizian — se temea să nu afle mai mult decît trebuie despre starea sa, pentru că în ultimii ani nu fusese niciodată grav bolnav. Îl sîcîia din nou senzația neplăcută, care punea stăpînire pe el, ori de cîte ori îi apărea în minte figura atît de cunoscută a omului din capătul hotelului, singurul, printre toate celebritățile proaspăt bărbierite și elegant îmbrăcate, apatice în discuțiile dinaintea proiecțiilor, care își amintea și simțea încă pe tîmpla sa răcoarea părului lipit, mirosind a nămol, în care se insinuase izul amărui al morții ; parcă vedea pleoapele ude, ușor întredeschise, prin care luceau ochii sticloși și retrăia momentul cînd, voind să-i șteargă dîrele de rimel de pe obraz, fusese impresionat de nevinovăția copilărească a acestor urme ca de lacrimi negre.

Încerca să-și scoată din minte tot ce se petrecuse în ziua aceea. Se simțea vinovat pentru neputința și mila, de care dăduse dovadă, și, ori de cîte ori se gîndea la cele întîmplăte recent, îl înțepa inima și dintr-o dată îl înecau lacrimile. Atunci, vorbele mari, filmele, discuțiile despre frumusețe îi păreau absolut inutile, o pălăvrăgeală fără rost și fără nici o importanță și că lumea a fost atît de nedreaptă cu această copilă pură și talentată.

„Ascultați, Veaceslav Andreevici, ce cuvînt superbe : «Sensul vieții, misiunea ei este bucuria» — el își aminti vocea ei, sunînd prelung, rostind această maximă, în seara cînd venise la ea, în strada Ordîнка. Nu se știe de ce, de cîte ori se gîndea la toate acestea, Krîmov era convins în sinea lui că nenorocirea asta nu a fost o pură întîmplare. Și totuși nu-i venea să creadă cum a putut ea să abandoneze, printr-un gest voluntar „misiunea bucuriei“.

Spunîndu-i lui Grichmar că „nu există viață ușoară, ci numai moarte ușoară“, Krîmov simți privirea îngrijorată și prevenitoare a lui Stișov, ațintită asupra lui. Această solitudine discretă a prietenului său, aristocratic și distant, politicos cu toți și niciodată în conflict cu cineva, îl iritase pe Krîmov, fără un motiv special.

„Îngerul meu păzitor, cu ochi albaștri, de ce te uiți la mine alarmat și trist ?“ vroia să-l întrebe ironic Krîmov, ghicind neliniștea lui Anatoli Petrovici, însă, ca toți bărbații, se sperie de durerea pe care o simți în inimă și de nodul pus în gît, senzație pe care în trecut nu o mai avusese, încît abia putu să spună pe un ton prefăcut vesel :

— Gata, discuțiile internaționale au luat sfîrșit, de-acum vorbele înțelepte s-au spus. Toate adevărurile dragi sînt în mîna noastră, așa că terminăm de băut coniacul în acest local, comandăm o cafea tare pentru „happy end“ și începem să ne gîndim cum vom trăi în continuare în această civilizație sufocantă, ce vom mai întreprinde...

Ultima frază a lui Krîmov sunase cam răgușit, pentru că vocea i se frînse din cauza unui acces de tuse. Se frecă pe piept, zîmbi forțat și, ridicînd paharul spre Grichmar, continuă pe un ton exagerat de tare :

— Pentru tine, John ! Apropo, nu vrei să mergi azi la „Balșoi teatr“ ? Ai chef de teatru ?

Grichmar răsufală zgomotos dînd fumul țigării pe nările nasului său mare și, privind iscoditor și suspect în ochii lui Krîmov și la mîna cu care acesta se freca pe piept, întrebă rusește după o scurtă tăcere :

— Ți-e rău, cumva ? Ești obosit ? Te doare inima ? Îmi amintesc că și la Paris luai niște tablete...

— Viața este o luptă permanentă cu iminența morții. Biblia spune că omul se naște pentru suferință. Dar eu mă simt minunat. Ce zici de „Balșoi teatr“ ?

— De ce faci astfel de glume ? spuse Stîșov, trist și cu reproș, uitîndu-se rugător la Krîmov, în timp ce-și trosnea degetele. N-ai băut prea mult, însă ai într-adevăr o inimă obosită, nu arăți deloc bine, așa cum zici tu...

— Iartă-mă, te rog, Anatoli, a fost o glumă proastă. Sînt însă sub impresia cuvintelor mari și pompoase, spuse Krîmov înviorîndu-se și, făcîndu-i cu ochiul, bău coniacul și îl grăbi pe Grichmar, prietenește și familiar : Hai, zi, spune programul, azi eu sînt ghidul tău.

Grichmar mormăi ceva, își flutură degetul arătător, ca un cîrnăcior, în semn de atenție, goli paharul, îl întoarse cu fundul în sus, arătînd că nu mai are nici o picătură, și silabisi cu greutate :

— Pa-ha-re-lu-le s-cump. Mulțu-mesc pentru ospi-os-pitalitate. Așa-i în rusește ?

— Exact așa, John. Pronunți extraordinar ! Măcar de-aș ști eu așa englezește !

Grichmar rîse în surdină, își flutură din nou degetul — probabil avea acest tic — și spuse confidențial, cu nedumerirea omului care nu se sfiește de compania în care se află :

— De ce la voi se spune : mergi la „Balșoi teatr“ ? La Paris se spune : mergi la Folie-Berger, la Lido. E drept că acolo poți bea pe cînste. Nu-mi place teatrul de operă. Gîndurile nu pot cînta și dansa. Stau, privesc și mă apucă un rîs stupid, în timp ce ei suferă pe scenă. Însă unui străin nu-i șade frumos să rîdă. Dar ție îți place opera, Veaceslav ?

— Nici prea-prea, nici foarte-foarte. Obligația mea este să-ți procur ție un bilet, însă eu nu aș fi mers cu tine și tu m-ai fi înțeles. Mi se face rău cînd se clatină decorurile și cînd mustața lui don Basillo cade în momentul cel mai patetic.

„De ce și pentru ce spun toate astea ? Da, da, o să-mi treacă imediat și o să fie mai bine ! Ce tristețe ! Să mai bem coniac ? Să spun vreun banc ? Ciudat, nu țin minte bancuri. Da, curios mai e acest Grichmar... Dar dracu să-l ia, de ce se uită la mine așa de serios și de insistent ?“

— N-am venit nici pentru teatru, nici ca turist. Am o treabă serioasă cu tine. Trebuie să hotărîm împreună în legătură cu o idee a mea, urmăresc un scop... Vreau să te invit... rusește, să invit, da?... Să te invit să-mi regizezi... Nu, să te chem pentru un film... Am un scenariu bun și îmi trebuie mintea ta.

— Deci, asta-i, John ! exclamă Krîmov foarte surprins. Mă inviți la Hollywood ? De ce nu mi-ai spus asta la Paris ? Acolo mi-era mai ușor să mă hotărîsc, eram într-o stare de totală nepăsare...

— Eu sînt producător și nu pot arunca cîteva milioane pe apa sîmbetei. Am venit la Moscova oficial.

„Vai, cîte minuni se întîmplă în lumea asta ! Nu mă așteptam la una ca asta. John a văzut, probabil, „Războiul

nedeclarat“, s-a gîndit un pic și a mizat pe mine, cum spun americanii“.

— Veaceslav Andreevici, aveți un talent extraordinar, vorbi linguşitor și foarte încet Molocikov, mestecînd un sandviș, în timp ce în obraji îi apăruseră pete roșii. Trebuie să fie foarte interesant să faci un film în America ! Consacrare mondială !..

— Du-te la dracul cu consacrarea ta mondială ! îl repezi Krîmov și deodată se înveseli. Mie îmi plac basmele, John, dar nu cred în ele.

— Hollywoodul nu înseamnă numai povești și fleacuri. Eu am făcut acolo patru filme. Și nu sînt ultimul dintre regizori...

— Chiar asta am și vrut să spun, că aveți destui regizori proprii, care mă vor devora pur și simplu pe mine, un intrus, care încearcă să pătrundă în comunitatea lor, închisă noilor veniți.

— Pentru acest film am nevoie de rusul Krîmov, de tine, de tine, Krîmov, repetă îndîrjit Grichmar. Simt nevoie să vorbesc cu tine rusește. În tete-à-tête. Hai să plecăm din acest restaurant „foarte... cu apetit“. Să ne plimbăm pe jos. Pe jos, da ? Să vorbim despre scenariu. Domnul Stîșov nu se va mai obosi. O voi face eu singur. Mersi frumos ! Nu-i așa ?

— Pentru puțin, răspunse Stîșov schițînd un zîmbet, în semn de mulțumire.

— Bine ! Hai să mergem, zise Krîmov, lăsîndu-i pe masă banii lui Molocikov, care, nu se știe de ce, îi acoperise cu palma, discret și abil, ca pe o carte de joc cu care trișezi.

— Te rog să plătești, Terenti ! Ce faci, prinzi muște ? rîse Krîmov. Mașina o lași pentru noi. Pe Anatoli Petrovici du-l acasă cu taxiul.

Se ridicară cu toții și se îndreptară spre lift, trecînd printre umbrelele de pe terasa restaurantului, absolut goală și călcînd pe dîrele de lumină, lăsate de razele încinse ale soarelui care se răsfrîngeau strălucitoare pe fețele de masă, de un alb imaculat și pe tacîmurile de argint de pe mese. De jos se auzea tumultul sonor al

străzii. Lui Krîmov nu-i făcea plăcere că vede acum, pe terasă, albastrul cerului minjit de smogul marelui oraș, costumul negru al șefului hotelului și șirul de chelneri, tineri, de la bar, pieptănați frumos, care urmăreau cu priviri pline de respect pe străinul solid și impunător.

Capitolul XI

SOARELE ERA ÎNCĂ SUS, DAR SE PREGĂTEA să apună cînd ei, după plimbarea lungă prin Moscova, după cocteilul ușor, băut la Casa filmului și după înghețata servită la cofetăria de pe strada Gorki, coborîseră din mașină pe Colinele lui Lenin și făcură cîțiva pași, la dorința lui Grichmar, prin piațeta din care se deschidea panorama întregului oraș. Aici, un grup de turiști străini, zgomotoși și îmbrăcați în șorturi, se așezase pe balustrade de granit aruncînd pe caldarîm gențile de voiaj. Puțin mai departe, la fel de zgomotoși se fotografiau niște tineri căsătoriți, înconjurați de prieteni veseli, care coborîseră din mașini. Mirele și mireasa rideau și deodată înțepe-neau, cu speranța veșnică și vanitoasă că luciul mort al fotografiei va immortaliza clipa unică și trecătoare. Mireasa, cam plinuță, își aranja grăbită cutele rochiei și la comanda fotografului își ridică fața simplă, schimonosită de un rîs inutil, luîndu-l de braț pe mire, un băiat cu fața măslinie și mustața cochetă. Krîmov se gîndi că acești tineri căsătoriți, care așteptau de la obiectivul fotografic miracolul imortalizării proprii frumuseți, și acești turiști, care așteptau plăcerile pe care le plătiseră într-o țară străină erau atît de departe de tot ceea ce vorbise el cu Grichmar și că discuția lor nu prezenta nici o importanță pentru alții, pentru majoritatea oamenilor, care muncesc conștiincios, trăiesc simplu, fără gînduri de prisos, poate chiar fericiți, asemenea unei plante viguroase sub cerul liber.

„Într-adevăr, se poate trăi liniștit, fără a-ți pune vreo întrebare, îngrijindu-te numai de pîinea cea de toate zilele. Așa cum de altfel trăiesc milioane de oameni“ își

spuse Krîmov și înciudat pe sine se adresează lui Grichmar, care se uita cu oarecare curiozitate la tinerii căsătoriți :

— Când m-am întors din America, mi s-a pus mereu aceeași întrebare : ce v-a plăcut cel mai mult acolo? Eu mă bilbiiam, căutînd să-mi amintesc ce mi-a plăcut în realitate. Însă isteții de ziariști, cunoscînd cam ce trebuie să spun, îmi șopteau : poporul, așa cum răspund toți care se întorc din străinătate. Nu, John, eu n-am simțit poporul american, deși am încercat să vorbesc cu fiecare om întîlnit ; mi-am dat seama cu adevărat de o singură trăsătură a poporului american — naivitatea. John, ești al dracului de talentat, dar, scuză-mă, ești un mare naiv, cu toate că ești pe jumătate rus.

Grichmar, călcînd stîngaci pe asfalt, se apropie gîfîind și își sprijini coatele pe parapetul de granit, scoțîndu-și țigările din buzunarul hainei și mormăind răgușit :

— Dar tu îi cunoști pe ruși... poporul rus, vreau să zic ! ?

— Puțin. Fiîndcă am luptat în război. Dar atunci au fost anii patruzeci. Nimeni nu-și cunoaște întru totul poporul. Nu l-au cunoscut nici Socrate, nici Tolstoi, tot așa cum nu poți cunoaște universul. Dar știu că rușilor nu le este proprie naivitatea. Credulitatea da, însă nu naivitatea. Eu vorbesc despre tine, John, și despre scenariul tău, pe care mi l-ai povestit. N-am să pot face un asemenea film.

— Spune-mi de ce ?

— Nu ți-ai ales bine regizorul. Vrei să faci un film despre apocalips ? N-am să pot.

Grichmar mesteca țigara. Privirea lui grea aluneca lașcomă, în jos, pe siluetele clădirilor Moscovei, neclare în ceața amurgului, pe acoperișurile caselor înalte, din depărtare, împodobite cu elemente de arhitectură în stilul gotic tîrziu, pe vîrfurile cenușii al turnului de televiziune de la Ostankino, pe ferestrele galbene și palide ale zgirienorilor, pătrate monotone reflectînd lumina soarelui, pe acoperișul aurit al turelor minione ale minăstirii Novodevici, de pe celălalt mal al râului Moscova, cu apa neagră și rece la lăsarea serii, pe luciul căreia, de-a lungul stadionului, se tîra asemenea unui gîndac alb, cu mustățile întinse, tramvaiul fluvial. Din cauza mulțimii

acoperişurilor, a zgomotului trepidaţiilor podului de metrou şi a trenurilor rapide, a ceţii lăptoase ce se ridică deasupra asfaltului încins în timpul zilei, a smogului din aer, lui Krîmov i se păru că acest trup imens şi viu, de jos, emană mirosul cald şi uleios de automobile, de sudoare, oboseală şi înghesuială a oraşului, suprapopulat de milioane de locuitori, oraş iubit de el din copilărie şi absolut de nerecunoscut în ultimii ani.

— Tatăl meu spunea, soroc sorocov*, mormăi Grichmar sumbru, încruntându-şi sprincenele stufoase. Unde sînt „soroc sorocov“? Zgîrie-norii... Brichete cu douăzeci de etaje. Ca la Philadelphia. De ce au dărimat bisericile ruseşti? Nu trebuie să rizi de un lucru care e o taină... Să nu faci asta, Veaceslav, vorbi el supărat, căutînd cuvintele potrivite şi lovind cu pumnul în granit. Tu trebuie să faci acest film! Trebuie să vorbeşti lumii întregi: acestor sinucigaşi ignoranţi, acestor măgari încrezuţi. Subiectul filmului este pieirea planetei. Oamenii ticăloşi au început războiul nuclear. Tot pămîntul arde. Foc peste tot, e numai foc şi după el tot pămîntul se transformă-n piatră arsă. A rămas în viaţă o singură broască ţestoasă. Una, săraca... Singură se tirăşte spre ţărmul oceanului. Prin fum, vede în faţă un soare roşu, imens... Soarele e ca o ploşniţă umflată. Iar ea se tirăşte. Ajunge la ocean, dar oceanul... e secăt, gol. Mort... O groapă gigantică, schelete de peşti. Broasca priveşte oceanul mort, se uită la soare. Şi moare pe marginea gropii. Ochiul ei ingheaţă şi soarele se stinge.

— Nu-i prea vesel, spuse îngîndurat Krîmov, imaginîndu-şi foarte clar acest final al filmului: malul lugubru, carbonizat al oceanului secăt de focul nuclear, ochiul sticlos al broaştei nemişcate, cu punctul roşu al soarelui, stingîndu-se treptat în el. Înfricoşător, înspăimîntător! Cită dezolare în toate astea!

— Filmul trebuie să se numească „Ultima broască ţestoasă“.

* În ruseşte, „soroc sorocov“ (de patruzeci de ori patruzeci) expresie tradiţională pentru denumirea mulţimii de biserici din vechea Moscova.

Grichmar gifii, își șterse cu batista sprîncenele încruntate, ochii umezi și obrajii schimonosiți de durere. apoi își suflă zgomotos nasul. Asta-i apocalipsul... Cumplita judecată fără Iisus. Filmul trebuie să fie... ca un strigăt înaintea morții. O pedeapsă pentru minciună, pentru viciile omenirii ușuratică. Filmul tău „Războiul nedecarat“ a fost tulburător. Despre problema gravă a ecologiei. Iar „broasca țestoasă“ trebuie să fie coșmarul infernului. El trebuie să zguduie inimile tuturor... Ca un șoc... Moartea, pieirea civilizației, a bietului Pămînt... și a politicii noastre murdare...

Grichmar vorbea greu, cu poticneli, căutînd cuvintele cele mai potrivite și continua să-și șteargă, încet, fața și pleoapele transpirate, ca și cum ar fi vorbit despre niște lucruri ținînd de banalul cotidian. Krîmov însă observase tulburarea lui, pe care încerca să o mascheze stîngaci, și își aminti foarte clar de noul lui film, prezentat la festivalul de la Paris. Filmul îl cutremurase prin disperarea tragică a individului în societatea contemporană, înțeleasă pe deplin de eroul filmului, care, după un accident de mașină, nimerește, din greșeală, într-o casă de nebuni, unde în saloane și în sălile de operație dictează cei puternici, iar chirurgii blajini și ipocriți transformă pe cei bolnavi în bolnavi incurabili, pe cei foarte talentați în nuliți fără voință, iar pe nuliți în oameni puternici. Filmul se termină cu scena în care personajul principal este așezat pe masa de operație, iar chirurgul nebun, apostol al minciunii, îi șoptește: „Cine iartă, cine salvează, cine lecuiește civilizația? Noi...“

— Îți mulțumesc pentru ofertă, John, spuse Krîmov, tulburat de imaginea lumii prăbușite, de pedepsirea oamenilor în viață. Ai născocit un film înspăimîntător. Fără speranță. Eu, totuși, iubesc Pămîntul și de aceea nu pot fi îngerul cu sabia de foc.

— E groaznic, Veaceslav, e groaznic... Răul rămîne... nepedepsit... spuse Grichmar trist și încruntat, poticnindu-se, parcă alegîndu-și vorbele. Iar tu ești sigur că se poate ajunge... că vom ajunge... Spun corect?... Da? Că vom ajunge la idealul frățietății umane? Imposibil. Situația este mult mai gravă.

— Da, chiar, mult mai gravă, confirmă Krîmov. Însă eu sînt sigur că acum omenirea are nevoie de un erou care să le pună oamenilor întrebări, în orice ocazie, întrebări etern umane. La început, unii o să-l considere ca fiind un idiot, dar nu-i nici o nenorocire. Și Don Quijote a rămas nemuritor... Iar noi acum avem prea mulți tîmpiți, șmecheri, nihiliști îngîmfați, funcționari de tot soiul — de la administratori de bloc, pînă la miniștri — care au un singur principiu: să duc un trai dulce azi, iar mâine... după mine potopul! Pădurile sînt tăiate fără milă, rîurile sînt transformate în canale, cerul devine un coș de gunoi. Asasini ai Pămîntului și ai viețuitoarelor. N-ai observat, John, că toți micii-burghezi — ai noștri și ai voștri — au aceeași expresie în priviri? Indiferență față de orice și oricine pe lumea asta, în afară de confortul propriei persoane. De dragul acestuia sînt în stare să-și vîndă și să-și trădeze nu numai patria și nația lor, dar și întreaga omenire.

— Un Don Quijote... Tu ești acela. Tu visezi că se poate schimba natura umană...

— Te contrazic, nu sînt un Don Quijote. Știu ce probleme mă frămîntă dar nu cunosc răspunsurile exacte la ele, John. Înțelegi? De aici și angoasa mea, neliniștea mea!

— Ce-i aceea „angoasă“?

— Angoasa? O durere, fără să știi precis unde anume te doare. Pricepi?

— Da, înțeleg, e ceva foarte rău.

Mai stătura rezemați de parapet vreo jumătate de oră, ceva mai departe de turiștii care continuau să vină în autocare prăfuite, apoi coborîră scările de granit, spre biserica „Troîțchi“, mergînd pe partea noilor alei cu tei. Aici, aproape de biserică, printre mormintele pierdute în iarbă, Krîmov zări mirat un bărbat bărbos, desculț, cu cămașa scoasă din pantaloni, care mergea pe o potecă, pe alocuri pătată de lumină, clătinîndu-se ca un bețiv și căscînd prelung. În urma lui, tot căscînd convulsiv și făcîndu-și cruce la gură cu repezeală pășea ca o rață o femeie cu picioare groase, cu o basma de stambă și cu o pernă la subsuoară. Cei doi se îndreptau spre căsuța de

la capătul acestui cimitir părăsit demult. Krîmov se gîndi că probabil este paznicul bisericii, împreună cu nevas-tă-sa, care se odihniseră, pe aici, pe undeva, la umbra co-pacilor. Și deodată parcă simți răcoarea pernei și căldura încinsă a ierbii. Krîmov, involuntar, îi invidie pentru plă-cerea lor nevinovată și spuse :

— John, știi ce plăcut este să te tăvălești și să dormi în iarbă ? Ai încercat vreodată ?

— Rusia, da ? Asta-i Rusia... spuse Grichmar și se opri lîngă gard, pironind cu privirea sa pătrunzătoare pe bărbosul care căsca intermitent. Tata îmi povestea... Tata a avut o proprietate măricică... în Ural, continuă el pe un ton tăgănat, lîngă orașul Ekaterinoslav, căruia îi spune acum Sverdlovsk, da ? Acolo avea el proprietatea. O li-vadă imensă. Tatălui meu și bunicului le plăcea să doar-mă în fin... Tata spunea că în Rusia dormeau așa, ca să fie sub privirea lui Dumnezeu. Mai spunea că atunci cînd luceafărul de seară se uită pe geam, în casă, ți se îmbogățește sufletul. Grichmar își lovi pieptul cu degetul. Tata cunoștea Rusia bine... desăvîrșit.

— Iartă-mă, John, spuse Krîmov pe un ton marcat și hotărît. Rusia nu poate fi cunoscută cu desăvîrșire de ab-solut nimeni. Nici chiar Lev Tolstoi nu a cunoscut-o. Ru-sia aceea nu mai există. Și Rusia de azi este cea mai imprevizibilă țară. O a doua ca ea în lume nu mai există. Dacă va salva cineva civilizația intrată în derivă, acel cineva va fi tot Rusia. Ca în timpul celui de al doilea război mondial. Cum va fi asta, nu știu. Și nici peste cîți ani va fi. Și nici cu cîte sacrificii. S-ar putea însă ca tocmai în ea să se găsească latent conștiința lumii întregi. S-ar putea... Americii nu-i este scris să facă asta. Acolo s-a manifestat de-acum corupția sufletului și a fost sem-nat pactul definitiv cu diavolul...

Krîmov tăcu și apoi exclamă înciudat : „A !“ și-l luă pe Grichmar de braț, invitîndu-l prin această interjecție la o plimbare pe alee, pur și simplu așa, în tăcere și res-pirînd aer curat.

Însă Grichmar rămase încurcat lîngă gardul cimitiru-lui, uitîndu-se la cupolele coclite ale bisericii din apro-piere, care se zăreau prin frunzișul copacilor, la clopot-

nița din care zburau vrăbiile și pe acoperișul căreia se plimbau porumbeii, păcănind cu ghearele.

— Vreau acolo, mormăi Grichmar.

Intrară în biserica mică, liniștită, mirosind a ceară caldă, luminată de razele soarelui care cădeau de sus și făceau ca flăcările luminărilor, aprinse la icoanele întunecate, să semene cu niște bulgărași arzind. Cum intrară, Grichmar își ridică sfios ochii în sus și se închină cu evlavie. Krimov rămase surprins de transformarea fulgerătoare a feței sale carnoase, a umerilor grei și încovoiați, a spatelui masiv. Toată figura lui căpătase o expresie nouă, neobișnuită, de vinovăție supusă și resemnată, absolut nefirească pentru un chip de stană ca al lui Grichmar. Cu respirația tăiată, cu pași ușori Grichmar trecu în colțul din stînga al altarului, în semiîntunericul difuz, și acolo, greoi ca un taur, se lăsă mai întii pe un genunchi, apoi pe celălalt, în fața icoanei. Mîna lui dreaptă se mișcă precipitat în gestul larg al semnelui crucii, iar trupul i se înclina sacadat, făcînd mătăanii. Krimov nu se așteptase la una ca asta din partea unuia care nu iartă nimic în filmele sale dure. Se întoarse șocat de nefirescul situației, ca și cum, accidental, ar fi fost nevoit să asiste la darea pe față a minciunii unui om apropiat și pe care pînă atunci crezuse că îl cunoaște bine.

„Ce-i cu mine ? se revoltă deodată Krimov în sine. Da. De ce trebuie să mă îndoiesc de sinceritatea credinței lui ? Cine îmi dă acest drept ? Această atitudine nu corespunde cu filmele sale, cu concepțiile sale ? De fapt, unde este aici minciuna și unde contradicția ? De unde dreptul suprem să-l judec ? Doamne, cum ne-am obișnuit să ne credem cei mai perfecți din lume și fără vicii ! Grichmar a făcut două filme zguduitoare, despre nemărginirea durerii omenesti. Nu cred că altcineva ar fi putut să o exprime cu aceeași forță...”

Pe Krimov îl cuprinsese un sentiment de rușine și de repulsie față de omul mărunț care mai sălășluia în el. Încă din copilărie fusese educat în spiritul conștiinței sigure de propria-i superioritate morală, trăise angelic și fără păcate, cunoscînd și înțelegînd, clar, bineînțeles, absolut tot. Îl privi de departe pe Grichmar, stînd evlavios în

genunchi, și ieși repede din biserică, fugind parcă de acest al doilea eu al său, jalnic.

Se opri lângă ușă, unde ardea pașnic o candelă, cu o aureolă de culoare portocalie. Fața zbîrcită a bătrinei care vindea la pangar, înfășurată într-o broboadă neagră, era aplecată spre masa cu luminări, parcă ar fi fost răvășită de deznădejde. Krîmov simți că ceva îl stringe de gît, pipăi înfrigurat bancnotele din buzunar, căutînd-o pe cea mai mare, și, cu gîndul tainic că poate va fi izbăvit de durere și cu speranța ușurării, deși nu credea deloc în ea, aruncă banul pe masă și ieși la aer.

În așteptarea lui Grichmar se tot plimba înainté și înapoi în fața pridvorului, fumînd și repetînd pentru sine același gînd liniștitor: „O să treacă îndată, așa cum trec toate celelalte“.

Încet, încet, senzația de sufocare dispăru, fruntea i se acoperi de broboane de sudoare și într-adevăr parcă se simțea mai bine. Cînd își făcu apariția Grichmar, încruntat, cu ochii injectați, spunînd cu vocea sugrumată: „Asta-i o adevărată biserică rusească!“ se mulțumi doar să-l întrebe pe un ton obișnuit:

— Pentru ce te-ai rugat, dacă nu este un secret?

— Nu pot să-ți spun.

— Dacă-i așa, atunci, iartă-mă!

— Ție îți spun. Pentru salvarea lumii... Grichmar își ținu obosit respirația, alegînd cu degetele o țigară din pachet și fața îi deveni din nou preocupată, ca totdeauna, ca și cum discuția lor nu se întrerupsese nici o clipă. Vreau să semnez un contract. Doresc să faci acest film, Veaceslav. Tu poți... Și, hai, să mai bem!...

— Dar, dragă John, ăsta nu-i filmul meu, zise Krîmov pe un ton ferm, dar nesupărător. Mă măgulește propunerea ta, însă filmul nu este al meu... Cum se spune, speranța moare ultima. Oare ce poet a spus că ciocîrlia ține tot pămîntul cu cîntecul ei? Sau e o invenție a mea?

— Astea-s sentimentalisme. Fostul vostru romantism sovietic.

— Nu, cîntecul este speranță.

— Vreau să mai beau, Veaceslav. Și vreau să mai vorbesc cu tine.

Capitolul XII

PENTRU ZIUA DE 4 IULIE, KRÍMOV FUSESE CONVOCAT de către anchetator, de aceea nu mai plecă la vilă, ci rămase să doarmă acasă, în oraș. Spre dimineață, în somn, auzise clar cum cineva spărgea ușa de pe palier : metalul yalelor scîrțîia strident și dur, lemnul pîrîia. Ușa cedase sub lovituri, se deschise și ceva diform, amenințător năvălise în birou, pîndindu-l așa cum sta înțepenit pe divan și pipăindu-l apăsător ; iar el, neputincios, nu putea nici măcar să întoarcă capul și să strige : „Cine-i aici ?“.

Văzuse totul atît de clar, atît de real, încît, trezindu-se transpirat tot, se uită îndelung, neîncrezător, la ușa intactă a biroului său, care lucea în lumina zorilor. Stătea întins și se gîndea la întîlnirea cu anchetatorul, care urma să aibă loc la ora 12 ; bătăile neregulate ale inimii îl asurzeau ; amintirea neputinței sale din visul de adineaori îi făcea rău.

Era pentru a doua oară convocat de către anchetator. Prima lor întîlnire avusese loc înainte de plecarea lui la Paris și, după părerea lui Krímov, lucrurile ar fi trebuit să fie clarificate definitiv, încă de atunci. Dar faptul că era invitat din nou la anchetator, că, probabil, ancheta nu se terminase, îi crea o stare de neliniște neclară și o îndoială supărătoare.

Aritmia nu i se potoli. Mai stăruia încă în minte vedenia aceea albă și oarbă, care năvălise în birou. Ca să se învioreze, să iasă din starea aceasta de buimăceală somnolentă, Krímov făcu un duș rece și se șterse cu prosopul plușat pînă cînd simți înțepături în toți mușchii.

În timp ce se bărbiera, observă cum scînteia în oglindă o rază subțire de soare, strecurată prin frunzișul de după geam. Săpunindu-și barba cu spuma parfumată și emolientă, Krímov simți deodată un val de ușurare sufletească, ce îl mai cuprindea uneori dimineața. Iar cînd își puse o cămașă proaspătă și răcoroasă și își văzu în oglindă chipul strălucitor și zîmbitor, își făcu ștregărește cu ochiul, parcă dorind să continue convorbirea întreruptă cu Grichmar : „Lasă, că o să trăim noi... pînă la apocalips !“

Bău un pahar cu ceai tare și intră în birou, cu intenția să sune la vilă. Telefonul negru de pe birou părea un straniu pui de fiară, stînd la pîndă. Krîmov se opri gînditor, ezitînd să ridice receptorul și să formeze numărul, pentru că nu vroia să mintă și să-i explice Olgăi ceea ce acum nu trebuia încă spus. După felul în care ea îl întîmpinase la vilă, ghicise că zvonurile nu o ocoliseră, însă acum, orice explicație ar fi însemnat o scuză, o spovedanie umilă.

„Numai să n-o amestec și pe Olga, se gîndea Krîmov, străbătînd camerele înSORITE, cu praf peste tot, pustii și părăsite. În toată povestea asta trebuie să fiu numai eu singur“.

Cînd ajunse cu taxiul pe bulevardul Tvetnoi și o apucă pe jos, spre strada Petrovka, era o oră obișnuită, înaintea amiezei, cu aglomerația haotică și inutilă a oamenilor de pe străzi, cu fișitul continuu al automobilelor care goneau într-o direcție, pentru ceva, cu zgomotul infernal, pîrînd tot la fel de inutil, al autocamioanelor de pe șoseaua de centură Sadovaia, cu troleibuzele arhiplînc, cu înghesuiala înăbușitoare din tramvaie, cu cozile la automatele de apă gazoasă și la chioșcurile de înghețată, bîrînd trotuarele, cu fețele moleșite ale mulțimii; tot acest caleidoscop urban se mișca în arșița istovitoare, sub soarele fierbinte și apăsător, în aburii sufocați ai asfaltului încins. Numai la umbra teilor de pe bulevard, pe sub crengi, se mai păstra răcoarea umedă a dimineții, urmele mașinilor stropitoare care își făcuseră datoria în zorii zilei

„Lasă, o să trăim... pînă la apocalips, se gîndi iar Krîmov, încercînd să-și păstreze echilibrul sufletesc cu ajutorul ironiei. Dar pentru ce și în numele cui se petrec toate astea? Neîncrederea și suspiciunea presupun de-acum vinovăție... Totuși, deși nu am vrut-o, acum doresc să grăbesc discuția cu anchetatorul. De ce atîta grabă? Ca să risipesc bănuielile neverosimile? Să restabilesc adevărul? Este tot atît de lipsit de sens ca și tărăgănarea lucrurilor“.

Tînărul locotenent, care făcea controlul documentelor la intrare, îl recunoscuse și privind fugitiv legitimația și

fotografia lui îi zîmbi pe furiș. Krîmov se urcă la etajul al doilea și străbătu coridorul lung, pînă la camera nr. 200, cum ținea el minte, în stînga geamului de lîngă casa scării. Ajunse la capătul coridorului înalt, pustiu, cu uși solide (unde se auzeau bătăile surde ale unei mașini de scris), găsi repede numărul camerei și văzu lîngă fereastră încă o persoană, stînd cu mîinile încrucișate la spate.

— Tot aici așteptați și dumneavoastră ?

Omul de lîngă fereastră nu se întoarse și astfel Krîmov bătu în ușă. Dinăuntru nu răspunse nimeni. Apăsă pe clanță cu un curaj care nu cadra cu această instituție. Însă ușa era încuiată. Nedumerit, bolborosi : „Mda, nu-i nimeni...” și scoțîndu-și țigările se îndreptă spre ieșirea din holul scării.

— Dumneavoastră sînteți Krîmov ? se auzi o voce sfi-oasă, aproape rugătoare. Sînteți regizorul Krîmov ?

Krîmov se întoarse. Omul de lîngă fereastră se uita la el cu ochii larg deschiși, mărginiți de pleoapele-i roșii, cu o expresie atît de cunoscută, amintind de ceva atît de chinuitor, încît inima îi zvicni puternic. Își aminti imediat de acest păr lung și cărunț, atît de nobil și de înduioșător, ca al actorilor bătrîni, de sprîncenele stufoase, tot cărunte, de pielea mată, de îmbrăcăminte îngrijită, de cravata neagră, de doliu. Își aminti cum acest om stătea la cimitir înțepenit, cu privirea pironită în pămînt, cum plîngea în hohote și sta aplecat cu fața desfigurată deasupra sicriului în clipa despărțirii definitive...

— Sînteți tatăl Irinei, răspunse Krîmov jenat. Iertați-mă, știu cum vă cheamă, după numele Irinei, însă nu cunosc cum vi se spune după tatăl dumneavoastră. Ne-am cunoscut la cimitir, în ziua aceea...

— Din nefericire, spuse cu voce slabă tatăl Irinei și închise trist ochii. Mă numesc Veniamin Vladimirovici. Lucrez la Direcția de planificare a Letoniei și locuiesc în Riga. Vă țin minte bine. Și vă cunosc prin lucrările dumneavoastră, Veaceslav Andreevici... V-am spus corect numele ?

— Deci și dumneavoastră tot aici ? întrebă Krîmov, blestemînd inutilitatea cuvintelor sale și întîlnirea aceasta nepotrivită într-un loc unde ea nu trebuia să se petreacă. V-au chemat să veniți tocmai de la Riga ? Ciudat, la

aceeași oră... Nu înțeleg, totul este absolut ridicol... Și fără să termine fraza aruncă țigara începută în scrumiera de pe coridor.

— Da, și eu am venit tot aici, spuse Veniamin Vladimirovici, arătînd cu capul spre ușă și, acoperindu-și teatral, cu mîinile fine, albe, cu vinișoare albastre, mîini de intelectual, fața transfigurată, continuă cu voce sugrumată :

— Credeți-mă, îmi pierd mințile... Pentru ce m-a pedepsit soarta ? Cine poate să-mi răspundă ? Cine, Veaceslav Andreevici ? Cine mi-o dă înapoi pe Irina, pe fata mea ? Singurul meu copil... Delicată, inteligentă... Eu știu cît de talentată a fost, accentuă el, lăsîndu-și mîinile în jos și, întorcîndu-se într-o parte, spre Krîmov, își sprijini palmele de geam. Lacrimile îi curgeau pe obrazul lui tremurînd. Știu cît a suferit ea după acel accident de la „Balșoi teatr“. Atîtea speranțe, atîtea așteptări... Ar fi devenit o mare balerină. Am simțit asta de cînd era mică și apoi cînd devenise adolescentă. O preocupau plastica dansului și mișcările mlădioase. După aceea a urmat școala de balet, fiind revelația profesorilor... Pentru ce, pentru ce m-a pedepsit în felul acesta soarta ? Pentru ce mi-a luat-o pe unica mea fiică ? Asta-i de-a dreptul cruzime !...

Inspiră aer pe gură, scînci îndurerat, iar umerii i se săltară ca atunci, la cimitir, în clipa despărțirii. Krîmov, încruntîndu-se, îi spuse :

— Pentru Dumnezeu, liniștiți-vă !

— Desigur, desigur, silabisî Veniamin Vladimirovici, clipind ca să-și scuture lacrimile. Oare se va vindeca vreodată această rană ? Niciodată, niciodată ! Irina, fiica mea, a fost o ființă deosebită... Un copil tragic, într-un fel. O superbă floare neajutorată, sortită să fie călcată în picioare. Și a fost călcată grosolan în picioare de viață !...

„Îl înțeleg, dar nu pot să-l ajut cu nimic, se gîndi Krîmov, întorcîndu-și îndurerat privirea de pe fața frumoasă și umedă a lui Skvorțov. E sincer, suferă... Dar pentru ce aceste gesturi teatrale și aceste cuvinte însuportabile despre Irina ?“.

— Ea știa, presimțea că este urmărită de o umbră fatală, spuse Veniamin Vladimirovici, privind prin geam cerul albicios al Moscovei. Îmi amintesc cum a venit la

Riga, după absolvirea cu succes a școlii de balet. Fusesse și distribuită într-un rol... Venise pentru două zile, ca să mă vadă. Nu vroia să stea acasă și a tras la Motel. Era spre seară, în amurg. Îi era frig, se învelise cu un șal și stătea îngândurată și tristă lângă fereastră, deși ar fi trebuit să fie bucuroasă. Am întrebat-o : „S-a întâmplat ceva cu tine, Irina ?” Ea s-a întors spre mine și, zîmbindu-mi foarte trist, mi-a răspuns : „Tăticule drag, eu voi sfîrși rău...”. Biata mea fetiță, oare la ce s-o fi gîndit ea în seara aceea ?...

— Venea adesea pe la dumneavoastră ? întrebă Krîmov cu jumătate de glas, amintindu-și că Irina rămînea de multe ori pe gînduri.

— Nu venea prea des și nu pot să-mi iert asta, ripostă Veniamin Vladimirovici, oftînd și scoțînd aerul pe nări. După moartea primei mele soții m-am mutat la Riga. Irina însă n-a vrut să stea cu noi... Știți, eu întîlnisem o femeie, mă însurasem, iar ea nu a acceptat să stea cu noi... A iubit-o pe răposata mamă într-un mod maladiv. Și a rămas la Moscova, mai întîi la căminul școlii de balet, pe urmă a închiriat o cămăruță, iar apoi s-a mutat la o mătușă de-a ei. Îmi era foarte dor de ea. Eram gata să fac orice pentru Irina, însă ea cu greu accepta ajutorul meu. Nu vă puteți închipui cît m-a iubit cînd a fost mică. Iar în ultimii ani mi se părea că îi este milă de mine...

— Cum vine asta ?

— Să vedeți despre ce-i vorba, Veaceslav Andreevici...

„Ce tot repetă «să vedeți despre ce-i vorba» ? Cum e posibilă o asemenea stereotipie la un bătrîn inteligent ? Nu știu de ce mă irită omul acesta și asta ne dezonorează pe amîndoi”.

— Ați spus că Irinei îi era milă de dumneavoastră ? Iertați-mă, dar n-aș vrea să vă întreb ceva care să vă producă o durere.

— Durere ? Durere... Este ceva mai rău decît durerea, Veaceslav Andreevici. Nu știu cînd a început să mi se destrame definitiv viața. Ea văzuse că nu sînt fericit cu noua mea soție. Nu ne-nțelegeam, într-adevăr... Însă Irina nu mi-a reproșat nicodată nimic. Observam din privirea ei că suferă, că îi este milă... Îngerul meu scump ! Cîtă

mîndrie, cîtă puritate, ce fragilitate sfîntă și sensibilitate rară !... Înțelegeți ? Parcă ar fi venit de pe altă planetă... ca să înfrumusețeze viața pe pămînt. Și a fost ucisă aici, ucisă pentru neprihănirea ei ! Ce moarte neobișnuită ! Să mori cu coloana vertebrală frîntă ! Iar dumneavoastră, ca regizor, care ați vrut să lucrați cu fiica mea, dumneavoastră care cunoașteți sufletul omenesc, înțelegeți oare ce s-a întîmplat ? Răspundeți-mi, vă implor ! Vă rog ! Vă soomez ! Da, vă soomez să-mi explicați cauza morții fiicei mele ! Nu cred că s-a lovit și s-a înecat ! Nu pot să cred asta !...

„Oare nu-i o nebulie ? Ne-am cunoscut pe coridor, la ușa anchetatorului, și el, tatăl Irinei, acest om cu o figură atît de nobilă, îmi spune ceva neverosimil și îmi cere un lucru imposibil ! Nu suport. Simt o milă imensă față de el. E doborît, pierdut“...

— Nu pot să răspund la întrebarea dumneavoastră, Veniamin Vladimirovici, spuse Krîmov cu amărăciune. Dacă-ș ști... Îmi este clar un singur lucru : s-a întîmplat ceva ireparabil și noi amîndoi sîntem neputincioși.

— Amîndoi ? Neputincioși ? repetă, bîlbîindu-se puțin, Veniamin Vladimirovici, clătînînd din cap ca în urma unui șoc. Eu, unul, nu sînt neputincios ! Îngerul meu scump, Irina, copilă neprihănită ! O cunosc mai bine decît dumneavoastră. A fost o ființă bizară. Și eu visasem cîndva scena, m-a pasionat teatrul toată viața și mă pricep puțin la artă ! Ea reprezenta întruchiparea grației divine într-o balerină de excepție și totodată reprezentanta artei „pop“ rusești, în stilul cel mai modern !... A fost un miracol !

— Ce legătură are arta „pop“ cu stilul cel mai modern ? Toate astea-s nerozii ! răbufni Krîmov, sperîindu-se singur de impulsivitatea de care dădu dovadă. („Nervii, nervii.“) Și strîngînd din dinți, continuă cu o tardivă remușcare : Probabil n-ați cunoscut-o destul de bine pe fiica dumneavoastră !

Vădit iritat, Veniamin Vladimirovici îl întrebă atunci înspăimîntat :

— Eu n-am cunoscut-o ? Dar dumneavoastră, dumneavoastră ați cunoscut-o bine ?

Umerii lui gîrboviți se ridicară, tresărind ca într-un plinset înăbușit. Se dezlipi cu tot corpul de lingă fereastră și privindu-l pe Krîmov cu niște ochi larg deschiși, insuportabili, abia mai putu să-i șoptească :

— Cu ce scop i-ați oferit Irinei rolul ? I-ați oferit o speranță. Și nu numai o speranță... Dumneavoastră, Veaceslav Andreevici, dumneavoastră sînteți vinovatul și trebuie să fiți pedepsit... Trebuie să vă ispășiți pedeapsa ! Am venit ca să cer... să cer judecarea dumneavoastră ! Dumneavoastră ați fost diavolul ispititor, celebritatea... și deci omul imoral față de fiica mea ! Trase aer în piept ca într-un atac de cord. Era nevoită să abandoneze arta pentru totdeauna. În urma traumatismului suferit, nu mai avea șanse în balet... După atîtea speranțe strălucite și pierdute, nu putea să se mulțumească doar cu apariția pe scenă ! Iar dumneavoastră i-ați oferit un rol într-un film... O, ce depravare, sînteți un răsfățat al gloriei și al femeilor ! Am întrebat, m-am informat în studiourile voastre, Veaceslav Andreevici, cum stați cu moralitatea. Am fost acolo azi-dimineață. Să nu vă fie cu supărare, dar am fost !... Însuși directorul studioului dumneavoastră, membru al organizației de partid, om respectat, nu exclude... da, da, chiar așa, nu exclude... legătura dumneavoastră criminală cu Irina !...

Și dintr-o dată Skvortov îl prinse de mincă pe Krîmov cu ambele miini și izbucni în plîns, lăsîndu-și capul în jos.

Cu fața crispată, îngrozitor de palid, simțînd în nări mirosul de colonie al părului lui Skvortov, Krîmov îl întrerupse brusc :

— Ați înnebunit ? Ce vorbe-s astea ? Ce baliverne despre glorie și despre faptul că sînt un răsfățat al soartei v-a îndrăgă prostul ăla de Bălabanov ? Dar ce discuție absurdă purtăm ! Nu vreau să mai aud nimic ! Asta ne umilește pe amîndoi ! E o rușine, ce dracu ! Krîmov nu mai putea să se oprească, să-și tragă sufletul, apelînd ca în alte dăți la simțul rațiunii, mereu treaz și liniștitor și la calmul său olimpiian. Trebuie să vă spun un singur lucru, Veniamin Vladimirovici : ferească Dumnezeu să fi fost dumneavoastră în locul meu, în acea zi cumplită !... Vă

doresc tot binele ! Faceți ce vreți, eu sînt pregătit pentru orice...

Și tot mirîndu-se de absurditatea acestei întîlniri („Pentru ce, cu ce scop ne-au chemat la aceeași oră ; sau e doar o simplă coincidență ?“) reuși totuși să se încline, politicos și rece în fața lui Veniamin Vladimirovici, care rămase perplex, avînd în ochi o expresie uimită, dar în același timp neîncrezătoare.

Krîmov străbătu repede coridorul, cu un singur gînd disperat : să mai vină aici doar cînd invitația va fi făcută ultimativ.

Coborî apoi în fugă pe scările largi, pînă în holul de la intrare și pipăi buzunarul în care pusese buletinul de identitate și invitația.

„Ce absurditate, ce ridicol, minciună, minciună !“.

În hol erau grupuri de ofițeri de miliție care discutau între ei cu voce reținută, arătînd fiecare legitimația tînărului locotenent, care era de serviciu la punctul de control. După aceea, unii se îndreptau spre lift, alții o luau pe jos, pe scări, iar cîte unii se uitau în fugă la Krîmov, care aștepta, stînd de-o parte. Și aici, înainte de a ieși în stradă, avu o presimțire rea că trebuie să se întîmple ceva, fără sens, inexplicabil și iminent. Într-adevăr, din grupul ofițerilor se desprinsе zîmbind vesel un căpitan de vîrstă mijlocie, cu fața rumenă și purtînd mustață. „Tokarev, anchetatorul Tokarev, cu care m-am văzut înainte de plecarea la Paris“. Vocea lui plăcută și catifelată îl învăluie pe Krîmov cu căldură :

— Bună ziua, Veaceslav Andreevici, vă cer mii de scuze, mă simt vinovat. O ședință neprevăzută, foarte importantă, m-a reținut în plus trei sferturi de oră. *Mea culpa...* Știu că sînteți foarte ocupat. Vă repet, mă simt vinovat din cap pînă-n picioare...

— Ce mai contează pentru justiție timpul meu prețios, și ce-i cu vina asta, recunoscută într-un mod care amintește de mitologie ? spuse Krîmov, temîndu-se cel mai mult să nu-și iasă din fire, după aceste fraze rostite de artificial și după aceste scuze prezentate atît de formal de către Tokarev, care, în fond, acum nu mai aveau nici o importanță. Mă iertați, Oleg Grigorievici, dar astăzi n-am să mai pot răspunde convingător la întrebă-

rile dumneavoastră. Dacă ar fi posibil, aş vrea să vă părăsesc. Mai ales că sus vă aşteaptă persoana care ştie foarte multe inclusiv şi despre mine...

Lui Tokarev îi dispăru imediat zîmbetul după faţa rumenă şi îl privi cu ochi fermi şi iscoditori.

— Daţi-mi invitaţia s-o semnez, altfel, la poartă, nu vă lasă să ieşiţi, Veaceslav Andreevici, cu toate că dumneavoastră sinteţi un regizor de filme, renumit. Am să vă invit în zilele următoare.

— Vă mulţumesc, voi fi foarte bucuros.

În Piaţa Teatrului, Krîmov găsi un taxi şi plecă spre studiou.

Plăti şoferului, cobori din maşină şi intră în curtea studioului, albă de puful plopilor, care, în zbor, ţi se lipsea de faţă şi făcea arşiţa şi mai insuportabilă. Krîmov traversă grăbit holul mare, răcoros şi întunecos de la intrare, urcă la etajul şase şi intră în anticamera directorului. Aici, între pereţii cu lambriuri de stejar, domnea o linişte totală. Zări cîteva figuri cunoscute de regizori şi actori şi faţa boccie a secretarei, cu părul lung lăsat să-i atîrne pe obraji. La vederea lui, secretara se ridică speriată. Krîmov era deplin conştient că nu va putea schimba firea omului care a gustat din dulceaţa puterii şi că orice zguduire ar fi încercat, aceasta nu va rămîne fără repercusiuni. Totuşi deschise hotărît uşa groasă, capitonată cu piele, şi intră pe fondul strigătelor disperate ale secretarei :

— Nu e voie, Veaceslav Andreevici ! E ocupat !

— Ba este voie, spuse Krîmov. Încă n-a murit nimeni de asta, după cîte ştiu eu !

Contrar obiceiului, Balabanov nu stătea la biroul lui, destul de masiv, plin de tot felul de hîrtoage, dosare şi mape cu scenarii, ci la măsuta pentru ziare, lângă fereastră deschisă. Era fără haină, congestionat, şi în timp ce amesteca în pahar, strivind cu linguriţa lămîia din ceai, asculta concentrat pe omul din faţa lui, îmbrăcat într-un costum impecabil, un tip uscăţiv, cu faţa uşor lăţită spre fruntea înaltă. Acesta ţinea în mîna subţire paharul şi, strîngînd linguriţa între degetele arătător şi mijlociu, ca nişte crenguţe fragile, sorbea ceaiul cu înghiţituri mici. Era Peskarev, vicepreşedintele Comitetului pentru cine-

matografie, un om, încă tânăr, care mergea în cîrje din cauza unei poliometite pe care o avusese în copilărie. Însă, cu toate acestea, era foarte mobil, sprinten și activ, mereu pe drumuri, prin studiourile din țară și din străinătate, spaima scenariștilor, un tip cu o limbă foarte ascuțită și malitios în aprecieri, de care mulți țineau totuși cont în consiliile artistice.

— Ce înseamnă asta ? De ce dați buzna, Veaceslav Andreevici ?

Amîndoi își întrerupseră convorbirea, întorcînd simultan capetele spre Krimov. Într-o clipă, pe fața cărnăasă a lui Balabanov se putură citi semnele indignării și furiei. Se ridică gîfîind ca un astmatic și, suflecîndu-și ca de obicei mînele lungi, parcă se pregătea să apere nu numai demnitatea proprie și autoritatea lui Peskarev, ci și inviolabilitatea biroului său.

— Cum vă permiteți și de ce ? Sînt ocupat, ocupat !...

Văzîndu-l așa roșu ca o sfeclă, mărunț, cu gîtul scurt, cu coatele cărnăse îndoit și părul zbîrlit deasupra frunții, Krimov spuse pe un ton aproape vesel :

— Pentru toți sfinții, stați jos și nu vă speriați, Ivan Ksenofontovici. Foarte bine că sîntem trei ! Am noroc că aici se află tovarășul Peskarev, așa-zisul reprezentant al forurilor superioare din cinematografie. Mare noroc am avut ! Am nevoie de un martor cu greutate ! Indiferent de partea cui ar fi el !

— În primul rînd, bună ziua, Veaceslav Andreevici, spuse sec Peskarev. În al doilea rînd, luați loc, și îi arătă fotoliul liber de lîngă măsută. În al treilea rînd, probabil că aveți o discuție confidențială cu directorul. Deci, ca să nu vă deranjez, eu pot să plec, adaugă el privind încrunțat spre cîrjele rezemate de canapea.

— O, vă înșelați, nu-i vorba de nici o confidență, de nici un protocol ! exclamă Krimov, așezîndu-se lîngă măsută. Repet : am nevoie de un martor și, pentru Dumnezeu, vă rog să nu mă refuzați.

— Ce vreți să spuneți cu asta ?

— Vreau să-i pun lui Ivan Ksenofontovici trei întrebări în prezența dumneavoastră. În primul rînd, în al doilea rînd și în al treilea... În primul rînd... și Krimov luă un biscuit din fructieră, mușcă un pic din el, mestecă și

se strîmbă. Rușine că mîncăți asemenea dulciuri, Ivan Ksenofontovici, roști amuzat de jocul său impertinent și de ochii înroșiți ai lui Balabanov, care îl priveau temători de sub frunte. Spuneți-mi, Ivan Ksenofontovici, întrebă el smerit, filmul meu este oprit oficial de dumneavoastră, sau de o instanță mai înaltă ?

— Asta-i o problemă complicată, răspunse Balabanov, aruncînd o privire nehotărîtă spre Peskarev, care își strînsese pînă la dispariție buzele îngălbenite de fumul de țigară. Complicată, din cauza circumstanțelor pe care le știți prea bine. Legi... anchetă — înțelegeți și dumneavoastră...

— Înțeleg, răspunse Krîmov și mușcă din nou, cu scîrbă din biscuit, întorcîndu-se spre tăcutul Peskarev. Nu pot înțelege cum de mîncăți ceva atît de grețos. E boală curată ! Diabet ! Dumneavoastră, tovarășe Peskarev, sînteți de aceeași părere despre anchetă, legi, o posibilă crimă ?

Peskarev îl privi ca prin sticlă, sfidător. Buzele lui, ca două lipitori, se strînseseră și se desfăcură, mimînd o umbră de zîmbet ori o grimasă acră.

— Știți că nu sînt un ipocrit !

— Știu, desigur !

— Mie, personal, scenariul dumneavoastră nu mi-a fost drag niciodată, spuse Peskarev pe un ton semnificativ. În acest scenariu al dumneavoastră despre tineretul de azi sînt atîtea reflecții, atîtea întrebări, atîtea căutări, or, asta, în primul rînd nu corespunde realității ; în al doilea rînd, după un film ca ăsta nimeni nu va mai merge nicăieri.

— Adică... cine nu va merge... și unde ?

— Tineretul. Pe șantierelor din Siberia, de exemplu. În scenariul dumneavoastră nu există nici entuziasmul tineresc, nici elanul muncitoresc, nici traducerea în viață a planurilor noastre istorice, ale epocii complexe de azi. La dumneavoastră toți se chinuie cu eternele întrebări : cum să trăiești ? Ce înseamnă conștiință ? Ce-i acela adevăr ? În timp ce...

— Ah, da, da, da, întrebările etern umane deranjează, bineînțeles, lucru de care n-am ținut deloc cont... Cu mințea mea slabă, nu am priceput cum stau de fapt lucrurile...

— O abordare nesocială, de pe pozițiile umanității abstracte, a noțiunilor de umanitate, ale conștiinței, de rușine, de bine, duce la tot felul de greșeli și denaturări...

— Da, da, duce la tot felul de greșeli și denaturări... Biata cinematografie !

Cu o mină acră, atingînd cu degetele-i osoase (avea unghii vinete, rotunde, tăiate îngrijit) lingurița din pahar, Peskarev întrebă, precizînd pedant :

— Persiflați și rîdeți de... „biata cinematografie“ ? De ce ?

Ca într-o echilibristică disperată, deasupra prăpastiei, amuzîndu-se conștient de riscul la care se expune, Krîmov răspunse cu același ton ironic :

— Eu m-am rugat pentru dumneavoastră și de aceea am zis „biata cinematografie“. Oare va trece ea peste momentele ei „glorioase“ ? Noi înșine, ne-am rămas nouă în urmă cu cincizeci de ani. Și asta datorită unor esteticieni ai propriei siguranțe, dar care se îngrijesc de gloria mondială a artei noastre cinematografice.

— Cum adică ? Știm că sînteți renumit, Veaceslav Andreevici, pentru spiritele dumneavoastră, dar, totuși, fiți mai explicit !

— O să vă explic. Dumneavoastră, părintele, învățătorul și binefăcătorul nostru, Leonid Viktorovici, care ați terminat cu calificativul „excepțional“ facultatea de istorie a distinsei Universități de Stat din Moscova, dumneavoastră, în aceste cîteva minute care s-au scurs, n-ați spus nici un adevăr, nici o jumătate, nici un sfert de adevăr. De altfel, sînteți un apărător, bineînțeles, accentuă Krîmov pe tonul unei recunoștințe gratuite. Un apărător al vieții fantastice în artă, plină de sentimente iluzorii, inventate cu ușurință de dumneavoastră și de mulți alții ca dumneavoastră, în numele propriei liniști sufletești. Iertați-mi ignoranța de jocar, dar n-am vrut nici-cum să vă supăr. Mi-a scăpat fără să vreau, continuă el, ridicîndu-se spre Peskarev și cerîndu-i, chipurile, iertare. Acesta îi aruncă o uitătură rece, ca de gheață. Ochii lui Peskarev, ochii atotștiutorului adult, mic savant încă din copilărie, îl priveau fix, insuportabil. Pur și simplu veni vorba. Însă nu pe dumneavoastră vreau să vă întreb, vă cer scuze încă o dată, ci pe stimabilul Ivan

Ksenofontovici, flacăra și lumina de pe firmamentul cinematografilei noastre naționale. Krîmov se înclină respectuos și servil spre Balabanov și aranjîndu-și pantalonii la genunchi, își puse un picior peste celălalt, ca și cum s-ar fi pregătit să stea comod pentru o discuție familială despre lucruri dragi și apropiate. Dacă eu sînt un spiritual, cum m-a definit, nu tocmai exact, Leonid Viktorovici, atunci dumneavoastră, Ivan Ksenofontovici, sînteți cunoscut întregii lumi cinstite drept un mîndru stîndard al gîndirii, cavalier incoruptibil și harnic al rațiunii, la urma urmei ! De aceea, eu cred că trebuie să ridicați asupra tuturor micilor burghezi nu sabia ruginită, ci sabia spiritului. Aveți ceva împotriva acestei formulări ?

— Ce vrea să însemne asta ? Ce tot îndrugi acolo ? strigă Balabanov cu o voce groasă, înăbușită, aranjîndu-și mînele pe miinile scurte și păroase, mișcîndu-și părul țepos, ca un arici, de deasupra frunții transpirate. Democrație, democrație, dar nu vă permit, chiar dacă sînteți regizor emerit. Talentul dumneavoastră nu vă dă dreptul, cum se spune... Nu vă puteți abține nici măcar în prezența lui Leonid Viktorovici ! Vă purtați nedemn !...

Krîmov se aplecă peste măsută și mîngîie ușor pumnul strîns al lui Balabanov, pe care acesta îl ținea pe brațul fotoliului.

— Nu m-ați lăsat să termin, Ivan Ksenofontovici, spuse el pe un ton atît de calm, încît se sperie singur. Era liniștea dinaintea furtunii, pe care o simțea ori de cîte ori se pregătea să dea timpul înapoi, să facă un salt peste o prăpastie, reînviind anii tinereții și ai războiului, pe care viața, în scurgerea ei, îi împinsese într-un ungher al memoriei. Dumneavoastră ați fabricat astăzi o minciună, care este egală cu calomnia. Pentru ce l-ați indus în eroare pe tatăl Irinei Skvorțova ? Cu ce scop i-ați vorbit de o posibilă legătură între mine și dînsa ? Sper că ați făcut-o în pripă ; fără să vă gîndiți, așa cum se întîmplă cu dumneavoastră. Intelectual, adept al celui mai înalt spirit, ați vrut să loviți, făcînd din mine o țintă, dar ați nimerit în sufletul atît de rănit al tatălui ei. Vă apreciez libertatea cugetării, însă nici o drăcovenie nu se poate scorni numai pe întuneric ! Cît de josnic este un om lipsit de bunătate, nu-i așa, Ivan Ksenofontovici ?

— Cum vă... cum vă permiteți ? strigă Balabanov, vînat în obraji, înecîndu-se și bătînd cu pumnul în brațul fotoliului. Ați venit să mă batjocoriți și să mă puneți la punct ? În privința raporturilor voastre, nu-i nevoie să căutăm dovezile prea departe. Adresați-vă, în primul rînd, directorului vostru de film, lui Molocikov ! O să vă povestească dînsul pentru ce ați plecat de la studiou în strada Ordîнка, dacă ați uitat, cumva ! E de presupus că nu v-ați dus acolo ca să vă uitați la pozele din abecedar ! Cum vorbiți cu mine așa ? Nici titlurile, nici meritele dumneavoastră nu vă dau dreptul să vă purtați după cum vă taie capul..., parcă ați fi un regizor american, răs-fătat, ca prietenul dumneavoastră Grichmar !

— Vedeti, Leonid Viktorovici, oricît de trist ar fi, dar este vorba tot de conștiință, care pe dumneavoastră vă cam incomodează. Vă înțeleg cînd aveți în vedere conștiința ca o noțiune abstractă, spuse Krîmov cu același calm și stăpînire de sine, simțînd cum îi fierbe sîngele în vine. Nu este nici o zguduire a legilor pămîntești, ci, pur și simplu, este vorba de viață. Apropo de regizorul american John Grichmar, trebuie să vă spun, Leonid Viktorovici, că îmi este mult mai apropiat prin sinceritatea lui decît scumpul meu director de studiou. Paradox, dracul să-l ia, dar n-ai ce face !

Krîmov se adresase lui Peskarev, deoarece simțea pe față senzația fizică de înțepături rece a ochilor lui de prunc, ai unui om care, pîndind răutăcios, sorbea în tăcere cuvintele interlocutorului său, pentru ca mai tîrziu să le combată, așa cum făcea deseori în ședințele consiliului artistic, cînd respingea cu ostilitate argumentele regizorilor prea încăpățînați, în apărarea punctelor lor de vedere. Însă Krîmov nu mai putea să se oprească. Cunoștea acest sentiment, aproape uitat, de pornire nestăvilită și riscantă, acel avînt fatal și dulce, ca și cum pieirea în adîncurile întunericului ar însemna cea mai adevărată bucurie. Și, îmbătîndu-se de forța amenințătoare a provocării, simțînd satisfacția răutăcioasă a faptului că rațiunea și experiența de viață nu i-au tocit definitiv îndrăzneala tinerească, zîmbînd fermecător, ca un preferat al soartei, vorbea imperturbabil și măsurat :

— Este cumplit că trăim în secolul civilizației calculate. Minciuna relațiilor interumane ponderează prostia și nivelează conflictele. Nu-i așa, Ivan Ksenofontovici și Leonid Viktorovici? Dar, Doamne, sint gata să renunț la toate titlurile și la așa-zisele merite ale mele, de care a amintit cu atita însuflețire Ivan Ksenofontovici, sint gata să devin sărac și cerșetor, orice, chiar idiot sau smintit, Ivan Ksenofontovici, numai să pot... da, da, mă scuzați, să pot să vă stigmatizez, Ivan Ksenofontovici, să vă arăt cu degetul, așa cum erau puși la stîlpul infamiei, în bunul secol al nouăsprezecelea, toți ticăloșii și oamenii de nimic. În cazul de față, am în vedere cea de a doua categorie de oameni... Meritați pe deplin să fiți arătați cu degetul, drept pildă pentru alții care ar vrea să vă imite...

Krîmov se ridică și în aceeași clipă Balabanov se clătină în fotoliu, scoțînd un răcnet strident, de parcă primise o lovitură în maxilar. Își ridică bărbia și începu să lovească repede și nebunește podeaua cu picioarele, încercînd să se mute cu fotoliu cu tot mai departe de măsura care nu îl apăra suficient...

Krîmov tăcea, privindu-i cu scîrbă gîtul umflat, cuprins de o repulsie puternică față de lașitatea evidentă a lui Balabanov, față de chipul împietrit și arogant și față de privirea fixă și rece a lui Peskarev.

Totul se petrecea într-un mod urît, rușinos și cu răutate : pe Krîmov îl prinseseră într-un cerc ostil, însă, deocamdată, nu aveau curaj să-l lovească. Iar el, nestăpînindu-se și blestemîndu-și această nestăpînire de sine, nu mai putea să se scuze și nici să schimbe tonul său de cabotin în tot acest joc penibil. Pentru că tot n-ar mai fi avut acum puterea să termine discuția serios, se adresă lui Peskarev pe un ton de respect exagerat :

— V-aș ruga din suflet, Leonid Viktorovici, să rețineți unele amănunte ale acestei scene lirice, la care ați asistat. Mă temeam că, fără martori, Ivan Ksenofontovici ar fi putut să-și scoată pantoful din picior și să-și turtească mutra cu el... scuzați, vă rog, am vrut să spun fața, și să declare la Comitetul de partid că a fost bătut de moarte de destrăbălatul și impertinentul de Krîmov. Însă am avut noroc. Și vă rog, Leonid Viktorovici, să-i transmiteți președintelui că, în ciuda contextului nefavorabil, filmul îl

voi face totuși eu. Am onoarea ! Îmi permiteți să mă retrag ?

Krîmov pocni din călcîie, își înclină capul în semn de profund respect și se îndreptă spre ușă, avînd expresia unui funcționar zelos. În drum observă haina lui Balabanov atîrnată de spătarul unui scaun, lîngă masa lungă de ședințe, și smulgînd-o cu un gest ușor și precis ca al unui croitor experimentat o aruncă în cuierul de lîngă ușă, spunînd iritat :

— Vai, cită neglijență ! Iar aproape de prag se mai întoarce o dată spre cei doi, care rămăseseră amuțiți, și repetă prelung și solemn : Am onoarea, am onoarea !...

„Ce nebunie ! Ce smintit ! Mi-e silă de mine ! În ce hal m-am înjosit, făcînd pe saltimbancul ! Dar oare s-ar fi putut discuta serios ? Rîsul, rîsul caustic era singurul potrivit într-o situație ca asta !“.

— Am onoarea, am onoarea, șopti Krîmov sarcastic, privind nedumerit încăperca atît de cunoscută.

— Ce-i cu dumneavoastră, Veaceslav Andreevici ? Eu sînt cam surd de urechca dreaptă și n-am înțeles ce ați spus. Erați foarte îngîndurat.

— Probabil...

Krîmov se uită la Molocikov ca prin ceață. Acesta se întoarce spre el zîmbitor, așteptînd ca totdeauna să ghi-cească în ce dispoziție e. Își reveni imediat, se sprijini de spătarul fotoliului și scoase un geamăt aducîndu-și aminte de scena petrecută mai înainte în cabinetul directorului studioului. Toate îi reveneau în minte atît de clar încît nu mai era nici un dubiu că scena avusese loc în realitate și că nu fusese o plăsmuire a imaginației sale furioase și impulsive. Mai simțea încă satisfacția disprețuitoare și mila dezgustătoare față de Balabanov, de gîtul său umflat și de picioarele cu care bătea disperat în podea.

Întîlnirea și convorbirea cu Balabanov, după ce abia retrăise în minte scena întîlnirii din strada Petrovka, i se păru acum penibilă, o răzbunare inutilă, fără sens și fără putința de a schimba ceva. Oftă ușurat, simțînd imediat toată oboseala, și urcă cu liftul la echipa sa de filmare. Se trînti în fotoliul din biroul său, rugîndu-l pe Molo-

cikov să-i aducă albumul cu probele de film aprobate și cele respinse.

„A fost oare așa, sau nu ?“

— Ați spus ceva, Veaceslav Andreevici, răspunse griguliu Molocikov, aranjînd pe masă albumele aduse. Eu singur v-am adus fotografiile. Jenia Neciuralov este în studioul mare.

— Poftește-l la mine, dacă-i pe aproape. Trimite pe cineva după el.

— Evgheni Pavlovici este acum cu o actriță. Reia probele pe propria răspundere. Tot caută o interpretă pentru eroina principală. Dar filmările, practic, sînt oprite, Veaceslav Andreevici. Vai, ce-o să pătesc eu ca director ! Cele mai mari probleme le am cu finanțele ! Din respect pentru dumneavoastră risc și eu...

— Nu-i nimic, ai să rezisti, spuse sec Krîmov. Mai ales că ești în relații excepționale cu Balabanov. Chiar confidențiale, aș spune.

— Nu înțeleg, la ce vă referiți, Veaceslav Andreevici ?

— Lasă asta. Du-te, Terenti. Vreau să mă odihnesc, să meditez în liniște.

În așteptarea lui Neciuralov, Krîmov își aprinse o țigară și începu să răsfoiască albumele cu fotografiile actorilor aprobați pentru roluri, examinînd neîncetător și încruntat ochii, buzele, sprîncenele tinerelor actrițe, pretendente la rolul principal, fete tinere, comune, frumusele și plictisitoare cînd, deodată, fu izbit de ochii luminoși și neajutorați, ca de copil, ai Irinei, care zîmbea în fotografie ușor și trist. În aceeași clipă îi apărură în minte o altă fată — albă, ca de ipsos, cu genele coborîte, prin care se strecura lumina verde și umedă a ochilor, cu o ultimă și nepăsătoare dîră de rimel pe obrazul împietrit de moarte. Revăzu șiroaiele de ploaie care se prelingeau pe parbriz, în urechi îi reapărură zgomotul motorului și gălăgia ploii, iar în nări simți răcoarea și mirosul de migdal al părului ei ud. Își amintea că toate acestea îl urmăriseră încă multă vreme după acele clipe groaznice din mașină. Apoi îi apărură în minte fereastra de la capătul coridorului și mirosul de parfum, sau de colonie emanat de părul sur al lui Veniamin Vladimirovici. Oare nu

există undeva în lumea asta un descîntec, o rugăciune pentru uitare, pentru mîntuirea memoriei ?

„Dacă printr-un miracol aş fi putut să uit, mi-ar fi fost mult mai uşor în viaţă. El, tatăl Irinei, a avut dreptate, nu eu, cel iritat. Sigur, deşi recăsătorit, trăia numai pentru Irina şi vrînd să afle cine-i vinovatul, a crezut tot ce i s-a spus contra mea. Înduioşarea subtilă, vinovăţia şi învinuirile insinuante îmi sînt foarte cunoscute ! Doar şi ele sînt rodul iubitului nostru secol civilizat“.

Krîmov închise albumul obosit şi gînditor, netezindu-şi cu mîna fruntea între sprîncene, apoi îl deschise din nou şi din fotografia lucioasă iar i-au zîmbit ochii plini de lumina soarelui, uşor umbriţi de nesiguranţă. Îşi aminti silueta ei, privită din spate, învăluită în cascada strălucitoare a soarelui ce pătrundea în curtea mînăstirii, cum cobora legănîndu-se uşor pe treptele de piatră din interiorul bisericii, în ziua aceea de iunie ; acum îşi dădea seama foarte bine că nu va mai putea găsi o altă Irină pentru rolul principal şi că filmul nu va mai ieşi aşa cum l-a gîndit, că va gusta din cupa înfrîngerii amare, neîncercată din plin, pînă acum, de el.

— E voie, Veaceslav Andreevici ?

Jenia Neciuralov, regizorul secund, un tînăr cu ochi căprui, veseli, purtînd cioc sub care îşi ascundea tinereţea şi timiditatea, trădată de uşurinţa cu care se îmbujora la faţă, cu nişte pantaloni jerpeliţi din catifea şi cu o bluză din material de blugi, intră gîfîind. Acest regizor secund din echipa de filmare a lui Krîmov era nespus de îndrăgostit de cinematografie, de marile filme ale lumii, de marii regizori, de zarva premergătoare filmărilor : telefoane de tot felul, căutarea exterioarelor, mirosul de scîndură, de lacuri şi vopsele pentru decoruri, de lumina tainică a sălii de vizionare cînd toţi aşteaptă miracolul peliculei terminate, îndrăgostit de tot ce aparţine filmului serios. Această dragoste a lui, Krîmov i-a ghicit-o de cum l-a văzut, în urmă cu doi ani, cînd îl luase pentru filmările la „Războiul nedeclarat“, confirmată fiind şi de colaborarea lor ulterioară la filmul aflat în lucru.

— Ce faci, Jenia ? îl întrebă Krîmov, ridicîndu-și capul aplecat deasupra albumului și făcîndu-i semn cu țigara să ia loc în fotoliul de vizavi de masă.

— Supraviețuim, în ciuda măsurilor luate. Nici nu vă puteți închipui ce noroc am avut astăzi, Veaceslav Andreevici. Nu m-am gîndit că o să veniți, spuse Jenia vîoi, așezîndu-se pe marginea fotoliului și privind cu atenție la fotografia din album. Știți, chiar acum zece minute a dat o probă Șatrova... Cea de la Teatrul Mic. Vă jur că-i un fenomen ! Tinăra, cu o siluetă perfectă, cu ochi adînci, în care te îneci, se mișcă grațios, are un surîs enigmatic. În urmă cu o săptămînă a terminat filmările cu Polișciuk. Ar fi bine s-o vedeți ! E încă aici, doar s-o vedeți și să spuneți : da, ori ba. O să vă convingeți că merită, are ceva în ea. S-o chem ?

— Are ceva în ea, repetă Krîmov absent și mecanic, închizînd albumul. Cînd spui „ceva“, înseamnă că este numai „ceva“.

— Dacă tot ați venit, Veaceslav Andreevici, să v-o arăt pe Șatrova. Pe Mașa ! îl imploră Jenia, înroșindu-se pe frunte. E încă aici. Am s-o aduc imediat. O să vă convingeți cît de mult seamănă cu Skvorțova.

„Așa ceva nu se poate, se gîndi îndîrjit Krîmov, simțind încă strălucirea vie a ochilor triști ai Irinei. Oare ce m-a atras la copila asta atît de firavă și totuși atît de puternică și cu un destin atît de potrivit ? Compasiunea ? Complicitatea ? Dorința de a descifra o enigmă ? Sau talentul ori feminitatea ei neobișnuită, atît de rare în vremurile noastre ?“

— Bine, Jenia, invit-o pe Șatrova, mormăi Krîmov, plimbîndu-se în curentul pe care îl făceau geamurile larg deschise, prin care răzbătea gălăgia din curtea studioului. Involuntar, Krîmov simți dorința de a pleca undeva. Să se întindă singur în cușetă, pe patul cu lenjeria curată și scrobîtată din vagonul de dormit, legănat în praful auriu ce se desprinde lin de pe geamurile duble ale vagonului, în care se reflecta apusul tîrziu de vară. Razele soarelui să se mute pe rînd pe fiecare perete al cușetei, luminînd marginea patului. Haina, agățată în cuier să se bălăngăne ritmic în dulcea singurătate a cabinei, un mic refugiu fără obligații, telefoane, unde te poți lăsa furat

de gândurile simple și domestice care, de obicei, îți vin în minte când mergi cu trenul. Să poți cobori la cinci dimineea într-o gară cu un nume necunoscut, cum ar fi „Raika“, fără să trebuiască să spui o vorbă cuiva, să tragi în piept aerul proaspăt, udat de roua dimineții, să pășești pe peronul necunoscut și să vezi globul zmeuriu al soarelui, plutind încă jos, aproape de orizont, în ceață, deasupra siluetelor albe ale sălciilor și acoperișurilor satului.

— Se poate, Veaceslav Andreevici ?

— Intrați, Jenia ! răspunse Krîmov cam tare, dorind parcă să se trezească din halucinația călătoriei. De câte ori îi venea să călătorească, era semn că e foarte extenuat și obosit.

Jenia Neciuralov intră în cameră cu Șatrova, pe care o prezentă cu admirație tandră și nedisimulată. Ea se opri sfioasă lângă Krîmov și, clipind emoționată din ochii angelici și albaștri, îi întinse timidă mîna umedă.

— Vă rog să luați loc, o invită Krîmov.

Șatrova se așază pe canapea și încremeni cu spatele drept, cu gîtul întins mlădios. Pe fața ei palidă și ovală, proaspăt demachiată, se putea citi crisparea, în așteptarea cu teamă a verdictului. Iar Krîmov se gîndea cu strîngere de inimă ce greu o să-i fie s-o refuze și cum o să se dezumfle grijuliul și îndrăgostitul de Jenia. Totuși, nu putea să-și dea încă seama ce anume îi irita, îl deranja, nu-i convenea pe chipul Șatrovei. Nu cumva tocmai această frumusețe severă, fără cusur și fără nici un mister ?

— Cunoașteți scenariul ? întrebă el pe un ton cit se poate de blînd.

— Mi l-a povestit Evgheni Pavlovici, în timpul probelor.

— Și ce-ați înțeles ? Despre ce-i vorba ?

— Despre tineret. Despre părinți și copii, zîmbi ea ușor timorată și zîmbetul îi pieri repede de pe buzele catifelate. Despre sensul vieții...

— Ați vrea să jucați în acest film ?

— Îmi doresc foarte mult !

— De ce ați zîmbit când ați spus... „sensul vieții“ ?

Ea ridică ușor din umeri.

— Eu cred că astăzi majoritatea oamenilor trăiesc clipa, Veaceslav Andreevici.

— Tot ce se poate, nu tocmai de aceea trebuie să trăgem un semnal de alarmă ?

— Nu știu, Veaceslav Andreevici. Eu trăiesc cu speranța că voi juca rolul Lizei Kalitina, o femeie din zilele noastre. Dar n-am noroc !

— Dumneata crezi că în viață mai există eroine à la Turgheniev ? N-au dispărut oare o dată cu moșiile ?

— Mai sînt, puține...

— Bine, nu vreau să te mai chinui. Mulțumesc. O să vedem probele, cum arăți dumneata pe ecran.

— Nu m-ați plăcut ! „Nu merge“, cum se spune la noi, la teatru.

Și clipind din genele lungi, deschise poșeta, scoțind un pachet de țigări. Se răzgîndi imediat, puse țigările la loc și spuse cu o tristețe matură în glas, în contradicție cu fizicul ei cuceritor, fapt care îl uimi pe Krîmov.

— Cel mai insuportabil și rușinos lucru în profesia noastră este momentul cînd ești selectat. Nu sînt buzele care trebuie, nu-i silueta potrivită, vocea nu-i cea indicată... La revedere, Veaceslav Andreevici. Ce om fericit sînteți : dumneavoastră sînteți cel care alege...

— Cred că dumneata te înșeli. Nimeni nu știe dacă noi alegem soarta, sau soarta ne alege pe noi, răspunse Krîmov fără tragere de inimă. Fericit în rătăcirea sa este acela care îi consideră pe alții fericiți. Dumneata mi-ai plăcut, deși eu nu înțeleg ce înseamnă în artă „merge“ sau „nu merge“. După cum știi și dumneata, hotărăște nevoia. Nu vreau să-ți dau speranțe deosebite.

— Înțeleg. Vă doresc să aveți succes cu filmul dumneavoastră ! Eu vă iubesc ca regizor...

— Mulțumesc. Îi strînse ușor degetele, care îi răspunseră cu o atingere delicat simțită în podul palmei.

Jenia deschise ușa cu grijă și ieși s-o conducă pe Șatrova pînă la lift. Se întoarse după vreo cinci minute, foarte abătut. Se lăsă cu coatele pe speteaza fotoliului, sprijinindu-și barba cu pumnii și bolborosi încurcat :

— De ce nu v-a plăcut? Ce ochi, ce ființă! Când stai lângă ea parcă trece un curent electric prin tine!

— Tot ce-i mai bun în artă, a fost creat la flacăra lumînării, Jenia. Nouă ne trebuie pentru eroină „un pic de ceva“, nu „totul“. Altfel, nu vom putea continua filmările. Hai să căutăm lumina dinlăuntrul ei. De altfel, dumneata înțelegi și singur asta! Cu toate calitățile sale, Șatrova nu este potrivită în rol. Are calități remarcabile, dar are ceva dur în expresia feței, în nasul prea drept... Poate, Jenia, mi s-a părut...

— Nu, nu, Veaceslav Andreevici, n-am nimic...

Și apăsându-și barba cu pumnii, Jenia vorbi parcă chinuit, încruntându-și fruntea fără cute:

— Într-adevăr, actorii se simt, probabil, prost, în timpul probelor. Îi alegem ca pe cai, în târg. Mai ales pe femei... Controlăm dinții, picioarele, mersul. Este totuși înjositor și cinic, Veaceslav Andreevici! Spuneți-mi, dumneavoastră nu ați greșit, n-ați regretat că ați respins pe cineva?

— Am regretat și am greșit. Un film odată terminat, nu poți să-l mai îndrepti, tăind strîmb din el cu foarfeca... Poți să fii cel mai mare geniu, dacă nu ai un erou sau o eroină, nu ai nici film. Un film prost este o dovadă de lipsă de bun-simț și de cinism față de milioanele de spectatori. De aceea, Jenia, sîntem obligați să fim neînduplecați în alegerea actorilor. De altfel, dumneata ești un băiat talentat și cunoști foarte bine toată această înțelepciune.

— Nu, nu chiar foarte bine.

— La ce anume te referi?

— Oare ați căutat-o mult, pînă ați ales-o, pe Irina Skvorțova, Veaceslav Andreevici?

— Am văzut-o la teatru, acum doi ani, cînd ideea filmului îmi era încă confuză. N-am avut nevoie de probe pentru ea. Totul a fost edificator: privire, gesturi, mișcări, eleganță lăuntrică... Un singur zîmbet al ei — și vinovat și trist în același timp — era un întreg scenariu, dacă vrei. Îți puteai imagina dragostea, lipsa de apărare, o căsătorie nefericită, o decepție, resemnarea, speranța... Skvorțova a fost o *rara avis*, mai ales printre actrițe.

Jenia rosti jenat :

— Veaceslav Andreevici, vă respect foarte mult, dar nu-i chiar așa tot ce spuneți...

— Cum, nu-i așa ? Dacă ai început, du-ți gândul pînă la capăt ! Nu despre respectul tău pentru mine e vorba, ci la ce te gîndești.

Jenia își prinse bărbuța roșcată cu amîndouă mîinile, lăsînd privirea în podea, neîndrăznind să mai spună ceva. Încerca regretul că nu are dreptul să-l corecteze pe veneratul maestru, să-l acuze de lipsă de sinceritate. Krîmov simți aceste îndoieli chinuitoare și citind pe fața lui reținerea sfioasă, îl îndemnă pe un ton cam brutal :

— Hai, dă-i drumul, spune-mi adevărul pînă la capăt, nu te jena !

— Veaceslav Andreevici, nu-mi place să vă vorbesc de rău, îngînă rușinat Jenia. Dar spuneți-mi, ați refuzat-o cumva pe Skvorțova, cînd ați fost ultima dată cu ea, ca să alegeți exterioarele ?

— Cu ce s-o refuz ?

— I-ați refuzat rolul și...

— Și ?... Hai, lasă la o parte toate poticnelile astea !...

— Mi-e rușine, Veaceslav Andreevici...

— De ce să-ți fie rușine ? Spune drept ce ai de spus, ca să fie lucrurile clare pentru amîndoi.

— Se spune că ea a fost îndrăgostită de dumneavoastră, dar și dumneavoastră de ea. Că ea v-a cerut să divorțați și să vă însurați cu ea. Dar dumneavoastră n-ați putut... și în ziua cînd ați plecat cu ea să alegeți exterioarele, v-ați certat pe drum. Iar ea a vrut să se răzbune pe dumneavoastră... pregătindu-și o sinucidere groaznică...

Jenia spuse toate astea dintr-o răsuflare și tăcu uitîndu-se la Krîmov cu ochii înghețați de teamă. Apoi își lăsă capul în jos, vinovat. Gîtul său tînăr frîngîndu-se parcă de gulerul nu prea curat al cămășii uzate.

— Cum, Jenia, și dumneata crezi în această poveste penibilă și trivială ? Chiar crezi ? M-ai întrebat cu reproș și te-ai speriat, vorbe Krîmov, stăpînindu-și iritarea crescîndă. Cum, ai crezut în zvonuri ? Sau accepți bîrfa, pentru că ești la fel de slab ca toți oamenii de rînd ?

— Nu vreau, nu... răspunse Jenia cu voce sugrumată, pregătit parcă să-și primească răsplata. Dar de ce mulți spun aceste prostii despre dumneavoastră, Veaceslav Andreevici, de ce inventează aceste posibile mirșavii? De ce?...

— Pentru că acei „mulți“ n-au ajuns încă să înțeleagă multe și, dacă vrei — cum să mă exprim cît mai eufemistic — nu sînt buni unii cu alții. Noi mințim și ne înșelăm singuri, cînd vorbim despre omul nou al timpurilor noastre. Dar, Jenia, la ce dracu ne mai trebuie arta noastră, dacă toți sînt niște îngeri? Uite ce vreau să-ți spun: Inchipuie-ți că dumneata, un tînăr cumsecade din toate punctele de vedere, ai venit în vizită la o tînără, tot foarte cumsecade, dar singură. Ai stat la ea o oră, cronometrată întîmplător sau nu de vecinii vigilenți. Și cam ce versiune, așa-zisă publică, ți s-a comunicat a doua zi? Una singură — că te-ai culcat cu ea. Nimeni nu va contrazice cu nimic această versiune, pentru că nimeni nu va crede că de fapt ai ales niște cărți, în timpul acesta, și ai discutat despre Fellini. Trist este faptul că toți sîntem prizonierii impresiilor false, răutăcioase și deformate despre alții. Înțelegi, Jenia? Cineva dintre pragmatici, foarte iscusit sau poate dintr-o mare prostie, alterează sufletul omului cu vulgarități, iar conștiința noastră doarme dulce în fața televizorului. De altfel, o conștiință răzvrătită este periculoasă și pentru tine, și pentru alții. Viața devine insuportabilă atunci cînd trebuie s-o trăiești nu în plăceri imediate, ci după legi morale. Nu-i așa, Jenia?

— Veaceslav Andreevici, răspunse Jenia, scuturîndu-se ușor, sînteți cam pesimist în privința oamenilor...

— Nu sînt pesimist, ci profund decepționat, spuse Krîmov. Pentru că timpurile acestea sînt mai mult ale mele, decît ale dumitale. Vremea dumitale abia acum vine. Apropo, cred că te afli într-un moment de cotitură...

— Eu? La ce fel de cotitură vă referiți? În ce sens?

— Mă refer la cariera dumitale, rosti Krîmov cu indiferență prefăcută. Dacă reputația mea va fi compromisă definitiv... locul meu îl vei lua dumneata, Jenia, și vei face filmul meu...

Jenia tresări brusc, ridicîndu-și capul. Pe fața schimonosită de disperare îi apărură pete roșii parcă ar fi simțit o durere cumplită.

— Niciodată ! Pentru nimic în lume !

— Fii mai explicit !

— Niciodată nu voi lua locul dumneavoastră ! vorbi el înecîndu-se. Cine vrea să vă ia locul, este absolut un prost ! Prost și iarăși prost. Cui poate să-i vină această idee ?

— Unui prost ca mine. Eu aș fi mulțumit...

— Veaceslav Andreevici, eu mă închin în fața talentului dumneavoastră și de aceea n-am să pot să fac acest film. E peste puterile mele. Cîndva, poate, am să fac și eu filmul meu... dar acesta este numai al dumneavoastră. Aveți dumneavoastră o vorbă pe care mi-am însușit-o : fiecare trebuie să umble cu galoșii săi ! Cu ai săi, numai cu ai săi.

— Ai dreptate, cu galoșii proprii, zîmbi Krîmov în-gîndurat. Și totuși, în viața asta a noastră, pămîntească, orice este posibil.

— Veaceslav Andreevici ! Nu sînt un trădător ! exclamă Jenia cu duritate. Nu voi fi niciodată de acord !...

Emoționat și grăbit, Jenia scoase neîndeminatic pachetul de țigări din buzunarul cămășii și, aprinzîndu-și o țigară, tuși răgușit.

— Niciodată, niciodată, repetă Jenia repede și revoltat. Eu știu de ce nu vă iubesc unii de la Comitet și, în general, de la studiou ! Nu vă iubesc și se tem de dumneavoastră ! Pentru că umblați numai cu galoșii dumneavoastră. Iar lor nu le convine acest lucru. Au o minte conformistă și lașă. Nu vor să piardă piinea și cuțitul din mîna. Am auzit odată cum un măgar cu buzunarele pline spunea cuiva în cabinetul său : „Ce talent are Krîmov să-și creeze așa-zisi oponenți ! Ce-i lipsește ? Gloria ? Banii ? Un stingist incurabil și un egoist !“ Prea s-au înmulțit oponenții din cabinete și toți se țin cu amîndouă mîinile de fotolii și cu dinții de birouri ! Și aproape toți sînt niște incompetenți !

Krîmov rîse.

— Mai bine să terminăm discuția despre funcționarii din cinematografie. Hai să ne gîndim cum o să trăim în

continuare, Jenia. Vom lupta pînă la ultimul cartuş, sau ne predăm în faţa milei oponentilor ?

Îl luă prieteneşte pe Jenia de braţ privind în ochii lui căprui în care licărea slab o lumină, şi încheie cu obișnuita siguranță glumeață :

— Vom lupta, Jenia, pînă la capăt ! Continuă să cauți interpreta pentru eroina filmului. Cînd n-ai să mai rezisti, îți voi face un semn și vei ieși din încercuire. Iar atunci eu voi încheia căutările de unul singur.

— Veaceslav Andreevici ! De ce ?...

— Dragă Jenia, ești tînăr și încă nu știi că împrejurările pot fi mai tari decît noi. Îți mulțumesc pentru simpatia ta !

— Veaceslav Andreevici !

— Nu vrei să primești de la mine un „mulțumesc“ de soldat ?

Capitolul XIII

DUPĂ O JUMĂTATE DE ORĂ, MOLOCIKOV ÎL DUCEA pe Krîmov, cu mașina, la vilă. Krîmov se lăsa obosit pe pernă, închise ochii și din nou retrăi întîlnirea neașteptată cu Veniamin Vladimirovici, teatralitatea lui exagerată și insuportabilă, deși motivată de suferința sa sinceră și nestăpînită. Apoi, după întîmplarea asta ieșită din comun, aproape neverosimilă, petrecută poate doar în imaginația sa, îi apărură în minte Balabanov, roșu, cu mînele suflecate, ca de luptă, și Peskarev, cu fața osoasă și picioarele îndoit sub fotoliu, bînd ceai. Își aminti vorbele sale exagerate, ca de paiată, bucurîndu-se totodată de sarcasmul acelui joc penibil. S-au petrecut sau nu toate acestea ? Ceva îl deranja, îl enerva. Îl cuprinse, fără motiv, o vagă neliniște, așa cum se întîmplă atunci cînd nu poți să-ți aduci aminte un nume.

Cînd ajunseră în centrul orașului, aglomerat și poluat, au trebuit să aștepte mult în intersecțiile ticsite de mașini. Volubil, Molocikov încerca să-i vorbească („Ah, poți să mori, ca în Sahara !“), ștergîndu-și cu grijă mîinile care îi transpiraseră pe volan. Krîmov răspunse cam

plictisit : „Terenti, hai să ne relaxăm în liniște, dacă n-ai nimic împotriva ?” și tăcu, impasibil față de căldura infernală a străzilor asfaltate și de eforturile lui Moloci-kov, de a crea o atmosferă de bună dispoziție, așa cum, probabil, i se cuvine regelui financiar al filmului, în orice clipă din viață.

„Deci, merg la vilă, se gîdea Krîmov, încercînd să se destindă, pregătindu-se pentru atmosfera de acasă. Da, dușul de sub meri, scumpa mea Tania, care este sărbătoare mea permanentă, și Olga, cu ochi liniștiți și catifelati, care știe să tacă într-un fel anume, atunci cînd nu este mulțumită de mine... Ele sînt cele mai iubite ființe de pe pămînt, fără de care n-aș fi putut trăi. Da, da, ele reprezintă duioșia și tandrețea... Și prea seriosul Valentin, cam enigmatic, cu dorințele lui tainice, și logodnica lui Liusea, Ludmila, necunoscută, cu năsuc ascutit, și ea cu preferințele ei... Și atunci, ce-i cu mine ? Înainte veneam acasă cu bucurie, iar acum ? Am acolo biroul meu cu cărți, canapeaua de sub fereastra larg deschisă, liniștea în care poți medita... Ciudat, am venit din străinătate și n-am apucat încă să vorbesc cu Olga. Am evitat-o ?”

Și acum, ca de fiecare dată cînd se gîdea cu dor la Olga, îl năpădiră amintirile și avu senzația că simte vremea timpurie de primăvară, aerul rece și proaspăt al munților (în apropiere erau Alpii), că vede mulțimea pestriță plimbîndu-se pe lingă vitrinele încălzite de soare ale micilor prăvălii, iar după parapetul clădit din pietre, încins și el de soare, o piață mică, plină de mașini și de verdele viu al platanilor, cuprinși în plasa razelor și a umbrelor. În timpul primelor sale călătorii în străinătate încercase sentimentul bucuriei iminente pe care ți-o dau dragostea, tinerețea lipsită de griji. Piața aceea o mai căutase de fiecare dată cînd venea în Austria, însă n-o găsi nici la Viena, nici la Salzburg. Uncori i se părea că nu piața aceea, încălzită de soarele de aprilie, n-o găsește, ci că nu mai găsește acea primăvară, tinerețea, speranța aceea fericită a anilor cincizeci, care nu s-a adevărat... „Oare un firicel din trecut leagă această piață de numele Olgăi ? Pe atunci plecam singur în străinătate, ea rămînea departe, la Moscova... Îmi era nespus de dor

de ea și visam s-o întâlnesc într-o asemenea piață, ca să ne bucurăm amândoi de adierea tinereții fără griji...”

— Veaceslav Andreevici, ați ațipit ? În zgomotul motorului care estompa primăvara și verdele platanilor din piață se strecura, insinuant, vocea obișnuită și cu atât mai iritantă a lui Molocikov, care repetă : Ați adormit cumva în uruiul ăsta al motorului ?

— Sînt treaz.

— Evgheni Pavlovici e om serios. Îl interesează munca.

„Iar, dragă Terenti, cu incurabila ta comunicativitate și grijă gospodărească, de ce n-oi putea tu să rabzi ?”

— Vorbești despre Neciuralov ? întrebă Krîmov, ținînd ochii închiși.

— Despre el, Veaceslav Andreevici.

Krîmov își desfăcu pleoapele îngreunate de atîta moțăială. Mașina lăsase în urmă acoperișurile cenușii de la marginea Moscovei și gonea acum pe asfaltul albit de soare al șoselei de centură. În stînga, brazii parcă fugeau, formînd un gard verde și drept, în spatele căruia se zăreau cîmpurile galbene. Lumina care răzbătea în cascade lăsa să se vadă buzele subțiri ale lui Molocikov, pregătite să schițeze un zîmbet.

„Curios, ce bine-i bărbierit, arc o față ca de spin, iar pe gît cute mari, observă Krîmov. Deși e slab, cred că e foarte sănătos”.

— Evgheni Pavlovici este un tip de om foarte pozitiv, nu sînteți de acord ?

— De acord ! Și nu-i nevoie să te uiți la mine, fii atent la drum !

— Fiți liniștit ! Știu pe cine duc, spuse Molocikov pițigăiat, cu glas ca de femeie, plin de grijă. Închipuiți-vă că sîntem pe front. Pe undeva pe lîngă Nipru... Dacă atunci aș fi avut permis de conducere n-aș mai fi fost cu dumneavoastră în misiune.

— Ce te-a făcut să-ți amintești misiunea aceea, Terenti ?

— Ba am uitat tot, absolut tot și nici nu vreau să-mi mai amintesc ! Numai pe dumneavoastră nu pot să vă uit și de aceea vă și iubesc.

Tonul mios al vocii, servilismul exagerat, agilitatea aferată a staturii lui mărunte, permanentul și mereu sporitul respect față de el, acel „dumneavoastră“ obișnuit la soldați în relațiile cu superiorii, toate aceste manifestări ale lui Molocikov, nebănuite în timpul războiului și devenite inseparabile de persoana sa, l-au surprins pe Krîmov la prima lor întâlnire de după război, cu șase ani în urmă. El le-a considerat o formă de autoapărare, adoptată pentru totdeauna de Terenti, cercetașul ghinionist, lovit crunt de viață chiar și în anii de după război.

Se întâlniseră, cu totul întâmplător, în Piața Kalujskaia, lângă automatele cu apă gazoasă, într-o duminică de iunie înecată în puful plopilor; și dacă nu s-ar fi lipit puful acela de paharul lui Krîmov, ei nu s-ar fi privit și nu s-ar fi recunoscut. „Ia te uită ce obrăznicie, mai-mai să între în gură“, spusese cineva de alături cu un ris forțat, întinzînd cu un gest de maimuță o mînă bronzată spre paharul din automatul alăturat. Krîmov privise și nu-i venise să creadă: „Nu se poate!“

Din plutonul de cercetași ajuns pînă-n Germania nu rămăsese nimeni în viață. Chipurile soldaților i se șterseaseră din memorie dar mîna aceasta, avînd ceva de maimuță în felul în care apuca, i se întipărise în minte pentru toată viața — o și visase de multe ori zgîriind cu disperare zăpada de pe marginea gropii de obuz... Da, el era, soldatul din plutonul de cercetași, Molocikov, foarte slab cîndva, semănînd cu un adolescent înrăit, cu ochi galbeni și impertinenți, cu limba ascuțită, purtînd permanent, ca pe un trofeu, un parabelum de mare precizie și foarte zgomotos, încălțat cu cizme nemțești de ofițer, încrețite ca o armonică pe picioarele lui subțiri. Recunoscut acum, după mîna care apucase cu dexteritate paharul cu apă, acest Molocikov nu mai era meșterul neîntrecut al strigăturilor și al cîntecelor conice de la țară și nici băiatul acela disperat de frică sub focul mitralierelor dușmane de pe teritoriul neutru, care și-a pierdut toată voința în cîteva ore; acum era un om trecut, cu aceeași statură mărunță, în costum jerpelit și cămașă prea uzată, cu cravata legată neîndemînată; ochii lui se sileau să clipească vioi ca de obicei, însă arătau secătuiți

în timp ce barba sură îi accentua paloarea nesănătoasă din obraz.

Pe Krîmov îl impresionase privirea lui rugătoare, ca de ciine, când, în mașină, îl întrebase unde să-l ducă, acasă sau la restaurant, ca să bea pentru revedere. Molocikov, neîndrăznind să se rezeme comod de spătarul scaunului, răspunsese că ar prefera acasă, dacă s-ar putea, că ar vrea să-i cunoască soția, examinînd în același timp, cu sfială, interiorul mașinii, husele de pe scaune, talismanul pe care Tania îl agățase la oglinjoară.

Acasă la Krîmov se ametise repede, apoi se înviorase și în timpul mesei, ținînd tacîmul cu degetul mic ridicat, bîlbîindu-se de emoție în fața ospitalității reținute a Olgăi, povestise trista sa istorie de după război. În '45 se întorsese într-un colhoz de lîngă Voronej, unde bărbați erau unul și jumătate, în rest — femei, din cauza rănilor se angajase la un depozit, însă viața i-a jucat me-reu renghiul. N-a apucat să se-nsoare, fiindcă nu putea să-și aleagă o fată : toate erau frumoase și-l îmbătau. Apoi se întîmplase nenorocirea cu depozitul care fusese devastat de hoți și incendiat, el ieșind vinovat. A trebuit să ispășească, fără nici o vină, ani mulți și grei, după severele legi de atunci, la tăiat pădurea, pe rîurile din nord.

După ispășirea pedepsei nu se mai întorsese în colhoz ci rămăsese în Siberia ca să cîștige bani mulți cu drujba și toporișca. În taiga, însă, nu cîștigase mult pentru că între timp se-nsurase ; pierduse din forță, pe de o parte și, pe de alta, îl ispitise din nou munca de gospodar ; găsise un loc de administrator la o expediție geologică pe Tunguska inferioară — unde urșii mișunau perechi-perechi pe sub ferestre. În trei ani expediția își încheiase lucrările și soarta îl aruncase în micul orașel Kirensk, apoi la Irkutsk, unde lucrase la un depozit de legume, apoi la garaj, apoi la cantină, pînă se îmbolnăvisese de rinichi : „Am băut prea multă apă de baltă în timpul vînturilor și am căpătat o pacoste de boală“. Nevasta îl părăsise. Bolnav, neputincios, nici tu soție, nici tu slujbă... După un timp, fiind bolnav și îngrijindu-se, începuse să viseze să se mute mai aproape de Moscova, la Hîmki, unde trăia sora sa, văduvă. Acolo așteptă să se

ivească un loc de muncă potrivit cu meseria sa, undeva la aprovizionare. Încercase la uzina de vagoane, însă mult timp nu găsisese nimic convenabil. „Toți promiteau — mai treceți, reveniți — însă eu nu mai aveam deloc bani; Să-i mănânc pensia soră-mi — nu puteam, nu mă lăsa conștiința, trăiam cu pesmeți dar cu ea la masă nu mă așezam. Cumpăram o pungă de pesmeți și mă săturam. Soldătește!“

Tot povestind, amețit bine, aproape plingea, iar pe Krîmov îl copleșise mila, chiar îl făcea să sufere aspectul jalnic, gura strîmbată de plîns, gestul stingaci de a apuca fălia de pîine cu furculița, privirea iscodind tablourile de pe pereți, vasele, lustra, probabil le aprecia ca pe o mare bogăție, un lux binemeritat de fostul său comandant, ajuns „cineva“. Cînd, ștergîndu-și lacrimile cu pumnul noduros Molocikov rostise cu glas frînt „sînt sclavul dumneavoastră, Veaceslav Andreevici, am să vă slujesc cu credință, doar sîntem legați de același fir, am luptat împreună, vă datorez viața, luați-mă cu dumneavoastră la studiou, știu că puteți face multe...“ lui Krîmov îi reveni în minte roșeața din acești obraji deveniți acum albi ca de cretă, cu barba mai pronunțată și parcă mai țepoasă, prin contrast.

Nu, nu fuseseră prieteni pe front, nu-și salvaseră viața unul altuia, totul fusese mai simplu și de aceea, mai clar, iar prin „firul de legătură“ înțelegea, probabil, acea misiune ratată din iarna lui '44. Krîmov n-a uitat acea misiune cu ghinion și, probabil, din milă sau cu sentimentul propriei vinovății l-a ajutat pe Molocikov să se angajeze întîi la administrație, la o echipă de filmat, apoi ca adjunct de director și, în sfîrșit, fiind mulțumit de priceperea și abilitatea sa, ca director în propria-i echipă. Abilitatea, energia nesecată a lui Molocikov, bunele lui relații cu ceilalți lucrători din studiouri, capacitatea lui de a statornici legături utile cu tot felul de instituții și întreprinderi de care depindeau filmările exterioare, solitudinea neobosită arătată lui Krîmov, recunoașterea vinovăției în rarele cazuri de nereușită, zîmbetul de infinită recunoștință pentru trecut și pentru prezent, „cultul regizorului“ — cum se spunea în studiou — toate acestea, nebănuite multă vreme la Molocikov

și întăreau lui Krîmov convingerea că, în funcție de situație, în om se întruchipează — fie îngerul, fie dracul. „Dracul a fost atunci, acum e îngerul. Sau invers?” În-să, față de serviabilitatea ostentativă și conștiinciozitatea devotată ale lui Molocikov el adoptase atitudinea sa obișnuită, ironică. Important era faptul că treburile financiare, administrative și organizatorice mergeau bine, fără mari cusururi, sub conducerea vigilentă a directorului.

În șase ani de muncă Molocikov reușise să ocupe o poziție fermă printre directorii echipelor de filmare, primise un apartament frumos, cu ajutorul lui Krîmov, își înnoise garderoba, umbla curat, cochet, mereu îngrijit, cu cravata înnodată impecabil, mereu proaspăt bărbierit, își cumpăraseră un „Moskvici”, cu banii de la premiile pentru trei filme și, în sfârșit, cu un an în urmă se și însurase. Curios a fost faptul că în ziua cununiei civile îi ceruse îngăduința lui Krîmov să treacă pe la acesta pe-acasă pentru ceva foarte important, „să vă arăt mireasa, dacă-mi permiteți”, și venise cu o femeie voinică, drăguță, cu fața rotundă, pierdută toată într-o rochie de culoare deschisă, încărcată de volănașe și pliuri; apartamentul se umpluse deodată de miros tare de parfum, de dogoarea trupului, de un contralto puternic, coborât pînă la o vibrație melodioasă în timp ce discuta cu dezinvoltură despre preferințele sale pentru filmele istorice, cu costume superbe, cu calești luxoase, cu baluri... găsindu-le odihnitoare pentru suflet. Krîmov zîmbea politicos (mulțumind în sinea sa lui Dumnezeu că nu era acasă Olga care nu suporta exaltarea și parfurmurile tari), deși în realitate fu cuprins de o apatie disperată cînd ea, bucuroasă și uimită, „vai, ce minune!”, se așezase la pianină, își aranjase cu calm pliurile pe șolduri și încercase clapele cu degetele-i plinuțe. Iar Molocikov, sorbind-o din ochi, încordat ca o strună în costumul său nou, cu garoafă la butonieră, emoționat, cu ochii strălucitori, ca un ginere fericit ce era, se aplecase rugător spre ea: „Cîntă, te rog, Sonecika, să te audă Veaceslav Andreecvici”, și confesîndu-se plin de importanță lui Krîmov: „Sonecika este profesoară de canto la școală”.

Ea cîntase, cu voce joasă, un cîntec despre lumina-rea de lîngă patul conjugal, apoi aria lui Solveig. Krîmov, pe care cîntatul în casă îl irita întotdeauna, observase că Molocikov se uita cu duioşie, şi foarte tulburat de forţa vocii vibrante, la mireasă, la buzele ei rujate, carnoase şi netede, apoi o aplaudase cu încîntare, în timp ce ea se ridicase indiferentă şi se sprijinise cu virfurile degetelor de capacul pianinei, ca şi cum era gata să se încline. „L-a subjugat, e clar“. Peste o oră plecaseră amîndoi, binecuvîntaţi de Krîmov, însă fără răspunsul aşteptat de Molocikov („Veaceslav Andreevici, cum spuneţi dumneavoastră, aşa va fi — o iau sau n-o iau ? O iubesc, dar vă cer sfatul ca unui părinte“). Krîmov îi răspunse că în asemenea treburi nimeni nu are dreptul să dea sfaturi, că de la Adam şi Eva toţi se supun sentimentului, care poate să-l facă pe fiecare sau fericit sau nefericit, şi că, desigur, alegerea lui era deja făcută.

Se căsătoriseră şi de atunci Krîmov o întîlnea la galele de filme, surprins mereu de statura ei corpolentă, ca a precupeţelor din picturile lui Kustodiev, de gura ei în formă de inimioară, de exclamările ei entuziaste şi sonore, de mirosul tare al parfumului, de imaginea ei albă, împopoţonată, în veşnică agitaţie, cu pliuri şi volane pe şolduri şi bust — stranie apariţie alături de Molocikov, care era cu un cap mai scund decît ea, ţepăn, fericit, plin de adoraţie pentru soţia lui.

— Nu vreau să-mi amintesc de sînge, de sudoare, de păduchi ! Acum clocoteşte altă viaţă, viaţa paşnică, Veaceslav Andreevici.

— Deci, nu-ţi aminteşti... spuse cu ton neutru Krîmov, privind faţa bărbierită şi fericită a lui Molocikov care, probabil, nemaiavind probleme, era mulţumit de viaţă. Dar din băieţii plutonului nostru ţi-aminteşti pe careva ? întrebă simţind în suflet o iritare cam nedreaptă împotriva lui Molocikov. Pe sergentul Ahmetdinov, de exemplu, ţi-l aminteşti ?

— A fost un curajos, a murit groaznic, răspunse Molocikov ştergîndu-şi cu dosul palmei picăturile de su-

doare de pe bărbie. Eu venisem atunci la pluton ca un ciine de pripas, un tont. Știți, nu-i povestesc nimic So-niei despre război. Mi-e rușine de mine, de necioplitul de atunci.

— Exagerezi, Terenti ! zîmbi Krîmov. Da, cîteodată te arătai băiat îndărătnic.

— Ba am fost un țărănoi necioplit, Veaceslav Andreevici, rîse scurt Molocikov. Nu-mi tihnește cînd mă gîndesc la trecut. Nu mă plac defel pe mine, cel tînăr. Am fost un nătărău. Nimeni nu voia să moară, dar eu deveneam de-a dreptul nebun în misiune. Mi-era groază de prizonierat, de torturi. Nu vreau să-mi amintesc războiul, dar pe dumneavoastră n-am să vă uit în veci. Mi-ar fi putrezit în Ucraina oscioarele dacă nu crați dumneavoastră... Vă mulțumesc... Aș fi putrezit în groapa aceea de obuz... Mai mult ca sigur — și rîse din nou scurt apoi, încă o dată, dregîndu-și vocea, repetă dînd din cap :

— Mare nătărău am fost ! Deloc nu mă iubesc pe mine, cel de-atunci. Da, m-ați cruțat, atunci în '44, vă-zîndu-mă un prost, un neisprăvit... Altul m-ar fi împușcat ca pe un ciine. Să te ferească Dumnezeu de regulamentele noastre de cercetași. Dacă te pierdeai cu firea, fiind pe teritoriul neutru, trebuia să-ți tragi singur în frunte cele două grame de plumb...

Molocikov se crispă, cu gura strînsă într-un rictus ; era vizibil că se răscolise în el ceva neplăcut, ceva care pînă în momentul de față părea uitat pentru totdeauna și care acum îl schimbase într-o clipă, parcă fulgerat de amintire, ca un ecou al nenorocirii umilitoare din trecut.

Krîmov își aminti și el ceva la care n-ar mai fi vrut să se gîndească — acca stare a sa aproape uitată, trăită parcă în altă viață, în Ucraina, în iarna lui '44, în zona neutră dintre cele două fronturi, cînd ei doi, el și Molocikov, se aflau într-o groapă de obuz în așteptarea cercetașilor plecați în recunoaștere, despre care știau că nu se vor mai întoarce.

Capitolul XIV

CÎND KRÎMOV AUZISE STRIGĂTELE ȘI ÎMPUȘCăturile de pe celălalt mal înțelesese că ceva neprevăzut se întimplase grupului plecat în recunoaștere.

Rămăsese stabilit ca băieții să înainteze, prin zona neutră, în direcția stogului risipit și ars de pe malul celălalt; de acolo urmau s-o apuce prin vilcea, spre stînga, apoi să iasă în spatele satului unde avea să se realizeze operațiunea. Toate acestea se hotărîseră după cele două zile și două nopți de cercetare a tranșelor de pază, după observarea minuțioasă a localității, înainte de plecarea în misiune, la care el personal nu participase (din motive neîntemeiate, în aparență) din ordinul maiorului Azarov. Era chinuit atunci, pe de o parte, de durerea insuportabilă pricinuită de furuncule și de înșăși contaminarea neașteptată a acestei boli scîrboase și, pe de altă parte, de ghinionul avut în recenta misiune, cea din ajunul Anului nou.

După eliberarea orașului Kiev și stăvilirea, pe la mijlocul lunii noiembrie, a ofensivei dușmane asupra Jitomirului, divizia luase poziția de apărare care necesita informații multe și urgente, ca la sfîrșitul oricărei ofensive, despre regrupările de pe malul drept.

Comandantul cercetașilor, maiorul Azarov, responsabil cu obținerea informațiilor necesare, era foarte supărat pentru că, înainte de Anul nou, cu vreo trei zile, într-o noapte viscolită, cercetașii inamici puseseră mina pe santinela noastră, ațipit în tranșeca de pază, iar acțiunea ulterioară a cercetașilor noștri se soldase cu eșec. Ieșind în spatele obiectivului nemțesc, grupa de cercetași a lui Krîmov stătuse în zăpadă, lîngă șosea, cinci ore fără nici un rezultat. Nici o mașină de ofiteri, nici un camion de aprovizionare nu trecuse spre sat în noaptea aceea geroasă și cercetașii se-ntorseseră „cu mina goală“, cum le spusese, cu dispreț, maiorul Azarov respingînd orice justificare obiectivă. Acea noapte petrecută în zăpadă și viscol îl doborîse deodată pe Krîmov, răpus de durerile cumplite și de febra mare; fusese dus la punctul sanitar unde i se descoperiseră pe spate furun-

culele ; fiind orgolios și mai ales furios din pricina nereușitei misiuni a propriului pluton și a bolii ivite, ceea ce nu i se întâmplase încă de când începuse războiul, hotărîse să rămînă în tranșee, cu toți ai săi, refuzînd spitalizarea, și urmînd să se prezinte la pansat, ca să nu creadă Azarov că el, comandantul plutonului, vrea să evite sau să-și ușureze sarcina de răspundere.

Ducîndu-se zilnic la punctul sanitar pentru pansat a putut să pregătească foarte amănunțit operațiunea de cercetare. Nu-l însărcinase cu pregătirea ei pe sergentul Ahmetdinov, un băiat cu sprîncenele negre, viteaz, fost boxer, în care avea o încredere absolută, ci singur s-a tîrît două nopți și două zile pe linia frontului, observînd toate posturile de mitralieră ale dușmanilor, toate movilețele de zăpadă din zona neutră și de pe ambele maluri ale riului. Și cu toate astea, în ultimele minute ale nopții geroase, cînd dăduse ordinul de pornire, el rămînînd cu Molocikov în groapa de obuz, și cînd Ahmetdinov, cu un vesel „Salut !” dispăruse însoțit de patru cercetași în negura albăstrită de lumina stelelor, Krîmov fu cuprins de o presimțire rea, care-l puse în gardă.

Peste toate domnea liniștea răsunătoare a gerului de ianuarie ; sus, în pustietatea neagră, stelele scînteiau ca diamantele iar jos, pe pămînt, rachetele nemțești nu se mai aprindeau deasupra marginii satului ars.

Mitralierele tăceau suspect — părea că în liniștea cobarită, moartea stă la pîndă ; după plecarea cercetașilor cu Ahmetdinov, Krîmov ascultase încordat această liniște suspectă din zona neutră. Acest teritoriu neutru se întindea pe vreo trei sute de metri în jos, spre rîul înghețat, iar dincolo de rîu se ridica spre primele tranșee nemțești din dreptul satului, unde peste casele răzlete sclipeau stelele luminoase. Durerea de la furunculele infectate îi frigea spatele, îl înțepa între omoplați, provocîndu-i frisoane. Simțea cum îi crește febra și poate de aceea teama lui sporea și-l împingea spre o hotărîre imposibilă : de a revoca ordinul, a întoarce cercetașii și de a raporta maiorului Azarov despre liniștea suspect de nefirească de la nemți. Dar nu avusese nici un argument convingător (tăcerea mitralierelor nu putea fi ●

dovadă). Pe de altă parte, Azarov ar fi putut să interpreteze altfel ordinul de retragere, și Krîmov, învin-gîndu-și îndoiala, spera că toată operațiunea, care consta în traversarea zonei neutre pe o fișie îngustă deminată încă din noaptea precedentă și prinderea fără zgomot a unui neamț din prima tranșee, va decurge în condiții optime și se va termina într-o oră-două.

Exploziile haotice, orbitoare în nopțe ale mitralierelor, strigătele îndepărtate, acoperite de împușcături, mișcarea neclară a mănunchiului de umbre în pîcla violetă din stînga satului, bubuitura asurzitoare a minei explodate — tot ce se întîmplase pe malul drept i se păru lui Krîmov atît de neverosimil încît, scrișnind din dinți, lovi cu toată puterea pumnului marginea gropii : „Asta a fost ! Cum e posibil“ ?...

Nu, în nici o misiune, oricît de bine ar fi ea pregătită, nu sînt excluse întîmplările imprevizibile, în zeci de variante, însă, de fiecare dată cînd Krîmov pornea singur în misiune, el refuza, încrezător, eventualitatea nereușitei.

„Asta-i presimțirea mea ! gîndi. N-am mers eu cu ei și iată consecința !...“

— Racheta ! Molocikov, racheta ! ordonă în șoaptă și văzînd fața speriată a lui Molocikov, sub gluga de lînă, înjură printre dinți. Repede !...

— Au nimerit la ei, au dat de... Tovarășe locotenent, nu cumva au căzut în cursă ? bălmăji smiorcăit Molocikov și împinse țeava pistolului în mîna înmănușată a lui Krîmov. Nu cumva, a... ?

— Încetează cu smiorcăiala și fii atent ! ordonă Krîmov luîndu-i pistolul cu rachete. Uite-te bine unde sînt ai noștri și unde sînt nemții !

— Au nimerit... sînt lîngă tranșee. Dacă-i ia prizonieri ?

— Încetează odată !

Conform înțelegerii cu artileristii din divizie, el putea să ceară cu o rachetă roșie deschiderea focului asupra primei tranșee și asupra mitralierelor care supravegheau zona neutră, acoperind astfel retragerea cerce-
tașilor spre propria poziție, cum se procedase nu o dată, în cazuri asemănătoare. Dar să ceară acum focul era

lipsit de sens pentru că focul i-ar fi lovit și pe cerce-
tași, și Krîmov, ieșindu-și din fire, aruncă pistolul îna-
poi lui Molocikov.

— Ascunde jucăria, lua-o-ar dracul. Ascunde-o !

Rezemat cu pieptul de marginea gropii de obuz, Krî-
mov cerceta spațiul nocturn brăzdat de rafalele mitra-
lierelor de pe celălalt mal unde, lângă primele tranșee
se încrucișau neconținut focurile *schmeissere*-lor nem-
țești cu cele ale mitralierelor noastre și cu exploziile
grenadelor ; privind în lumina rafalelor și a focului con-
tururile înflăcărâte de peste riu înțelesese aproape tot
ce se întâmplase cu cercetașii lui. Probabil că tocmai în
fața tranșeei inamice sergentul Ahmetdinov se întâlnise
cu cercetașii nemți sau cu minerii lor care lucrau în zo-
na neutră.

— Înapoi, Ahmetdinov, înapoi, repetă Krîmov invo-
luntar, auzind cum se stingeă, unul după altul, tăcăni-
tul dur al mitralierelor noastre în timp ce rafalele
schmeissere-lor răsunau triumfătoare și răutăcioase.

Deodată, căzută parcă din cer, se instală o liniște ne-
firească, cuprinzând tot spațiul învăluit în noaptea ge-
roasă, ca și cum nici nu existaseră pînă atunci împuș-
cături, explozii, strigăte. Numai undeva în dreapta,
foarte departe, sub stelele joase de la orizont, se risi-
peau fără zgomot punctele roșii ale gloanțelor urmate
de sunetul slab și întîrziat al mitralierei. Dincoace, tă-
cerea tainică se lăsase pe ambele maluri, nicăieri nici
un sunet, nici o mișcare, numai în urechi persista lă-
tratul metalic al mitralierelor.

— Nu cumva au căzut prizonieri, ai ? se auzi dintr-o
parte vocea sugrumată a lui Molocikov, însoțită de o
mișcare greoaie, gîfilită, pe zăpadă. Cum s-a întîmplat
asta ? Sîntem condamnați la moarte, tovarășe locoten-
nent, condamnați...

— Taci odată, Molocikov ! ordonă Krîmov sever,
urîndu-se pe sinc. urîndu-l și pe Molocikov din cauza
neputinței lor de aici, din groapa de obuz aflată în zona
neutră, de unde n-aveau cum să-l ajute pe Ahmetdinov,
nici cu mitraliera nici cu artileria.

— Nu cred că au căzut toți... rosti răgușit. În fața
erau trei și în spate doi pentru acoperire. Cineva tre-

buie să se fi retras... Și Krîmov, scoțindu-și mănua de blană își frecă cu zăpadă fața aprinsă pînă simți furnicături ascuțite. Senzația de frig se confunda cu frisonul continuu, cu fierbîntălea timpurilor, dinții îi clănțăneau de parcă ar fi fost în criză de malarie.

— Ce-i cu dumneavoastră, tovarășe locotenent? Ce s-a întîmplat? Sînteți foarte bolnav... Vocea lui Molocikov tremura.

— Acum, acum, articulă cu greu Krîmov și se mișcă pe marginea gropii. Așteptăm puțin... și pornim într-acolo. O să aflăm singuri totul. Doar un pic să mai așteptăm și pornim... Mușcînd mănua ca să oprească clănțanitul dinților, simți gustul metalic-acru al zăpezii de pe pielea înghețată și venindu-i să vomite simți un spasm în gît, gemu, se înecă de efortărea inutilă de-a se elibera de spasm și șopti răgușit: Așteptăm puțin... și ne furișăm pînă la ei... numai puțin mai așteptăm.

— Tovarășe locotenent, sînteți foarte bolnav... unde să ne ducem, drept în ghearele nemților? Chiar acolo?

Krîmov își înălță capul din mănuași și se uită la Molocikov care stătea întins în dreapta lui, pe o moviliță de zăpadă; în lumina rece a stelelor, prin pîclă, fața lui părea triumfiulară în gluga de camuflaj, arătînd ca fața unei femei smintite, o fantomă cu ochi sticloși, învăluită în aburii ce-i ieșeau din gură. Nu mai era băiatul viori de la țară, acel interpret deocheat al cupletelor din Voronej — era altcineva, disperat în presimțirea sa lăuntrică a sfîrșitului inevitabil.

— Auziți? șopti gîfîind Molocikov și privirea lui umedă rătăcea pe fața lui Krîmov. Parcă strigă cineva... nu?

Deodată izbucni ropotul mitralierelor nemțești deasupra zonei neutre, luminînd cu focul lor și azvîrlind rafalele în trombă deasupra gropii.

Molocikov, zgribulit, cu capul înțepenit între umeri, se rostogoli jos și de acolo strigă cu voce pițigăiată:

— Presimt că azi e sfîrșitul! Grupa noastră a căzut, acum e rîndul nostru!...

— M-am săturat de tine! îl întrerupse cu răutate Krîmov și coborî și el clătîindu-se, cu capul tulbure, cu spatele înghețat, cu singura dorință de-a se întinde,

de a se ghemui, ca să se-ncălzească. Unde strigă ? Ți s-a părut ? Întrebă el încercînd să-și stăpînească clănțănitul dinților și să nu privească zborul haotic al gloanțelor pe deasupra gropii, ceca ce-i pricinuia o durere tăioasă în ochi. Se opri pe pantă și ascultă încordat, însă nu auzi decît ropotul mărunt al mitralierelor nemțești care țineau sub foc zona neutră.

— Strigă cineva pe malul celălalt... Eu aud bine, șopti Molocikov tulburat, lipindu-se de Krîmov. Nu cumva să fie Ahmetdinov ! Poate-i torturat ! Poate-i rănit și-i chinuit... V-amintiți cum l-am găsit noi pe Sidorîuk, cu ochii scoși și mîinile tăiate ?

— De ce te smiorcăi ? îl întrebă Krîmov și-l înjură, umilindu-l pentru șoapta disperată, pentru frica nestăpînită față de cele întimplate cu cercetașii lui, situație pe care el, Krîmov, nu putea s-o accepte, s-o creadă posibilă, cunoscînd experiența și istețimea lui Ahmetdinov și a celorlalți.

— Să așteptăm ! rosti aspru Krîmov, uitîndu-se în sus la direle gloanțelor care se întretaiau pe cerul întunecat de deasupra gropii. Cum încetează focul, verificăm totul. O să ne tîrim pînă acolo, vreau să văd cu ochii mei.

Molocikov se cutremură, ochii lui sticloși, cu cearcăne întunecate, îi ieșiră din orbitele umezite.

— Ei au căzut în mîinile nemților, unde să mai pornim și noi... Unde ?... Sînteți și așa sfîrșit de boală...

Krîmov scrișni din dinți :

— Tot acolo, lua-te-ar dracu ! aruncă el cuvintele cu revoltă pentru propria sa neputință și din cauza incertitudinii. Îl înfuriaseră cuvintele lui Molocikov, spusese cu timid reproș. Ce tot miorlăi ? Pentru ce dracu ai intrat în panică ? Ești cercetaș sau ce ești ? Urcă-te imediat și vezi ce se întîmplă în zona neutră, să nu vină nemții să te ia cu sacul, prostule !

— Păi, dacă mă iau pe mine... cu dumneavoastră ce se va întîmpla ? Ori sînteți de fier ?

— Pentru mine nu s-a născut încă neamțul, e clar ? Mă descurc eu.

— Of, Isuse !... n-o să am puterea să mă împușc, în-găimă smiorcăit Molocikov și, ridicînd capul, se tîri pe

burtă spre marginea gropii, iar acolo încremeni cu capul vîrit în miini, ca un dîmb abia zărit sub traiectoriile, însuflețite parcă, ale gloanțelor.

— Ei, ce-i acolo ? Ai adormit ? strigă Krîmov învin-gîndu-și slăbiciunea din tot trupul, chinuit de arșița interioară, de durerea din spate unde simțea lipită cămașa îmbibată de puroi, de zvîcnetul tîmplelor și de setea cumplită. Mestecă puțină zăpadă și simțindu-i gustul de metal ruginit o scui-pă de teama vomei. Se tîrî, strîmbîndu-se de efort, la marginea gropii, se propti cu pieptul de pămîntul înghețat. În față, pe întinderea albăstrie, irculară a zăpezii se conturau tranșeele inamice de peste rîu, în dansul focurilor de mitralieră sub bolta formată de explozia rachetei care se stinse cu un șuierat amenințător, urmată de altele, expediate în văzduh una după alta.

Nemții alungau întunericul de deasupra liniei întii luminînd cu rachetele bolta cerească, ținînd sub observație zona neutră, prin tiruri încrucișate. Krîmov, asurzit de vacarmul continuu, examină îndelung siluetele caselor din marginea satului ars, unde se întrezăreau, ca o diră, primele tranșee nemțești — teatrul desfășurării celei mai rele variante posibile pentru cercetașii lui. Privind în valea din stînga satului panta pustie a zăpezii cu reflexe luminoase refuză din nou gîndul că toți cinci ar fi morți sau prinși de nemți.

Era atît de sigur de prudența și experiența lui Ahmetdinov, care izbutise de zeci de ori, încît era încă stăpînit de o necurmată speranță, că cineva trebuie să se fi salvat de sub foc, ascunzîndu-se în josul văii și că, după încetarea focului și a rachetelor, se va întoarce.

— Așteptăm ! Așteptăm ! repetă Krîmov luînd din nou o gură de zăpadă ca să-și stingă arsura din gît.

— Ia ! Auziți ? Ia ! izbucni deznădăjduit Molocikov, scoțîndu-și capul din glugă ca o broască țestoasă. De acolo, din casele alea se strigă... Auziți ?

— Pe dracu, aiurezi !

Krimov se ridică în coate, durerea acută străbătîndu-i iar spatele, vertebră cu vertebră ; își trase gluga gîfîind, își scoase căciula de pe capul înfierbîntat și ascultă.

În intervalele dintre rafalele mitralierelor se auzeau clar sunete stranii, ca niște urlete venind de undeva din zona neutră. Aceste sunete nearticulate, răgușite, prelungite care apăreau și se curmau în nopțe nu puteau fi ale unui om ; erau ale unei fiare în chinuri care nu cerea nimănui cruțare, nici ajutor, ci era strigătul morții și al disperării adresat în necunoscut stelelor, frigului, zăpezii, neantului unde nu exista și nu putea fi găsită salvarea. Krîmov se cutremură gîndind că urletul acela deznădăduit este al unui rănit, probabil, condamnat să moară în chinuri ; în prima clipă îi venise mai ușor să-și închipuie că rănitul acela nu putea fi dintre cercetașii lui, ci ca cel ce murea în chinuri era un neamț rănit. Însă era clar : nemții nu l-ar fi lăsat pe unul de-ai lor în zona neutră, lîngă propriile tranșee. Și-atunci înțelesese că acolo, peste rîu, în fața dușmanului suferea și se sfîrșea cercetașul lui, pe care nemții îl lăsa intenționat să se chinuie, ca să fie auzit în tranșeele rusești, să le răscolească rușilor sufletele ca răsplată pentru tentativa lor.

— El, el strigă... șuieră vocea lui Molocikov. L-au prins pe Ahmetdinov... Îl schingiuiesc...

Fără să mai răspundă, Krîmov închise ochii din cauza fulgerelor tăioase ale exploziilor rachetelor de deasupra riului, se lipi cu pieptul de marginea gropii și mușcă iar din zăpada amestecată cu praf de pușcă, înghițind-o cu greu în timp ce urletul neomenesc din zona neutră, iluminată continuu de rachete, se apropia și parcă îi sfișia spatele dureros cu gheara de oțel : „Dacă aș fi mers și eu, totul ar fi fost în ordine“, gîndi blestemînd superstițios această primă nereușită după bătălia de la Kursk și renunțînd să-și stăpînească clănțănitul dinților și tremurul corpului, își blestema zilele, groapa salvatoare în care el continua să aștepte întoarcerea unuia dintre cercetași, deși i se părea că însăși noțiunea timpului pierise undeva în beznă.

— Tovarășe locotenent... ce tot spuneți acolo ? Nu vă aud... Nu înțeleg ce bolborosiți... și-l scutură prinzîndu-l strîns de umăr.

Ridicîndu-și capul înfierbîntat, Krîmov îl văzu aplecat asupra sa pe Molocikov, cu fața pămîntie, ascunsă în

glugă, iluminată de rachete, cu sprîncenele încărcate de promoroacă, și-i șopti răgușit scoțînd aburi pe gură, în timp ce se străduia să înghită zăpada înghețată care i se oprise în gît :

— Acum... se vor... liniști. Nu vom lăsa răniții în zona neutră... pe nici unul. Tu verifică mitraliera, dar mai întîi încălzește-te...

Cu toate că ardea de febră, rostise aceste vorbe aproape înghețat, avînd senzația că stă dezbrăcat pe gheață, bătut de un vînt aspru. Văzînd în ce stare este, Molocikov se retrase cu gura strîmbată de frică și rostogolindu-se în josul gropii ca o umbră albă scîrțîind pe zăpadă, strigă răgușit : „Doamne, Isuse Hristoa-se !...“, apoi tăcu brusc, ghemuindu-se în așteptarea sfîrșitului.

„De nu mi-ar veni de hac boala, că tare rău îmi este, repeta aiurit Krîmov. Măcar să nu-mi pierd cunoștința pînă se va liniști totul... Încă o jumătate de oră măcar“.

Însă focul nu contenea, mitralierele tăcneau fără conținere, zona neutră se arăta pustie și moartă, riul înghețat reflecta candelabrele stelcelor aprinse ce suspendau în cer ; apoi i se păru că totul începe să se miște, în jocul de umbre și lumini iscat de rachetele care zburau și se stingeau neînterupt ; ochii îi lăcrimară de la strălucirea gheții, larma din jur se auzea tot mai slab și Krîmov simți cum îl cuprinde amețea.

Răsuflînd din greu tuși și în timp ce în ochi îi jucau cercuri negre simți cum pune stăpînire pe el frica de-a nu-și pierde cunoștința.

„Acum, trebuie să încercăm acum“, gîndea el febril răcorindu-și fruntea cu zăpadă. „Mitraliera din stînga nu-și schimbă tirul, deci trebuie să ne strecurăm pe partea dreaptă a vîlcei ca să-i evităm focul... E timpul !“

Strigă răgușit :

— Molocikov !

Răspunsul nu veni. Ignorînd durerile din ceafă întoarse capul și privi în jos. Acolo, pe fundul gropii zări trupul chircit al soldatului, nemișcat, cu genunchii

strinși sub bărbie și auzi numai niște gemete. Krîmov ordonă ridicînd glasul :

— Molocikov ! Vîno la mine !

De jos se auzi un smiorcăit abia deslușit :

— Tovarășe locotenent...

— Molocikov, ce dracu ai, ai asurzit ?

Cobori, tîrîndu-se în grabă, panta și aplecîndu-se peste Molocikov, îl scutură cît putu de tare de umăr, ceea ce-l făcu pe Molocikov să tresară ca o pasăre speriată, cu mîinile în lături ca niște aripi jumulite, cu ochii pustiiți, pironiți pe chipul lui Krîmov :

— Unde... pentru ce... cum... ?

— Ascultă-mă cu atenție, Molocikov, vorbe Krîmov. Ne deplasăm în salturi scurte spre rîu, apoi tîrîș pînă la malul celălalt și tot tîrîș spre tranșeele inamicului. Vom înainta acoperiți de zgomotul mitralierelor. Fii atent la semnalele mele : cînd ridic mîna înaintezi, cînd o las te oprești, înțepenești...

Vorbea cu mare greutate, abia silabisind cuvintele, cu dinții clănțănind și neputînd să-și stăpînească nici tremurul, nici respirația sacadată ordonă în șoptă :

— Gata ! După mine !

Porni clătînîndu-se în sus pe panta gropii, chiar în clipa în care mitralierele tăcură și întunericul se răs-pîndi în tot spațiul liniei întii.

— Nu trebuie, nu trebuie, tovarășe locotenent !...

Krîmov se opri în mijlocul pantei neînțelegînd clar sensul strigătului pițigăiat din spatele lui („Ce nu trebuie, ce-o vrea ăsta ?“) și enervat de neexecutarea ordinului, lucru nepermis în plutonul său, întoarse capul și văzu de sus lucirea sticloasă a ochilor pe fața abia conturată a lui Molocikov, auzind din nou sunetele întrerupte ale vocii lui :

— Eu... nu trebuie... tovarășe locotenent... nu trebuie... se auzea ca un plîns transformat apoi într-un șir de vorbe precipitate și incoerente. Ahmetdinov țipa acolo... atunci, lîngă Sumi... lui Sidoriuk i-au scos ochii cu baioneta... Unde vreți să mergem și noi ?...

— Molocikov, ai înnebunit ? Ridică-te imediat și vino-ți în fire !

Deasupra explodă o rachetă și, în lumina risipită ca o ploaie roșiatică luminînd de sus groapa, ochii lui Molocikov se apropiară ca două puncte incandescente de culoare violetă, ca la cîinii turbați, implorînd ajutor.

— Nu mai pot, tovarășe locotenent, sînt înghețat și mi-e frică, se lamentă Molocikov încruntînd jalnic sprîncelele albe ca niște omizi mici... Fie-vă milă de mine, nu sînt decît un țaran prost! Pentru Dumnezeu, nu mă luați cu dumneavoastră. Mi-e frică să cad prizonier, mi-e groază de tortură. Nu sînt bun de cercetaș, tovarășe locotenent, eu trebuia să fiu în convoi... De ce m-ați luat cu voi? Mi-au înghețat de tot mîinile, nu le mai simt, parcă-s de lemn... Nici mitraliera nu pot s-o țin...

Stînd în genunchi întinse mîinile tremurînde în mînușile scortoase din cauza gheții, apoi trase cu dinții o mînușă, și încercă să miște degetele, dar, nereușind, începu să plîngă mocnit, răsturnîndu-se pe spate.

— Asta ce mai înseamnă? strigă furios Krîmov.

— Nu mai pot, tovarășe locotenent, țipă subțire Molocikov, bălăbănindu-se pe genunchi în timp ce lacrimi mărunte i se prelingeau pe buzele învinețite.

— De cîte ori am fost cu dumneavoastră în misiune eram aproape mort de frică, tot timpul eram cu sufletul la gură. Pînă acum am scăpat, dar acum... Simt ceva și la cap... m-am scrîntit... Aș vrea să ajung la spital... Fără o mînă, fără un picior... oricum, numai s-ajung la spital! Nu mai pot! Vreau să trăiesc, tovarășe locotenent, nu vreau să mor așa tînăr!... Încîndu-l lacrimile începu să hohotească: Doamne Isuse, scapă-mă!...

În război, nu o dată i se-ntîmplase lui Krîmov să fie martorul unei deznădejdi depline, însă frica și disperarea acestui băiat încă necopt, pe care el însuși îl alesese încrezîndu-se în privirea-i vioaie și în statura-i subțire și sprintenă, nu-l uimise, oricît de neașteptată era ea, decît prin penibila ei sinceritate, prin strigătul demențial de ajutor, ca și cum nimic altceva nu mai exista în afară de groază față de ceea ce li se putea întîmpla în acel loc.

— Nu-s făcut pentru a fi cercetaș, tovarășe locotenent, repetă Molocikov, îndoiindu-se spre pămînt și plin-

gînd. Eu aşteptam ordinul dumneavoastră şi mă rugam la Dumnezeu să mă scape... fiindcă, dacă o să ne prindă, o să ne chinuiască...

— Să taci, pui de cătea, rosti Krîmov. Sîngele îi năvăli în tîmple şi simţi cum îl cuprinde ameţeala şi greaţa. Păşi spre Molocikov şi-i strînse umărul cu mîna încheleştată : Tu crezi că vom lăsa răniţii în zona neutră ? Mai bine murim şi noi, ai înţeles ? Hai, ridică-te repede ! ordonă el.

— Tovarăşe locotenent, omoriţi-mă ! Omoriţi-mă odată să nu mă mai chinui...

— Termină cu văicăreala ! Ți-am ordonat să te ridici... !

Krîmov îi strînse din nou umărul cu toată puterea, privind faţa udă, schimonosită de plîns care, în lumina rachetelor, părea o faţă de copil, iar tremurul umărului un semn de sfîrşit al soartei însăşi. O milă amestecată cu duşmănie îl cuprinse pe Krîmov cînd se gîndi că azi, peste jumătate de ceas, Molocikov poate va fi ucis.

Îl împinse brutal, se trînti apoi în zăpadă, închise ochii şi şopti ca-n transă :

— Ce să fac ? Ce să fac cu tine, ticălos ce eşti ? ! Să te împuşc ca pe un laş pentru neexecutarea ordinului ?

— Tovarăşe locotenent, drăguţule, fie-vă milă, sînt gata să vă spăl picioarele şi să beau apa în care le-am spălat !... boci Molocikov şi aplecîndu-se înainte căzu pe zăpadă. Mîna lui stîngă, fără mînuşă, cu degetele neascultătoare căuta cu disperare cizma lui Krîmov, spre care îşi apropie în acelaşi timp şi capul, plescăind din buze.

— Eşti un prostălău, ai înnebunit ? ! înjură Krîmov şi nesuportînd această umilinţă smintită, ordonă furios : Ridică-te imediat !

— Şefuţule, scumpule, vă sărut picioarele, vă voi fi slugă, numai să-mi cruţaţi anii tineri ! strigă Molocikov, tîrîndu-se lîngă picioarele lui Krîmov. În bocetul lui disperat era ceva ruşinos, muieresc : Vreau la spital... Nu-s făcut să fiu cercetaş, mi-e frică să nu cad în mîna nemţilor. Sînt nişte fiare, or să mă sfîşie în bucăţi... Nu mai sînt în toate minţile, tovarăşe locotenent, parcă m-am prostit, fie-vă milă de viaţa mea, de vîrsta mea crudă...

Sînt cu trei ani mai mic decît dumneavoastră, dar numai moarte văd peste tot...

— Aşadar vrei spital ? Vezi numai moarte ? Eşti dezgustător ! rosti cu silă Krîmov privind spatele lui Molocikov, ca de vierme alb, tîrîndu-se la picioarele lui şi, deodată, îi ordonă hotărît :

— Aşază-te ! Scoţîndu-şi mânuşile, Krîmov apucă cu mîna stîngă mantaua de camuflaj a lui Molocikov care şedea încremenit şi mut în zăpadă — numai ochii înlăcrimaţi licărindu-i holbaţi de groază — iar cu dreapta încercă să scoată pistolul din tocul îngheţat. Minerul pistolului fiind lipit de toc nu ieşea şi Krîmov forţîndu-se din răputeri îşi jupui degetele, dar scoase brusc pistolul. În aceeaşi clipă îl asurzi un urlet piţigăiat :

— Nuuu, tovarăşe locotenent, dragule, nuuu !

Gemînd, Molocikov căzu pe brînci şi se rostogoli undeva în fundul gropii, privind deznădăjduit, cu ochii întunecaţi şi răcnind un singur cuvînt : „Nu !“ apoi îşi afundă capul în zăpadă.

— Ticălosule, mi-e milă de maică-ta, nu de tine ! E greşeala mea, năpîrcă ! Stai jos, am spus ! repetă Krîmov şi-l smuci brusc din zăpadă. Apoi îi ordonă în şoaptă : Uită-te în sus şi dă-mi mîna dacă vrei să trăieşti ! Sus să te uiţi, secătură, strigă Krîmov, trăgînd spre el mîna slabă a celuilalt, apoi trase cu precizie.

(Peste timp, amintindu-şi acei ani de risc temerar şi atroce, dar uitîndu-l pe acel tînăr exagerat de categoric care fusese locotenentul Krîmov, aproape mereu norocosul comandant al plutonului de cercetaşi, se gîndea adeseori la curajul cu care dispusese de soarta oamenilor, la duritatea comportamentului său faţă de ei, la impetuozitatea sa cu care găsea soluţii optime căutînd să fie drept, cu siguranţă, fără urmă de îndoieli, siguranţă pe care apoi nu a mai avut-o, îndoindu-se faţă de orice hotărîre lua“).

În noaptea aceea de ianuarie, după împuşcătura lui Krîmov, Molocikov îşi dădu ochii peste cap şi se răsturnă pe spate gemînd, rostogolindu-se pe panta înzăpezită, crispă, ca în agonie.

Krîmov aşteptă un timp, apoi aşezîndu-se alături, desfăcu cu ţeava pistolului un bandaj şi-i legă în tăcere mîneca umflată a mantalei de camuflaj ; simţînd cum îl

cuprinde greața de la mirosul de singe de pe degetele sale lipicioase, spuse cu furie, disprețuitor :

— Acum cară-te în spatele frontului, fără să mai privești în urmă. Dacă ai fi teafăr, nu te-ar crede nimeni, așa că strigă tare că te-au rănit nemții și că te-a bandajat locotenentul ; ai să trăiești, ticălosule ! Dar să nu te mai prind niciodată printre cercetași ! Dacă am să te văd, am să-mi amintesc totul și n-o să-mi pară rău de cele nouă grame de plumb... Șterge-o de-aici mîncînd pămîntul !

Însă după o zi Krîmov îl văzu din nou la punctul sanitar unde fusese adus și el în zorii de după aceea noapte sinistă care înghițise cinci oameni din plutonul său de cercetași.

Memoria îi înregistrase pentru totdeauna acele minute dezolante, cînd el, singur, bătut de vîntul tăios, se tîrîse spre malul drept iar apoi stătuse întins și cpuizat, sub cerul indiferent și rece al zoncei neutre, tăcută și amenințătoare. În față era liniște, mitralierele amuțiseră, nu se mai aprinsese nici o rachetă, se stinseseră și strigătele din zonă. Numai jos, cu sunete stridente, ca de sticlă spartă, trozneau gheața de pe rîu, în mijlocul căruia fumeau ochiurile de apă ivite după explozia obuzului. Amețit de febră și de durere, chinuit de sete, se tîra visînd apă limpede, cristalină și rece pe care o bea cu înghițituri mari, răcorindu-și gîtul dar nesăturindu-se.

Ultimul lucru pe care și-l amintea era valul negru și apăsător, gustul apei de gheață care-l înecase înghețîndu-l și negura albăstruie a malului drept unde ajunsese lovindu-și mitraliera agățată de cot de dîmburile de gheață. După aceea totul devenise confuz : vîlceaua, contururile neclare ale primelor tranșee nemțești, noaptea nesfîrșită deasupra grădinilor încremenite ale satului ars, zvicnetul singelui în urechi, gîndul obsedant că trebuie să afle cu orice preț ce se-ntîmplase aici cu cercetașii lui, liniștea geroasă, fără nici o împușcătură, fără nici o lumină de rachetă, fără nici un semn al celor petrecute și părerea că viscolul din vîlcea aducea miros de praf de pușcă...

Mai tirziu, cînd i s-a povestit că a fost găsit în zona neutră, aproape de groapa de obuz, pe malul sting, nu-și amintea cum a putut el să se-ntoarcă de pe celălalt mal.

Trezindu-se la punctul sanitar, în aceeași zi îl văzu pe cercetașul său Molocikov apropiindu-se cu un zîmbet vinovat dar fericit, avînd mîna proaspăt bandajată și legată de gît, fața învinețită unsă cu alifie, ochii galbeni vioi și tineri adresîndu-i-se cu o voce blîndă, lingușitoare :

— Tovarășe locotenent, slavă Domnului, sinteți în viață !... Eu am degetul mic strîmb și înțepenit — ia priviți ! Dar nu-i decît un fleac. Glonțul a atins puțin mușchiul...

— Piei din ochii mei ! răspunse Krîmov iadiferent.

— Ai dreptate, Terenti, și nouă grame de plumb pot fi salvatoare, rosti Krîmov simțindu-se neputincios și singur ca atunci pe front, însă fără sentimentul revoltei acute de atunci ca și cum totul s-ar fi petrecut într-un vis de demult. Fie, hai să nu ne mai amintim de război ! La urma urmelor, ce-a fost greu a trecut. Mai bine, povestește-mi cum o mai duci, ce-i pe-acasă ?

„N-are nici un rost să-mi amintesc și să mă gîndesc la ce-a fost acum treizeci de ani ! Terenti este un director bun, devotat atît mic cît și serviciului său...”

— Ce face Sonia ? Așteptați vreun moștenitor ?

— Veaceslav Andreevici, în ce privește viața mea, nu există nici o taină pentru dumneavoastră. În tot ce fac mă gîndesc la dumneavoastră. Păcat că nu sînt credincios că m-aș fi rugat pentru dumneavoastră, spuse pătruns Molocikov și oftă tulburat. Ce m-aș fi făcut eu fără ajutorul dumneavoastră ? Chiar și căsătoria mi-ați binecuvîntat-o ! Poate vom avea și un copil, eu aș vrea băiat, ea-și dorește fetiță. Avem și discuții în legătură cu asta, însă mă tem foarte mult, Veaceslav Andreevici. Tare mi-e frică.

— De ce ți-e frică ?

— Sonia suferă de astm. Nu mai cîntă. Deseori se sufocă. Anul ăsta, de trei ori am chemat Salvarea. Doctorii îi recomandă să se mute de la oraș, are nevoie de aer curat. Am luat, prin studiou, un petec de pămînt. Acum tre-

buie să-mi adun puterile, pentru o căsuță, ceea ce ar fi o binefacere pentru Sonia, dar nu știu dacă voi reuși...

— Înțeleg ! Ai să reușești.

— Ce vă face să spuneți asta ?

— Ai să reușești, Terenti. Acum te paște norocul. În viață există o pasă bună și o pasă proastă. Acum ești într-o pasă bună, norocoasă și o străbați în zbor cu „Moskvici“-ul tău.

— Rîdeți de mine ! Dar dumneavoastră în ce pasă sînteți ?

— Eu am ieșit din pasa norocului ! Bineînțeles, fac haz de necaz...

Molocikov îl studie pe Krîmov pe furiș ; ochii lui complici se rotunjiră semnificativ, afișînd înțelegerea unei glume inteligente, însă cînd se-ntoarse din nou spre volan ceafa lui deveni rigidă, încordată, iar voca tărgănată accentuă iscoditoare :

— Oare bîrfele de prost-gust sau calomniile trebuie luate în considerație ? Dumneavoastră sînteți cunoscut în lumea întreagă, nimeni nu vă poate atinge nici cu un deget, darmita să vă doboare...

Krîmov lăsă geamul jos și privi brazii însoriți de pe marginea șoselei, inspiră aerul cald cu miros de rășină topită și spuse :

— Nu există pe pămînt oameni invulnerabili. Cade întotdeauna cel ce aleargă. Cine se tîrăște, nu poate cădea. Eu am alergat prea mult și asta nu place nimănui. De altfel, eu, pur și simplu, am muncit și am încercat să prind de coadă pasărea de foc. Înțelegeți, Terenti ?

— Am auzit că Neciuralov va face filmul în locul dumneavoastră, circulă niște zvonuri în legătură cu el, vorbe sfios Molocikov și ceafa lui dreaptă iar se-nțepeni în așteptare. Ce-am să mă fac eu fără dumneavoastră ?

— Ai să te descurci, directore, spuse Krîmov, bătîndu-l încurajator pe umăr. Ești trecut prin multe, ești respectuos, știi să te porți cu oamenii ; Balabanov te iubește, tu, la rîndul tău, îl slujești bine... Apropo, dragă Terenti, spune-mi și mie pentru ce-l minți inventîndu-i tot felul de istorii fantastice despre mine ?

„Oare asta era acel «ceva» nedefinit și obsedant care m-a iritat toată ziua ?“

— Îl slujesc pe el, dar și pe dumneavoastră, Veaceslav Andreevici, răspunse Molocikov cu ton afirmativ, supus. Cum, de altfel, slujesc puterea sovietică. Eu sînt un om mărunț. Așa cum am executat ordinele în război le execut și acum. Nu vorbesc nimic rău despre dumneavoastră, din contră, vă ajut, dacă-mi dați voie s-o spun. Nu prea am eu putere, se vede, pentru a vă ajuta, dar așa, cum pot... Ce-aș putea avea eu împotriva dumneavoastră ?! Vocea stinsă i se-necă de supărare și deveni subțire și nazală.

Krîmov îi răspunse plictisit :

— Ei poftim, începe scena melodramatică. De cînd lucrezi în cinematografie, ai ajuns artist ? Nu te mai văita, nu fii caraghios ! Ești prea șmecher, Terenti, și ți-am mai spus că lingușirea îi omoară de vii pe cei slabi.

— Rîdeți de mine ?! Mă supărați ! articulă Molocikov cu tonul unui suferind, dînd din cap, cu tristețe. Chiar azi trebuie să discut cu dumneavoastră despre ceva foarte serios, care vă privește personal. Nu v-a surprins că nu v-am trimis mașina studioului, ci vă aduc cu mașina mea ? Șoferul Gulin e un mare guguman, bine ați făcut că l-ați pocnit, bețivanul dracului ! Vrea să vă dea în judecată, năpîrca ! Azi a venit la mine rugîndu-mă să-i fiu martor.

— Asta-i treaba lui, spuse Krîmov indiferent, amintindu-și privirea lunecoasă, furișată a lui Gulin, pe care-l întîlnise cu cîteva zile înainte în studioul echipei sale de filmare. Și ce i-ai răspuns ?...

Molocikov clipi vinovat din ochii săi mici transparenti, iar nasul slab i se albi, de încordare, în jurul nărilor.

— Veaceslav Andreevici, credeți că un prost nu poate fi periculos ? Cine știe ce-i poate trece prin minte ! O oră întreagă am vorbit încercînd să-l conving că, bețivan și incapabil cum e, poate fi judecat. Iar el o tot ținea una și bună : „Krîmov voia să mă desfigureze pentru că l-am văzut tolănindu-se în iarbă cu tîrfa de Skvorțova. Să descurce procuratura treaba asta dubioasă !“ Ca de piatră-i omul ăsta ! Un nemernic ! Un analfabet...

— Și mai departe ? De ce-ai tăcut ? Spune tot, Terenti !

„Ce aiureală ! Ce nebunie... Ce-mi trebuie să știu mai mult ? Ce ne-o aștepta pe toți ? gîndi deodată Krîmov, înghițind o gură de aer ca să-și potolească durerea din piept. Cine ne va apăra de perfidia proștilor ?“

— Bețivan-bețivan, dar a calculat bine, continuă Molocikov cu obidă. „A vrut, zice, să mă desfigureze, așa că trebuie să-mi plătească după faptă, numai așa-l pot ierta și atunci nu-l dau în judecată. Dacă un șofer calcă un om, îl despăgubește lunar pentru invaliditate. Eu, zice, n-am nici mașină, nici vilă... Krîmov e bogat, n-are decît să-mi dea patru mii pentru vina lui și ne-mpăcăm, am să tac ca și cînd n-am văzut nimic, nu știu nimic...“

— Înțeleg. Patru mii, deci...

Molocikov murmură ceva jucîndu-se cu degetele pe volan, apoi vorbi neașteptat de sec :

— Eu i-am spus prostului : „Vrei să jefuiești un om cumsecade ? Vrei patru mii ? La ce-ți trebuie, tot ai să le bei, cap sec ce ești ! N-ai fost în stare să păstrezi cinci sute, nu ți-e rușine să-mi spui de miile astea ?“ Dar el și-a făcut bine socoteala, nu-i chiar atît de prost pe cît pare : „Noi, zice, sîntem singuri, fără martori, nimeni nu mă aude, spun ce vreau, cer patru mii dar mă mulțumesc și cu trei“ și uite-așa și-a dat arama pe față.

— Deci patru mii sau trei ? Și totul va fi în ordine ?

— S-a oprit la trei mii, asta după ce-am vorbit eu cu el, nerușinatul !

— Nu-i cam mult ? Terenti, ce zici ?

— Nu știu cum a avut curajul să se pronunțe astfel, alcoolic nenorocit ce este, continua Molocikov iritat, cu un zîmbet răutăcios, uitîndu-se la Krîmov peste umăr. Și s-a găsit fără pic de jenă, să mă facă pe mine intermediarul lui ! E un om de nimic, dar e periculos. Ce pretenție să ai de la un tîmpit ? Din prostie, poate face un mare rău ! Știți cum se spune : „Nu răscoli c... dacă vrei să nu-ți pută !“ Ehei, Veaceslav Andreevici, urîtă poveste, tîmpită treabă ! nu-i plăcut să miroși c... răscolit. Dati-i banii ăștia, îneca-s-ar în băutură cu ei, numai să nu miroasă !... Să-i ia dracu' de bani, liniștea-i mai prețioasă. Zău așa ! Nervii zdruncinați cu idiotul ăsta costă zece mii, nu patru !

— Da, așa-i, numai nervii ți-i strici de zece mii, repetă Krîmov în ton cu Molocikov, absent, în aparență, la tot ce-i îndruga acela dar, în realitate, sufocîndu-se de scîrbă, auzindu-i glasul povățuitor, privindu-i ceafa dreaptă și zîmbetul prefăcut disprețuitor la adresa lui Gulin.

În Krîmov se luptau două ființe : una înțeleaptă, cu experiența tristă a vieții, prevăzătoare, simțindu-se în-singurată pentru că înțelegea deșertăciunea tuturor dorințelor, ambițiilor, intrigilor, și care-i spunea : „Ce rost au toate astea ? Care-i sensul acestei minciuni grosolane ? Să zicem că va primi banii. Va fi fericit ?” iar cealaltă, ființa impulsivă, ce-i reproșa neiertătoare și răutăcioasă : „Cum ai putut să ajungi în mocirla asta ? Încrederea ta naivă că totul se va aranja, ți-a jucat festa !”

— Terenti Semionovici...

— Ai ? Vă ascult, Veaceslav Andreevici !

— Ah, îți mulțumesc pentru acest blînd „ai” de buniciuță. Ce frumos l-ai rostit !

— Din simpatie pentru dumneavoastră !

— Mulțumesc, mulțumesc ! Dar ia spune-mi, Terenti Semionovici, cum ați hotărît să împărțiți suma ? Două mii-jumate ție, și lui Gulin cinci sute ? Sau Gulin — o mie și tu două ? Este foarte important pentru mine s-o știu.

Molocikov întoarse încet spre Krîmov capul său ținut, sprîncenele lui scurte se arcuiră iute a mirare, iar buzele se mișcă într-o grimasă de rîs :

— Glumiți ? Întrebă el tandru și cu reproș, fără nici un fel de ranchiună pentru demnitatea jignită și nestîngherit de francheța dură a lui Krîmov. Ah, Veaceslav Andreevici !...

— Vorbesc foarte serios, continuă Krîmov, mîngîindu-i încurajator umărul. Ideea este colosală și cred că nu ți-a venit brusc, Terenti Semionovici. Ce ți-ai zis ? De ce nu ? Krîmov nu mai e cine-a fost, nu scăpa prilejul, apucă ce poți, bucăți mai mari, mai mici, prinde momentul, poate intelectualul se va speria și atunci noi, cci amărîți, ne vom pricopsi din toată tevatura asta. Am ghicit, amice ?

— Lăsați-mă ! Singur sînteți de vină ! strigă pițigăiat Molocikov smucindu-și umerii și aplecîndu-se într-o parte își aranjă, nu se știe de ce, haina pe piept ; în clipa următoare privirea îi deveni neînduplecată, fermă.

— Ce-ai de spus, cercetașule ? îl întrebă Krîmov. Parcă vrei să-mi spui ceva ?

— Pînă acum dumneavoastră ați fost mai tare, strigă din ce în ce mai ascutit Molocikov, întinzîndu-și buzele ca într-un rîs mut, hazliu. Ați fost, Veaceslav Andreevici ! Însă acum nu eu sînt cel slab. Am fost sluga și sclavul dumneavoastră și asta v-a plăcut tare mult, dar acum m-am eliberat ! Orice regizor mă ia la el ! Asta-i viața ! Ca-n cîntec : „Ba te ridică-n slavă, ba te coboară-n beznă“. Se pare că s-a sfîrșit fericirea dumneavoastră. Dumneavoastră mi-ați nenorocit mîna asta. Mi-ați atins nervul și degetul nu se mai îndoaie, și-și desprinsese mîna cu gesturi de maimuță de pe volan, răsfi-rîndu-și amenințător degetele cu cel mic strimb ; fără zîmbet, cu un rînjat de fiară la pîndă continuă. Și față de mine sînteți foarte vinovat, Veaceslav Andreevici. Și eu aș putea să vă dau în judecată pentru ceea ce mi-ați făcut în timpul războiului !

Grăbindu-se parcă, Molocikov improșca cu vorbe, iar în ochii lui răutăcioși, de nerecunoscut, se aprinseră scînteieri galbene.

Krîmov, stăpînindu-se și cu doza necesară de ironie calmă rosti :

— Și tu, Brutus ?

— Care Brutus ? Cine mai e și ăsta ? Nu mă mai luați peste picior...

— Ești un prost ! spuse Krîmov disprețuitor și satisfăcut, apoi continuă tot ironic : pesemne că așa a vrut soarta, să-mi fie milă de tine în '44... nu crezi ?

Molocikov țipă cu o voce schimbată, înveninat de jîgnirea primită :

— Oi fi și eu bun la ceva pe pămîntul ăsta ! Dar ce am în schimb ? Nedreptățit am fost mereu și încă mai sînt. Dumneavoastră aveți apartament mare, vilă, bani... totul ! Iar eu, ce am ? Un apartament modest, o rablă de „Moskvici“, o nevastă bolnavă, banii de-abia-mi ajung... Am priceput discuția dumneavoastră cu americanul, în

care vă dădeți drept cel mai mare ! Sinteți un boier în comparație cu sărăntocul de mine ! Mă disprețuiți, vă dezgust, abia mă suportați. Simt asta pe pielea mea. M-ați detestat întotdeauna — și-n război și acum la fel !

Molocikov turuia grăbit, agitat, fără întrerupere ; pe buzele lui juca un zîmbet de răzbunare. Simțind că între ei coarda s-a întins la maximum și că o ură nestăpînită l-a cuprins pe fostul său cercetaș, unicul supraviețuitor din tot plutonul, Krîmov spuse încet :

— Într-adevăr ! Tu întotdeauna te-ai complăcut în rolul de sclav și în afară de dispreț nu poți să inspire alt sentiment. Oprește, Brutus contemporan ! ordonă încet dar autoritar, ca în vremurile cînd era locotenent, strîngîndu-i umărul musculos, fierbinte, crispat. Și observîndu-i fața albită de spaimă și așteptare, comandă scurt : Stop !

Cu frînele scîrțîind, „Moskvici“-ul alunecă spre marginea drumului și se opri în pustietatea șoselei ce se întindea peste cîmpurile galbene. Krîmov deschise portiera și coborî în liniștea cîmpiei care-l primi cu arșița drumului încins și a aerului uscat. După o clipă se-ntoarse spre Molocikov examinînd, cu curiozitatea-i încă nesatisfăcută pe deplin, fața albă, ca de cretă, lipsită de expresia obișnuită a serviabilității amabile și de energie, oricînd pregătită să execute vreo sarcină pentru asigurarea condițiilor de filmare și a atmosferei de antren, atît pentru echipă cît și pentru el, regizorul Krîmov, în primul rînd.

— Deci asta-i, Terenti ! Mulțumesc pentru sinceritate, ea face mai mult de trei mii ! spuse Krîmov încă surprins de ostilitatea lui Molocikov atît de pe neașteptate izbucnită și de calmul său rece. Cred că înțelegeți, Terenti Semionovici, continuă uzînd formula de politețe, că nu mai putem colabora. Dacă nu veți decide singur în acest sens, o voi face eu. Și încă ceva, transmiteți-i șoferului Gulin că, în numele dreptății, sînt gata să mă las păgubit de trei mii, cu condiția să nu mă lipsească de plăcerea de-ai vedea fața... așa cum o văd pe a dumneavoastră — binefăcătorul meu. Cam atît. Fiți fără grijă, tovarășe director, voi găsi o mașină de ocazie. Drum bun, Terenti

Semionovici ! Ai din nou noroc, ca atunci, în groapa de obuz... Te întorci singur...

Trînti portiera, cu același calm impus al locotenentului de demult, calm atît de necesar atunci, dar care mai cu seamă acum era necesar.

„Cum e posibil așa ceva ? În '44, în Ucraina a vrut să-și păcălească soarta... și acum vrea s-o păcălească a doua oară ? Și-a schimbat numai înfățișarea și ținuta !“ gîndea Krîmov mergînd pe șosea cuprins de mîhnire.

„Nu, altceva s-a petrecut... Devotamentul și-l proba cu fapte, în relațiile cu alții știa să se apere cu amabilitatea-i prefăcută, cu ajutorul meu a reușit să realizeze cîte ceva. Oare ce l-a împins spre aceste blestamate patru mii ? Este clar că nu Gulin este autorul ideii. Ideea este a lui Molocikov, fără îndoială. Dar cum i-o fi venit ? Boala Sonecicăi o fi cauza ? Sau a hotărît că e momentul să apuce o bucată mai mare, fără nici un risc ? Cît rafinement, cită istețime !“

— Dragă Veaceslav Andreevici, stați puțin ! Încotro ? se auzi din spate vocea subțire, grijulie, însoțită de pași tropotitori pe asfalt. Molocikov apăru transpirat, gîfîind, cu privirea rugătoare, zăpăcit, gata să plîngă și totuși stăpînindu-se. Dragă Veaceslav Andreevici, v-am supărat, se văicări el înecîndu-se. Iertați-mă, sînt o vită ! Ce timpenii mi-au putut ieși pe gură, nici eu nu știu cum ; sînt un prost. M-am găsit eu marele diplomat, eu care vă datorez viața, eu care și copiilor mei le voi spune că dacă există un om bun, acela sînteți dumneavoastră. Dumneavoastră care m-ați ajutat din tot sufletul... iar eu mă bag pentru bețivanul de Gulin...

„Iată-l pe celălalt Molocikov — în apărare“.

— În vremurile noastre bunătatea este un viciu care se pedepsește, așa-i, Terenti Semionovici ? spuse Krîmov rîzînd. Pentru ce aveți nevoie de trei mii și jumătate ? Am înțeles că lui Gulin îi va reveni suma de cinci sute. De ce nu mi-ați cerut acești bani, pur și simplu, cu titlu de împrumut ?

— Veaceslav Andreevici, nu pentru mine sînt banii, nu pentru mine ! protestă Molocikov și, deodată, se băgă în umărul lui Krîmov cu toată fața și cu buzele întinse,

ceea ce trebuia să însemne un sărut de recunoștință. Curn
aș putea ? Pentru Gulin sînt banii ! Am vrut să vă scu-
tesc de răutate, dar mi s-a întunecat mîntea și v-am în-
șirat verzi și uscate. Bine ați face să mă bateți, mi-ați
mai ușura povara vorbelor mîrșave. Prost mai sînt, doar
vă iubesc, Veaceslav Andreevici, deși v-am îndrugat pros-
tii ca un dușman ! Doar dumneavoastră mi-ați salvat
viața !

— Nu vă mai umiliți ! îl opri Krîmov, păstrîndu-și cu
greu cumpătul. E penibil, pentru Dumnezeu ! Acum nu-i
vorba nici de misiune de cercetare, nici de trecut pe ma-
lul celălalt. Totdeauna ați știut ce faceți, chiar credeți
că atunci, în groapa de obuz, am crezut povestea cu mîi-
nile degerate și cu smînteala ? Mie mi-a fost clar, totul,
dar mi-a fost milă de dumneavoastră... Ați plecat în spa-
tele frontului și ați rămas în viață, deși trebuia să fiți
împușcat ! Vă imaginați că n-am priceput această mîrșă-
vie, cu banii ? Un singur lucru nu înțeleg : de ce, la anan-
ghie, întotdeauna v-am întins mîna ? De ce vă ajut me-
reu ? De altfel, probabil că natura nu întîmplător i-a
creat pe profitorii... Sper că acum ați înțeles atitudinea
mea față de dumneavoastră, Terenti Semionovici ? Și-a-
cum mai duceți-vă la dracu ! Nu vreau să vă mai văd !

— Doamne Isuse !...

Molocikov ascultase cuvintele zdrobitoare cu bărbia
tremurîndă, apoi, acoperindu-și ochii cu pumnii strînși,
gemu și începu să plîngă scîncind pițigăiat.

— Nu vă mai văicăriți atîta, ajunge ! spuse Krîmov
dezgustat.

— Doamne Isuse, nu pentru mine sînt banii, eu am
fost și am rămas sluga dumneavoastră, Veaceslav An-
dreevici...

— V-am rugat să mă scutiți !...

— De ce, pentru ce mă urîți ? Așa-i că mă urîți ?

— Mai rău !

— Chiar așa ? !

Molocikov începu să țină în jurul lui Krîmov, fără
să-și ia pumnii de pe ochi, apoi, parcă trezindu-se brusc,
porni spre mașină dînd din cap, ca un om neînțeles,
copleșit de nedreptate, respins de către cel venerat și
adorat de el, însă cînd și-a luat pumnii de la ochi și a

întors capul spre Krîmov, fața lui roșie era desfigurată de răutate.

— Banii tot o să-i dați lui Gulin, altfel vă bagă el la răcoare! El e în stare! Da, da, la pîrnaie cu dumneavoastră!...

„Chiar, de ce oare mă urăște atît? Poate din cauza trecutului, din cauza întîmplării din groapa de obuz? Aștepta, probabil, «răzbunarea»?“.

Pe marginea șoselei, Krîmov strică mai multe chibrituri încercînd să-și aprindă țigara. Privi nepăsător mașina care se-ntorsese pe șosea și observînd umerii înguști și drepți ai lui Molocikov, gura strînsă, realizează că-l vedea pentru prima oară cu chipul ăsta pe Terenti Semionovici. Gîndi că, de fapt, Molocikov e stăpîn pe situație și nimic nu-l poate opri, ba chiar va specula orice posibilitate.

O ostilitate neînduplecată apăru pentru o clipă pe fața lui, dispărînd imediat ca și cum între ei nu se întîmplase nimic, nici discuția, nici scuzele pline de umilință, nici plînsul scîncit al lui Molocikov.

„Oare tot ce mi se întîmplă este o nebunie? Nu e posibil ca mila mea s-o fi ucis pe Irina; nu poate avea dreptate tatăl ei, cînd spune că nu trebuia s-o încurajez... gîndi Krîmov cuprins de amărăciune și simțindu-și tîmplele cuprinse de durere. Ar însemna că mila se transformă în nenorocire — are asta vreo logică cît de cît? Numai foamea, nașterea și moartea sînt adevăruri netăgăduite. În rest, toate, adevărul, binele, răul, au cîte două fețe și depind de împrejurări. Da, toți sîntem supuși împrejurărilor. Nimeni nu este liber. Este îngrozitoare această mizerabilă situație, fără nici o ieșire!... Probabil, așa a fost să fie — este și asta o rațiune?! Ce legătură există între o minte trează și lașul, vicleanul de Balabanov? Sau acest Molocikov, cu ura lui și jocul de-a sluga? Sau tatăl Irinei distrus de durere și singurătate? La urma urmelor, ce urmărește vestitul Grichmar, care este copleșit de sentimentul inacceptării civilizației bolnave? Și ce urmăresc eu, cu enervanta și incurabila mea credință în adevăr?... Dar, oare, știu eu exact ce înseamnă adevărul? Folosesc ironia prefăcută,

jocul cu viața, ca pe o salvare ? Pentru ce ? Da, neputința intelectualului în fața condițiilor — asta-i, de fapt, în asta constă ironia mea. Neputința în fața minciunii, a trivialităților, dorința de aplanare, de atenuare... Mie, personal, la vîrsta mea, nu cred să-mi mai fie frică de ceva. Dar și ironia este un compromis, o acceptare a situației și, pînă la urmă, o autotrădare... E caraghios ! Eroii și cei care iubesc adevărul au obosit. Cei drepti au istovit și lumea s-a plictisit. Nu-i mai bagă nimeni în seamă, sînt compătimiți cu un zîmbet. Și totuși, în clipele de deznădejde, îmi amintesc de un om din istorie, un om fără compromisuri, un martir fără asemănare. Cine îi insufla această credință, această patimă ? Dumnezeu ? Cine îmi insuflă mie credință, mie, care sînt ateu ? Arta ? Arhiereul Avvacum ? Și după care legi ticăloșiile și mîrșăviile pot influența sufletul cu aceeași putere ca și marile tragedii ? Oare ce legătură există între Avvacum, sfîntul pătimaș pînă la frenezie, pe de-o parte, și lumea contemporană, cu sufletul plătînd, dorind cu disperare distracțiile, ca înaintea apocalipsului, pe de altă parte. Sau între John Grichmar, „cel mai frumos oraș” — Parisul, și senzația sufocantă de durere din penultima noapte, acolo...”

Place Pigalle, care este o părticică din „cel mai frumos oraș”, care zi și noapte petrece, unde îl dusesese neobositul Grichmar, strălucea, zîmbea, clipea cu aceleași lumini și culori, cu firmele barurilor și cabaretelor, ale *sex-shop*-urilor, cu filmele sexy, pe care Krimov le văzuse și la Hamburg, și la Bruxelles, și la San Francisco... Aceiași portari îmbrăcați strident în roșu, purtînd pe cap jobenuri negre, aristocratice. Aceleași fețe boțite ale proxenetilor, care te invită la fiecare colț de stradă, insistînd, să vezi „ceva” senzațional și să simți „ceva” încă necunoscut. Aceleași mulțime pestriță, înghesuită, adierea impură a parfumurilor stridente, amestecate cu mirosul cald al castanelor prăjite, care se vînd în fața cinematografelor, a cafenelelor, a birturilor, care răzbate prin ușile deschise, și peste tot, pe lîngă trotuare, automobile strălucitoare, cu spinările lăcuite sub împărăția neonului, alergînd undeva, în neantul luminos. Un

zgomot monoton și continuu, provocat de scrișnetul jocurilor mecanice și aceleași voci insinuante de pe străduțele înguste. Atinsul mîneii cu „Allo-ul“ de rigoare și privirile sfioase, de o falsă pudoare, ale fetelor tinere, uneori aproape copile, semănînd cu studentele nevinovate, cu ochelari, de la Sorbona. Alături, pupilele dilatate ale narcomanilor, sticlind pe fețele lor livide. Grupuri de negri zvelți, îmbrăcați în maicuri de un alb imaculat, gălăgioși, în așteptarea ofertelor bogătaşelor americane, surescităte de ideea unei călătorii turistice. Bărbați respectabili aruncînd priviri indifferente spre vitrinele cluburilor de noapte, pline de fotografii cu nuduri în cele mai diverse poziții.

Aceleași străduțe înguste și întortocheate, cu lumini slabe, în semiobscuritate, de unde venea un miros alterat de pudră, de umezeală, de parfum strident, unde pe lîngă pereții caselor întunecoase, lîngă ușile întredeschise patrulau, cu pulpele crispate, prostituatele cam trecute, îmbrăcate în dresuri de culoarea pielii, purtînd tricouri cu triunghiuri colorate sub pîtec, care discutau între ele cu voci dogite de tutun și, afișînd o nepăsare prefăcută, urmăreau cu ochii fardați ca la clovni, orice gest al bărbaților care treceau pe lîngă ele. Una, slabă și fără sîni, cu plete lungi și galbene, ca de bronz, care îi atîrnau pe umerii lați, îl strigă, rîzînd vulgar, pe Grichmar :

— Măi, grăsanule, știu că ești un neamț cu parale. urcă sus la mine, o să-ți fac ce vrei tu ! Am și o prietenă...

— Și cît mă costă, drăguțo ? îi răspunse Grichmar, mimînd interesul și făcîndu-i semn cu ochiul lui Krîmov. Unde este prietena ta, drăguțo ?

— Dacă urci la mansardă, o s-o vezi. E albă ca Sapho. E născută în Lesbos. Te pricepi la așa ceva ?

— Dar cîți franci crești, drăguțelor ?

— Ne plătești casa.

— Cît ?

— N-o să-ți pară rău de bani, grăsanule, după ceea ce ai să vezi.

Vorbeau franțuzește și Krîmov nu înțelegea chiar tot. Îl agasa această forfotă nocturnă a oamenilor, lacomi

de plăceri grăbite în piața și pe străduțele sumbre, unde se vindea pe față carne vie, șolduri, picioare, buze, mișcări mecanice la solicitarea cumpărătorului. Îl copleșea același sentiment, încercat acum doi ani, într-un magazin hamburghez, denumit în mod naiv „igienic“, unde văzuse o păpușă de cauciuc, imensă, cu numele Linda, care avea temperatura „trupului feminin natural“ (cum scria pe reclamă) și pe care puteai s-o cumperi cu treizeci de mărci, ca să-ți fie amantă permanentă, nefiind nici o diferență între ea și o femeie adevărată. Îl impresionase în acel magazin un cumpărător ciudat, un bărbat cam de patruzeci de ani, uscățiv, cu picioare subțiri, care se tot foia lângă ușă. Nu se știe de ce, își acoperea fața cu o batistă, pînă sub ochi, și, ba făcea un pas spre teighea, ba se retrăgea, avînd privirea dementă a unui obsedat de o rușine bolnăvicioasă, de dorință și de teamă.

Iar aici, în Place Pigalle, în vecinătatea străduțelor întunecate, străluceau jerbele de focuri colorate ale neonului, ale electricității. Mulțimea forfotea cu dorința de a cunoaște sau de a vedea obiectele plăcerilor intime. Un șir lung de prostituate tinere, îmbrăcate în jachete scurte, ca studentele, așteptau sub geamurile luminate ale barului. În fața lor, într-un cărucior de invalid, defila un bărbat gras, purtînd caschetă, care le implora, ridicîndu-și rugător ochii spre ele. Acestea însă îl refuzau și făceau gesturi vulgare cu mîinile, întorcîndu-i spatetele, de parcă nu s-ar fi înțeles din preț. În cele din urmă bărbatul plecă, transpirat și cu fața crispată. Obosit se apropie de gardul metalic de lângă trotuar și își puse mîinile tremurînde pe parapet. Lui Krimov i se păru că pe obrajii rotunzi și tineri curgeau lacrimi amare. Invalidul privi vizavi, la vitrinele roșiatice care făceau reclama noului *show* american. Puțin mai departe, tot pe partea cealaltă a drumului, urla o sirenă. O mulțime de oameni se adunase în fața vitrinelor și la intrarea în cabaret. Girofarul mașinii poliției, oprite lângă trotuar, împrăstia în jur fulgere albastre. Doi polițiști trecură cu cineva plin de sînge prin mulțimea îmbulzită la intrare. Îl împinseră pe individ în mașină, care, demarînd prin înghesuiala de automobile, doborî stîlpul cu plăcu-

ta indicatoare a străzii, provocînd rîsul răutăcios al mulțimii, și țîșni ca o săgeată în lumina haotică a reclamelor, topindu-se în torentul motorizat.

Toată seara aceea, pe Krîmov nu-l părăsi sentimentul că în jurul lui se întîmplă ceva ireparabil, ceva stupid și fără sens. Băuse mai mult ca de obicei, îl ascultase în tăcere pe Grichmar și stătuse cu el, la bar, pînă la trei noaptea, cu speranța, pînă la urmă deșartă, că se va elibera de acea senzație apăsătoare, ca de boală, care nu i-a trecut nici după ce-au plecat de la bar și nici în timpul plimbării nocturne prin Paris.

„La ce mă gîndesc? La arhiereul Avvacum, la Place Pigalle, la fetele în geți studentești, la invalidul, plîngînd în cărucior... Patru mii, buzele lui Molocikov, strînsse amenințător. Ce legătură este între toate acestea? Cum se leagă ele? Sînt variante ale aceluiași lucru? Oare tot așa, ori aproape la fel, s-au petrecut lucrurile și în Roma antică? Și poate că așa a fost mereu, în toată istoria omenirii?

Nu, nici după război nu se simțea atît de acut prezența alienării. Ce-i de făcut? Încotro ne îndreptăm?”

Capitolul XV

KRIMOV URCA ÎNTR-O MAȘINĂ DE OCAZIE ȘI tot drumul, pînă la vilă, nu putu să scape de gîndul care îi încolțise și care îi revenea obsedant în minte: „De ce în echii lui Molocikov se putea citi o satisfacție ordinară?”

Tania stătea întinsă în hamac, legănîndu-l cu piciorul. Ceva mai departe, probabil ca să n-o deranjeze, se plimba pe cărare Anatoli Petrovici Stișov. În soare, printre meri, se vedeau bine costumul lui de culoare deschisă, părul cărunț, argintiu, linia impecabilă a tunsoirii. Abia intră Krîmov pe porțiță, că Stișov și porni cu pași grăbiți în întîmpinarea lui:

— Am venit de-o oră și de atunci te aștept, începu Stișov neobișnuit de îngrijorat. Trebuie să-ți spun ceva. Nu te rețin mai mult de douăzeci de minute. Am fost astăzi la anchetatorul care se ocupă de caz...

— Un moment, Tolea, să nu ne grăbim !

Krîmov îl întrerupse, reluîndu-și tonul obișnuit, glumeț și ironic și se apropie de Tania, ai cărei ochi cenușii străluciră de plăcere la vederea lui. Ea sări din hamac și-l sărută zgomotos pe obraz.

— Salut, papă !

— Bună, copila mea. Nu ți-a fost dor de mine ?

Tania rise, fără să răspundă la întrebare.

— Tăticule drag, am ordin să te hrănesc. Mama a plecat „în mijlocul naturii“, cum se spune. Ea așteaptă asfințitul, iar eu te-am așteptat pe tine. Nici la plajă nu m-am dus, cu toate insistențele mirilor. Îți raportează că la prînz avem un borș rece, grozav. Unde vrei să mîncîci, pe terasă, ori în grădină ?

„Iată unica ființă, dragă, credincioasă, care nu mă va trăda niciodată...“ se gîndi Krîmov, temîndu-se ca nu cumva să-l podidească lacrimile prea devreme.

— Nu mi-e foame, Taniușa scumpă, răspunse el și o sărută pe frunte cu o tandrețe nouă, răsplătind-o pentru vocea ei grijulie, pentru părul ei de culoare deschisă, tuns băiețește, mirosînd a soare. Am mîncat la studiu. Hai să așteptăm cina. Dacă poți, adu-ne apă minerală sau ce găsești în frigiderul din biroul meu. Vrei, căpitane ?

— Am înțeles, comandante, răspunse Tania ștrengărește, acceptînd jocul, însă, imediat, întrebă îngrijorată : Azi ai mai avut război rece ? Nu ești foarte obosit, tată ?

— Nu, spuse el vioi. Nici prea prea, nici foarte foarte. Dar de ce mă întrebî, fato ?

— Dă-mi, te rog, mîna și o să aflu eu repede totul după liniile din palma ta. Vrei să știi ceva despre tine ? Am încercat să-i descifrez viața lui Anatoli Petrovici, dar palma lui e ca o carapace de broască țestoasă, numai linii întortocheate.

— Așa-i viața mea, Tatiana Veaceslavovna, rosti Stîșov, înclinîndu-se elegant în fața ei.

— Să-ți dau mîna ? Află tu firul vieții mele ? Foarte interesant, se-nveseli Krîmov. Poate mai tîrziu ? Bine, hai, proroceste, ghicitoare !

Tania îi luă mîna și se concentrează, adunîndu-și sprîncenele drepte. Tăcu un minut, se uită apoi în palma ei și, scuturîndu-și părul, vorbi misterios :

— Tu ești bun, ca și mine, dealtfel, bunătatea ta este ereditară, mi s-a transmis prin gene. Ai să trăiești șaptezeci și opt de ani. Eu, șaptezeci și cinci.

— Taniușa, nu mă speria !

— Ascultă, te rog. Ai linii foarte interesante. Soția te iubește, dar tu o iubești mai puțin pe ea, da, da, așa-i. Copiii tăi sînt total diferiți ca fire.

— Astea-s prostii !

— Ascultă și taci. Jumătatea feminină a familiei tale te iubește. Dar copiii tăi, cum am spus, sînt total diferiți. Unul trage la deal, celălalt la vale. Al din vale sînt eu. În general și, în totalitate, ai o soartă fericită. Asta-i tot. Și totul va fi bine. Numai că trebuie să-i trimitem pe toți proștii cu o navă cosmică pe o planetă nelocuită.

— Propunerea ta este seducătoare, Taniușa, și vom ține cont de ea. Foarte curios, unde ai învățat să ghicești în palmă ? Întrebă Krîmov tot glumeț, continuînd jocul, dar, simțind, în același timp, o tentă de seriozitate intenționată în comportarea fiicei sale.

— Azi-dimineață am învățat, pe plajă, răspunse Tania cu nepăsare prefăcută. O femeie deșteaptă m-a învățat. Apropo, este admiratoarea ta și, printre altele, m-a rugat să-ți transmit următoarele : „Veaceslav Andreevici să nu acorde atenție tuturor ipocriților cu urechi mari, care mișună în jurul lui“. Ți-am transmis, deci. Reține că este vocea maselor. Și eu sînt cu ele, cu masele. Of, cît îi urăsc eu pe toți acești bîrfitori !

Pe Krîmov îl cuprinse deodată sentimentul dulce-chinuit al părintelui care a înțeles că fiica sa, sub forma tonului vesel, de joacă, încerca să-l apere, să-l ajute în felul ei neîndeminatic, copilăresc. Privi tăcut fața ei dirză, gata de luptă, și îi mîngîie recunoscător părul moale de pe ceafă.

— Îți mulțumesc, fetița mea.

Cu buzele-i tremurînde, Tania îi spuse :

— Nu mă crezi ? Să știi că nu sînt numai ghicitoare, ci și vrăjitoare ! Ai să te convingi !

— Îți mulțumesc, Taniușa. Te cred, cred că ești ghicitoare. Ne aduci ceva rece ? Hai sus la mine, îl chemă pe Stișov, care aștepta nerăbdător. Krîmov își scoase hai-

na din mers, eliberîndu-se de strînsoarea ei și, aruncînd-o peste mînă, se adresă lui Stîșov : Tolea, tu ești un om cultivat, spune-mi cît o să mai dureze arșița asta ?

— Aș vrea să-ți fac o plăcere, Veaceslav, dar nu sînt meteorolog și sînt absolut neputincios în domeniul acesta.

— Ce păcat că uneori sîntem neputincioși, neputincioși...

Krîmov se simțea istovit, parcă era stors de vlagă. De îndată ce ajunseră în mansardă, îl cuprinse o dorință nestăpînită de a se trînti în fotoliu, să stea în curent, între geamurile și ușa de la balcon, larg deschise, sau să se întindă pe podeaua umbrită de frunzișul din fereastra de lîngă canapea, să fumeze în tihnă, să privească țesătura din raze de soare de pe tavan și să nu se mai gîndească la nimic. Avea o neliniște indefinită. Trebuia să-și stingă un dor care moccise în toate simțurile. Aruncă haina pe canapea (nu avu putere s-o pună în dulap) și rosti : „A, fie“, și deschise ușile micului bar, încadrat de rafturile cu cărți, turnă coniac în două pahare și, afișînd o mină senină și nepăsătoare, se uită la Stîșov, care stătea gînditor, lîngă ușa de la mansardă, ținînd mîinile încrucișate pe piept.

— Mă-ntreb de ce stai ca Napoleon pe muntele Poklonnaia, la porțile Moscovei ? Doar n-o să fie nici o delegație, n-o să se înmîneze nici o cheie și nu va trebui să ne recunoaștem înfrîngerea. Pentru că, orice victorie este totdeauna pe jumătate înfrîngere.

— Victoria cui ?

— A nimănui. N-a învins nimeni. Cît timp există Dumnezeu și diavolul, răspunse Krîmov, întinzîndu-i paharul cu coniac. După mine, Tolea, toți napoleonii contemporani, codificat spus, bineînțeles că dorm chiar cu mîinile încrucișate. Tu nu ești un uzurpator. Tu nu ești capabil să ții frînele puterii. Dar ce crezi tu despre Molocikov, directorul meu de film, oare el doarme cu mîinile încrucișate pe piept ?

— Știi că alcoolul îmi face rău. Sînt și cu mașina, îl refuză Stîșov și puse paharul pe un raft al bibliotecii. Te sfătuiesc să nu bei nici tu pe căldura asta, fiindcă îți supui inima la un efort în plus.

— Ce disciplină neverosimilă ! Trăiască abstenența și cumpătarea ! Socrate a fost măreț ! În sănătatea ta, Tolea !

Krimov bău și oftă ușurat, apoi se trînti în fotoliu, întinzîndu-se comod în el, visînd la liniștea mult așteptată a unui moment de relaxare, de cufundare în această reverie și de plutire în derivă. Însă Stîșov era alături, în fața fotoliului, stînd în bătaia luminii amiezii, care răzbătea din grădină. Această lumină, risipită prin frunziș și reflectată în ochii lui rotunzi și albaștri, părea stinsă și rece, hibernălă.

— Tolea, în ochii tăi e decembrie. Ce s-a întîmplat, prietene ?

Stîșov ridică supărat din umeri :

— Ca să fiu sincer, sînt uluit, Veaceslav, de josnicia inexplicabilă a oamenilor.

— De ce anume ești uluit ? De josnicie ?

— Întocmai ! Sînt uluit de josnicia lor, de umilința lor, de răutatea lor ! Mă întreb ce s-a întîmplat ? Pînă nu demult radiau de fericire pentru relațiile lor cu tine, îți făceau declarații de dragoste, te pupau, plîngeau la filmele tale !...

— Despre ce și despre cine vorbești ?

— Nu te mira, Veaceslav, și fii bun să mă ascuți, continuă Stîșov, tot așa de supărat. Astăzi n-am mai putut suporta zvonurile din studioul, care de care mai idioate, și am plecat la ora patru spre renumita stradă Petrovka, la anchetatorul tău, Oleg Grigorievici Tokarev. Bineînțeles că înainte îl sunasem și m-am dus direct la el. Iartă-mă, știu că dimineată ai fost și tu acolo, dar n-ai vorbit cu el din anumite motive. Vezi că știu totul ? Treaba e următoarea : Anchetatorul tău este un om obiectiv, binevoitor și se află într-o pasă dintre cele mai „favorabile“, cum singur s-a exprimat...

— Explică-mi ce înseamnă asta ?

— Sînt furios, toată ziua nu mi-am găsit locul, încep Stîșov, tăind brusc aerul cu mîna. (Butonul de aur de la manșeta scrobită impecabil scînteie la această mișcare.) Foarte iritat, îmi pregătisem pentru el o singură întrebare : pînă cînd onorabila Femida va bănuî un om cinstit de ceva ce el nu a făcut ? Am fost tare furios. Și

știi ce mi-a răspuns tipul ? A spus așa : „Spre regretul meu, sînt foarte mirat și contrariat de poziția confuză a studioului, de atitudinea unor colegi lipsiți de orice fel de opinie, care sînt gata să accepte orice presupunere în legătură cu această tragedie groaznică. Și, «da» și «nu», și «poate» și «imposibil». Chiar și «orice e posibil». Nu am cuvinte. Ce ticăloși patentati sînt, strigă Stîșov și, descheindu-și nasturele de la haină, începu să se plimbe agitat prin birou. N-a putut să-mi spună nici un nume, nici un fel de amănunte, dar eu știu cine din colegii noștri n-au nici un fel de opinie. Ei nu-ți pot ierta...

— Ce anume să-mi ierte ?

— Talentul și independența ta !

— La dracu cu independența ! îl contrazise Krîmov. Cine din noi este independent pe acest pămînt ? Să nu exagerăm, te rog ! Nu există nici un om independent. Chiar și cei ce conduc lumea sînt dependenți !

— Veaceslav, eu nu exagerez, ci, dimpotrivă, caut să minimalizez lucrurile, exclamă aprins Stîșov. Vrei un exemplu ? Poftim. Cretinul de Balabanov se teme de tine, deși este în stare de orice mîrșăvie, însă pe ascuns. El știa că o să-l trimiți la plimbare cu propunerea lui, dar trebuia neapărat să-l cîștige de partea lui pe celebrul american pentru o eventuală coproducție și o călătorie plăcută în America. De aceea m-a trimis pe mine să te înduplec. Vor să-și facă din tine un fel de vitrină. La o adică, dacă ar scăpa de tine, ar regreta de formă și ar plînge cu lacrimi de crocodil. E mult mai lesne că conviețuiești cu mediocritățile. Închipuie-ți că anchetatorul a primit o anonimă, care nu are nici o legătură cu întîmplarea, dar care îți sare în ochi. Anchetatorul mi-a spus că, în discuția ta cu Grichmar, ești învinuit de apolitism. În orice caz, la discuția aceea au asistat numai doi : directorul tău Molocikov și eu, anonima e scrisă de unul din acești doi...

— Nu-i chiar așa, zise Krîmov. Am fost patru. Deci, denunțul puteam să-l scriu și eu, după ce m-oi fi trezit și m-oi fi căit, sau Grichmar, după degustarea cîtorva sticle la barul aeroportului, ca dovadă a grijii față de moralitatea mea și de sufletul meu rătăcit.

— Mai ai putere să faci haz de necaz, Veaceslav, îi reproșă Stîșov, iar fața lui fină, mîndră, de patrician roman, păli și se întristă. Da, Veaceslav, acum, la bătrînețe, ajung deseori la niște concluzii foarte dureroase. Oare mai poți să rămii tu însuși chiar în propria casă? Prea puțin probabil. E imposibil să rămii pur. Dacă faci concesii gusturilor banale, dacă zîmbești criticilor insig-nifianți, le ești drag tuturor, devii un mare talent, aproape genial! Mi-e scîrbă de aceste vulpi dezlănțuite și de proști!... Ah, ce hidoșenie!... exclamă Stîșov, apropiindu-se de bar. Era ceva curios și trist, în același timp, să vezi cum acest holtei cărunt, cu o înfățișare nobilă, înalt și de o eleganță tinerească luă în două degete paharul cu coniac, ușor degustat, îl mirosi, strîmbînd din nas și rosti sarcastic, cu regret: Dacă aș ști să beau, m-aș îmbăta în fiecare sîmbătă, ca mecanicul de întreținere de la blocul nostru și aș fi mulțumit de întreaga lume, pu-tînd să înjur cît potesc.

— Tolea, tu nu știi să faci nici una, nici alta, spuse Krîmov. Nu e genul tău. Să beau cu măsură și să înjur fără măsură știu eu. Ca fost cercetaș în război. Ție nu ți-ar sta bine. Nu te-ar înțelege nimeni. Tu ai alt fel de a fi, nobil. Ai singe albastru.

— Ba o să mă înțeleagă, ripostă înfierbîntat Stîșov și trînti paharul pe suportul de la bar atît de tare, încît coniacul se vîrșă. O să înțeleagă, repetă el, ușor fisticit, ștergîndu-și grijuliu palmele cu batista împăturită. Veaceslav, trebuie să mergi neapărat sus, știi tu unde, ca să rupi această plasă țesută în jurul tău de păianjenii necinstiți. Altminteri, ochiurile ei te pot sugruma!...

— Unde să mă duc? Și de cine, anume, să mă plîng? De colegii mei de serviciu? Eu nu știu cu cine a vorbit anchetatorul. Să mă plîng de Balabanov? Doar el are de zece ori mai multe argumente decît mine: tînăra ac-triță a murit în împrejurări misterioase, de aceea se și face anchetă, iar regizorul Krîmov este prea răsfățat, prea plin de glorie și crede că își poate permite orice. Pe lîngă toate acestea, Tolea, să te plîngi e o dovadă de slă-biciune din partea ta.

— Of, ce-ai făcut cu Balabanov, gemu Stîşov, luîndu-şi capul în mîini. Tot studioul vîieşte de acest scandal nemaipomenit ! E adevărat că în birou era şi ortodoxul de Peskarev, activistul cu complexe freudiene ? Îmi închipui ce informare o să facă şi în ce culori o să descrie incidentul ! Chiar ai vrut să-l pălmueşti pe Balabanov ? Ce maniere învechite, de cavaler. Mai bine îi aruncăi mînuşa.

„Deci totul se întîmplase de-adevăratelea“.

— Astăzi nu mai sînt mînuşi albe, de cavaler. Dacă asta s-ar fi întîmplat acum treizeci de ani, i-aş fi atins una pe faţa lui fină, cu cea mai mare plăcere şi fără nici un pic de reţinere. Păcat că mi-am pierdut îndemînarea de soldat ! Deci, este scandal ? Excelent ! Mi se părea că totul se petrecuse numai în imaginaţia mea laşă.

— Veaceslav, eşti un sinucigaş, un monstru, un bătauş ! Cauţi cu lumînarea marginea prăpastiei !

— Nu-i tocmai aşa, Tolea. Imaginează-ţi următoarea scenă : Am venit la forul nostru cel mai înalt al cinematografiei. Părintele nostru bucălat mă întîmpină încîntat, nerăbdător : „Aa, aţi venit la mine, ce musafir, ce musafir, o vizită rară !“ Urmează o strîngere de mînă, poate şi o sărutare de complezenţă, ceai cu covrigi, ochi strălucind de fericire, întrebări grijulii, promisiuni : „Sigur, sigur, se va aranja totul. Dacă noi nu ajutăm talentele, la ce mai sîntem investiţi cu funcţia pe care o avem ?“ Iar de fapt, pe dracu ajutor, nu mişcă un deget. Asta-i formula de supravieţuire în zilele noastre. M-am convins de asta, Tolea.

— Eu îţi repet : te bagi singur în bucluc şi te sinucizi. Parcă dinadins îţi doreşti prăbuşirea... Te rog, resemnează-te ! Te implor, strigă deodată Stîşov, împreunîndu-şi rugător mîinile la piept. Chiar vrei să suferi, fără să fii vinovat ?

— Dar pentru ce să mă resemnez ?

— Veaceslav, te rog din suflet, nu te mai implica în conflicte !

— Să ştii, Tolea, că multe n-au depins de mine.

Pe scara care ducea la mansardă se auzi un zgomot de paşi grăbiţi. În prag, se auzi vocea Taniei, care întrebă :

— Tată, e voie ?

După aceea intră în birou, scuturîndu-și ștrengărește părul întii spre Krîmov, apoi spre Stîșov, puse pe policioara barului o carafă cu un lichid roz și spuse :

— Văd că aveți secrete. Tată, sucul e făcut de mine. Din zmeură pasată, amestecată cu apă din fîntînă. E ceva extraordinar !.... Cînd o să bei, să-ți pui ceva în gînd. Vă torn imediat.

Umplu paharele ochi, le întinse la amîndoi, făcînd, așa desculță cum era, o reverență veselă în vîrfurile degetelor.

— Dacă nu mai aveți treabă cu mine, o să mă duc pe plajă, să joc volei și să fac baie. Tată, ai ceva împotrivă ? Mincare este în bucătărie.

Își sărută tatăl pe tîmplă și ieși pășind ușor cu picioarele ei bronzate. Krîmov simțea încă răcoarea buzelor ei de copil, a trupului ei gingaș și nu auzea ce spune Stîșov, care se înecase cu sucul rece ca gheața :

— Ești absolut nevinovat, însă cineva are interes să pescuiască în apă tulbure, insinuînd că s-ar putea ca și Krîmov să fie vinovat.

— Tolea, probabil că sînt vinovat.

— Cum așa ? Te-ai smintit ?

— Îți amintești de... lacrima copilului ? Sîntem cu toții vinovați pentru lacrima vărsată de un copil nevinovat. Noi toți cei care mai sîntem capabili să simțim. Altfel, nimeni nu mai are nici o valoare.

— Spune-mi, te rog, ce legătură are cu Feodor Mihailovici ? Observ că devii sentimental.

— Tolea, crede-mă, nu sînt suficiente bănci în parcuri, pentru ca, stînd pe ele, să medităm în legătură cu sentimentalismul profanat de către pragmatici.

Cei doi se cunoșteau bine, fiind vechi prieteni, care se înțelegeau dintr-un cuvînt. Însă, de data aceasta, abordau aceeași problemă din unghiuri diferite. Fiind foarte îngrijorat, Stîșov abandonase maniera sa obișnuită de a discuta, cea a omului educat, care crea în jurul lui atmosfera intimă și calmă, de care Krîmov avea nevoie ca de un refugiu, după întîmplările furtunoase din timpul filmărilor. Stîșov n-a purtat niciodată ranchiună vieții pentru acei ani, mulți la număr, trăiți fără familie (divor-

țase în tinerețe) și fără copii. În tot acest timp s-a hrănit cu un singur sentiment : devoțiunea totală pentru mama sa, o femeie înțeleaptă, care își dedicase întreaga viață fiului său și care, din păcate, decedase în urmă cu zece ani. Mereu bărbierit proaspăt, îmbrăcat impecabil, pieptănat îngrijit (părul său cărunț strălucea ca argintul), chiar și atunci cînd lucra în biroul său de acasă, purtînd cămăși tinerești, la modă, era de o eleganță fără cusur printre multele sale rafturi cu cărți. După părerea lui Krîmov, toată înfățișarea lui Stîșov, cămășile lui, cravatele, hainele de culoare deschisă și cambrate în talie, pentru a-i sublinia statura înaltă și alura sportivă, pantalonii înguști și totdeauna bine călcați confirmau dorința lui îndîrjită de a fi mereu în cea mai bună formă, pentru a putea duce o luptă neîncetată și neostoită contra scurgerii inexorabile a timpului. Stîșov evita conflictele acute, nu era în stare să strivească un țîțar cu mîna (îl alunga cu batista, fiind ferm convins că între toate ființele există conexiuni universal valabile). Pe Krîmov, însă, altceva îl uimea la Stîșov : abnegația lui nestrămutată față de cinematografie, credința lui stoică în artă, care, pentru el, era mai presus de orice.

— Ce legătură are cu Feodor Mihailovici, repetă Stîșov mirat și aprins, parcă negîndu-l pe Dostoievski, preferatul său. Lacrima e un arhaism. Lacrimile sînt o realitate. Dacă o iei așa, vreau atunci să-ți spun altceva. Unde sînt demiurgii contemporani ? Unde sînt idoli și geniile pe care am vrea să-i imităm ? Nu mai există școli serioase, nimeni nu mai vrea să recunoască nici o autoritate în artă, pentru că fiecare se consideră ca fiind primul. Să scrii ca Tolstoi ? E demodat ! Să pictezi ca Repin ? E enervant, conservator ! Să filmezi ca Eisenstein ? Ne-a cam plictisit bătrînul ! De aceea facem mult zgomot pentru nimic, de aceea pot să triumfe o serie de indivizi care nici măcar să intre în grădina artei n-ar merita, dar care sînt foarte prodigioși, scriu scenarii, filmează mult, se agită întruna, invidiază pe alții, se înghesuie să ocupe un loc călduț și sigur. Și totuși mai avem destui oameni, printre care și un prieten de-al meu, cu care orice cinematografie din lume s-ar putea mîndri, dar...

Stişov mai întâi gustă din pahar şi după aceea bău pe nerăsuflete tot sucul. Mina lui albă, îngrijită tremura (Krimov nu observase pînă acum asta), împreună cu butonul aurit de pe manşeta albă.

— De ce oamenii adoră talentele şi, în acelaşi timp, se bucură atunci cînd ele sînt înjosite ? Uite, şi întîmplarea asta tragică este răstălmăcită. Tu eşti bănuir de ceva urit... De ce ? Lacrimă, lacrimi... Mie îmi stă mintea în loc ! Un coşmar ! Te implor, să nu pomeni nimic anchetatorului despre vina ta. O să-l pui în mare derută şi nici n-ai să te faci înţeles. Cîndva mi-ai reproşat că eu consider arta ca pe ceva deasupra realităţii, ca o viaţă paralelă cu ea. Dar tu, fost comandant al unui pluton de cercetaşi, cu pieptul plin de decoraţii, tu, care eşti un realist sever, de ce faci pe Don Quijote modern, de ce te erijezi în cavalerul tristei figuri ? !

Krimov tăcea, sprijinindu-şi ceafa de tapiteria caldă a fotoliului.

— La judecata de apoi, rosti el gînditor, zîmbind strengăreşte, omenirea va prezenta ca alibi al său această carte măreaţă. Toţi ducem lipsă de donquijotism. Înţelegi ? Şi din nou ajungem la Feodor Mihailovici...

Krimov închise ochii şi un spasm neaşteptat şi violent îi cuprinsese gîtul, la fel ca mai înainte, cînd se întîlnise cu Tania. Stăpînindu-şi cu greu teama provocată, de acest spasm, şopti :

— Mă înţelegi tu, Tolea ?

— Dragul meu, iar te referi la Dostoievski ? Doar tu eşti un om puternic, mai puternic decît mine de o mie de ori...

— Nu-i vorba de Dostoievski ! E viaţa noastră !

Încurcat, Stişov atinse cu degetele sale reci mina lui Krimov şi îl întrebă şovăitor :

— Ce-i cu tine, Veaceslav ? Ai devenit cam... nepămîntean, intangibil pentru mine. Nu mai înţeleg nimic. Cum crezi că putem să ne asumăm toată imperfecţiunea lumii ?

— Nu-i vorba de imperfecţiunea lumii... rosti Krimov în surdina, ţinînd ochii închişi şi strîngînd din dinţi. Mi se rupe sufletul cînd îmi aduc aminte de părul ei umed şi rece, pe obrazul meu, cînd o duceam la spital. Cel mai groaznic a fost atunci cînd, la fiecare smu-

citură a mașinii, capul ei aluneca tot mai mult pe pieptul meu, parcă cerându-mi ajutor... Știi ce-mi trecea atunci prin minte? Că o duc așa pe Tania mea, că asta este sfârșitul vieții mele. Puteam să înnebunesc. Crede-mă, n-a fost nimic între noi, nici nu se putea să fie ceva... Era un sentiment mai presus decât mila.

— Fii bun, explică-mi ca lumea, îl rugă Stîșov.

— Iartă-mi, te rog, vorbele cam pompoase și banale, dar alte cuvinte nu pot găsi acum. Cei talentați, ca Irina, sînt asemeni unei flori, slabi, neajutorați, îi doboară vîntul...

— Și tu ai vrut s-o ajuți?

— Nu am putut. Tolea, mă tem că nu a fost un accident.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Nu vreau să spun nimic. Nu mai am putere, Tolea. Am avut azi o zi nebună... De fapt ca toate celelalte, în ultimul timp. Krîmov încercă să zîmbească din ochi. Bea suc făcut de Tania, iar eu am să beau puțin coniac, e ceva mai substanțial. Toarnă-mi tu, mie mi-e lene să mă scol...

— Veaceslav, nu bei cam mult în ultima vreme? Am observat că în privința asta n-ai fost mai prejos decât Grichmar, care e mai tare la băutură decât tine, îi reproșă Stîșov, turnînd coniac în pahar și privindu-l neli-niștit pe Krîmov cum dădea din cap ironic.

— Dumnezeu știe, Tolea, de ce beau și nu mă-nbăt. Mă minunez și eu. Poate din cauza unor prea multe... „prea“-uri : prea surescitat, prea obosit etc. N-am avut aproape nici o pauză între filmări, nu m-am odihnit deloc. Am insomnii. Dacă aș putea să dorm fără întrerupere trei zile, ca ursul, aș fi cred în ordine cînd m-aș scula.

Și uitînd de coniac, Krîmov se întinse istovit în fotoliu, își duse mîinile la piept și șopti :

— Nu te supăra pe mine, dar nu mai pot de somn. Îți închipui cum dormea Napoleon după fiecare bătălie cîștigată? Dar după o înfrîngere? Cu atît mai mult...

— De ce joci în fața mea rolul unui cronicar indiferent? Știu că nu-ți place să te vaiți, dar eu nu mă consider un străin, vorbi Stîșov ușor ofensat, plimbîndu-se nervos prin biroul a cărui podea scîrțîia. Vai, ce

ți-e și cu intelectualitatea rusă, cu vinovăția ei veșnică față de lumea întreagă !

— E prea general, Tolea.

— Exact, e generalizator, e prea de tot ! Sînt mai mare ca tine cu zece ani și am trecut în viață prin multe, continuă Stișov. De aceea îmi permit să iau măsuri singur și să acționez independent, pînă cînd nu te vor lăsa în pace. Nu sînt numai prietenul tău, sînt și spectatorul tău, chiar și admiratorul tău.

Krîmov îl întrerupse pe un ton ușor glumeț :

— Îți mulțumesc, Tolea. Cred că nu mă poți ajuta cu nimic. Totul va depinde numai de mine. Și, în afară de asta, sînt optimist și sper că mă voi întîlni cu adversarii mei în împărăția umbrelor. O să le vorbesc atunci, dacă n-am să reușesc acum, pe lumea asta.

— Bineînțeles. Mai cu seamă dacă vei continua să-ți cauți vina așa cum făceau intelectualii ruși și dacă pe urmă o vei face publică, înștiințînd pe anchetator și pe toți colegii tăi, în aplauzele tuturor, înduioșați de căința ta.

— Vezi ce glume sumbre faci ? Parcă adineaori mă mustrai pe mine pentru lucrul ăsta. Cum vine asta ?

— Eu nu glumesc, Veaceslav. Sînt pur și simplu furios. Oare nu-ți dai seama că te vor da pe răzătoare și că te vor stoarce ca pe o lămîie ? Glumele cu justiția costă cam scump. Ia-ți un somnifer, ca să dormi ca lumea, prietene. Te sun diseară sau mîine dimineată. Culcă-te și iar culcă-te ! Eu cred că în urmă cu treizeci de ani, cînd erai într-o misiune de cercetare, nu te simțeai vinovat ! Nu-mi iau rămas bun de la tine !

„Nu l-am cunoscut în ipostaza asta, se gîndi Krîmov, ascultînd zgomotul pașilor repezi pe scară, iar apoi scîrțîitul nisipului sub tălpi. Intelectual rafinat, corect, neamestecîndu-se niciodată în conflicte, cumpătat la vorbă dar, dintr-o dată, și furios ori sarcastic, atît de devotat prieteniei noastre ? De ce nu am fost sincer cu el pînă la capăt și l-am tratat ca pe ultimul idiot ? Printre colegii mei, mai am eu un prieten atît de credincios ?“

Prin ferestrele deschise răzbăteau din grădină voci vesele. Se auzi o bătaie în porțiță. Se ridică cu greu și ieși pe balconul scaldat în lumina unei zile frumoase. Ae-

rul mirosea a verdeață încinsă amestecată cu parfumul suav al florilor moleșite de arșița amiezii. Se gândi înduioșat : „Viața e superbă ! Cine ne pune s-o stricăm, s-o facem mizerabilă ?“ Jos, lângă mașină, îi văzu pe Stișov, alături de Valentin, care, fără cămașă și numai cu o șepcută în carouri pe cap, părea caraghios de înalt ; pe Ludmila, logodnica lui Valentin, subțire ca o trestie, cu imenșii ei ochelari de soare și cu părul cafeniu, despletit pe umeri. Probabil că se întorceau de la plajă și s-au întâlnit cu Stișov. Acesta spuse ceva galant Ludmillei, îi sărută mîna, după care ea intră pe porțiță, legănîndu-și ușor șoldurile înguste și fluturînd cochet pălărioara, în loc de evantai. Bărbații rămăseseră singuri, în stradă. Stișov îl luase pe Valentin de braț și făcură împreună cîțiva pași. Deși Krîmov nu putea auzi ce vorbeau ei, se gândi înciudat : „Ce neplăcut este să știi că se vorbește de tine, iar tu să nu auzi ce anume se spune“.

Krîmov se întoarse în birou, încercînd să se gîndească la logodnica fiului său, care intra nonșalant în familia lor, fapt ce-i provoca Olgăi un soi de teamă, pentru că ea considera că această fetișcană de la cooperativă nu este perechea potrivită pentru Valentin, din mai multe motive.

„Uneori greșcala poate fi salutară și binefăcătoare, și invers, o faptă binefăcătoare poate deveni greșcală ? Toți sîntem singuri și orbi cînd săvîrșim greșeli. Binele, binele... Lebede albe pe lacuri albastre, lotuși suavi, haine albe ca în raiul budist ? Eu nu cred în fericirea din rai... Dar oare în ce cred eu ? În faptul că pentru mine nu există nicăieri în lume un alt loc decît în artă. Numai în artă. Știu că adevărul este, undeva, deasupra vieții, alături poate de gîndul conștient că moartea există... Însă eu n-am ajuns încă la această putere de înțelegere, atît cît trebuie. Știu că sentimentele omenești s-au schimbat. Nu cumva omul s-a trădat pe sine însuși ? Asta vreau eu să înțeleg !“

Rise, uitîndu-se la rafturile cu cărți și căută cu privirea volumele lui Lev Tolstoi, conținînd jurnalul lui preferat (evanghelia lui în nopțile de nesomn), unde fiecare frază era ca o autoflagelare amară ca fierea, un dispreț pentru propria slăbiciune, în care chinurile su-

fletești ale marelui om au fost legate uneori de nimicu-rile vieții cotidiene, suferind la fel de mult ca atunci cînd ele au avut o motivație mult mai serioasă. Dar acesta a fost Tolstoi, cu patimile sale, cu căințele sale, cu ideile de coborîre pînă la omul simplu, de dragoste și frățietate universale, cu tot ceea ce a încercat Krîmov să înțeleagă după război și nu a putut pricepe nici acum cînd în toată lumea a început să dispară fără oprire, fără ezitare, ceva esențial, ceva foarte important, făcînd loc cuvintelor devenite monumente ale fostei sincerități și bunătăți.

„Dacă vreau să cred în artă, trebuie să cred și în bine, altfel viața nu are sens, se autosugestiona, avînd senzația acută de neputință. Cine sînt așa-zișii «oponenți» ai mei, compatrioții mei, frații mei și, deci, complicitii mei? Ne e frică de adevăr și ne ascundem ca struțul... Oare mai departe ce va fi?»

Repetînd „ce va fi mai departe“, Krîmov se apropie de masa la care nu se mai așezase de multă vreme, acoperită de dosare, scrisori nedesfăcute, reviste necitite și care părea acum orfană, lăsată de izbeliște. Trase sertarul de jos și scoase un plic cu bani, păstrați pentru cheltuieli neprevăzute. Era o parte din onorariul primit pentru ultimul său film, o mie și jumătate. „Ce păcat, ce ghinion...“ Aruncă banii pe masă, convins fiind că dacă ar fi găsit în plic patru mii, mîine le-ar fi dat lui Molocikov, cu condiția ca Gulin să fie liber să scrie orice scri-soare. Krîmov se miră de această dorință a lui, de a-i da imediat banii lui Molocikov, ca un plocon biblic pentru umilința sa, pentru servilismul lui de sclav, pentru cramponarea acestuia de viață, care durează începînd cu întîmplarea din groapa făcută de-un obuz, în anul o mie nouă sute patruzeci și patru, continuînd cu întîlnirea lor întîmplătoare și norocoasă la coadă la automatele cu apă gazoasă și terminînd cu viața lui de acum, cu Sonia, o femeie energică, dar bolnăvicioasă, iubită de Molocikov pînă la uitarea de sine.

„Atunci l-am împușcat în mină, ca să-i salvez viața, acum i-aș fi dat patru mii ca s-o ajut pe Sonia lui... Cine sînt eu în realitate? Binefacerea personificată? Nu, atunci

mă-a fost silă de el, dar n-am avut altă soluție, ca să-l trimit la spital și să nu-l mai văd niciodată printre cercetași. Dar acum? Să-i dau banii ca să plece din echipa mea de filmare și iar să nu-l mai văd niciodată? Un fel de mită, de recompensă. De ce mă preocupă atât de serios și revine de atâtea ori în viața mea acest mizerabil? Cu câtă umilință plîngea atunci în groapa făcută de obuz în zona neutră și cu câtă pizmă îi erau strînse buzele cînd se-ntorcea cu mașina pe șosea! Nu cumva tocmai el este pericolul numărul unu pentru toți și pentru toate? Nu, e caraghios să gîndesc așa...”

Capitolul XVI

— E VOIE, TATĂ?

Krîmov, mimînd vioiciune, se întoarse de la masă spre Valentin, care intrase desculț în birou, îmbrăcat într-o bluză fără mîneci, pe care o lăsase deschiată la nasturi. Valentin păși pragul ferindu-și capul să nu se lovească de tocul ușii. Krîmov îl îmbrățișă cu o bucurie neliniștită, bătîndu-l pe spatetele încălzit de soare.

— Vino, vino, fiule, sînt bucuros, doar nu ne vedem în fiecare zi. Stai jos, și fumează, iar eu în timpul ăsta o să te privesc mai îndeaproape, spuse Krîmov simplu, așa cum vorbea el cu copiii, arătîndu-i țigările de pe noptiera de la capătul divanului. Poți să fumezi.

— Eu nu fumez, tată, răspunse Valentin și se așeză pe marginea canapelei, așteptînd într-o poziție incomodă, încruntat, cu mîinile sale mari, lăsate în jos. Începusem să fumez, dar m-am lăsat. Am citit tot ce s-a scris despre cancer, mai ales ce-au scris englezii. Din păcate, Ludmila fumează.

— Acum e la modă să fumeze femeile, zise Krîmov și se așeză alături, examinîndu-și fiul cu atenție nesigură. „Oare acest băiat e trup din trupul lui și al Olgăi, oare în el s-a întrupat bărbăția lui? În tînărul acesta slab și deșirat, neîndemînatic, prea serios și prea gînditor, sever, care nu seamănă nici un pic cu Krîmov cel din tinerețe, plin de dîrzenie vitejească. Numai ochii lui cenușii și același miros al pielii (care îl surprinse foarte

tare pe Krîmov, cînd îl simți)“. Însă ai să vezi, că moda asta snoabă și proastă o să treacă neapărat, așa cum va trece totul.

Ultimele cuvinte le rosti puțin ironic, de parcă ar fi vrut să sugereze că discuția lor nu e obligatorie.

Însă fața lui Valentin rămase serioasă și Krîmov întreabă :

— Care mai e viața ta ?

— Tată, eu nu reușesc să mă orientez în viață.

— Cum așa ? Cum ai vrea să te orientezi ?

Valentin nu acceptă tonul acesta ușor glumeț, care nu te obliga la nimic, de care se folosea Krîmov pentru a nu agrava discuțiile lor, deoarece, de la un timp, se convinsese că n-are nici un rost să înfrîngă îndărătnicia și firea independentă a fiului său, care nu era dispus nici pentru glume, nici pentru rîs, și prefera să se comporte cum îl tăia capul.

În anul trei de facultate, Valentin primise bursă excepțională și, simțindu-se independent din punct de vedere material, refuzase categoric să mai primească bani de acasă. A înlocuit costumele cu jachete scurte, cumpărate de el și, după o discuție cu mama sa, supărată pe el pentru această atitudine, îi spusese ferm, pe un ton ursuz, tatălui său : „Nu vreau să mă folosesc nici de numele tău, nici de mijloacele tale materiale. Vreau să fiu eu însumi“. Această dorință precoce (pentru vremurile de azi) de independență materială (nu totală, bineînțeles) mai precis spus, dorință de afirmare, fără însă o bază solidă, care era bursa studentescă, fie ea chiar excepțională, la început îl pusese pe gînduri pe Krîmov. Nici nu bănuise că în fiul său există atîta tenacitate. Dar în același timp își dădea bine seama că această tendință timpurie spre independență, acest orgoliu tineresc, nestăpînit nu-i vor aduce libertatea de opțiune pentru faptele proprii, ci numai lanțurile dureroase ale vieții, care nu tolerează nesocotirea exagerată a normelor stabilite într-o dependență firească, în cadrul raporturilor actuale de rubedenie.

— Tată, nu pot să mă orientez în viață ! Nu pot în nici un fel, repetă Valentin.

— Iar mie mi se părea... Krîmov își scoase o țigară din pachet, o frământă încet — mi se părea, fiule, că pentru tine totul e clar.

— Nu fi ironic. Eu nu mai sînt copilul care vrea să pară matur, ca un adult.

— Te ascult, Valea, vorbește...

Biroul era plin de soare, de aer curat, mirosind a frunze. Păsările moleșite de arșiță abia se auzeau în grădină, ziua nesfîrșită se topise într-o lungă înserare. În birou se auzea zumzetul fin al unei viespe rătăcite care se așezase pe oglinda în apele căreia se scăldau ramurile verzi ale mestecenilor. „Acum o să-mi spună ceva cu totul neașteptat pentru mine. Își caută cuvintele, ca să nu mă supere, se gîndi Krîmov“.

Dar Valentin continua să stea tăcut pe marginea canapelei, strîngînd între genunchi mîinile lui mari. Pe frunte, la rădăcina nasului, îi apărură o cută verticală. Privea fix înspre oglindă, fără să clipească din ochi, deși era clar că nu vedea nici adîncurile verzui ale sticlei, nici viespea care zumzăia sîciitor, ci se gîndea la cu totul altceva. Krîmov repetă :

— Valea, te ascult !

Atunci Valentin întrebă încet :

— Tată, spune-mi, te rog, cum se stabilește vina criminalului și vina victimei ?

— Vina victimei ? se miră Krîmov. La ce te referi ? Sau, la cine te referi ?

— Mă refer la tine, tată.

— Interesant. Te rog să continui, te ascult.

— Poți să-mi răspunzi sincer ? Altfel n-are rost să te întreb. Poți ?

— Am să încerc.

Valentin își strînse și mai tare mîinile împreunate între genunchi și vorbi fîstîcit, posac :

— Tată, pe seama numelui tău se petrece ceva nedrept, ceva mîrșav... Birfe, zvonuri... La noi, la institut, lumea este cam prostuță ; unii se uită la mine cu răutate și șușotesc : iată-l pe urmașul marelui Krîmov, cel care a ajuns la crimă etc. Au înnebunit cumva ?

— Pot să răspund ?

— Nu, mai așteaptă, n-am terminat... Nu înțeleg un lucru, tată. De unde au apărut atîția birfitori și de ce sînt dispuși să dea crezare calomniei și zvonurilor rele adepților marchizului de Sade ? Cum pot ei să-și închipuie că ești un criminal ? Sau vor cu tot dinadinsul să fii vinovat ? Știi, tată, omul nu este deloc o culme a creației naturii și nici nu sună mîndru acest cuvînt. Și nici autoperfecționarea sau neîmpotrivirea în fața răului, ale lui Tolstoi, nu mai au nici o valoare ! Spune-mi, de ce răul rămîne nepedepsit ?

Valentin își trosni degetele, uitîndu-se sumbru spre rafturile cu cărți. Krimov, intuind o discuție dificilă cu fiul său, deloc maleabil, preferă în primul moment să tacă, înțelegînd bine că nu va putea să-i răspundă printr-o formulă simplă, înțeleaptă, părintească, validată de experiența de viață. Nu avea un răspuns unic, în stare să facă ordine în tot și în toate, în viața lui și în viața altora, răspuns care să stabilească granițele ferme între „da” și „nu”, după care ar fi putut să-și afirme propriul punct de vedere în explicarea lumii din jur, lume, care cu o mare inconsecvență, se strîmbă, cochetează, rîde, omoară și denaturează firile după legi impuse nu se știe de cine, legi nefirești.

— O să-ți răspund, Valentin, cum o să pot, începui, în sfîrșit Krimov și aruncă țigara în scrumieră, fără s-o mai aprindă. În timpul războiului a pierit floarea nației. Din cei buni au rămas în viață puțini. Iar copiii n-au devenit mai buni ca părinții lor, deși, în general, nu trebuie judecată nici o generație. Din această cauză, probabil, sînt puțini cei care ar risca să se arunce cu pieptul în bătaia puștii, apărîndu-și oncarea proprie și pe a altora.

— Cu pieptul în bătaia puștii ? repetă Valentin și lăsă capul în jos. Adică, să acoperi cu capul tău o mitralieră care trage ?

— Am vorbit metaforic, rosti Krimov, îngrozit de expresia ochilor fiului său, cînd acesta își lăsă capul în jos. Eu nu vorbesc de eroismul anihilării unei mitraliere, deși în viață există și situații limită. Vreau să spun altceva. Înțelegi, Valea, civilizația contemporană conduce lumea pe un drum greșit. Oamenii deștepți au inventat mași-

nile, însă tehnica nu și-a găsit oameni inteligenți, care s-o manipuleze și a început ea să comande oamenilor. I-a răsfățat, le-a slăbit forța spirituală. Și în locul acestei forțe le-a virit în suflet un calculator, un produs de-al ei. La începutul anilor cincizeci a apărut o nouă speță de profitori de pe urma civilizației noi : frați prosperi din toată lumea. În Occident ei se numesc conformiști. Sînt valabili și pentru noi, pentru că nu sîntem despărțiți unii de alții prin ziduri de beton.

— Dar tu, tată, din ce categorie faci parte ? întrebă Valentin cu îndoială. După tonul lui rigid, Krîmov înțelese că fiul său este intransigent și față de dușmanii lui, și față de justificările de complezență ale diferitelor situații ivite. Sper că tu nu ești conformist ?

— Valea, eu sînt un om deformat. Sînt regizor și pun în scenă viața, ăsta-i norocul meu, spuse Krîmov, zîmbind trist. Chiar și propria mea înmormîntare o văd și pot s-o transpun pe scenă. Totuși nu m-am exprimat cum trebuie. Mai corect ar fi așa : aș dori să cunosc ce ar însemna o asemenea scenă neplăcută pentru oameni, ce le-ar fi dat și de ce anume i-ar fi privat. Nu mă judeca, fiule, că folosesc cuvinte prețioase, însă în ultimii ani mă preocupă, cu adevărat, taina vieții și taina morții, care explică tot comportamentul nostru. Probabil că în această privință e mai folositor să fiu avocat, decît judecător. Și tocmai asta nu-ți reușește. În secolul douăzeci, oamenii conștiincioși, în general, nu sînt fericiți, fiule. Fericiții nefericiți sînt în minoritate. Toată lumea a devenit sau este pe cale de a deveni nefericită. Eu, dacă vrei să știi, încerc să înțeleg cînd și unde omul s-a abătut de la drumul cel drept. Inclusiv eu, împreună cu toții ceilalți. . .

— Tată, ești un idealist ! Eu vreau să știu ce-nseamnă ticăloșie și ce-nseamnă cinste ! Atîta tot ! strigă Valentin încruntat și se ridică în picioare. Cine a numit binele — bine și răul — rău ? De ce acceptăm binele ca bine și răul ca rău ? Și care este adevăratul drum al civilizației ? Tehnica și știința nu reprezintă răul, ci o binefacere, ca apa caldă ! Știi, tu, oare, ce-i trebuie omenirii pentru salvare ? Arată-i ! Poate a sosit vremea pentru a doua venire și pentru un al doilea erou biblic ? !

— Ești cam agitat... și vorbești cu mine pățimaș. Stai jos, spuse Krîmov și îl trase ușor de mînă, obligîndu-l să se așeze pe canapea. Poate ai vrut să spui venirea judecării de apoi și nu simpla întîmpinare a lui Mesia, îl corectă Krîmov. S-ar putea să ai dreptate, să fi venit timpul judecării omenirii pentru tot răul săvîrșit și pentru toate negliabiile. Însă va fi cumplit, pentru că judecata moralizatoare va fi înlocuită de judecata atomică. Ea se va transforma într-un măcel general, iar Pămîntul în cenușă. Krîmov tăcu un timp, regretînd că nu este destul de convingător în fața lui Valentin, o fire atît de francă și fără compromisuri. Și totuși, fiule, există o cale morală, care nu este singura posibilă.

— Care cale ? Cea adevărată ? Cum arată ea ?

— O cale imposibilă. Compătimirea. Să simți și să înțelegi suferința altora. Dar pentru asta, trebuie să se nască în lume mii de predicatori răbdători.

— Astea-s vorbe, vorbe, tată ! Compătimirea există numai între oameni cinstiți, zise Valentin cu o voce de bas, încă neformat. Ce compătimire să existe pentru tot felul de ticăloși ?

— Nu am un răspuns precis. Eu vreau să spun, Valea, că ticăloșii și neticăloșii sînt legați unii de alții cu un fir, vorbi încet Krîmov. Adică fiecare om este legat de un altul și de toți ceilalți de pe pămînt, ca într-o rețea unică. Și adeseori nu poți să te rupi din ea.

— Înseamnă că și criminalul și victima sînt vinovați, deopotrivă, dacă sînt din aceeași rețea. Valentin rîse răutăcios, protestînd și afișînd o nervozitate confuză, nefirească pentru felul său de a fi. Deci, amîndoi sînt criminali.

Krîmov răspunse sec :

— Cu condiția ca victima să accepte să fie victimă.

— Tu nu te-ai socotit niciodată victimă ? Niciodată în viața ta ? Tu ai învins mereu ?

— Nu pot să-ți răspund la toate. Eu am fost mai mult un învins.

— Eu nu despre asta vorbesc.

— Nici eu, nu despre asta, dar te-am înțeles bine. În timpul războiului mă cutremura faptul că mulți oa-

meni se lăsau împuşcaţi, fără să opună nici un pic de rezistenţă. Crede-mă, Valea, de câte ori am fost în misiune, totdeauna am ştiut ce am de făcut, chiar şi atunci când în pistol nu mai aveam nici un glonţ.

— Te referi la ură şi dispreţ ?

— Nu. Asta nu-i o soluţie. Există ceva mai presus de asta.

— Ce anume ?

— Să nu-ţi fie frică ! Să nu te mai temi pentru tine. Este mai presus de ură. În timpul războiului reuşeam să simt aşa ceva. Cam rar, dar simţeam.

— Şi acum nu te mai temi de nimic ?

— Ba da. Krîmov atinse genunchiul slab al fiului său. Mă tem să nu vă pierd : pe mama, pe Tania, pe tine. Precum vezi, sînt un om slab.

— Tată..., îngăimă Valentin cu glasul tremurat, avînd timbrul unei voci de bas în formare, şi îşi întoarse capul într-o parte. Dacă despre tine gîndeşti aşa, atunci despre mine ce crezi ?

— Nimic rău.

— Cred că în timpul războiului nu m-ai fi ales ca prieten, spuse Valentin cu o uşoară aroganţă. Tu, probabil, ne dispreţuieşti pe toţi cei de douăzeci de ani, ca pe nişte incapabili.

— Nu este aşa. Te-aş fi ales ca prieten. Doar noi doi aşa şi sîntem...

— Nu-i adevărat. Între un părinte şi fiul lui nu poate exista prietenie.

— Cred că greşeşti.

Iată-l aici, alături, pe fiul lui încăpătînat, arţăgos, isteţ, naiv, descendentul său în linie bărbătească pe acest pămînt, nesemănînd nici la chip, nici la gesturi şi nemoştenind nici o trăsătură de caracter de la tatăl său, de pe vremea cînd avusese şi el douăzeci şi unu de ani şi comanda un pluton de cercetaşi. Era pe atunci un brav locotenent, cu privirea sigură şi veselă, pregătit oricînd să lupte şi să rişte, încrezător în propria-i nemurire în război. Ce anume îl făcea în anii aceia să fie atît de matur, curajos şi sigur de sine ? Pericolul morţii care plana asupra-i ? Bezna dintre existenţă şi nefiinţă ? Şi ce anume îl face pe fiul lui, ca şi pe mulţi alţi tineri ca el, instru-

ii, inteligenți, cunoscători de timpuriu ai logicii formale și ai ilogismului, să fie infanți ? Bunăstarea liniștită, răsfățul vieții de familie, grija exagerată a părinților pentru odraslele lor ? Sau lipsa de independență ? S-ar fi putut găsi explicații la toate acestea, așa cum se întâmplă adeseori în viață, de dragul justificării unor păreri convenabile și liniștitoare pe moment. Oricare ar fi explicația, ea nu schimbă nimic în generația supusă fatalității contagioase a timpului, de care, nici unul dintre contemporani încă nu este conștient. Timpul de acum este compus din unghiuri ascuțite și obtuze, din lucruri inutile, din bani în plus și din lipsă de bani, din mode și construcții diferite, din care, de multe ori transpare calculul împrumutat. Chiar și în dragoste, în invitarea musafirilor, când gheața topită prin mijloace artificiale mărește din ce în ce înstrăinarea, fapt care a lipsit cu desăvârșire în perioada fericită a tinereții lui Krîmov, în anii războiului și imediat după război, în perioada primejdiilor de tot felul, a sărăciei și a speranțelor. Krîmov realizează situația complicată în care se găsea fiul său în institut, creată, probabil, și din cauza seriozității lui exagerate în relațiile cu alții, cit și datorită evenimentelor neplăcute, legate de el, tatăl lui.

— Cred că greșești, fiule, spuse Krîmov cît putu de calm. Sînt bucuros de prietenia mea cu tine...

— Nu-i adevărat, îl întrerupse Valentin, încruntîndu-se. Prietenia între tată și fiu este imposibilă. Eu nu pot să-ți spun ție tot ce-i pot spune unui prieten.

— Și n-ai un prieten ?

— Un prieten adevărat n-am avut niciodată. Nici acum nu am prieteni adevărați. Sînt amici de companie și de ceaiuri dansante. Te invidiez pentru prietenia ta cu Stîșov, care, probabil, nu te va trăda niciodată.

— Numai probabil ?

Valentin răspunse pe un ton rece și convingător :

— Tată, eu știu că prietenii trădează primii, ca și nevestele.

„Nu m-aș fi gîndit niciodată pînă acum că fiul meu este atît de singur“.

— Nevestele ? De ce, nevestele ?

Valentin se îndreptă de spate și cuta dintre sprâncele lui, ca două linii negre (semnul divin al omului capabil, după părerea lui Krîmov) se adînci. Însă, brusc, expresia feței fiului său se schimbă, devenind puțin misterioasă, iar vocea sună mai vioaie, ștremgărește :

— Așa-s femeile, tată.

Krîmov oftă nedumerit.

— Iartă-mă, Valea, dar ai o logodnică. Și vorbele tale romantice nu prea se potrivesc cu realitatea. V-ai certat ?

— Nici gînd !

— E de presupus că o iubești pe Ludmila.

— Dac-aș ști ce-nseamnă asta, tată.

Valentin își ridică deodată capul și spuse pe un ton ușor ironic, dar totuși împăciuitoare, cam nefiresc pentru el :

— Cu tine nu pot să fiu sincer. Mă simt stînjinit. Mă însor cu ea. Ludmila este însărcinată și mă-nsoar... Sper că nu ești prea șocat de neseriozitatea mea ?

Valentin rîse din nou ușor prefăcut. Krîmov se gîndi că rîsul lui și întrebarea despre neseriozitate sînt formale, că nu-l caracterizează și că reprezintă un subterfugiu slab la care a recurs, în încercarea lui de a se verifica față de tatăl său.

— Nu prea, minți Krîmov, încercînd să găsească tonul cel mai potrivit pentru răspuns. Totul pare firesc. Însă nu e cazul să-i spui mamei despre asta mai devreme decît trebuie.

— Mama ia în tragic prea multe lucruri. Dar nu-i nimic. Deocamdată, o să locuim la Ludmila. Eu o să lucrez. Peste doi ani termin facultatea. Poate am să fac vreun film... Vom trăi în dragoste și pace. De ce nu ?

Fata lui se schimonosi din nou, încercînd să exprime o bună dispoziție certă, însă Krîmov îl rugă încet :

— Nu mai rîde așa, fiule. Eu sînt pe baricadele tale. Răspunde-mi, te rog, Valea, o iubești pe Ludmila ?

— Nu știu, tată. Aș fi vrut, aș fi vrut, dar ce să fac... Știu că am s-o iubesc atunci cînd vom avea copil. Ce-ai fi făcut tu în locul meu ? Tu... cum ai proceda tu ?

Valentin se înclină cu tot corpul înainte, își adună cu un gest obosit mîinile mari între genunchi, trosnindu-și degetele. Își pierduse de tot aplombul pe care îl avusese

înainte, devenind mai maleabil. Krîmov observă cu amărăciune toate acestea și se compătimea singur pentru că fiul său cel serios, care, la urma urmelor, era continuarea lui pe acest pământ, speranța lui, nu era în stare să riște și nici nu avea curajul să analizeze singur situația la cei douăzeci de ani ai săi, vîrstă cînd primele sentimente nu se supun rațiunii. „Oare am eu dreptul să-l întreb cum s-a petrecut totul între ei ?”.

— În asemenea treburi, Valea, nu se dau sfaturi, răspunse Krîmov evaziv, apucîndu-l tandru de umeri pe fiul său.

— Dar cine, în afară de tine, poate să mă sfătuiască, vorbe Valentin și vocea lui sună ca o coardă întinsă. Doar tu m-ai sfătuit cînd am dat examen la Institutul de cinematografie. Tu ai vrut să fac facultatea de operatorie, și o fac...

Își trase stîngaci umărul, eliberîndu-l din strînsoarea mîinii tatălui său. Krîmov simți mirosul sănătos, dulceag al corpului tînăr, încins de soare, la plajă. Trupul acesta tînăr, puternic fizicește, și dezorientarea nemascată a lui Valentin au stîrnit în sufletul lui Krîmov un mare regret : ar fi putut să-și dea seama că, de fapt, aproape că nu-și cunoaște propriul fiu.

— Orice sfat ți-aș da eu, hotărîrea trebuie să o iei tu singur, bărbătește, repetă Krîmov ferm. Închipuie-ți, în timpul războiului, pe cîmpul minat, era suficient ca genistul să greșească o singură dată. Cea mai mică imprecizie în manipularea minei și — adio viață. Căsătoria și divorțul nu sînt mortale. Însă rana poate fi fatală.

— La tine, cu mama, cum a fost ? Cum s-a petrecut totul ? întrebă Valentin pe un ton ultimativ. Tu nu te-ai indoit de nimic ?

— Niciodată și de nimic, răspunse Krîmov. Cînd am văzut-o prima dată, am simțit că-mi pierd mințile. Ceva asemănător cu buimăceala... Nu zîmbi, fiule. Așa a fost.

— Toată generația voastră a fost fericită. Voi ați știut ce-ați vrut, continuă Valentin, sucindu-se agitat. Tată, eu nu pentru asta am venit, iartă-mă, nu pentru sfaturi. Mă descurc cumva și singur...

— Așa o să fie mult mai bine, Valea. Să știi că buimăceala aceea nu mi-a trecut nici pînă acum.

Capitolul XVII

ÎN DIMINEAȚA ACEEA, DE ANUL NOU, EI IEȘIRĂ ultimii pe verandă, în frigul matinal al curții înzăpezite.

În jurul teilor înghețați, aerul geros de ianuarie părea roz.

El stătea jos, lângă verandă. Schițînd în glumă un gest patetic îi întinse mîna, ajutînd-o să coboare scările. Apoi îi spuse cu un curaj impertinent :

— Țineți-vă bine, doamna inimii mele. Totul va fi în ordine, dacă n-am să mor în duel.

Ea îi strînse mîna cu toată puterea, dar nu coborî treptele decît atunci cînd poarta se închise în urma vocilor, rîsetelor și a scîrșitului pașilor pe zăpadă. Îl privea cu capul ridicat, iar sprîncenele ei subțiri și negre, ca de cărbune, se frînseră a mirare.

— Ce-nseamnă „totul va fi în ordine“ ? Și ce-s penibilitățile astea cavalerești — „doamna inimii mele“ ? Am impresia că l-ați citit prea mult pe Walter Scott !

— Dar sinteți cu adevărat doamna inimii mele, lua-m-ar dracu să mă ia !

Toată seara petrecută la lumina lumînărilor nu putu să înțeleagă ce anume îl atrăgea atît de puternic la ea. Abia acum, în lumina dimineții geroase și sticloase își dădu seama și rămase trăsniț : avea o privire blîndă, catifelată, învăluitoare și tandră, iar buzele, puțin cărnose, gata parcă pentru bucurii.

La masă ea se așeză în fața lui. Ținea sfioasă paharul în mîna și sorbea vinul cu înghițituri mici. Deodată, îl întrebă cu voce lină : „Dumneata ești cam supărat, te plictisești ?“

Încercînd să-și ascundă timiditatea, el bolborosi una din glumele studentești : „Bunica mea s-a-mbolnăvit de pojar“, voină să facă firească și ușoară discuția începută. Întorcîndu-se întimplător spre oglindă, văzu o față roșie și pentru moment, nu se recunoscu, uimindu-se cum de nu e în stare să închege o discuție la masă, cu civilii. Se încludă pe propria-i stîngăcie, bău peste măsură, și, amestîndu-se, începu să facă tot soiul de glume, să rostească toasturi, răsturnînd paharele de pe masă cu poala hainei

celeii noi, care înlocuise recent bluza militară. Ea, mirată, presăra sare pe fața de masă pătată de el, sporovăind vesel că Anul nou amintește sărbătoarea antică a lui Dionysos și că vărsarea vinului este un ritual sacru.

Fix la miezul nopții, bine dispus, în acompaniamentul pocnetelor dopurilor de la sticlele de șampanie, el strigă soldătește „ura” și porni să ciocnească paharul cu toți comesenii, spunind fiecăruia câte ceva festiv. Se opri apoi în fața ei și rosti cu toată hotărîrea : „Goriko” * și, ca un măscărici amețit, o sărută de două ori, fără ca ea să mai aibă timp să se dezmeticească, ori să protesteze, abia putînd să spună în șoaptă :

— Ce mai este și cu „Goriko” acesta ? Ați înnebunit ? Și, roșind, adăugă rîzînd : Ce om ciudat !

Cînd masa a fost dată la o parte și toți s-au înghesuit să danseze, el se așeză pe canapea, la umbra roșie a abajurului ; își aprinse o țigară și, transpirat de emoție, observă cum un tînăr ciufulit și cam chefliu se apropiase de ea și o invitase la dans. Însă ea, aruncîndu-i tînărului o privire fugară, îl refuză, din cap. „Bravo ! se gîndi el. Uită-te la mine măcar o secundă, nu sînt chiar de lepădat, pe cuvînt de onoare !” Între timp, cineva o chemă și ea trecu pe lîngă canapea, învăluindu-l cu parfumul rochiei. Probabil că simțise cum se uita prosteste în urma ei, pentru că se întoarse, îl privi întrebătoare și dădu din umăr.

Krîmov era un tînăr cu chip obișnuit și de aceea, deseori, simțea o gelozie sfioasă întîlnind femei frumoase pe stradă sau la petreceri. Cînd le găsea cite un cusur (nasul cam lung, șoldurile cam late, picioare nu prea drepte) se gîndea cu ironie liniștitoare : „Deci, nici printre ele nu există modele de perfecțiune”. Dar atunci, toată noaptea nu se putu recunoaște pe sine, cuprins fiind de pălăvrăgeală, de curajul care ți-l dă disperarea, temîndu-se în fiecare secundă că visul se va spulbera și că imediat va ieși la iveală imperfecțiunea ei, că totul n-a fost decît o iluzie.

* Goriko (amar) — se spune la nunți, ca tinerii căsătoriți să se sărute.

Coborîră de pe terasă imediat după ce se lăsă liniștea, amuțiră vocile și nu se mai auzi scîrțîitul zăpezii, iar curtea rămase pustie și roză în zorii de ianuarie și se opriră amîndoi, neînțelegînd ce se întîmplase. În jurul lor erau dimineata geroasă, cerul pustiu și luna palidă, aburii ghețoși și nămeții din cartierul Zamoskvorecie, încă adormit la acea oră. Oare se terminaseră buimăceala nocturnă, hărmălaia veselă din căsuța aceasta de lemn, atît de primitoare și trebuiau acum să se întoarcă, el la căminul studentesc, iar ea acasă, undeva pe la Ostojenka ?

— Ați spus o prostie, zise ea. N-ați observat ?

— Absolut adevărat. Mi se întîmplă. Chiar prea des.

Degetele i se mișcă în mîna lui, în așteptare, iar ochii ei ușor sașii, îl atinseră cu un zîmbet.

— La mulți ani ! Unde-i prietenul dumneavoastră, cel cu patefonul ? Vă amintiți cît de caraghios și de nevrosimil s-au petrecut toate ?

— Eu v-am văzut aici, în curte, răspuse el și, auzindu-i vocea ca prin vis, se cufundă în adîncul privirii ei cațifelate și își aduse aminte cum el și prietenul lui au năvălit în prima cameră, scuturîndu-se și aducînd înăuntru, la căldură, frigul serii înzăpezite, în timp ce ea, zărită întîmplător în curte, își scotea înfrigurată cizmulile lingă cuier și povestea cuiva : „Văd două siluete lingă magazia de lemne, care, fisticite, trag de clanță. Întreb : ce căutați aici ? Noi, zic ei, la ce număr șîntem ? S-au rătăcit sărăcuții ! Așa că v-am adus musafiri“. Și prietenul lui, care făcea aspirantura la Institutul de mine, un băiat dezghețat, cavalier, care spunînd cuvintele „salvatoarea noastră“, îngenunchease în fața ei și o ajută, cu îndemînarea unui husar să-și scoată cizmulile, iar ea rîse amuzată de situație.

— Totul a fost caraghios, repetă ea, privindu-l drept în ochi și eliberîndu-și ușor mina din strînsoare. Sînteți puțin băut, dar vă aduceți aminte ce-ați spus atunci, în ușă ?

— Probabil... răspuse el, tot neputînd să înțeleagă pînă la capăt la ce se referea. Probabil, o prostie...

— Ați spus așa : „Aici, în curțile astea înzăpezite și dracul își frînge gîtul. Uite că doi proști au întîlnit o fată frumoasă, o pasăre de foc și nici măcar n-au făcut cunoștință !“

— Așa am spus ?

— Și ați mai adăugat : „Au adus cu ei și muzica. Un patefon pentru două camere cu musafiri“.

— O, ce mare prost ! Un nătăflet impecabil ! O buturugă cu ochi !

— Vai, dimpotrivă, a fost minunat ! Ați spus asta din timiditate, îl contrazise ea, privind curtea unde stăteau amîndoi, plină de nămeții uriași cu pete roșiatice. Se pare că trebuie să mergem...

— Ce idiot sînt ! spuse el închizînd ochii. Și, re-trăind toată seara, revăzîndu-se pe el flecărînd încrezut, se rușină pînă în virful urechilor : Ea a văzut și a auzit toată bufoneria lui („Vreți șampanie?“) Cum umbla în jurul mesei cu sticla în mînă și întreba : „Vreți, ori nu vreți ?“ Toți se uitau la el, așteptînd o glumă, însă gluma n-a apărut. „Ce vreți să spuneți cu asta ?“ „Dar ce vreți ?“ „Ce s-a întîmplat cu mine ? Sînt năuc, de parcă aș fi băut o otravă dulce, doream ca ea să mă placă și m-am întrecut în prostie“.

— Am fost beat, rosti el vinovat. Cred că mă de-testați...

— Despre ce vorbiți, se miră ea. Vă place zăpada ? Vă amintiți cum ningea în ajun de Anul nou ?

— Nu înțeleg... bolborosi el.

— Ce să înțelegeți ? Ninge, ard felinarele, iar dumneavoastră bîjbîiți pe la magazie, cu patefonul în brațe, și, deodată, întilniți o pasăre de foc. Iată că totul devine interesant ! Iar atunci n-ați fost beat. Era în ajunul Anului nou. Acum sîntem alții. Am îmbătrînit cu un an. Cam asta-i tot ! Conduceți-mă pînă la autobuz. Iar pasărea de foc încă n-ați prins-o...

Foarte calm, prietenește ea îl mîngîie pe mîneca mantalei și se îndreptă spre poartă, pășind pe poteca înghețată. Bordura de blană de la poalele paltonului cu care era îmbrăcată se unduia ușor, deasupra cizmulițelor, la fiecare pas. El porni prosteste după ea.

„Domnul trimise ciorii cîndva...” În capul lui se învîrteau aceste cuvinte și parcă băteau ciocănele negre, de cite ori vedea ondulîndu-se lin și ritmic paltonul ei. Nu-i venea să creadă că mai adineauri el a fost acel nerușinat cu glume nesărate, cu penibilul „goriko” și cu cele două săruturi pe obraji, care au speriat-o (ea își strînsese buzele ca de durere). „Eu, un soldătoi imper-tinent, cu mutra mea pocită, m-am băgat în grădina ra-iului ! Ha, ha, cabaliero !...”

— Mulțumesc. De-aici mă descurc singură. Dumnea-voastră mi se pare că luați tramvaiul ? ! Stația e acolo, vedeți ? O, ce noroc am ! Vine autobuzul ! E o dimineață minunată ! Un ger ca ăsta probabil că a fost numai în secolul al șaptesprezecelea. Închipuiți-vă, izbe împodobite cu „dantele” de lemn, fumul ieșind pe coșuri, ferestrele arzînd în zare ca niște cărbuni aprinși și stăncuțele pe acoperișurile bisericilor, ca acum. Ce minunat !

— Acum ?... Luați acum autobuzul ?

Pe strada pustie, ca după sărbătoare, nici țipenie de om, la acea oră matinală. Dimineața se instala cu ceața ei geroasă, cu chiciura mițoasă pe cabluri, cu nămeții si-nilii de lingă porți, peste cupola roșiatică a bisericii pu-țin dărîmate, unde se micșora cornul transparent al lunii, iar stăncuțele, agitîndu-se haotic, în stoluri negre, um-pleau aerul cu croncănitul lor sonor. Sunetul acesta stră-vechi îi umplea sufletul de melancolie.

— Dăruiește-mi strălucirea ochilor tăi frumoși, ne așteaptă despărțirea, noi plecăm acuși, spre Vest... cîntă el glumeț, dîndu-și căciula spre ceafă, ca un flăcău de la țară, care se pregătește să facă o poznă. Și, scoțîndu-și mînușa, îi întinse mîna. Hai, dă-mi mîna ! A venit auto-buzul ! Pa ! („Ce spun ? Delirez ! Nebunie ! Pur și simplu m-am țicnit !”) Dăruiește-mi la despărțire... îngăima ia-răși el fals. Se simți îngrozitor de rușinat pentru că ea nu-i întinsese mîna, preferînd să își muște cu dințișorii ei regulați și orbitor de albi buza de jos. Dăruiește-mi...

— Poftim, vă dăruiesc, dar încetați odată, îl întrerupse ea și privi disprețuitoare, cu regret, fața lui pe care se putea citi o veselie prostească. Și plecați, plecați mai re-pede. Nefericitule !... adăugă ea, întorcîndu-i spatele. Coborî repede de pe trotuar și fugi spre autobuzul cu

geamurile albe de promoroacă, ce se oprise scîrîind cu roțile pe gheață.

— Așteaptă, strigă el și vocea i se frinse, sufocîndu-l. Făcu imediat un salt după ea prin ușa autobuzului înghețat și aproape gol (trei pasageri zgribuliți în unghere diferite) care se deschise cu zgomot. Scoase repede din buzunar mărunțișul și se repezi la taxatorul înfolit într-o șubă.

— Două bilete ! Unul pentru mine, ca amintire, rosti cu disperare și se aplecă spre ea, care, între timp, se așezase pe scaun, lângă geam. Îi vorbi răspicat, hotărît și plin de el. Dacă nu-mi dai numărul dumitale de telefon, am să te sărut din nou... în văzul tuturor ! Aici ! Să știi că ai făcut cu mine o crimă ! Dacă nu te-aș fi întâlnit...

— Pleacă, pleacă odată, paită nefericită !... spuse ea cu silă, sprijinindu-și tîmpla de geamul înghețat. Rise forțat : Dar ce faci ? Doamne, ce grozăvie !...

— Îți cer numărul de telefon ! strigă el rugător, ignorînd privirile călătorilor uimiți, pironite asupra lui. Auzi ca prin ceață vocea ei și sări din autobuz, lovit de ușile care tocmai se închideau.

— Parcă mi-a spus numărul, sau mi se pare... Să-l notez, să-l notez, bolborosi el ca un smintit și, lipind biletul de autobuz pe stîlpul felinarului, scrise pe el numărul cu un rest de creion. Sau mi s-a năzărit ?...

Rămase singur în stradă, privind năucit fumul autobuzului care se rostogolea pe zăpadă. Aerul tare îi tăie respirația.

Trei zile se chinuise, încercînd să înțeleagă ce se petrece cu el. Trăia ca în neștire. În minte îi apăreau și dispăreau figuri de oameni cunoscuți sau necunoscuți. Siluetele profesorilor în sălile de curs treceau ca niște umbre. Auzea în depărtare vocile studenților, zgomotul tramvaielor, numele strigat de cineva. Îl învăluia liniștea rece a amfiteatrelor, răsfoitul paginilor. Apoi, în loc de mîncare, îl ardea vodka băută într-o cîrciumă. În fine, se aprindeau lumini, și apăreau ferestrele, perdelele trase și arcadele de la intrări, balcoancele sprijinite de cariatide, feroneria de deasupra scărilor vechi din strada Ostojerka. Aici se plimbase el cu orele, cercetînd îndelung nume-

rele apartamentelor ; urcase scările, așteptînd nerăbdător la ușă, la colțuri de străzi, sub arcadele intrărilor în curțile interioare, nădăjduind s-o întilnească. Aștepta cu speranță și încăpăținare în nopțile viforoase și pleca numai după ce îngheța tun.

Se întorcea la cămin pe străduțele pustii, cu gulerul mantalei inutil ridicat, pentru că, oricum, nu putea să-l mai încălzească, respirînd aerul proaspăt și umed al viscolului.

„Am s-o găsesc, am s-o găsesc !“ Buimăceala acelei seri și a dimineții geroase de după Anul nou persista încă. Nu-i da pace. Îl ardea rușinea, sentimentul dezonoarei, dar, în același timp, se simțea cuprins de o dulce și incurabilă suferință, care îi aducea ca prin vis vocea ei lină, moale, privirea ei învăluitoare, poala paltonului ei, ondulindu-se deasupra cizmulițelor. Îl urmăreau neîncetat melodia repetată mereu în seara aceea : „Dăruiește-mi la despărțire...“, zgomotul hîrșit al patefonului și vocea sa, cîntînd fals acest refren, în stația de autobuz. Însă cel mai adesea o vedea în autobuz, stînd dreaptă, pe scaunul de lîngă fereastră, cu sprîncenele arcuite, luminată de soarele rozaliu al dimineții, care se strecura prin geamul înghețat. Îi răsunau în urechi vorbele ei, spuse cu scîrbă : „Pleacă, pleacă, paiață nefericită !“ și simțea că-l trec fiori.

Dacă cineva l-ar fi întrebat, el n-ar fi fost în stare nici acum să explice logic și precis de cîtă voință și perseverență a trebuit să dea dovadă, cîte combinații de cifre a trebuit să inventeze (numărul scris pe biletul de autobuz era greșit), cîte seri a trebuit să petreacă la ușile și la porțile din Ostojenka, pentru ca pînă la urmă s-o găsească. Și nici de ce a mers cu el în vizită la prietenul lui, aspirantul miner, care pleca în delegație.

În locuința modestă a acestuia (o cameră și bucătărie), în apropierea Tagankăi, în seara aceea era o atmosferă de basm, o împărăție a liniștii și fericirii, pentru că era alături de el, pentru că mîinile ei atingeau godinul încălzit, pentru că ea cerceta rafturile cu cărți, oglinda veche și el simți din nou valul fierbinte al ameteții otrăvitoare, deși nu băuse nici o picătură.

Avea senzația că înnebunește, că o să înceapă să se prostească, să glumească fără măsură. Iar ?

Atunci fluieră a autopersiflare, se întinse pe divan cu mâinile sub cap și, resemnăt, o privi vrăjit ca un copil.

Ea se așezase în fotoliu și îl privea gînditoare cu ochii ei negri și curați. În liniștea aceea dezarmantă, el nu putea să-și închipuie cum a avut curajul să o sărute de Anul nou și să mai și vorbească prostii după aceea...

— Olia, o strigă în șoaptă. Ai vrea ca eu să mor ?

— Ascultă... acum mi se pare că nu ești beat !

— Nu sînt sigur. Olia, am să mor din cauza prostiei mele... sau... nici eu nu știu ce se petrece cu mine... Stai, te rog, lîngă mine. Nu te teme, pentru Dumnezeu !

Ea se mută lîngă el și din nou, ca atunci, în noaptea de Anul nou, îi simți adierea moale stîrnită de mișcările ei.

— Mîngîie-mă, o rugă el, închizînd ochii.

— Poftim ?

— Mîngîie-mă pe cap !

El îi luă mîna, care îi amintea de atingerea nesigură a degetelor ei, în urmă cu trei zile, într-o curtică din Zamoskvorecie, o duse la tîmplă, o plimbă prin pâr, apoi puse capul în poala ei, frecîndu-și obrazul de stofa groasă a fustei. Simți căldura genunchilor ei rotunzi, atît de feminini și periculos de aproape față de el, încît rosti în șoaptă răsufliînd greu :

— Olia, simt o amețeală de parcă aș fi pe marginea prăpastiei.

— Ce rușine ! Ești ofițer cu cinci medalii și te porți ca un puști...

— Olia, vrei să-mi dau duhul în fața ta ?

— Ce să faci ? De ce ? spuse ea îndreptîndu-și spațele și privind încordată pe fereastră. Pentru ce ? Asta, da, nenorocire !...

El tăcea, frecîndu-și ușor obrazul de stofa caldă a fustei, de genunchii ei.

Dincolo de ferestrele acestei împărății a liniștii dintr-o cămăruță din Taganka, amurgul de iarnă se îndesea tot mai mult, devenind tot mai albăstrui. Se aprindeau primele lumini. Nîgea alene, cu fulgi deși, care acope-

reau toată străduța. Din cînd în cînd, trecea pe sub feriniere, prin piclă, un troleibuz silențios, aruncînd în sus scînteii violete. Pe podul îndepărtat se țirau tramvaie iluminate, zgomotul lor abia deslușindu-se prin perdeaua deasă a zăpezii care se cernea leneș.

După aceea cineva a bătut prevenitor în ușă. Era prietenul lui, încălțat cu pîslari, îmbrăcat cu palton, avînd în mînă geamantanul, făcut, probabil, la bucătărie. Fără să aprindă lumina, tușind discret și guraliv și glumeț, ca de obicei, întrebă de-a dreptul :

— Îl iubești ?

— Ce întrebare prostească ! ripostă ea. Se ridică în picioare, încruntîndu-și sprîncenele : Poate da, poate nu ! Ce importanță are ? Unde-i întrerupătorul ? Aprindeți lumina !

— Noapte bună ! Eu am tren peste un ceas, spuse jenat prietenul, și închizînd ochii din cauza luminii își puse căciula pe cap. Cheia rămîne la voi. Doresc tinerilor multă fericire !

Ieși cu spatele, înclinîndu-se binevoitor și complice.

— La revedere, deșteptule ! strigă Krîmov, sărînd de pe divan. Închise apoi ușa după el și se opri în prag, cu mîinile în buzunar. Da, dacă da și da, dacă nu, spuse rîspicat și se uită întrebător la ea, peste umăr. Pînă la urmă, tot ai să fii nevasta mea.

„Iar încep să delirez ! Iar mă-mboldește diavolul !“

— Eu ? Nevasta ta ? Cum să fiu eu soția unui om atît de ciudat și de neînțeles ?

Krîmov continuă cu nesupunere în glas :

— Ai să vezi cît de ciudat, cît de neînțeles, dar și cît de cîrăjos sînt eu ! Să știi că am făcut războiul ca cercețaș. Știi tu ce înseamnă asta, ce înseamnă să te streкори la nemți ?

— Fie-ți milă de mine, te rog ! Vrei să mă învingi ca în război ? Lăudăros orgolios ce ești !...

— Oia, dragă, pleacă imediat, știu că ești așteptată acasă ! Pleacă ! E mai bine. Altfel... („Iar, iar !...“).

— Mulțumesc ! O să plec. Adică cum... „altfel“ ?

— Altfel n-o să mă mai pot stăpîni. Te rog, pleacă ! Te iubesc ! Naiba știe de ce te iubesc atîta !...

O conduse pînă la stația de autobuz. După aceea mai rămase un timp, tot foindu-se sub felinar, strîmbîndu-se. Încercă să-și aprindă o țigară, dar chibriturile se stinseră din cauza vîntului ivit printre case, iar fulgii umezi se lipiră de ea.

Își făcu palmele căuș, abia reușind să o aprindă. Trase un fum adînc, însă vîrtejul furios de zăpadă i-o smulse din gură cu o putere neașteptată. Pentru prima dată, după mulți ani, plînse din cauza neputinței sale... Plîngea în-ciudat pe sine pentru nebunia lui năstăpînită, pentru tot ce a fost în legătură cu seara aceea fatală din ajunul Anului nou și în dimineața cu promoroacă din curticica din Zamoskvorecie.

Ce-a fost atunci — o nălucire sau ceva firesc? Un singur lucru era clar — o iubea pe Olga nebunește. Nici una din femeile întîlnite întîmplător pînă atunci nu i-au stîrnit niciodată atîta patimă, atîta tandrețe lacomă, atîtea dorințe nepotolite, cît simțea pentru ea.

Da, atunci au fost alte vremuri, ei au fost alții, pentru că atunci începea tinerețea lor de neuitat.

Capitolul XVIII

ÎN ZIUA ACEEA, DUPĂ CE SE DESPĂRȚI DE VA-lentin, plecă de acasă fără s-o aștepte pe Olga. Negăsind-o în poeniță, se plimbă de unul singur prin pădure, pe malul înalt al râului, pe grindurile nisipoase unde primăvara poposeau rațele sălbatice. În apă se oglindeau nori leneși de vară („De unde oare inexplicabila plăcere în această moleșcă a norilor?”) În amurg, ei deveniră rarefiți, ușor purpurii, de o delicatețe feminină, promi-tători ai unui rai ceresc („Ce minunată înșelătorie!”). Pe nesimțite se lăsă seara, în iulie, suavă și imponderabilă, în care lumina zilei mai întîrzie imperceptibil, din-colo de timp. Întunericul siniliu miroseă umed, a ferigă. Krîmov se așeză pe un trunchi de mesteacăn. Fuma, alun-gînd țîntarii cu o rămurică. Privea malul celălalt care

se bănuia după panglica strălucitoare a riului. Acolo, la vreo trei kilometri, era sătucul cu vile. Din cauza pădurii neguroase nu se vedea nici o lumină, cu toate că la ora aceea cu siguranță sînt aprinse luminile pe străduțe, iar ferestrele vilelor sînt ca niște pătrate galbene printre brazi. În camera Olgăi, ardea lampa de birou, împărștiind o lumină verde, caldă.

Și alături, în biroul lui, de cîte ori îl aștepta scara, Olga aprindea luminile, motivînd cu un zîmbet tainic că „îi este teamă să fie singură și că lumina este și pentru el, ca un mic far, să găsească mai ușor drumul spre casă“.

„Mi-e frică singură, iar lumina-i un mic far...“ își aminti el înduioșat. Se ridică și, ghicind cu greu cărarea, coborî panta abruptă spre mal. Văzu pe un zigzag fosforescent fire aurii șerpuind în apa neagră. Pentru un moment, Krîmov nu înțelese ce e acea văpaie strălucitoare.

Trecu pe lângă tufişuri, păși pe podețul șubred, înconjurat din toate părțile de corul blajin al broaștelor ascunse în stuf. Abia atunci văzu ce se scâldea în mijlocul riului. Pe malul dinspre apus, unde cerul era mai luminat, strălucea majestuos în zare, deasupra mestecănelui întunecat, o stea mare și necunoscută, de diamant.

„Ce stea o fi — Venus sau Marte? — se gîndi Krîmov vrăjit de strălucirea sărbătorească de dincolo de virful mestecănelui. Am trăit o viață și nu știu...“

Înaintă pînă spre mijlocul podețului și privind bolta înstelată, văzu printre vîrfurile încremenite feeria astrală îndepărtată, triumful impetuos al cerului, tremurul albastru al luminii cosmice în adîncurile înfricoșătoare ale galaxiilor. Simți pe față adierea abisului ceresc, a impenetrabilului ritual și tainic. Îl cuprinse dorința molcomă de a cere iertare pentru ceva de care se făceau vinovați toți în fața acestei frumuseți mărețe și de nepătruns, în fața acestui infinit solemn și inefabil.

„Ce știm noi, încrezuții și orgolioși? Sîntem convinși că știm totul — dar nu știm nimic. Ce este acolo? Și mai departe ce-i? De ce? Pentru ce? Care este sensul a tot ce este pămîntesc și ceresc? Sau sensul constă chiar în inexistența oricărui sens? Ori poate că omul îl află abia pe patul de moarte? Sau, poate, moartea este

cunoașterea supremă ? Da, cerul e o taină la fel ca moartea... Da, da, trebuie să avem mereu în vedere acest lucru. Dar aproape nimeni nu vrea să țină cont de asta. Noi uităm, nu vrem să știm că bucuria constă în a descoperi secretul frumosului și că ea este cea mai mare înțelepciune. Cît de inutil este tot zbuciumul omenesc, pentru a parveni rapid, cu invidie, cu orgoliu... O nimica toată ! Dar cîți oameni de pe pămînt ajung la această înțelegere ? Și ce folos ?“

Zîmbi amuzat de înțelepciunea sa în fața deșertăciunii pămîntești și continuă să privească la steaua care parcă se juca în propriile raze. Se simțea totuși cu sufletul limpede și ușurat.

Într-adevăr, la mansardă, printre frunze, se vedea lumină în camera sa. Fereastra Olgăi era sclădată în verdele calm al lămpii de birou. Fără să aprindă lumina de la parter, urcă scările repede spre mansardă. Ușa de la camera ei era crăpată. O rază de lumină tăia întunericul scării. Dinăuntru părea că vine o liniște nocturnă și răzbătea mirosul de așternut proaspăt.

— Nu dormi, Olia ?

Intră la ea. Olga era îmbrăcată în pantalonii de lucru și cu o bluză neagră. Stătea într-un fotoliu de răchită, sprijinindu-și bărbia cu pumnul și se uita la micul peisaj pe care îl pictase astăzi. Culoarele încă nu se uscaseră. Rezemase tabloul de perete, încît să cadă pe el lumina lămpii de pe marginea mesei. Era un peisaj : soarele apunînd în spatele pădurii, cu ultima strălucire tremurată și neliniștită. În apă se oglindea o stea în reflexe roșietice. Să fi fost oare aceeași stea necunoscută și impresionantă, care își împrăstia razele de diamant deasupra mesteacănului negru ? O fi văzut-o și ea ?

— Eu sînt, Olia, spuse el încet. Bună seara !

Ea îl privi pieziș, fără să-și ia mîna de sub bărbie, și dădu din cap neîncrezătoare :

— Bună seara ! Așa de tîrziu, Slava ?

Simți în vocea ei o interpelare glumeată, un reproș nedefinit. Oftă stînjinit și se apropie venind prin spatele fotoliului. Îi văzu părul strîns într-un coc demodat, ure-

chea mică, gîtul descoperit din bluza de lucru și spuse precaut :

— Sînt vinovat, ca de obicei ! M-am dus să te caut. Și nu te-am găsit. Am rătăcit prin pădure, dincolo de podet. Acolo e un loc bun unde poți să-ți aduni gîndurile. Și-acolo am văzut cum se naște noaptea... A fost minunat...

— E clar. Dar Anatoli Petrovici n-a fost cu tine ?

— El a plecat devreme. Ciudat. Și eu am văzut aceeași stea ca tine, în peisajul tău. Numai că era deasupra podetului, lîngă pari. Marte sau Venus ?

— Deci ai fost singur și a fost minunat, spuse Olga pe un ton ușor ironic, privindu-l întrebătoare din fotoliu.

Se apropie de ea și o sărută vinovat. Buzele ei schițară un zîmbet slab.

— Pentru prima dată, după mulți ani, se pare că am zărit-o vara pe Venus, parcă, spuse el simțind încă indiferența rece a buzelor ei inerte. O întrebă pe un ton glumeț : Dar tu cu cine ai fost ?

— Cu mine însămi.

— Și cum a fost ?

— Poți să-ți închipui că m-am simțit minunat ! Ne-am înțeles bine, am vorbit, am plîns.

— Ați plîns ? Pe cine ? De ce ?

— Pe tine... pe mine...

În ochii ei mari și catifelați stăruia o întrebare încă nerostită, fapt impropriu pentru ea. Krîmov simți că ceva nu e în regulă, poate un reproș, mascat cu grijă. La rîndul lui, fără ocolișuri, acum inutile, îi spuse :

— Oia, dacă poți, explică-mi ce s-a întîmplat ? Astăzi sînt cam obosit și nu pot să pricep. Ești supărată pe mine, de ce ?

— Deloc. Pur și simplu am plîns tinerețea noastră care a trecut, dar astea-s fleacuri, lirisme muieresti...

Olga se ridică și își cuprinse umerii cu brațele, ca și cum s-ar fi îmbrățișat singură, ca să se încălzească. Mai zăbovi puțin în fața peisajului pictat. Buzele rotunjiră un zîmbet (el mai simțea încă răceala lor indiferentă de-a-cum un minut) și, ținîndu-și umerii cu mîinile, se îndepărtă din lumină, trecînd în umbra verde a abajur-

ruului. După un timp, spuse cu o vioiciune prefăcută în glas :

— Veaceslav, n-aş fi crezut că se va întâmpla astfel.

— Ce să se întâmple ?

— Se pare că nu-ţi cunoşti puterile !

— Aşa a fost totdeauna, glumi el, bănuind cu groază la ce se referea ea. Eu îmi cunosc de mult defectele, Olia.

— Eu le-am descoperit abia acum, după o viaţă întreagă trăită alături de tine. Nu ştiu ce-o să facem, Slava !

„Iată de ce mi-era mie frică, de această umilire a ei. Ca nu cumva murdăria altora s-o mînjească pe Olga. Oare bîrfele de la studiu, cu toate înfloriturile de rigoare, au ajuns şi la urechile ei ? Cît de necruţători sint oamenii !...“

— Olia, m-am prostit într-un hal fără de hal, dacă eu îţi pun asemenea întrebări naîve. Ce s-a întâmplat ? Te-a sunat cineva ? Ai primit scrisori ? Anonime, desigur...

Ochii ei negri îl priveau, cu seriozitate, din semiîntuneric, iar buzele (cît le-a mai sărutat, nemaisăturîndu-se de ele) tremurau reci, abia stăpînîndu-şi mirarea.

— Eu nu te condamn. Tu nu mă mai iubeşti şi de aceea poţi să procedezi ca atare. Nu-i vorba nici de telefoane, nici de scrisori.

— Olia !...

— În astfel de situaţii n-avem ce face. În viaţă totul e posibil.

— Olia, pentru ce ?...

„Cum poate da crezare unor asemenea lucruri. Înseamnă că trebuie să mă explic, să mă scuz ? Iar eu n-am putere s-o fac.“

Se aşează pe vine, în faţa tabloului, aproape epuizat. Cerul verzui după apusul soarelui, focul mistuitor al primelor stele în goliciunea limpede a apei, stolul de stăncuţe, ca un nor cenuşiu deasupra pădurii cufundate în întunericul depărtării, fastul tainic din abisurile infinite ale galaxiilor, orice mişcare, orice adiere, forfota razelor, toată această splendoare rituală, descoperită de el pe podeţ ca în adîncurile unei trecători flancată de

versanți stîncoși, încremeniți și abrupti se spulberă, topind într-o clipită senzația de ușurare pe care o încercase atunci. Se gîndi cu disperare : „Nimic nu mai e la locul său, totul se duce de rîpă“.

— Olia, spuse el resemnat, neîndrăznind să-și ia privirea de la tablou, deși de mult nu mai vedea nimic în fața ochilor, Olia, te rog un singur lucru : să te crezi pe tine și nu pe altcineva... Știi la ce mă gîndesc în ultima vreme ? Există păsări cîntătoare și păsări de pradă. Și iată că păsările de pradă, chiar dacă sînt sătule, pot să te lovească în cap cu ciocul lor ascuțit. Motivul ? Nu există. Dar există pur și simplu dorința de a lovi. Cauzele pot fi multiple. Însă, absolut toate, mărunte. Și cu mine, Olia, se întîmplă ceva care nu-mi doresc. Nu știu de ce viața nu poate să ne învețe adevărul. Sîntem prea creduli. Și tu ești credulă, Olia. Astăzi iar mă gîndeam cît de mizer este zbuciumul oamenilor, cînd, deodată am zărit de pe podeț această frumusețe de stea... De altfel, sînt banale toate adevărurile care sînt de mult descoperite, demult uitate și apoi redescoperite.

Se ridică în picioare și se încrunță nemulțumit de sinceritatea sa spontană, care putea fi înțeleasă de Olga ca fiind prea ostentativă. Ea continua să stea lingă pereții, în umbră, ascultîndu-l cu ochii plecați în jos.

— Groaznic, spuse ea, apropiindu-se de Krîmov și îi cercetă tandru fața, atingîndu-i bărbia cu vîrfurile degetului. Groaznic, cum te-ai schimbat în ultima vreme, ai slăbit, te-ai tras, nu mai ești tu ! Ceva s-a întîmplat, Veaceslav... Te-am iubit foarte mult, atunci, de Anul nou, cînd am rămas cu tine aici... Nu mai ești ca atunci, mai bine zis ești cu totul altul !

— Altul ? Probabil, nu în totalitate.

— Mai rău ?

— Da.

— Înseamnă că m-ai trădat, Veaceslav ?

— Niciodată !

— Nu știu de ce, dar acum nu te pot crede, Slava, spuse ea distrată, desenînd cu degetul un semn sofisticat pe reverul hainei lui. Adeseori observam cum se uită la tine femeile. Apoi năravurile voastre din studiouri,

boema artistică pe care mi-o închipui... Iar tu nu ești un sfânt, Slava ! Nu-i așa ?

— Greșești. Oia. Să știi că sînt aproape un sfânt. N-ai dreptate în privința năravurilor din studiouri. Sînt aceleași, ca peste tot. Și nu există nici o boemă artistică, spuse Krîmov simțind nevoia să o îmbrățișeze și să tacă, scufundat în răcoarea calmă și liniștită a trupului ei, neîndestulătoare, la fel ca atunci, în noaptea viforoasă și pustie, cînd au rămas amîndoi în casa neterminată. Ceva însă îl împiedică să retrăiască acele momente pe care le sugera prezența Olgăi și se mulțumi să-i mîngîie umărul atît de drag, acoperit de bluza neagră de lucru. Continuă discuția aproape sfios : Cum aş putea să-ți jur că te iubesc ?

— Nu-i nevoie, rosti ea fără nici un fel de intonație în glas. Pleacă, te rog ! Du-te, Slava ! E foarte tîrziu ! Du-te, dragul meu sfînt ! spuse ea, schițînd din nou, cu degetul, pe rever, un semn nevăzut. (Pe fața ei nu se vedea nici cea mai slabă tresărire.) Altfel n-o să mai dormim nici unul.

— Noapte bună !

O sărută pe obraz și ieși îndurerat la gîndul că ea, necrezîndu-l, nu vrea să-i spună dintr-o dată, ca să nu distrugă totul.

Capitolul XIX

— **V**EACESLAV ANDREEVICI, IERTAȚI-MI ÎNTREBAREA indiscretă pe care altminteri n-aș fi îndrăznit să v-o pun dacă ea n-ar ține de latura procedurală a profesiunii noastre. Pentru stabilirea adevărului sîntem obligați adeseori să cunoaștem și unele lucruri intime, indiscrete. Cerîndu-mi scuze încă o dată, vă întreb dacă ați avut relații intime... cu Irina Veniaminovna Skvorțova ?

— Oare răspunsul va putea face lumină în toată această nenorocire care s-a petrecut ? În caz că am avut, totul va fi clar ? Dar dacă nu am avut, atunci ce veți crede ?

— O, văd că ați început să-mi puneți dumneavoastră întrebări, Veaceslav Andreevici. Înțeleg foarte bine că pentru dumneavoastră, ca artist, orice moment de confruntare cu viața reprezintă o experiență, care, poate fi transpusă... Dumneavoastră, artiștii, sintetizați ca niște bureți, care absorbiți totul și apoi realizați câte ceva. Oricum, nu vreți să răspundeți la întrebarea mea care ține de procedură ?

— Pot să nu răspund ?

— Vă rog foarte mult să răspundeți. Au fost relații intime între dumneavoastră ?

— Mi-e aproape imposibil să vă explic. Cum să vă spun ? Ceea ce s-a întâmplat nu e pentru procesul verbal de care aveți dumneavoastră nevoie.

— Dar atunci pentru ce este ? Poate vă e greu să vorbiți despre defectul fizic, iertați-mă, al actriței Skvorțova ? Dînsa a suferit un accident foarte grav care i-a distrus cariera de balerină, fapt care a afectat-o foarte mult. Să fie oare vorba de o extravaganță deosebită ?

— De ce vorbiți așa ? Irina Skvorțova a fost o copilă pură, credulă pînă la naivitate. Asemenea ființe sînt foarte rare printre tinerii de azi. Ea credea că sensul vieții este bucuria. Nu mulțumirea, nu lenevia, nu bunăstarea, ci tocmai bucuria. Era stăpînită de sentimentul libertății morale. La ce deficiență a ei vă referiți ?

— Sigur, sigur, sigur... N-am vrut să vă necăjesc, n-am vrut. Spuneți-mi, vă rog, Veaceslav Andreevici, nu cumva ați avut vreo discuție mai serioasă cu Irina Skvorțova, înainte de această, hai s-o numim deocamdată, întîmplare tragică ? Nu v-a spus ceva ? Nu v-a povestit nimic ? Nu v-a rugat ceva ? Nu vă amintiți unele cuvinte mai deosebite ?

— Îmi amintesc. Era foarte necăjită din cauza unor vorbe auzite accidental în studiou.

— Nu țineți minte ce fel de vorbe erau ?

— Așa cum se întîmplă foarte des, pretendentele la rol o birfeau, spunînd că e lipsită de talent, dar că i s-a dat rolul principal, bineînțeles, pentru că e amanta regizorului.

— Și nu a fost așa ? Nu corespundea realității ?

— Cum „așa“ ?

— Mă scuzați, Irina Skvortoșova a fost... amanta dumneavoastră, sau prietenă, ori amică, așa cum se spune acum în cercurile dumneavoastră ?

— Nu știu cum se spune în cercurile noastre, dar, în cazul de față, Irina Skvortoșova nu mi-a fost nici amantă, nici prietenă, nici amică. A fost cu totul altceva.

— Atunci, ce anume a fost între dumneavoastră doi, Veaceslav Andreevici. Mi-e neplăcut să pun asemenea întrebări jenante, însă funcția mă obligă și vă rog să-mi suportați insistența cu care le pun.

— Am s-o suport. Însă la întrebări jenante o să-mi permit să nu vă răspund.

— Și totuși, în răspunsurile dumneavoastră coexistă și „da“ și „nu“. Cum trebuie să înțeleg această dialectică a dumneavoastră ?

— În sensul de „nu“.

— Cum anume ?

— Oleg Grigorievici, nu pot să vă explic în câteva cuvinte esența comportării mele față de Irina Skvortoșova. Ea era și puternică, și fragilă, și neajutorată, în același timp. În fața vieții era total neajutorată. Dealtfel, ca toți oamenii talentați.

— Despre dumneavoastră nu se poate spune că sînteți neajutorat, deși sînteți groaznic de talentat, cum s-a exprimat un mare regizor, coleg de-al dumneavoastră.

— Nu-i totul chiar așa cum pare. Pur și simplu am fost norocos. Se exagerează mult pe seama mea. Din invidie și prostie. În artă, cei norocoși nu sînt iubiți. Sînt invidiați, sînt lingușiți, dar iubiți, nu. Răspunsul meu nu vă șochează ?

— Cochetăți, Veaceslav Andreevici. Criticii de elită scriu despre dumneavoastră...

— Să nu citați ce scriu criticii de elită. Ei mint foarte des, ori se ploconesc în fața ierarhiei legiferate de regizori. Critica trebuie să fie tină, deci îndrăzneată.

— Iar cochetăți !

— Cum credeți. Dacă se poate cocheta cu adevărul, atunci aveți dreptate.

— Sînteți rău cu mine, Veaceslav Andreevici. Mă credeți, din prejudecată, un fel de răuvoitor, însă profesia mea presupune să fii imparțial, chiar și față de cele mai

suspecte persoane, ceea ce nu e cazul dumneavoastră. Dar să revenim la oile noastre. Adineauri ați vorbit despre Skvorțova ca și cum ați fi fost... cum să mă exprim, ca și cum ați fi fost îndrăgostit nebunește de această fată extravagantă. Ați nutrit un asemenea sentiment ?

— Nu am fost îndrăgostit nebunește de această fată extravagantă. Mai mult, chiar, ea nu suporta extravaganta, la fel ca și mine.

— Oricum, ce-a fost între dumneavoastră ? Ea a vrut să devină soția dumneavoastră ? V-a cerut să divorțați, dar dumneavoastră v-ați simțit legat de familie, de copii, și Irina Skvorțova s-a necăjit, nu s-a mulțumit cu situația ei ?

— Nimic din toate astea.

— La urma urmei, Veaceslav Andreevici, ce-a fost între dumneavoastră ? Era mulțumită de situația ei ?

— Ea n-a fost niciodată mulțumită de sine. Așa mi se părea. Dumneavoastră știți că după un debut strălucitor în balet a avut un accident și a fost nevoită să părăsească scena timp de un an. Am văzut-o de multe ori cum exersa acasă, pentru a-și păstra condiția fizică necesară baletului. Din păcate, n-a reușit. Închipuiți-vă, când i-am oferit rolul, mai întâi l-a refuzat. Nu voia să trădeze baletul. Nu voia să se trădeze pe sine.

— Și dumneavoastră credeți că tocmai asta a determinat sfârșitul ei tragic ?

— M-am pronunțat eu, oare, astfel ?

— Asta se poate deduce din relatarea dumneavoastră.

— Eu am răspuns la întrebarea dumneavoastră, care nu a fost foarte precisă.

— Probabil că voi fi nevoit să vă pun multe întrebări din acestea, nu tocmai precise, Veaceslav Andreevici, așa că vă rog să mă scuzați. Știți, uneori drumul cel mai drept spre adevăr este unul ocolit.

— Vă rog, Oleg Grigorievici, fără întrebări imprecise și fără căi ocolite. Pe cuvântul meu, sînt foarte obosit. Am să vă mai ușurez sarcina. Eu înțeleg : dumneavoastră trebuie să determinați cauza morții Irinei Skvorțova, sau să stabiliți cine se face vinovat de moartea ei, un asasin direct sau indirect.

— Nu vă e sete ? În carafă, apa poate este caldă. Serviți apă minerală, Veaceslav Andreevici. Azi este caniculă încă de dimineață, arde totul...

— Mulțumesc. Aș zice că e zăpușeală în biroul dumneavoastră. De ce nu deschideți un pic fereastra ?

— O, aveți un spirit de observație de profesionist, Veaceslav Andreevici.

— Vreau să vă ușurez misiunea pe care o aveți și pe care nu o puteți îndeplini din cauza răspunsurilor mele neclare, ca martor. Eu sînt, mai degrabă, acuzat, pentru că sînt vinovat... vinovat de tot ceea ce s-a întîmplat. Veniamin Vladimirovici Skvorțov, pe care l-am întîlnit aici, la dumneavoastră, a avut dreptate. M-a învinuit, pe drept cuvînt că am fost un demon rău... care a încercat să insuflă fiicei lui o speranță... Însă și eu, la fel ca dumneavoastră, aș vrea să știu cum s-au petrecut lucrurile... A fost o tragică întîmplare, sau a fost vorba de o sinucidere premeditată din partea bieteii copile ? Sau poate altceva ?! Aș vrea să cred că a fost doar o pură întîmplare...

— Numai că există și alte presupuneri privind circumstanțele în care s-a produs sfîrșitul ei tragic, Veaceslav Andreevici.

— Bănuieți, deci, pe cineva ? Vă înțeleg. Desigur, justiția, legea, ancheta, depozitiile, martorii. Însă eu sînt singurul martor la această întîmplare. Și dacă eu nu știu exact și vreau să știu cum și de ce s-au întîmplat toate astea, cine altul poate ști, în afară de Dumnezeu, în care, pare-se, noi nu mai credem.

— Mai există un martor, Veaceslav Andreevici.

— Cine ?

— Îl cunoașteți foarte bine. Este șoferul dumneavoastră, Gulin Stepan Evdokimovici. Dumneavoastră n-ați pomenit nimic despre el, deși nu v-ați purtat cu el prea cavalereste.

— Regret din suflet că am fost nepoliticos și că nu m-am purtat deloc cavalereste. Dar mai ales pentru că am fost prea blind cu onorabilul Stepan Evdokimovici. De altfel, blindețea și căința reprezintă viciul de caracter al intelectualilor ruși.

— Dar l-ați bătut, Veaceslav Andreevici ! Dumneavoastră, reprezentant al intelectualității artistice, om re-

numit, regizor cunoscut, ați bătut un om al muncii care v-a supărat pentru simplul fapt că a fost martor la cearta dumneavoastră cu Skvorțova în ziua tragicului accident. Și tocmai acest lucru l-ați trecut sub tăcere.

— Foarte curios, cum a putut el să fie martor la ceva, când în clipa aceea se afla la 30 de kilometri depărtare și mînca într-o cîrciumă din centrul raional? Recunosc, persoana lui mi-a provocat și îmi provoacă scîrbă...

— Și de aceea l-ați bătut, provocîndu-i vătămări corporale.

— Ce vătămări ?

— În certificatul eliberat de policlinică se menționează că a avut plagă contuză a buzei superioare cu echimoză în zona nasului.

— Splendid ! Îmi pare rău, într-adevăr, că l-am lovit numai de două ori. Asemenea indivizi merită mai mult.

— Veaceslav Andreevici, vă rog să citiți declarația martorului.

— S-o citesc cu voce tare sau în gînd ?

— Mă îndoiesc că va fi o lectură plăcută ! De ce sînteți atît de suspicios cu mine, Veaceslav Andreevici ?

— La fel ca și dumneavoastră, în ciuda politeții și respectului care există între noi. Dacă îmi permiteți, voi citi cu voce tare. Va fi mai clar și mai sincer. Deci...

„Către direcțiune. Din partea lui Gulin Stepan Evdokimovici“. În fine, să vedem ce scrie Stepan Evdokimovici. Șofer distins cu diplomă de merit ? Iată cum expune el problema... „Vreau să descriu, tovarăși de la miliție, cum s-a întîmplat crima, deoarece am lucrat la filmul *Generația* și i-am dus cu mașina pe tovarășul Krîmov Veaceslav Andreevici, regizorul filmului și pe artista Skvorțova Irina (nu-i cunosc numele după tată) la locul unde urmau să se filmeze ultimele exterioare. Pe drum, regizorul Krîmov îi reproșa Skvorțovei că se poartă prostește, că nu știe să facă nici balet, nici film. Skvorțova tăcea și plîngea încet. Apoi a spus că după asemenea jigniri n-are nici un rost să mai trăiască. Iar regizorul Krîmov, cînd auzi cuvintele acestea, rîse ca un egoist. Ajunși la locul respectiv, au plecat spre bisericuța de pe malul drept al râului, iar eu am rămas pe malul stîng, pentru că podețul era îngust. Regizorul Krîmov mi-a ordonat să-i

aștept o oră, o oră și jumătate. Dar ei au lipsit două ore și mi s-a făcut foame, fiind ora mesei. I-am văzut cum se plimbau pe malul celălalt, gesticulînd de parcă s-ar fi certat. M-am gîndit că se vor mai sfădi încă multă vreme și am plecat pînă la localitatea reședinții de raion, să înghit măcar o gură de apă, căci nădușisem rău de căldură. Cînd m-am întors, am văzut-o pe Skvorțova, parcă moartă, se înecase. Era întinsă pe iarbă, în costum de baie, cu părul ud și fața albă ca varul. Regizorul Krîmov s-a aruncat ca o fiară asupra mea, m-a bătut pînă la sînge, m-a înjurat ca un nebun și m-a amenințat să nu suflu o vorbă despre ceea ce am auzit și am văzut. Am dus-o pe Skvorțova la spital și am lăsat-o acolo. Asta-i tot ce știu despre această întîmplare criminală. Anexez la declarație certificatul eliberat de medicul legist. Semnat Gulin“. Asta-i tot ? Da, semnătura e clară. Superb v-a explicat onorabilul șofer. Totul e relatat cu veridicitate necruțătoare. Se simte stilul victimei. Și dumneavoastră luați în serios însemnările insinuante ale unui șofer ostracizat de regizor ?

— Eu iau în serios tot ce se referă la acest caz. Șoferul Gulin și-a expus punctul de vedere în legătură cu întîmplarea. Concluziile le trag eu. Pe baza tuturor declarațiilor oamenilor care vă cunosc pe dumneavoastră sau care au cunoscut-o pe Irina Skvorțova.

— Dacă îi veți asculta pe Gulin, pe Balabanov, înțeleptul director al studioului, pe respectabilul administrator Molocikov veți ajunge la concluzia că asasinul prezumtiv, ipoteticul asasin este, logic, regizorul Krîmov. Nu mai vorbesc de Veniamin Vladimirovici Skvorțov, tatăl defunctei, care, fără nici un fel de ezitare, mă face vinovat de toată această nenorocire. Ca tată, el are dreptate, și îl înțeleg, fiind și eu tată. Sînt vinovat... sau, cum se spune din punct de vedere juridic, sînt culpabil, pentru că i-am insuflat Irinei Skvorțova o speranță, iar invidioșii și răii anonimi i-au distrus pe ascuns, în modul cel mai odios, această speranță. Și dacă asta a ucis-o, vedește ce floare fragilă a fost ea...

— Veaceslav Andreevici, asemenea declarații ne abat de la fondul problemei pe tărîmul psihologiei creației, un hățiș în care riști să te rătăcești și să-ți frîngi gîtul.

Știți, eu țin la gîtul meu, nu numai pentru ca să am la ce pune cravata. De aceea, revin la problema principală. Care este, după părerea dumneavoastră, cauza nemijlocită a morții Irinei Skvorțova ? Vă spun un secret, care, de fapt, nu mai este nici un secret. Tatăl Skvorțovei s-a adresat celor mai înalte instanțe cerînd o anchetare amănunțită a cauzelor morții fiicei sale. Acest caz mi-a fost încredințat mie. Or, eu nu sînt un tip pisălog, iertați-mi sinceritatea, și am tot respectul pentru dumneavoastră...

— Pentru Dumnezeu, despre ce fel de respect e vorba, ce înseamnă acest respect și pentru ce este el ?... Aiurea ! V-am spus, sau mai precis, v-am răspuns pentru a consemna în procesul verbal. Sînt vinovat...

— Veaceslav Andreevici !

— Sînt vinovat și în continuare procedați cu mine în consecință.

— Veaceslav Andreevici !

— Eu v-am spus : n-o să găsiți alt vinovat.

— Veaceslav Andreevici, sînt surprins... Cred că sînteți responsabil pentru cuvintele dumneavoastră și nu sînt simple vorbe aruncate în vînt. Pînă la urmă, asemenea declarații sînt periculoase.

— De mult nu mă mai tem de nimic. Ba nu, uneori bineînțeles că mă tem de moarte. Dar și atunci e vorba mai mult de curiozitate : cum va fi după mine ? Curiozitatea mi-a jucat feste toată viața. Poate de aceea am și devenit regizor : să cunosc viața altora. Și tot n-am reușit să aflu prea multe.

— Ați spus că sînteți vinovat întru totul ?

— Întru totul. Nu mai e nevoie să-i puneți întrebări nici lui Balabanov, nici lui Molocikov, nici altcuiva...

— Dar lui Stîșov, care a fost azi-dimineață la mine ? După mine, omul cel mai demn dintre toți.

— Nici lui. Este romantic și idealist, îndrăgostit de arta mea. El nu poate fi obiectiv. Cu atît mai mult, cu cît el este și prietenul meu, chiar cel mai apropiat.

— Eu nu mai am alte întrebări. Deocamdată... Dacă va mai fi nevoie, o să vă mai deranjez, Veaceslav Andreevici.

— Mulțumesc. Pot să plec ?

— Toate bune ! Vă urez succese în munca de creație !

— Vă mulțumesc ! Sînt mișcat de simpatia dumneavoastră pentru arta cinematografică.

Fața lui transpirată simți din plin căldura lipicioasă a străzii încinse la ora aceea. Zgomotul motoarelor îl asurzea. Se apropie obosit de mașina lui, pe care o parcase la umbra unui tei de lîngă trotuar. Metalul fierbinte îi arse degetele cînd deschise portiera cu cheia. Se așeză în mașină. Era disperat la gîndul că se risipește, că nu mai poate să se oprească, să se stăpînească și să-și găsească un echilibru, că tot ceea ce face acum este necugetat și irațional, că această stare o să-l ducă, dacă nu cumva l-a și dus, la pierzanie. Refuza să-și închipuie că totul s-a destrămat, că de-acum va ocupa în viață un nou loc, umilitor, unde vor acționa alte legi, alte raporturi.

Ii veneau în minte diferiți oameni descumpăniți, pe care îi cunoscuse și care fuseseră loviți de viață pe drept sau pe nedrept. Nu putea să accepte ideea că de-acum încolo situația lui va depinde de circumstanțe exterioare, care, pînă atunci, nu-l interesaseră.

Ceea ce se petrecea cu el, ceea ce făcea — și bun, și rău — ce vorbea, ce nega, ce afirma, toate acestea parcă se transformaseră într-un cerc vicios de situații ridicole și pretexte stupide, care păreau ireale și atemporale, gata să dispară, să readucă lucrurile pe făgașul lor normal, lăsînd impresia că nu s-a schimbat nimic și că totul este ca înaintea plecării lui în Franța. Totuși, ceva se schimbase în mod evident și îl făcea să se întoarcă în timp, la ziua aceea caniculară de iunie, ultima din viața Irinei. Ieșise din biroul anchetatorului, cu o durere groaznică de cap și nu găsise în trusa farmaceutică din mașină decît amidopirin din care înghițise imediat, fără apă, două tablete amare. Și lăsîndu-se pe perna fierbinte a scaunului se gîndi la un singur lucru : „Acum trebuie să merg la vilă“.

Avu totuși un moment de ezitare, întrebîndu-se dacă într-adevăr e bine să plece astăzi la vilă, la soare, la iarbă, la brazii din pădure. Poate ar fi mai nimerit să rămînă la Moscova, în apartamentul său pustiu, să-și adune gîndurile în singurătate, pentru că și acolo, la

vilă, nimeni n-ar fi putut să-l ajute. Nici Olga, nici Valentin, nici preferata lui, Tania.

„Ce plăcere! Să stai așa de unul singur în mașină, să te uiți la jocul umbrelor printre frunzele prăfuite ale teiului și să nu te gîndești la nimic. Doar să privești, să auzi și să simți strada. Dar, oare, să simți înseamnă și să nu gîndești? Și durerea asta nedefinită, ca un dor, care a apărut în noaptea cînd am plecat de la Olga, și care nu mai îmi trece odată!... Și de ce vreau să fug undeva? De ce i-am vorbit cu atîta ușurință anchetatorului despre vina mea? Ca să se termine odată cu întrebările înjositoare?! Oare cînd se vor termina toate astea?”

Sperînd să-și recapete totuși echilibrul sufletesc, încercă să-și aducă aminte de cea mai fericită zi din viața sa. Reuși să scoată din adîncurile memoriei o zi îndepărtată, primăvărată, a copilăriei de neuitat. Da, iată-o : martie însorit, dezgheț, umbrele albastre ale mestecenilor pe zăpada albă și el, băiețandru, stînd în fața cerdacului întroienit și privind la azuriul vesel al cerului de deasupra acoperișului plin cu țurțuri...

Nu, își mai amintea și o altă dimineată fericită, cu lumina tandă a zorilor. mîngîind pereții unei mansarde străine și mobilele vechi, avînd un parfum dulceag ce evoca vremuri vetuste... Serile de mai erau lungi, pline de parfumul amețitor al liliacului din grădină. Unde se întîmplau toate acestea? În Germania? Zilele acelea au fost ca un miracol și nu s-au mai repetat niciodată. Noaptea, în depărtare, ardeau flăcările războiului care era pe sfîrșite, iar printre munții de cenușă, explozii și nori în chip de lebede carbonizate, zburînd spre orizont, se profilau cupole, acoperișuri și vîrfuri de pomi. Iar luna strălucea oarecum obraznic, promițînd viață, dragoste, tinerețe, noroc, reîntoarcerea la dimineata aceea din margine de Moscova, înainte de război, cînd o zărise. Era îmbrăcată într-un sarafan de stambă. Stătea la porțiță și rupea crenguțe de salcîm, proptindu-și genunchii goi pe bicicleta rezemată de gard... Se revăzu, foarte clar, alături de ea. În timp ce el umfla roțile de la bicicletă, ea stătea tot sub salcîm, mîngîind bosumflată gardul cu podul palmei. „Nu se poate să ne fi certat. De ce? Deși nu mai țin

mintea nici numele fetei dragi în sarafan și nici de ce ne-am certat, totuși acelea au fost zilele de neuitat ale adolescenței mele“.

Nu se știe de ce, însă nici pînă azi n-a putut uita cum s-a pomenit odată într-o șură de fîn, cu buzele durîndu-l de atîtea săruturi și cînd apoi, dezmeticindu-se, în liniștea de după furtună, fu uimit să vadă cum de după nori apăruse o stea solitară, curată, spălată de ploaie, a cărei lumină îi bătea drept în ochi și care a rămas nemișcată pînă în zori deasupra acoperișului negru, mirosind proaspăt a ploaie.

„Și ieri am văzut o stea, însă privind-o am avut sentimentul că am pierdut totul, în afara acelei nopți din tinerețe, care încă mai dăinuie în memorie. Da, da, umbrele acelea pe zăpadă, luna la Berlin, fetița îmbrăcată în sarafan de stambă ; șura, aburii care ieșeau din acoperișul care începea să se zvînte de ploaie, oare au fost niște simple năluciri ale vieții mele ? Da, adevărul este acela de demult, care nu m-a părăsit și care, poate, mă ține pe acest pămînt...”

Îl cuprinse dorința arzătoare de a-și aminti și de a-și rememora copilăria : roua din pajști, țipătul stăncuțelor în diminețile vîntoase, liniștea apusului, mirosul laptelui muls proaspăt, clipocitul vislelor în apa riului, iar noaptea lătratul îndepărtat al cîinilor sub bolta înaltă a cerului de toamnă, apoi, peronul ud și năpădit de o ceață deasă de februarie primăvărată, mirosul de cărbuni al fumului de la locomotivă, și el, ținînd-o de mînă pe mama sa, cam buimăcită, așteptînd, iar tata venind de undeva, nebărbierit, avînd un tremur neplăcut al buzelor : „N-am, maică, liniște pe acest pămînt, cum n-am nici fericire...”

Cu amărăciune spus, dar Krimov nu reușise să exprime nimic din toate acestea, pe de-a-ntregul, în filmele sale. Ar fi fost și prea dureros să arăți un tată decepționat și apăsător de lipsa oricărei speranțe.

„Nimeni, Nimic, Nimănui. Așa am trăit eu, maică !

— Ce-i asta ?

— Viața mea.

— Mi-e milă de tine, Andrei.

— Ești o martiră... Ești chiar o martiră ?!

— Uită-te la Slava, ți-l mai amintești ?

— E băiatul nostru ?“

Miinile aspre, murdare și neîngrijite, însă uneori și de-o frumusețe bărbătească ale tatălui întii o mîngîiară pe umăr pe mama, atingînd apoi, neîndemînatice, obrazul fiului său uitat. Băiatul tresări speriat de figura umilă și răvășită a tatălui și văzu cum ochii mamei se umplură de o supunere tandră. Iertase atunci bărbatului său neisprăvit și lumii acesteia nedrepte toate supărările pricinuite pînă atunci. În ziua aceea mama a fost fericită, lucru pe care el nu putea să-l înțeleagă.

„Fericirea e ceea ce noi înșine n-am trăit.“ „Unde și în ce țară am căutat eu o piață mică și fericită, care trebuia să întruchipeze paradisul pămîntesc, liniștea și transparența rarefiată a apusului de soare ? Unde ?... La Kostroma ?... La Paris ?... La Viena ?...“

Atunci el ieși din biserică și coborî spre Residenzplatz, crezînd că în fața lui se află tocmai piața aceea pe care o căuta. Deasupra acoperișurilor se întindea cerul cenușiu de noiembrie. Cădeau primii fulgi de zăpadă, moi și îngerești de curați, albind pavajul pietii, băncile trăsurilor, ca în bunul secol al nouăsprezecelea, păturile verzi și roșii de pe spinările cailor nemișcați, pălăriile tradiționale ale vizitiilor înghețați, care se încălzeau tropăind printre trăsuri, ca în piețele vechii Rusii. În mijlocul Residenzplatz-ului zăpada năpădisese pur și simplu umbrelele deschise ale turiștilor, care se îngrămădiseră în jurul unei imense fîntîni rotunde, din care se înălțau spre cer într-o disperare încremenită boturile cailor de bronz, acoperite și ele cu fulgi mari de zăpadă. Lîngă arcul sumbru din apropierea catedralei gotice, cu bolti înalte, sub care ecoul pașilor se amplifică în sonorități imense, se profila statuia neagră, de fier, a unui cardinal, însă pe jumătate. Nimic din piața aceea nu semăna cu ceea ce căuta.

Toată ziua hălădui prin oraș, dar nu găsi acea piață veselă, plină de oameni, atît de cunoscută, care rămăsese în memoria lui ca o oază de bucurie, încă de cînd fusese acolo pentru prima dată.

Se opri pe trotuar lîngă o balustradă de piatră. Simți prin haina subțire adierea călduță a vîntului de aprilie. Jur împrejur străluceau vitrinele însozite ale magazine-

lor și ale chioșcurilor, iar mulțimea pestriță, îmbrăcată elegant și primăvărat, se scurgea neconținut. Jos se întindea o piață mică și rotundă, asemenea unui amfiteatru grecesc, încălzită și liniștită în lumina zilei de aprilie. Aerul era proaspăt, ca la munte, iar platanii aruncau umbre violete. Așa însoțită și molcomă cum era, ea anticipa primăvara veșnică într-un vechi orașel austriac.

„Să fi visat?! La Viena, sau la Salzburg?”

În timpul ultimei vizite la Viena, Krimov fugise din palatul Palfy, unde se desfășura întâlnirea cineaștilor moscoviți cu intelectualii austrieci, ca să caute din nou acea piață fără nume și se pomeni iar, undeva, după o balustradă de piatră, în locul acela plin de căldură, înconjurat de platani verzi, invadat de mulțimea primăvărată și pestriță...

Și tot nu o găsi. Ziua era urită, friguroasă și umedă. O zi de februarie. Până la urmă se rătăci și, tot căutându-și hotelul, nimeri în „Piața păduchioasă” (cum avea să afle el mai târziu că-i spune).

Pășea pe zăpada topită, transformată în noroi roșcat. Din dreapta și din stînga îl întâmpinau fețe învinețite de frig și tarabe pe care erau îngrămădite lucruri greu de imaginat: ceasuri de perete de forma sicriilor, sfeșnice masive de pe vremea lui Franz Josef, candelabre de bronz, lămpi, lacăte din toate timpurile, cărți cu coperti de piele, ponosite, blănuri demodate, pălării diverse, veste de-ale străbunii, pantofi de copii, purtați, tablouri alegorice din secolul trecut, ilustrate colorate care înfățișau pomi de iarnă, cu lumînări topite, printre țurțuri decorativi, coifuri de Kaiser, zei indieni cu multe mîini, ciopliți din lemn, statuete-scrumiere, de os, din saloanele luxoase de pe vremuri, lustre amintind de gloria apusă a Austro-Ungariei, fuste uzate, haine murdare, gulere de blană mîncată de molii — toate aceste lucruri enorme și inutile, mulțimea agitată și înghesuită mirosea a lînă udă și a zloată. Peste tot se îmbulzeau fără jenă tineri bărboși, în blugi incredibil de uzați, care rideau zgometos și îmbrățișau fete pletoase și smiorcăite, care aveau nasurile vinete de frig. Cu toții beau bere direct din sticle și mîncau, plescăind, crenvurști ambalați în punguțe de plastic.

Privirea lui Krîmov se opri asupra unei femei tinere, cu fața plină și palidă, îmbrăcată într-o scurtă de blană de iepure. Femeia își schimbă expresia feții când Krîmov se opri brusc, lângă marfa ei neobișnuită. La picioare, pe o carpetă, erau aranjate linguri de lemn din Hohlo-ma *, o colecție de matrioșci ** și sculuri de lînă colorată. Privi cu vădită curiozitate colecția de păpuși, care păreau lăcuite proaspăt, din cauza zăpezii, stranii și rătăcite în acest talcioc vienez și deodată se gândi că această femeie este o compatriotă de-a lui, plecată, probabil, în căutarea raiului pe pământ...

Femeia continua să stea cu privirea plecată, genele ei părînd neobișnuit de negre în contrast cu tenul alb, deși el zăbovisse mai mult decît cerea o simplă curiozitate. Probabil că își dădu seama că nu e un gură-cască din piață, ci un om venit de departe și această întîlnire aici, într-o zi atît de urîcioasă și într-un loc atît de umilitor o stînjenea.

— Sînteți cumva din Rusia ? se hotări, în sfîrșit, s-o întrebe Krîmov, privind-i de aproape fața ei frumoasă, puțin obosită, scurta ei nouă, din blană de iepure, bună pentru zilele geroase de odinioară, dar absolut inutilă acum, pe vînt și zloată. Iertați-mă, am văzut păpușile rusești și m-am gîndit...

Expresia feții ei istovite se schimbă, obrații căpătară culoare, iar sprîncenele lucioase se arcuiră. Ridică spre el, cu tristețe, niște ochi mari, arzători, dar imediat lăsa privirea în jos. Mîna ei fină, fără mînușă, strînse scurta de blană la gît. Nu scoase o vorbă.

— M-am înșelat, spuse Krîmov, cerîndu-și scuze pentru situația jenantă pe care o crease. *Enschuldigen Sie, bitte, Madam...*

După ce rosti în nemțește formula de scuze, observă cum gura ei schiță un zîmbet dureros, după care femeia spuse cu o voce gravă, reținută :

— Soțul meu a murit de infarct acum o lună. Am rămas fără bani.

* Vechi oraș rusesc, renumit pentru arta decorativă pe lemn.

** *Matrioșca*, păpușică de lemn, pictată, specific rusească.

Krîmov, vădit surprins de vocea ei clară și deosebită, de pronunția ei rusească de om instruit, greu de imaginat că ar putea fi auzită în această piață, în tumultul agitat de bere și forfota comercială a bărbaților, o întrebă :

— Unde ați locuit, în Rusia, sau în Ucraina ?

Își scoase grăbită țigările din buzunarul scurtei de blană, încercînd să-și aprindă țigara care tremura între degetele ei fine, cu urme de lac pe unghii. Scăpără bricheta, însă fără folos, probabil din cauza degetelor înghețate. Krîmov a ajutat, făcînd același gest cu bricheta sa. Trase repede un fum și, stringînd blana la gît, îi răspunse :

— De la geamurile noastre se vedea bulevardul Tverskoi.

În mintea lui și apărură imaginea bulevardului troienit, cu gardul de fier și acoperișul nins al clădirii teatrului MHAT, zărindu-se printre pomi, cu teii îmbrăcați în alb, iar în spatele ferestrelor un apartament confortabil și această femeie tină, ieșind din casă, în luminile de seară ale bulevardului, urcînd în troleibuzul cu geamurile înghețate, trăgînd fermoarul de la poșetă și scoțînd abonamentul. Urmărind cu gîndul acest tablou, Krîmov își opri privirea pe sculurile de lînă, ude din cauza zăpezii apoase (care trădau în modul cel mai evident nenorocirea ireparabilă) și, înțelegînd că n-are rost s-o compătimească, îi spuse pe un ton indiferent :

— Vreau să cumpăr această păpușă ! Cît costă ?

— N-o vînd, răspunse ea încet, lăsîndu-și privirea în jos.

— De ce ?

— Eu știu că turiștilor sovietici nu le prisosesc banii, spuse ea și graba cu care fuma țigara îi aminti din nou de Moscova, o seară de iarnă, congresul, aglomerația de mașini de la Casa filmului, pe strada Vasilievskaja, premiera cuiva — în holul spațios femeii elegante fumau, stînd în fotolii, rîdeau și comentau ultimul film al lui Fellini, divorțul lui Liz Taylor, prea lungul film al lui Antonioni...

— Peste două ore iau avionul spre Moscova, spuse el și scoase senin portofelul. De bani nu mai am nevoie. Iar păpușa e splendidă. Am o sută de șilingi, ajunge ?

Ea luă banii, iar în adîncul ochilor larg deschiși Krîmov observă cum se strecurase o resemnare disperată și incurabilă și simți că inima i se strînge de milă.

La hotel, în timp ce-și făcea geamantanul, ținu o vreme în mîini păpușa cumpărată din „Piața păduchioasă” și, urmînd ferm superstiția sa din timpul războiului, dar și de după aceea, potrivit căreia nu e bine să iei cu tine lucruri care provin dintr-o nenorocire, o lăsă în cameră, împreună cu ultimii treizeci de șilingi, ca amintire pentru cameristă...

„Dar ce legătură au această tînără femeie și tentativele mele nereușite de a găsi piața fericită, cu mine și cu Olga ? Faptul că atît fericirea, cît și nefericirea sînt posibile ? Dar John Grichmar ? Dar Molocikov ? Și tatăl Irinei ? Nu, nu vreau să mă gîndesc la ei, sînt îngrozitor de obosit“.

Krîmov își frecă tîmplele, sperînd că masîndu-le se va mai potoli durerea de cap. Fiindcă acum trebuie cu orice preț să se relaxeze, să-și alunge încordarea, așa cum făcea uneori după repetiții și filmări grele : pornea cu mașina pe șoseaua de centură și oprea în locuri necunoscute, în pădurici, ca să respire aer curat, dătător de viață.

Da, da, Grichmar...

„Cînd m-am trezit din somn, în rîndul al treilea, am înțeles că filmul tău este genial. Cînd m-am trezit, am înșeles...” Cui am spus eu această frază ? Chiar lui John Grichmar, despre filmul lui. Și el ? Nici măcar nu s-a supărat, ci a rîs. O plictiseală, o banalitate împănată cu Freud. Însă în film era o scenă impresionantă : tatăl și fiica se întîlnesc într-un club de noapte, cu circuit închis, fiecare fiind într-o companie diferită ; fiica nu-l vede pe tatăl său, iar el urmărește, din semiîntuneric, cum ea, de bunăvoie, face striptis și, cutremurîndu-se rușinat, e în pragul nebuniei... Dar ce-mi veni în minte ?! Iar Molocikov ? Care ședea totdeauna ca un greieraș întepenit în așteptare, întruchipare a devotamentului și a dragostei ? Pentru ce, pentru ce are nevoie de patru mii ? Pentru vilă ? Aer pentru Sonia ? Ce importanță mai are, dacă pentru vilă, sau pentru pușculiță. Ce zăpușeală ! Simțea că acolo, pe șosea n-are aer. Acum, încă puțin și pe dreapta este o pădure. Străbătînd-o, în drum spre vilă,

voi uita de toate. De Grichmar, de Molocikov, de femeia din «Piața păduchioasă», de piața fericită din Viena... Ce legătură au toate astea cu mine și cu Olga ? M-am întors din străinătate nici prea sănătos, nici prea mulțumit, dar dezmiertat de Occident... Oare să fie așa ? Vreau să uit, nu vreau să-mi mai amintesc de multe lucruri ! «Cînd m-am trezit, am înțeles...» Fraza asta mă chinuie rău. Trebuie s-o uit. Și pe John Grichmar, cu scena lui cutremurătoare din film, trebuie să-l uit. Și Parisul cu a sa Place Pigalle, și hotelul cu cocteilurile preparate la bar. Și Balabanov cu fața roșie, și incoruptibilul Peskarev cu cîrjele lui, și acei salariați de pe coridoarele studioului, cu răutatea lor ticăloasă. De fapt, nu ei, ci eu am fost ticălos noaptea trecută... Cînd răceala Olgăi și singurătatea mea au fost groaznice. Încotro și pentru ce gonesc acum ? Unde să-ntorc ? În ce direcție e pădurea ?

Arșița de pe drum, musculițele strivite pe parbriz, vîntul fierbinte, mirosul de asfalt topit și de gaze de eșapament, șoseaua de centură parcă fără de sfîrșit se terminară deodată și definitiv în clipa cînd coti spre drumul de țară și intră în pădurea unde adia un vîntuleț răcoros, iar crengile de brad, ca niște evantaie parfumate îl salutau prin parbriz, umbrind sau luminînd drumul îngust.

„S-a terminat, totul a rămas în urmă. Mașina e fortăreața mea, refugiul și adăpostul meu de toate necazurile. se gîndi ironic Krîmov, făcînd un efort să se bucure de răcoarea și de aerul curat, de pădure. Imediat îi veniră în minte minunatele cuvinte, dătătoare de speranță, pe care iubitul său, Tolstoi, le notase în jurnal din anul o mie nouă sute : «Dacă voi trăi... Cît o să trăiesc, o să scriu. Mă simt parcă mai însuflețit». Da, mai însuflețit, mai însuflețit. Totul e splendid. E extraordinar. E perfect. Dacă voi trăi...“

Neînțelegînd ce se petrece cu el, Krîmov simți cum îl înecă un val de lacrimi, cum îl frig ochii. Strînse din dinți și plîns stîngaci, răpus de oboseală, de jale, înghițindu-și lacrimile și lăsînd capul în jos, ca și cînd cineva ar fi putut să-l audă și să-l vadă, așa, în mașină, să-i vadă slăbiciunea pe care la alții o detesta, dar pe care acum o simțea cu voluptate, disperare și amărăciune.

Capitolul XX

SALA ERA IMENSĂ, CA DE SPORT, CU PEREȚII de sticlă, izolați fonic. În mijlocul ei se desprindea ca un monstru ghilotina de metal, cu lama ascuțită și lucioasă ridicată, iar sub ea suportul cu scobitură unde cel condamnat urma să-și pună capul, înainte ca lama eliberată să cadă pe gîtul jertfit, zdrobind vertebrele...

Parcă și simțea arsura durerii. Glasul îi pierise de tot și nu mai putea scoate nici un strigăt. Își vedea trupul plin de sînge, zăcînd inert într-o parte, iar capul rostogolindu-se fără viață într-un coș. Acest ultim și implacabil moment, care îl aștepta, îi umplea sufletul de groază, îi provoca o transpirație rece pe șira spinării și o greață cumplită.

Niște siluete se conturau în camera în care un perete era ca o ușă largă, spre sala de sticlă. Aceste umbre purtau centuri care scîrțiau la fiecare mișcare, iar fețele, lipsite de personalitate, aveau un aer blajin și politicos, exprimînd o compătimire justificată în aceste ultime clipe ale vieții lui. Umbrele tot trebăluiau prin unghere. Cineva l-a întrebât cu o voce neutră dacă vrea o țigară. El tresări, înțelegînd în sfîrșit că este dreptul lui la ultima plăcere pe lumea asta, că i se permite (citise în copilărie despre lucrurile acestea) să exprime ultima dorință, ca unui condamnat la moarte. Își dădu seama de toată absurditatea acestei oferte și că acum nu mai avea absolut nici o importanță ceea ce ar fi trebuit sau nu ar mai fi trebuit să facă. Răspunse, surd, abia mișcîndu-și buzele : „Da“.

I se oferise o țigară aprinsă. Mirosul ei dulceag și iute îl ameți și în capul lui totul începu să se învîrtească. Sala de sticlă, pereții, construcția monstruoasă cu lama de oțel, instrumentul pregătit pentru execuția lui, pluteau în ceața albicioasă. Transpirase din cauza fricii. Era complet buimac și la un pas de a-și pierde cunoștința. Se sprijini cu toată greutatea pieptului de un fel de masă, în jurul căreia se mișca, învîrtindu-se, ceva alb. În toată această tulburare erau și umbrele tăcute. Una din ele îi luă țigara din gură. Gustul și mirosul de tutun dispărură și,

imediat, se simți mai bine. Albeața se destrămase prin cameră și o siluetă delicată îl întrebă prevenitor dacă nu cumva vrea un pahar cu vin roșu. Și dacă vrea, să-l bea încet, altfel n-o să-i priască...

Fiind încă amețit din cauza țigării, refuză instinctiv paharul cu vin („De ce pahar și nu o cupă“ ?), care ar fi putut să aibă gustul dulceag-toxic, de narcotic, la fel ca și țigara. De fapt, nici în cealaltă viață a lui, în libertate, n-a suportat vinul roșu. Totuși, dădu pe gît o înghițitură din lichidul roșu și cald din paharul strecurat în mîna lui pe neobservate de umbra care îl urmărea pas cu pas. Se strîmbă simțind gustul sărat și văzînd culoarea ca de sînge omenesc. În același timp, îl cuprinsese o amețeală plăcută, cum numai în Franța pătise, după ce băuse vin roșu sec.

„Ce putere mă supune și mă face să accept ? Și de ce umbrele au curele ?... Cine mă obligă ? Nu mă forțează nimeni și nici nu insistă nimeni. Doar nimic nu mai are sens. Peste cîteva clipe eu nu voi mai fi“.

A fost și mai ciudat că el nu s-a opus, n-a țipat, n-a protestat atunci cînd o voce tandră, fără trup, i-a propus să vadă femeia, care apăruse în cameră, zveltă și puternică. Era îmbrăcată în haine transparente și își mișca grațios șoldurile. Cînd se apropie mai mult, văzu prin hainele ei nerușinate sîinii tari, tineri, ispititori și plini de păcat, cu sfircuri brune, trupul mlădios, pintecul și picioarele ei frumoase.

„Absurd“ îi dicta conștiința și ar fi vrut să se ascundă într-un colț, să intre în zid, refuzînd și blestemînd îndemnul creierului, care recepționa clar tot ce se petrecea în cameră. Și totuși repeta ferm și necruțător : „Absurd este tot ce nu se va repeta mîine. Tot ce nu vei simți mîine. Speranța e în creație. Nu este speranță, este moarte. Moartea face inutil aproape tot ceea ce există pe lumea asta. Un singur lucru are sens : să treci dincolo peste durere, peste disperare... Dar acolo va mai exista sau nu un rost ? O, dacă ar fi acolo un rost ! Rostul înseamnă viață, mai precis prezență eternă. Să exiști sub altă formă — cu trup, sau fără trup, numai sufletul să nu dispară fără urmă, să nu te mai transformi în nimic. Dar de ce, Doamne ? De ce mă tem că o să dispar pentru

totdeauna ? Poate că tocmai în asta și constă suprema rînduială : să dispari, să te dizolvi, adică să nu mai simți nimic după dispariție ? Să nu mai simți viața și, deci, nici o dorință ? Cînd nu vor mai exista dorințe, totul va fi pustiu. Moartea este întuneric, o cădere ca un zbor nesfîrșit... Să fie oare așa, adică un zbor lin și înfinț în întuneric ? Însă asta-i viața, viață. Să fii o părticică în Univers. Să devii o particulă... Cred și nu cred. Mai mult nu cred. Oare ce-a simțit ea în ultimele clipe ? S-o fi gîndit cumva la mine, așa cum mă gîndesc eu acum la ea ? Nu, asta n-a fost dragoste, a fost altceva. Înseamnă că o regret, dacă mi-o amintesc mereu. Oare tot ce s-a întîmplat cu mine a fost din cauza ei ? Și ghilotina ? Dar cine m-a condamnat ? Am săvîrșit vreo crimă ? Dacă mi-aduc bine aminte, mă simt vinovat numai într-o privință : trebuia să iau volanul la dreapta, un pic la dreapta, spre bordură, și eu l-am întors spre stînga... De ce nu m-a ascultat volanul ? Și de ce mi-au trecut prin minte cuvintele spuse de cineva în somn : «Nimic, nici măcar un pas. Nimic, nici măcar un rost !» M-am jucat cu soarta ?... Ce minunate mi s-au părut acele vorbe străine, care promiteau odihnă, liniște, bucuria unei șeri calme. Vorbe spuse de cineva în clipa în care din față năvălise ceva zgometos și fumegînd...“

„Și toate astea mi s-au întîmplat mie ?“

Noaptea trecută se trezise din cauza unei frici nejustificate. Se sufoca. Stătea nemișcat și tot corpul eră o transpirație rece. Inima îi bătea precipitat, sugrumată de emoție. Groaza aceasta neînțeleasă îl slăbea pentru o clipă, ca apoi să-l apuce din nou, parcă mai violent, ca înainte de un sfîrșit fatal. Mișcîndu-și capul pe pernă aștepta și grăbea ultima secundă, cînd inima va exploda și totul se va termina. Însă inima nu exploda, nu se oprea și acest chin îl tortura ca niște zimți ascuțiți : „De s-ar termina mai repede noaptea asta, altfel nu mai rezist“, își repeta întruna, privind prin întunericul camerei în direcția unde ar fi trebuit să fie ferestrele, cînd, deodată, simți cum se

clatină casa, se înclină și alunecă sub pământ, într-un abis mișcător, cum bezna o acoperă cu un strat gros, dens, apăsînd-o pe acoperiș, pe pereți, pe uși („Uite așa a înghițit pământul două hoteluri în California!“). În această cădere în întunericul subpămîntean, sufocant, era imposibil să chemi după ajutor prin telefonul cu fire rupte, în timp ce el știa că a venit sfîrșitul, s-a-mplinit sorocul, că acest întuneric al casei prăbușite va înghiți totul și că el nu-și va mai putea salva nici soția și nici fata, care erau pe undeva, în camerele vecine. Fortîndu-se din răspuțeri, el le striga, le chema, dar din pieptul lui nu ieși decît un hîrîit slab : „Olia... Tania...“

„Acesta-i sfîrșitul, sfîrșitul, se gîndea el, trezindu-se pe jumătate din coșmar. Sint conștient de moartea mea, îmi iau rămas bun de la mine, de la soție și de la fiică și îmi închipui prin ce chinuri au trecut cei îngropați de vii cînd își reveneau din șoc și se trezeau în întunericul gros și în mirosul umed de morminte.

Ce-o fi simțit Gogol, cu fantezia lui, acolo în pământ ? Se spune că în timpul deshumării, corpul său ncinsufletit a fost găsit întors cu fața în jos ? ! O fi înnebunit ? Și eu înnebunesc pentru că acum nu mai am nici o îndoială : tot ce am făcut, tot ce am iubit va dispărea odată cu mine. Așa, poate minciuna este salvarea ? Da, cel mai pur adevăr devine fără sens, dacă dispare minciuna, insuflată omului de cineva care l-a făcut să creadă că viața lui e fără de sfîrșit.

Noi toți sîntem supușii acestei minciuni salvatoare. Această minciună este sublimă, miraculoasă. Minciuna despre zilele infinite ale vieții și plăcerilor este mai presus de orice adevăr, fiindcă întreține în noi speranța că o să mai facem ceva...

Oare adevărul trăiește sub acoperămîntul minciunii ? Este un simplu chiriaș în mărețul edificiu al minciunii, care te amăgește încă de la naștere, că poate nu vei muri... sau, cel puțin, asta se va-ntîmpla cu tine mult mai tîrziu decît cu alții, ori, poate, nu se va întîmpla

niciodată... continua el să se gîndească, bucurîndu-se în somn de această justificare a faptelor și chinurilor omenești. Cel mai pur adevăr n-are nici o importanță în fața măreței minciuni, pe care oamenii înșiși o doresc. De n-ar fi existat această minciună eu n-aș fi văzut nici vîrfurile înțepenite ale mestecenilor, nici steaua majestuoasă de ieri. Deci viața e un spectacol, un scenariu în care eroii acționează, se mișcă, doresc cîte ceva, fără să se gîndească, nevoind să-și închipuie că, implacabil, cortina va cădea pînă la urmă. Și eu trebuie să-i urmăresc pe acești eroi, ca să-nțeleg spectacolul din sufletul meu. Un joc ? La ce mă gîndesc ? Am eu oare dreptul să gîndesc așa ? Da, înseamnă că și pe mine, uneori, această minciună invincibilă mă face ușor fericit și satisfăcut în privința eternității mele... Pe undeva greșesc, depășesc o limită admisă, dincolo de care e taina tainelor, veșnicia și taina nedeslușită a existenței omenești... Frica de moarte va dispărea atunci cînd va fi găsit și înțeles adevăratul sens al vieții. Dar, oare, oamenii se gîndesc serios la asta ? Oare eu cunosc în ce constă sensul vieții ? Și de unde începem să ne prăbușim ? În ce prăpastie se prăvălește casa noastră ?“

Krîmov se trezi din buimăceala visului. Se ridică în șezut, parcă ușurat cînd auzi ticăitul deșteptătorului.

În birou se luminase un pic și părea că toată lumea este învăluită de liniștea nopții de vară. Răcoarea pătrundea prin geamurile deschise și îi mîngîia pieptul transpirat.

Aprinse pe dibuite lampa de lîngă căpățiiul canapelei, dar o stinse imediat, orbit de lumina prea puternică.

Deși nedezmeticit după somn, își amintea totuși pînă la ultimul cuvînt discuția, avută cu o seară înainte cu Olga, în camera ei, tabloul sprijinit de perete, dîra ondulată pe care steaua o lăsa pe luciul apei, pe care el o zărise de pe podeț și pe care o regăsisese în tabloul ei. „Ce coincidență stranie ! Amîndoi am privit, concomitent, aceeași stea. Ce legătură să existe între această

stea și coșmarul meu ? Între stea și minciună ?... Dar ce rost are să caut o explicație mistică ! Pe undeva, le-am mințit, și pe Olga și pe Tania, iubindu-le nebunește. Așa o fi ? Ar fi putut fi și altfel ? Sint păcătos și păgubos în toate !“

Krîmov ba aprindea lumina, încercînd să citească, ba o stingea din nou, frecîndu-se pe piept, inspirînd adînc și întorcîndu-și fața spre adierea răcoroasă, care venea din grădina tăcută, pustie și nepăsătoare înaintea răsăritului de soare. Aerul înțepător îi provoca frisoane. Se sufoca, iar inima i se strîngea de neliniște la presimțirea că acum, în lume, se va întîmpla ceva groaznic — Pămîntul se va ciocni cu un imens asteroid și că se va opri, undeva în bezna Universului. Își imagina că în clipa aceea a murit cineva apropiat, că s-a întîmplat o nenorocire cu copiii. Se ridică în capul oaselor și privi după perdelele date la o parte la noaptea nepăsătoare, molcomă, care nu putea să-l ajute cu nimic. O implora în gînd să se termine mai repede, dîndu-și seama că altminteri îl vor înnebuni singurătatea, frica inexplicabilă și presimțirea unei nenorociri, care îi torturau ființa.

În camera de alături dormea Olga. Făcea eforturi să nu se mai gîndească la chinurile lui fără răspuns, pentru ca, recăpătîndu-și puțin calmul, să-și ia inima în dinți și să intre la Olga, să se întindă alături de ea, să o sărute în somn, iar ea, abia să-i răspundă cu aceeași tandrețe sfioasă.

„Știi, e o prostie că la vîrsta mea să-ți fac declarații, dar eu te iubesc la fel ca acum douăzeci de ani“, începuse el să repete în gînd vorbele ce trebuia să i le spună. Renunță însă la ele, părăindu-i-se răsuflata și penibilă. Își dădu seama că nu sînt cuvintele lui și că după ce ar fi rostit o asemenea frază n-ar mai fi putut să se uite în ochii ei de catifea, plini de un tandru reproș.

Își aminti : cu o seară înainte ochii ei avuseseră o astfel de expresie, parcă așteptau de la el un cuvînt, o împăcare, deși nu se certaseră. Olga nu era făcută pentru certuri în familie și niciodată n-a afișat o superioritate orgolioasă. Nici ascară nu i-a reproșat nimic, ci s-a mulțumit să-i zîmbească enigmatic, fapt care îl chinuia

și mai mult, gîndindu-se la puritatea ei și la vinovăția lui față de ea.

„Orice, orice ar fi, tu trebuie să mă crezi“, în sfîrșit găsi el cuvintele potrivite, renunțînd la justificările pe care le plănuiise. Și, nemaisuportînd singurătatea și insomnia sîciitoare, intră nehotărît în camera ei. Stătu puțin în întunericul cenușiu, lîngă patul ei. Se întinse pe margine și cu buzele lui arse îi atinse ușor umărul cald, de copil neajutorat.

— Oia, rosti aproape fără glas, iartă-mă !...

Nu înțeleg de ce m-ai trezit, spuse ea deodată, cu voce dură, iritată și rece, fără să se întoarcă. N-am dormit toată noaptea și abia am ațipit. Doamne, șopti ea rugător, de ce m-oi fi măritat cu tine ? Îmi trebuia un om obișnuit... Ce să facem acum, Veaceslav ? Să ne despărțim ?

— Eu ți-aș fi redat libertatea, dacă nu te-aș fi iubit, spuse el răgușit. Fă cum crezi că-i mai bine.

— Te implor... pleacă ! Nu suport !...

Se prăbuși pe canapeaua din birou. Ca să se liniștească un pic, luă de pe noptieră însemnările lui Tolstoi. Îi era imposibil să se concentreze asupra textului, care, în lumina mișcătoare a lămpii de pe noptieră, părea întunecat, ca de piatră. Nu reuși să citească nici un rînd. Privea îngîndurat pagina luminată și, nu se știe de ce, aștepta să sune telefonul, vestindu-i o nenorocire. Aștepta un semnal declanșator de dincolo. În toată casa însă domnea tăcerea, nu se auzea decît ticăitul atemporal, egal și vioi al deșteptătorului. O noapte de moarte, fără lună, plutea deasupra lumii și un gînd îndepărtat și neclar îi șoptea că trebuie să adoarmă cu orice preț, că salvarea lui e numai în somn. Și, spunîndu-și că în cîrînd se va lumina de ziuă și chinul lui din timpul nopții va lua sfîrșit, se întinse pe spate, începînd să-și maseze pieptul. Respiră adînc și numără pînă la o sută, apoi stinse lampa și închise ochii. Imediat, din întuneric, se apropie de patul lui groaza cu labelle ei lătoase și tot corpul i se încleștă. Era disperat. Îi venea să se scoale, să se îmbrace și să alerge pe străzi, unde-o ve-

dea cu ochii, pînă la capătul pămîntului... Dar asta însemna de-acum nebunie.

În noaptea aceea înțelese că va fi singur, pînă la sfîrșitul zilelor sale și că nimeni nu va putea să-l ajute.

„De unde vin aceste voci? Și de ce oare le aud atît de clar, așa de aproape, încît disting un accent străin?! Cine vorbea cu un accent atît de specific și atît de cunoscut? A, prietenul meu al cărui nume îmi stă pe limbă și nu pot să mi-l amintesc...”

— Trebuie să ne gîndim la pămînt, să ne gîndim și iar să ne gîndim, ca niște dementi...

— La pămînt? Dar la om? Ce este pămîntul fără om? Pentru ce există el? Pentru cine-i făcut el?

— Este de un miliard de ori mai interesant să privești focul, apa, pămîntul decît să vezi un film sau să te uiți la televizor. Ce spun? Viața este înlocuită cu jucării, nu... cu jocul de-a viața. Toată lumea se joacă de-a frumusețea ieftină. Proștii și sinucigașii. Acolo în atelierul meu, adică în birou, la geamuri ciripesc doar vrăbiile și toate celelalte păsări bune. Vara, pe la trei, nu poți să dormi. E un adevărat concert. Și cînd ele vor pieri, vom ajunge să vedem vrăbiile numai la muzeu, ca pasărea pterodocfil.

„Cîtă amărăciune, cît pesimism, cîtă răutate în cuvintele lui!”

— Acum omul se naște avînd o structură neome-nească. Fără intelect. Omul-mașină, de calitatea a doua. Își face o joacă din bani și lucruri, iar inima lui zboară hăăăt!...

„Ce înseamnă «hăăăt...»? Se pare că aici e tot misterul: inima nu este în concordanță cu structura asta. Oamenii s-au lăsat duși în ispită și au încetat să mai trăiască în armonie cu ei înșiși”.

— Copiii, copiii... Poate ei pășesc pe osemintele părinților.

„Cine? Nu, nu copiii pur și simplu. Ci copiii omenirii? Copiii lumii întregi? De fapt, asta-i adevărul veșnic și înfricoșător...”

— Omul nu e vinovat de felul cum s-a născut și unde s-a născut. Cît timp există chip, limbaj, mîini, — totul e o simfonică. Povești, dar e muzică. Americanii vor să vadă omenirea pe masa de operație. Vorbesc în gura mare despre superioritatea lor morală asupra celorlalți, dar ca chirurghi sînt îngrozitori... Visează să-i transforme pe toți oamenii în proști. Americanii sînt un blestem pentru Europa, iar europenii vor înțelege acest lucru abia cînd ei vor părăsi bătrînul continent. Acum sînt prea mulți oameni cu ochi internaționali.

(„Ochi internaționali... Ce-o mai fi însemnînd și asta ? !“)

— Noi învățăm răul de la voi, iar voi învățați răul de la noi. Pe toți o să ne doară la început dinții. Vom țipa de durere. Capul nu trebuie să se înșurubeze și apoi să se deșurubeze. Nu avem timp să ne gîndim... Sîntem cu toții asasini și sinucigași. Ne ucidem unii pe alții cu ochii legați. Și pe noi, așijderea. Ne tăiem, de fapt, propriile vene, crezînd că sînt ale aproapelui nostru. Proști împăunați ! Dostoievski spunea : frumosul, cum spunea ?... frumusețea va salva lumea. Nu e adevărat ! Femeile vor salva lumea, dacă ea nu va sări în aer în anul optzeci și opt. Femeile sînt devotate pămîntului ca și cîinii. Bărbații au trădat pămîntul, l-au siluit cu civilizația. Femeile vor face ceea ce nici ele singure nu cred. S-au saturat de bărbați politicieni fără creier, care au născocit războiul și emanciparea. Femeile nu sînt îngeri... Dacă ar fi fost îngeri, noi, bărbații, nu le-am mai fi dorit. Femeile sînt pur și simplu femei. Ele asigură perpetuarea omenirii...

Unde a avut loc această discuție ? Da, da, în holul cinematografului, în pauza dintre două proiecții, cînd amîndoi erau cam amețiți de whisky, iar ochisorii mici și inteligenți ai lui Grichmar luceau obosiți și triști.

„Olia nu m-a salvat, deși eu nu sînt politician, iar ea nu este pur și simplu o femeie... Cînd și unde s-au petrecut totuși toate astea ? În ce secol ? În ce lume ? Am început să uit... Să fi fost oare în anul cincizeci și șapte, lîngă Moscova ? Ea rupea păstăile de pe o creangă de

roșcov, fusta vaporoasă se ridica ușor, dezvelindu-i genunchii cărnoși și subliniind linia șoldurilor ei inocente. Și toate astea mă înnebuneau... Ea a fost singura femeie care mă atrăgea irezistibil, prin tandrețea ei binefăcătoare, asemenea serilor răcoroase de aprilie, pline de farmecul liniștit al parfumului de liliac...”

„Poate că această durere înseamnă întoarcerea la tine însuși. Oare salvarea constă în faptul că prin introvertire te purifici? Dar în urmă e un gol, de fapt n-a fost nimic — nici război, nici dragoste, nici filme, nimic. Nu cumva m-am întors în acele clipe sacre și fericite ale nașterii mele, când încă nu se întâmplase nimic rușinos?... Nu-i adevărat! Principalul a existat: Nașterea mea a fost rodul dragostei dintre tatăl și mama mea. Oare m-am întors la acel început, la acea dragoste, căreia îi datorez totul, la binecuvîntata mea copilărie? După aceea, ce s-a mai petrecut în tinerețea mea?

Război, primejdii, decorații și, în același timp, gîndul permanent de a supraviețui. Iar cîteodată, în clipele cele mai grele, dorința lașă de a fi rănit ușor, visînd să ajungi la spital, măcar pentru o jumătate de lună, ca să-ți tragi sufletul și să dormi pe săturate... Și, doar, eram socotit aproape cel mai curajos locotenent dintre cercețași. Aveam douăzeci de ani... De ce l-am împușcat în mînă? De milă? Sau ca să scap de el? Să scap de frica lui? Ce mi-am dorit eu toată viața? Satisfacția orgoliului, dragostea, laudele oamenilor, admirația și lacrimile lor? Ce deșertăciune de neiertat... Multe lucruri de care îmi amintesc mă fac să roșesc, mi-e scîrbă de mine însumi. Și ce-a fost viața mea — o învîlmășeală, sau o stare firească? Probabil că n-am putut s-o trăiesc altfel. Foarte rar se întâmplă ca cineva să se poată întoarce la inocența copilăriei. O, dacă ar fi posibil!... Ce s-a întîmplat cu mine? Cîți ani am? Mai mult de cincizeci... Dar și douăzeci, și patruzeci. Și totuși eu sînt cel întins pe masa din camera albă și sterilă, placată în faianță... Și ce fac cu mine? De ce plutesc deasupra mesei albe și mă văd de sus și nu înțeleg de ce s-a aplecat spre mine

tinăra asistentă ? Ii văd fruntea frumoasă, genele, iar buzele ei ating buzele mele. Pentru ce îmi face respirație artificială ? Eu nu mai vreau să mă întorc... mă așteaptă undeva... mă cheamă... mi-a promis... o liniște fericită, ca seara de primăvară, ca apusul auriu printre mesteceni. Eu plutesc spre această liniște a apusului și nu mai simt nici o durere, nimic... O văd clar pe Olga : îmbrăcată într-un taior cenușiu și modest, stă pe coridor și plînge încetisor, așteptînd sfîrșitul meu. Înseamnă că m-a iubit și că încă mă mai iubește ? !... Și Tania, fetița mea dragă, bucuria mea, stă nemișcată, cu capul pe umerii mamei sale, iar lacrimile îi curg șiroaie pe față. Dar lipsește Valentin. Iar bunul meu prieten Stîșov stă lîngă geam, cu mîinile la spate, cu fața schimonosită, mușcîndu-și buzele. Dragii mei, nu trebuie ! Eu nu mai vreau să trăiesc !...“

În această clipă își aminti cum a mîncat, împreună cu Olga, la un mic restaurant, aproape gol, parcă fără chelneri, cu mesele acoperite de fețe de masă scrobite și lista de bucate legată în coperti groase. Cum, după aceea, au ieșit să se plimbe prin micul orașel. Soarele se pregătea să apună și aurea trist gardurile de piatră de pe străduțele înguste, frumos măturate, aproape pustii la acea oră. I se părea că orașelul acela rusec, din nord, se afla nu pe pămînt, ci în împărăția tristeții luminoase, a tăcerii veșnice. Iar cînd ajunseră la capătul unei străduțe, în fața lor apăru o vale, prin care un rîu șerpuia spre orizont, în ceața roșiatică, parcă spre capătul lumii, spre vămile dinaintea porților raiului. Acolo, deasupra acestor invizibile porți, soarele cobora scînteind pe luciul apei. Peste tot domneau o liniște ușoară, galbenul toamnei și adierea ei molcomă... Pe apă trecu tăcut un remorcher singuratic, fără să stîrnească măcar un val. Pustiu, fără nici un pasager, părea un vas-fantomă plutind spre marginea lumii.

Se gîndi că nu sîntem nemuritori și îi spuse atunci Olgăi în glumă :

— Nu vreau ca tu să-mi supraviețuiești. O să-ți fie greu fără mine. Trebuie să fim împreună.

— Nici eu nu vreau să trăiesc după... Te iubesc mult, prostule !

Își aminti asta în momentul în care curentul domol al aerului înălțimilor, mirosind a frunze putrede, a umezeală aromată de pădure, toamna, îl ridică lin deasupra trecătorii de la porțile paradisului, unde soarele lumina calm și liniștitor, în semn de adio, dincolo de care începea infinitul vioriu, oceanul fără de nume, promițind căldură, repaos, fericire, liniște sufletească veșnică.

După aceea văzu nisipul, alb ca zahărul, încins, în care își afunda cu plăcere picioarele, pînă la glezne. Era singur pe malul oceanului și mergea hotărît spre infinit. În curînd auzi muzica divină a sferelor, răsunînd din pădurea virgină, de un verde tropical, în care se născuse. Mai văzu fîșii luminoase de soare pe iarba de smarald și auzi o voce suavă care îl întrebă molcom :

„Cine ești ? Cum ai ajuns aici ? Cum te cheamă ?“

Vru să îngenuncheze și să spună că și-a pierdut speranța, că oamenii l-au decepționat, că, din cauza ei, a avut puterea să treacă peste acel prag, ca prietenul său John Grichmar, care urăște omenirea pentru falsa ei civilizație. Însă nu Grichmar, ci el este vinovatul fără ispășire. Încercă să-și amintească numele, dar în zadar. Nu reuși decît să spună că a ajuns aici venind din țara îndepărtată a albastrului ceresc, a umbrelor sinilii pe troienele de martie, ciuruite de picăturile dezghețului. Ar fi vrut să lase nemărginirea diamantină a oceanului nemișcat și mort și să se întoarcă în țara albastră, cînd se desprimăvărează, dorind cu patimă să vadă din nou, să simtă din nou tot ce-a fost pămîntesc, tot ce i-a provocat suferințe insuportabile, tot ceea ce numim în mod obișnuit, durerile vieții. Aceeași voce suavă îi explica acum că el face drumul întoarcerii spre propriul eu, spre puritatea primordială, că este așa cum sînt toți cei care au trăit pe pămînt, că este o pîrticică a unui întreg și că nu mai are nici o importanță dacă a greșit sau nu, deoarece binele cunoaște o limită, în timp ce răul, nu.

„Dar încotro mă-ndrept ? Cîtă tristețe nepămîntească în toată beatitudinea asta pustie !... Vreau înapoi, la durere, la Olga, cu ochii ei liniștiți, la vesela Tania, la

Balabanov, la Molocikov, la toți păcătoșii, de fapt, la toți nefericiții, acolo, la ei, la ei ! Dar cum te cheamă ? Cine ești ? Adu-ți aminte ! Cum ai ajuns aici ?“

Însă Krîmov nu mai putu să-și aducă aminte nici cum îl cheamă, nici să simtă cum a dispărut pentru totdeauna durerea, nici să înțeleagă de ce, în ultimele secunde, se iviră din iarba de vară porțile minăstirii vechi, scăldate în soarele amiezii, pe care o văzuse cîndva, în nord, și nici de ce acum în fața lui se afla o măicuță înaltă, îmbrăcată în negru, cu privirea atît de cunoscută și dureros de dragă a ochilor ei de catifea, cu fața frumoasă, scăldată de lacrimi. Venea în întîmpinarea lui, alături arhiereul Avvacum, slab și istovit, în ochii căruia se citea o tristețe de moarte.

Arhiereul Avvacum ținea împreunate mîinile la piept, a rugăciune.

1981—1984.

C U P R I N S

<i>Jocul și căutarea adevărului</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	5
Capitolul I	.	.	.	.	.	.	.	.	.	19
Capitolul II	.	.	.	.	.	.	.	.	.	28
Capitolul III	.	.	.	.	.	.	.	.	.	37
Capitolul IV	.	.	.	.	.	.	.	.	.	54
Capitolul V	.	.	.	.	.	.	.	.	.	67
Capitolul VI	.	.	.	.	.	.	.	.	.	75
Capitolul ; VII	.	.	.	.	.	.	.	.	.	86
Capitolul VIII	.	.	.	.	.	.	.	.	.	99
Capitolul IX	.	.	.	.	.	.	.	.	.	107
Capitolul X	.	.	.	.	.	.	.	.	.	114
Capitolul XI	.	.	.	.	.	.	.	.	.	129
Capitolul XII	.	.	.	.	.	.	.	.	.	137
Capitolul XIII	.	.	.	.	.	.	.	.	.	162
Capitolul XIV	.	.	.	.	.	.	.	.	.	171
Capitolul XV	.	.	.	.	.	.	.	.	.	198
Capitolul XVI	.	.	.	.	.	.	.	.	.	213
Capitolul XVII	.	.	.	.	.	.	.	.	.	223
Capitolul XVIII	.	.	.	.	.	.	.	.	.	232
Capitolul XIX	.	.	.	.	.	.	.	.	.	238
Capitolul XX	.	.	.	.	.	.	.	.	.	255

Lector : LYDIA TOCARIU
Tehnoredactor : VICTOR MAŞEK

•

Bun de tipar : 17.II.1989
Coli de tipar : 17

•

Tiparul realizat sub comanda 296
la întreprinderea poligrafică Iaşi
str. 7 Noiembrie nr. 49

Scriitorul sovietic Iuri Bondarev (n. 1924) debutează în literatură cu povestiri inspirate din viața frontului: Pe marele fluviu (1953), Tinerețea comandanților (1956), Bătăliile cer foc (1957), urmate de romane cu tematică înrudită: Tăcerea (1962), Zăpada fierbinte (1969), Limanul (1975), Opțiunea (1983). Romanul Jocul (1985) abordează teme legate de problematica intelectualității contemporane, de rolul pe care trebuie să-l joace dragostea, binele în viața omenească.

„Viața omului este o apropiere succesivă de adevăr — și asta oricât de chinuitor de frântă în zigzaguri sau răsucită în spirale amețitoare ar fi această mișcare. Nu e nici o în-doială, pentru artist nu prezintă interes analiza deprimantă a dreptei axiomatice care este calea cea mai scurtă dintre două puncte.”

IURI BONDAREV